

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

A close-up, red-tinted portrait of an elderly man with glasses, looking slightly downwards. The image has a grainy, textured appearance.

Chr. Christensen
En rabarberdreng
vokser op

HANS REITZELS FORLAG

En rabarberdreng
vokser op

Christian Christensen

En rabarberdreng
vokser op

*Indledning
af
Halfdan Rasmussen*

HANS REITZEL
KØBENHAVN

1986

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele deraf er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.

© 1961, Hans Reitzels Forlag A/S, København.
Omslag af Ib Jørgensen med foto af
Halfdan Rasmussen. Printed in Denmark by
Special-Trykkeriet Viborg a-s.

12. oplag 1986

ISBN 87 412 3070 1

Indhold

Christian Christensen. Af Halfdan Rasmussen	9
Forord	13
Erindring og opgør	15
Også en barndom	15
Mod dybet	17
Hjemmefronten rejser sig	18
En minderune over en fiskerkælling og en stor tørsk	21
Et stille opgør	23
Et barn fødes	24
En satans madamme	25
En uforståelig sorg	26
Et opgør	27
Vi flytter	28
På kirkegården	28
Madam Holm	29
Så flytter vi igen	31
Flytningen	33
Kasernegården og drengenes leg	34
Kasernen og dens indhold	35
I skole	35
Jeg brækker benet på Henning	36
En seddel med hjem og en sjov historie	37
Jeg bytter skole og flygter fra søndagsskolen	39
Ildtænderne og tid til at lege	40
Min skolegang og lærer Thyregod	41
Vi sender en lærer ned på Skt. Hans	43
Nattens lyde i kasernen	47
»Sædeligheden« skifter taktik	53
En uhyggelig morgen i kasernen	55
Det store opgør	58
Men sorgen havde også sin bolig i kasernen	60
Fattiglægen i vor kaserne	63
Kasernen tager »jomfruens« ind til sit store hjerte	67
Politiet <i>snyder</i> kasernen og stjæler Eriksen	69
En streng tid	70
Rabarberlandet begraver sin faldne kammerat	71

Den mørke armé danner ligtog	72
To drenge flytter en betjent	75
Trætheden melder sig	76
Graven pyntes	84
Jeg gør en stor opdagelse	87
Jeg solder vel nok	88
Min store barndomsdag ender med en dragt prygl	92
Et familieopgør i den stille nat	92
Politiets voldshandlinger fortsætter	95
En gåde	96
Far får fast arbejde og retter sig mere efter mor	97
På min 10 års fødselsdag blev jeg lønarbejder	98
Også en slægeundersøgelse	99
Fødselsdagen fejres	99
I skråfabrikkens verden	102
Fabrik og hjem	105
En frygtelig sygdom	106
Med mesterens onde øjne på mig	108
Et nyt opgør i hjemmet	108
Den lange kamp, som mor tabte	112
Den lange kamp, hvor far sejrede	114
Slægts-arven er afgørende	115
Mor måtte tabe	116
Efterskrift	117
Mine to sidste skoleår i pryglens tegn	118
Viceinspektør Mortensen som klasselærer	119
En elendig lærer	121
Jeg fik øretæver, fordi jeg ville vide noget mere	121
Mortensen laver fiasko ved at træve Niels	122
Jeg driller Mortensen med en fristil	123
Mortensen havde også en god side	124
Mortensen på Flakkebjerg	124
Jeg får sommerferie på landet	125
En dejlig ferie	126
Jeg bliver rensset for lus og kommer i bad	127
Der var alligevel en, der sparkede	131
En pakke fra mor og et lille brev	132
Amelie keder mig	132
En gammel ko rækker tunge ad rabarberdrengen	133
Jeg holder foredrag for eleverne fra Askov højskole	135
På Askov højskole og lære at malke rigtigt	138
Længselen stiger efter kaserne	139
Skråfabrikken og ildtænderne	140
Den nye lærers velkomst til os	141

I pryglens og råhedens tegn	141
Vi får alle øgenavne	143
Min far tager sig et billigt grin	148
En rask bornholmerpige	150
En lønforhandling og en mægtig gang tærsk	152
Den mindelige ordning	154
Afslutningen	154
Min konfirmation	155
En løgnagtig tale	155
Vi var flyttet igen	156
Vi går på Alleenberg og solder	156
Et aborregilde	157
Småglimt fra mit barndomsland	158
Den sociale forsyng	158
Karen Spids	159
Hr. kronprins Kaufmann	159
Da jeg drak min første snaps	160
Lauritz's mor søger min hjælp.	160
Min far kommer hjem med en blodig tud	160
Så går vi til kamp på fælleden	161
De fine villadrenge og Rabarberlandet	162
Og så blev der stor glæde i kasernegården	163
En undskyldning	164
Afslutning	164
Supplement	165

Christian Christensen

Af Halfdan Rasmussen

Udenfor en snæver kreds af arbejdere er Chr. Christensens navn og virke kun lidet kendt. En af årsagerne er nok den, at han ikke lod sig anbringe i en partibås og ikke levede af sin politiske indstilling, men udelukkende for den. Som modstander af sammenblanding af snæver partipolitik og arbejdernes rent faglige kamp, blev det hans lod at hævde de faglige organisationers ret til at kæmpe uafhængigt af partiers indflydelse, og som redaktør af fagoppositionens blade, først »Solidaritet« og siden »Arbejdet«, gav han udtryk for en syndikalistisk indstilling, hvis hovedtese er arbejdernes direkte aktion på arbejdspladserne, en indstilling som står i skarp modsætning til parlamentarisk forhandlings- og reformpolitik.

Parallelt med Chr. Christensens tro på, at hver arbejdsplads var en fæstning der skulle erobres indefra, gik en tro på åndelig frihed uden skranker. Han var anarkist og hyldede den frie kommunisme, som Kropotkin gav udtryk for i sine bøger om gensidig hjælp og kampen for brødet. Og samtidig var han så meget af en individualist, at han også kunne tage Max Stirners filosofi til sig. Et menneskeligt fællesskab baseret på fælles underkastelse under en autoritet var ham en vederstyggelighed. Han anerkendte ingen anden autoritet end personlighedens. Gennem hvert enkelt individs åndelige styrke skulle fællesskabet befrugtes, for han vidste, at kæden aldrig er stærkere end dens svageste led, og at sløvhed og åndelig fattigdom er som tærende rust.

Med denne indstilling var det klart, at Chr. Christensen måtte lide mange og store skuffelser. Han var vidne til, at arbejderne fra at være lønslaver blev slaver af tom ærgerrighed. Ikke stolte individualister der kunne styrke et fællesskab, men småborgere med småborgerlige drømme og syner. Han, der selv var oprørsk og urolig, fattede ikke at arbejderne underkastede sig en partipolitisk autoritet og faldt til ro som grå brikker i en borgerlig adfærdsmosaik. Han ville mere end en relativ økonomisk tryghed, der grænsede til sløvhed. Åndelig frihed og udfoldelse måtte gå jævnsides med den økonomiske frigørelse.

Som den ældste af en børneflokk på 11, i et hjem så utroligt fattigt at vi i dag næppe kan forestille os det, måtte Christian tidligt slås for brødet. Men kampen hærdede ham. Han tog tidens revolutionære ideer til

sig og kæmpede for at gøre arbejderne deres historiske mission bevidst. Denne kamp førte ham sammen med ligesindede, og i 1910 blev han medstifter af »Fagoppositionens Sammenslutning«. Året efter blev han redaktør af bevægelsens blad »Solidaritet«. Denne stilling bestred han til 1921, dog afbrudt af et par års varetægtsarrest og fængselsophold for såkaldte »politiske forbrydelser«.

Inden for samme periode skrev Chr. Christensen bogen »Arbejderne og Børneflokket«, en bog om hvordan arbejderne skulle undgå de mange børnefødsler ved brug af svangerskabsforebyggende midler. Den var baseret på over hundrede foredrag holdt rundt om i landet for en tilhørerskare på godt 50.000. Inden udgangen af første verdenskrig nåede bogen et oplag på 12.000.

Efter et kort intermezzo, hvor bladet »Solidaritet« af økonomiske grunde blev sammensmeltet med det kommunistiske partiorgan, rejste Chr. Christensen, skuffet over udviklingen, til Jylland, hvor han opholdt sig til 1935. Så drog han atter til København, startede med nogle gamle meningsfæller en ny syndikalistisk bevægelse og blev redaktør af et nyoprettet blad, »Arbejdet«. Men bladet gik dårligt, og plaget af sygdom måtte Christian til sidst afgive hvervet som redaktør.

Den sidste snes år af sit liv levede Chr. Christensen på et lille sted udenfor Hørsholm. Her slæbte han sten fra sin lille jordlod, dyrkede jorden med slid og stædighed og holdt på den måde sulten fra døren. Men sygdom plagede ham stadig. Hans kone, Lisbeth, blev også uhelbredeligt syg, og da hun døde var det som om Christian mistede en del af sin livsvilje. Men helt slået ud var han ikke. Med den stædighed der var hans særkende, sled han for at få de erindringer færdige, han allerede da havde påbegyndt. Han slæbte sig fra sengen til skrivebordet, hjulpet af sin søster Anna, hvis opofrelse bevægede ham inderligt og dybt. Men sorgen over Lisbeths sygdom og død var ham for stor. De havde haft alt sammen, fattigdom, sorg og glæde, vel mest det første. Deres liv havde været eet, og nu var denne helhed brudt og fattigdommen blevet armodig og tom. Christian fik ikke erindringerne færdige, men tog den største del af sit bevægede liv med sig. Han døde så fattig som han var født, så fattig som han havde levet sit hele liv i kampen for sine klassefæller, den store arbejdende befolkning.

Sidst jeg så Christian var på hans 78-årige fødselsdag. Han lå i sengen, halvt bevidstløs, og kunne knap nok tale. Hans søster hjalp ham op at sidde på sengekanten, tændte hans uundværlige cerut og puttede den i munden på ham. Jeg anså ham for at være døden nær, men som så ofte før overvandt han sig selv, og vi snakkede længe sammen om tiden og

dens problemer. Og sådan, levende og optaget af alt levende i tiden, på trods af at han havde døden i sig, vil vi der kendte Christian mindes ham. Et menneske med større kraft og livsvilje end de fleste. Et *menne-ske*, simpelthen. . . .

Christian Christensens barndomserindringer, som her foreligger, blev færdige inden han gik bort, men en gennemgang af manuskriptet har været nødvendig. Jeg har dog kun foretaget rettelser i teksten hvor direkte fejlhuskninger og ortografiske misforståelser har gjort det nødvendigt, og hvor gentagelser har skæmmet fremstillingen.

En fortsættelse af barndomserindringerne fandtes i håndskrevet form efter Chr. Christensens død. Efter nærmere gennemsyn og bearbejdelse vil også denne del af erindringerne blive udsendt.

Halfdan Rasmussen

Forord

Med undtagelse af min tidligste barndom, der delvis hviler på min moders beretninger, er resten af *erindringerne* bygget på egne optegnelser, avisudklip og min egen endnu glimrende hukommelse.

Jeg har i mine erindringer afstået fra ethvert forsøg på litterært pynteri.

Mine erindringer er ubønhørlig realisme fra min barndom og ungdom under firsernes og halvfemsernes livsvilkår i et af Københavns fattigkvarterer, det såkaldte »Rabarberland«.

Min manddoms kamp for den *anarkistiske syndikalisme*, der gav mit liv positivt indhold og kraft, vil sikkert ikke blive kost for bogorme og reformismens partibundne slaver, men for vor ungdom og alle, der vil den personlige frihed skærmet af det frie samarbejde, burde den blive et kaldende råb om vejen til virkelig frihed og fremskridt for mennesket i fremtidens samfund.

Og endelig en undskyldning.

Frigjort for enhver indbildt overdrivelse af det enkelte menneskes betydning for helheden skylder jeg en undskyldning for mine erindrings tilblivelse.

Nu da jeg er 78 år, er mine fysiske kræfter svundet ind, så jeg ikke mere kan bruge mine hænder til værdiskabende arbejde.

Under disse forhold, hvor mine ben endnu kan slæbe mig fra sengen hen til skrivebordet, kom tanken om at nedskrive disse mine erindringer, som en forløsning af min endnu levende virketrang.

Tag blot motivet til at nedskrive mine erindringer således.

Så kommer vi også sandheden nærmere i denne henseende.

Storskovhus, Hørsholm, april 1960.

Chr. Christensen

Erindring og opgør

*Vi Rabarberlandets raske drenge
vi kan skrå og drikke brændevin.
Vi kan tæve alle andre drenge
når de kommer ind i vort kvarter.
I Rabarberlandet
i Rabarberlandet
er der godt at bo
på Nørrebro.*

Lige frisk importeret fra Bandholm på Lolland knap 5 år gammel sad jeg i Skyttegade nr. 8 i en lille lejlighed og lyttede anspændt til denne »Rabarberlandets nationalsang«.

Sangens ord og toner blev oftest båret ind til mig af hundrede drengestemmer, til klask af nøgne fødder og træskotramp i stenbroen. Helt betagende blev det, når »ordensmagtens repræsentanter«, to tykke betjente, forsøgte at rende drengeflokken op, hvad deres fede maver oftest forbød dem. Når jeg altfor ivrigt lyttede til drengenes sang, sagde mor, at det var en grim vise, som jeg ikke skulle lære. Når mor sagde det, var det jo nok rigtigt. Men senere blev jeg klogere. Det var dengang, jeg lærte Danmarks nationalsang at kende. I den sang er der blandt andet en fyr, der slår både hjelm og hjerne i stykker, så hjernemassen flyder ud. Så bestialsk rå er »Rabarberlandets nationalsang« dog ikke.

Også en barndom

Lad mig indlede med en lille advarsel til dem, der har haft en dejlig, lys og herlig barndom, som de ønsker at leve om igen. De bør ikke læse om min barndom, den barndom jeg absolut ikke ønsker at leve om igen. Men derfor kan vi godt smile til hinanden.

Jeg blev flyttet fra det fede Lolland til det magre »Rabarberland«. Rabarberlandet bestod dengang af Nordvestvej med sidegaderne: Brohusgade, Skyttegade, Jærgegade og Fiskergade. Siden er Nordvestvej omdøbt til Rantzausgade. Det skulle vist være noget finere. Bag mange

af disse gaders facader lå dybe mellem- eller bagbygninger med lange mørke gange med døre ind til små toværelses lejligheder. Det var dette fattigdommens Rabarberland, der blev mit barndomsland.

Min far arbejdede på et jernstøberi i Bandholm, hvis væsentlige produktion bestod af kakkelovne. For denne »formervirksomhed« fik far 6 kroner om ugen. Med den løn skulle han forsørge hustru og tre børn.

En af fars brødre skrev fra København, at der kunne han tjene dobbelt så meget, og at der var arbejde nok. Dette var forudsætningen for vor flugt fra land til by, som jeg ikke erindrer og kun kender fra mors beretning. Derimod har jeg fra selve rejsen et lille erindringsbillede. Jeg sad med vores allesammens »Lotte«, en bøgeklods en drejer havde lavet et svulmende bryst på og et rundt hovede, hvor øjne, næse og mund var malet med sorte streger. Som den ældste var »Lotte« betroet mig under rejsen, og jeg passede på den. På rejsen kom vi ned i et stort gulmalet rum (det var på færgen mellem Orehoved og Masnedø), hvor der var mange mennesker. De snakkede meget, men ikke til mig. Og dog, pludselig var der en, der sagde noget til mig og pegede på »Lotte«. Et gammelt, meget rynket og smilende koneansigt sagde noget. Da jeg ikke svarede, men holdt krampagtigt fast om »Lotte«, kom en hånd stikkende frem med et stykke wienerbrød. Hov, hov! Hun ville købe »Lotte« for en kagebasse. Ikke her! Jeg holdt endnu mere krampagtigt fast om »Lotte« og gloede vredt ind i det rynkede koneansigt, der nu ikke mere smilede, men blev alvorligt. Jeg erindrer, at jeg ventede, at ansigtet ville begynde at tude. Men det gjorde det ikke, thi her træder mor tydeligt frem i erindringsbilledet. Hun forklarede mig, at damen slet ikke ville have »Lotte«, men tværtimod ville give mig en kage som belønning for, at jeg passede så godt på »hendes«. Haps! Efter denne forklaring foer min højre grabbe ud og snappede kagen så hurtigt ud af hånden på damen, at hun blev helt forskrækket. Men så lo hun, og andre ansigter grinede med højt og længe. Jeg vidste godt, at det var mig, de grinede ad, men det brød jeg mig ikke om. I streng overensstemmelse med vort barnefællesskab rakte jeg mor kagen, som hun delte i tre lige store dele til Elna, Marius og mig. Hvor længe ansigterne grinede, og hvad de sagde, erindrer jeg ikke. Kun husker jeg tydeligt, at da vi igen skulle op i et tog, blev jeg stående nedenfor, indtil jeg havde set, at det gamle rynkede ansigt forsvandt op i en anden kupe. Min sidste erindring fra rejsen var vor ankomst til Københavns hovedbanegård. Det øsregnede, og våde blev vi, inden farbror Jens fik skaffet en hestedrosche, der kørte os ud i Korsgade, hvor han boede.

Mod dybet

Når jeg blader i erindringens bog om de første år i Rabarberlandet, plages jeg af en stille tvivl. Hvor mange af erindringerne skyldes direkte oplevelser, og hvor mange skyldes mor? Vel, lad det passere. I de frygtelige år, der fulgte, blev jeg som den ældste hendes fortrolige. Og ingen kunne have en bedre mor end jeg. God og sandhedskærlig indtil dyb opofrelse var hun i hele sit væsen. Naiv, javel, men det gør hende sandelig ikke mindre. De få tilfælde hvor jeg ved, hun løj for mig, var når hun om aftenen delte de fattige fedteskorper ud blandt os børn. Jeg, der vidste, hvor lidt brød, der var, ville have, at hun og jeg skulle dele min rundtenom. Men ikke tale om. Hun *havde* spist! Og så gik hun sulten i seng. Og det blev mange gange *sulten i seng*.

Ja, selvfølgelig kære mor, må du blive min medarbejder i minderne fra min første barndom i Rabarberlandet.

Min farbroder skaffede hurtigt far arbejde ude i Jægersborggade, hvor Albertikoncernen var ved at rejse en hel gade. Min fars arbejde bestod i oprydning efter håndværkerne. Det varede i to uger, så blev han fyret. Nu begyndte den forgæves vandring rundt på de københavnske støberier. Men hvem havde brug for en »kakkellovnsformer« fra Bandholm på Lolland? Ingen.

I sin søgen efter andet arbejde, stillede far hver morgen klokken seks på »Hans og Jørgen Larsens plads« i Griffenfeldsgade. Dette firma drev ikke alene stenhuggeri, men havde flere hold brolæggere ude i byen, hvor der også var brug for arbejdsmænd til at lægge sten frem og støde med brolæggerjomfruen. Fra stenpladsen om morgenen gik turen så ud til de forskellige brolæggerhold for at søge arbejde. Men der var aldrig brug for en arbejdsmand, som ingen kendte, og som tilmed var uorganiseret.

Denne vandring efter arbejde varede cirka halvandet år, kun afbrudt af en enkelt dags job engang imellem. Der var ingen understøttelse. Derimod var der en bestemmelse i fattigloven, der sagde, at de tilflyttere, der ikke kunne klare sig, skulle sendes hjem på hjemstedskommunens regning. Denne bestemmelse spøgede stadig i fars hjerne. Det erfarede vi dog først, når han kom fuld hjem.

I begyndelsen kom han altid ædru hjem. Men efterhånden som han lærte de forskellige brolæggerhold at kende — og de ham — skete der en ændring. Et stykke mad blev der aldrig budt på, men snapsen var billig, og der var altid »en lille en« til den arbejdsløse kammerat. Og far opdagede snart, at det var farligt at sige nej tak til snapsen. »Gu' ve' va'

såden en lus bilder sig ind og sige nej tak, når man byder ham en snaps.« Ville far gøre sig håb om arbejde, måtte han sige jatak og drikke med. Men når i dagens løb de forskellige arbejds hold var besøgt, var der kommet for mange snapse ned i den tomme mave, og far var ofte kendeligt beruset, når han om aftenen kom hjem. På disse aftener var far en forfærdelig karl. Han skulle, så bandede han, vise de slyngler, at de aldrig skulle få held til at sende ham og hans kone og børn hjem *på* kommunen. Jo svagere han blev og jo mere moden til denne offentlige indgriben, desto stærkere blev han under indflydelse af brændevinen.

Hjemmefronten rejser sig

Allerede medens far arbejdede i de første uger, forklarede mor mig, at hun frygtede for, at vi ikke kunne klare os med fars løn — så dyrt alting var.

På Lolland havde mor suppleret fars løn ved at binde kranse og lignende. Så snart vi var flyttet ind i Skyttegade, begyndte hun at se sig om efter arbejde. Farbrors kone i Korsgade maskede uldveste. På mors spørgsmål om hun ikke kunne få sådant arbejde, blev der svaret, at der ikke var flere veste, end hun selv kunne overkomme. Oppe på anden sal i den mellembygning i nr. 8, hvor vi boede, var der uden for et vindue anbragt et stort sold, hvor der blev tørret noget. Vi fik snart at vide, at dette noget var tændstikæskehylstre, som konen klistrede sammen. Selv om mor var bange som en hare for de mennesker, vi boede sammen med, måtte hun op og tale med denne tændstikkone. Men også her var henvendelsen forgæves. Tændstikfabrikken på Nicolaivej var ved at prøve en maskine, der kunne udføre klisterkonernes arbejde, så de blev snart fyret alle sammen. Men alligevel gav denne kone mor en fidus. Hun forklarede, at lige overfor Gosch tændstikfabrik på Nicolaivej havde en grosserer en ildtænderfabrik, hvor mor sikkert kunne få hjemmearbejde med at lave ildtændere, hvis hun gik derud og bad om det. Så gik mors første vandring til Nicolaivej — og denne vandring fortsatte i en menneskealder.

Fra ildtænderfabrikken fik mor to prøver med hjem — en på en lille og en på en stor ildtænder. Hvad var en ildtænder? Dens eksistens forudsatte, at alle rum i menneskenes boliger da opvarmedes ved kakkelovnsfyring, også borgerskabets. For at lette optændingen med papir og tynde pinde trådte ildtænderen til. Den bestod af en spån snoet tre à fire gange rundt, beviklet med en tråd og derefter dypet i harpiks. Det

sidste besørgede grossererens arbejdsmænd, medens det var vor opgave at lave ildtænderne. At skaffe nogle gamle sække hos en kludekræmmer var nemt nok. De to bedste blev udtaget til at bære spåner og ildtændere i, medens resten blev klippet i firkantede stykker, så trådene på hver led passede til at binde om den snoede spån. At skaffe spåner var mere vanskeligt. Efter meget renderi fandt mor endelig et savskæreri på Herluf Trollesvej, hvor de hævlede brædder, og affaldsproduktet, de lange bløde spåner, egnede sig udmærket til ildtændere.

Men der var run på disse spåner. Den første dag mor mødte op med sin sæk, var der fire koner og to mænd, der sloges om spånerne. Mor var bange, og hen på eftermiddagen kom hun hjem uden spåner. Det samme skete dagen efter. Først den tredie dag fik hun en sæk spåner. Og det skete kun fordi arbejderens, der passede maskinen, fik medlidenhed med hende og jog de andre væk fra spånerne, idet han sagde: »Væk med jer, den kone har ventet i tre dage, og nu er det hendes tur!«. Og han smed spånerne hen til mor. Da et par af konerne indså, at de ingen spåner fik, før mors sæk var fyldt, hjalp de hende med at samle spåner sammen og stoppe dem i hendes sæk.

Da sækken var fyldt, blev mor så glad og lykkelig, at hun takkede de to koner og arbejderens. Medens hun stod og bandt for sækken, hørte hun, at den ene kone sagde til den anden: »Sikken en guds lort fra landet.«

Mor var godt klar over, at det var hende bemærkningen gjaldt, men for hende betød spånerne mad til børnene derhjemme, så hun svingede stille sækken på nakken, og så begyndte den første vandring fra Herluf Trollesvej til Rabarberlandet med den tunge sæk.

Det var den store vandring for at skaffe lidt mad. Og efterhånden som vandringerne gentoges, faldt de sidste laser undertøj af hende, så kun en tynd kjole dækkede hende for profane blikke, men ikke for den isnende gennemtræk på savskæreriet og for vinterkulden.

Langt senere lærte jeg af dette, hvor stærk en slægt mor var runden af. Hendes far — møllebigleren — blev 92 år gammel dræbt af en møllevinge, med alle sine tænder i behold. Under stormfloden sad mor som barn oppe på tagryggen af deres hus i samfulde tre døgn, uden mad eller drikke. Først da vandet faldt så meget, at andre mennesker kunne komme frem til huset, blev hun anbragt på ryggen af en mand, der red hende ind til Rødby. På vejen fandt manden et æble, der flød på vandet — det blev mors første mad i tre døgn.

Nok om det. Nu var det føden til tre små born, hende selv og far det gjaldt. Vi begyndte at lave de små ildtændere. Skönt disse ikke var

større end bredden af en barnehånd, så husker jeg, at jeg ikke rigtig kunne komme efter at sno spånen. Så blev arbejdet delt. Mor snoede dem af spånen og satte en halv snes stykker ad gangen mellem mine ben, hvor jeg holdt dem fast, til jeg fik bundet bånd om dem. I begyndelsen bandt jeg »kællingeknuder«, der gled op igen, men snart lærte jeg at binde rigtige knuder, der holdt.

Ikke fem år gammel gjorde jeg min entre i arbejdets verden. Efterhånden blev vi øvede, men det skulle jo også gå hurtigt. For 500 små ildtændere fik mor 25 øre af grosserereren på Nicolaivej. For disse 25 øre fik mor nede hos spækhøkeren et kvart rugbrød og en halv fjerding madfedt. Denne ration pr. dag kunne dårligt holde sulten fra døren. Vi gik derfor snart over til store ildtændere, der blev betalt med 35 øre pr. 500 stk. Når mor var heldig og fik tilstrækkeligt med spåner i rette tid, kunne vi med disse 35 øre om dagen klare fedtebrød og lidt salt.

Men ofte var det galt med spånerne. Hen under aften var det tit kun blevet til en halv sækfuld. Så blev det natarbejde. Når far og de to mindste var faldet i søvn, tog mor og jeg fat. Det gjaldt om at komme ud med 500 ildtændere næste morgen og skaffe mad til sultne munde den kommende dag. Senere har mor fortalt mig, at jeg ofte faldt i søvn under dette natarbejde. Selv husker jeg kun een nat. Jeg vågnede ved, at mor bad mig bønligt om at fortsætte, da vi ellers ikke kunne få mad næste dag. Jeg erindrer, at jeg tog mig mægtigt sammen og begyndte at binde – men hvor længe? Jeg hørte langt borte mors stemme. Jeg var nok besvimet. Mor ruskede i mig, og endelig hørte jeg, at hun lovede mig et tøres wienerbrød, blot jeg ville binde. Og jeg bandt og bandt i kamp mod sult og søvn. Og endelig da morgenen gryede, og vinduernes farve skiftede fra sort til lysegråt, havde vi sejret – de 500 ildtændere var færdige. Jeg vågnede ved, at mor slæbte mig hen til sengen og kyssede mig »godnat«. Det kys blev jeg meget glad for. Om jeg fik det tøres wienerbrød husker jeg ikke, men kysset husker jeg.

For mor var der ingen seng. Af sted til Nicolaivej med en pose ildtændere og hjem med 35 øre til brød, fedt og salt. At fortsætte beskrivelsen af mine første barneår i Rabarberlandet ville blot blive en kedelig genfortælling. Lad mig derfor snakke om noget andet.

En minderune over en fiskerkælling og en stor torsk

Ovre i naboejendommens port, i nr. 6, boede en mand, der hver aften kom fuld hjem. Folk kaldte ham »Pipdrejeren«, og det kaldte han også sig selv. Når han kom hjem, havde han altid en mægtig hale af børn efter sig og om sig. Når »Drejeren« nåede opgangen i porten, vendte han sig om mod børnene og forklarede dem, hvor morsomt de havde haft det sammen og bad dem om sammen med ham at råbe et leve for den evigt glade »Pipdrejer«. »Pipdrejeren« længe leve! Og børnenes hurraer gjaldede mellem sidebygningernes facader. Hver aften når »Pipdrejeren«s hjemkomst nærmede sig, stod jeg — når *det* var tid — parat ved vinduet for at overvære skuespillet.

Men en aften blev jeg forskrækket. Børneskaren gik ikke ind i nr. 6, men i vor port, og midt i flokken kom far med noget på nakken. I min angst kaldte jeg på mor. Også hun kunne se, det var far og kom til at ryste. Men nede i gården sang børnene:

*Tingelingeling for hvalen,
den kom op med halen.
Tingelingeling, ting, ting,
Vi danser rundt i ring.*

Børnene fyldte hele gården fra lokummerne til porten. Men de gjorde ikke far noget. Han listede lige så stille gennem flokken, til han nåede vor opgang og gik ind. Lidt efter åbnede han vor dør, og med et klask smed han sin byrde på gulvet. En kæmpetorsk. En torsk så stor, at jeg selv i min sultefantasi aldrig havde set magen til.

»Den var sgu skrap at slæve hjem,« sagde far og smilede ned til torsken. Mor stod og trippede lidt, før hun fik sagt: »Hvor har du dog fanget den mægtige fisk?« »Fanget,« svarede far, »den har jeg sgtte fanget, næh den har jeg købt af madam Christensen.« »Købt,« gentog mor hovedrystende, »du har da ikke stjålet den?«

Medens børneskaren nede i gården endnu danser rundt og rundt igen, lader jeg far levere følgende bidrag til mine erindringer fra de første barneår i Rabarberlandet:

»Ja, jeg kom jo fra Christianshavn og på vejen hjem gik jeg forbi Gammel Strand, hvor fiskerkonerne var ved at lukke forretningen. Der var dog en fiskerkone, der ikke var holdt op. Omkring hende stod en del fine folk og snakkede. Jeg blev nysgerrig og masede mig ind, for at se hvad det var — og det var den store torsk dér. Der var en, der bød een

krone. Konen sad, som om hun ikke hørte det. Lige sådan, da en bøv sagde een og en halv. Men lige med et fik konen kik på mig og pegede på mig, idet hun sagde: »Og du mand, hvad byder du?« »Jeg byder ikke, jeg er arbejdsløs,« svarede jeg. »Men penge har du vel?«, sagde konen. »Jeg har kun halvtreds øre,« svarede jeg. »Hit med pungen, lad mig se.« Hun langede en stor grabbe ud efter min pung, som jeg gav hende. Da hun sad med min pung i hånden, sagde hun: »Og nu mand, hvis du løj for mig, så bliver der ingen torsk til dig, men talte du sandhed, så er torsken din.« Ja, så lukkede konen pungen op, og det var rigtigt nok, der var kun halvtreds øre, som hun tog. »Vi har handlet, torsken er din, mand!« Og hun fortsatte: »De pyntede stoddere, der har røven fuld af penge, skal lære, at de ikke en anden gang misbyder en gammel fiskerkone.« Medens hun gav stodderne denne omgang, lukkede hun min pung, og rakte den frem til mig, men trak den så tilbage igen, greb ned i sin taske, tog en fem øre op og puttede i pungen, idet hun sagde: »Hundene skal sgu ikke pisse på dig på hjemvejen.« Jeg takkede. »Hold kæft mand, der er ikke noget at takke for, du har ærligt og redeligt købt fisken,« sagde konen og tilføjede: »Er der nogen her, der siger noget andet, så bare henvis til Hanne Marie fra Skovs, så skal jeg barbære deres beskidte kæver.«

Far fortalte, at han var ved at blive bange for konen og mindst lige så bange for torsken. Han tænkte på at låne en pose og skære torsken i stykker. Men inden han fik tænkt sig om, havde konen ordnet sagen. Hun huggede sin tykke støvle gennem en fiskekasse, og med de bare næver brækkede hun den sværeste liste af kassen, stak den ind ved gællerne og ud af flaben på torsken.

»Se så,« sagde hun, »nu ingen fjolleri, mand!« Og før far fik tænkt sig om, lå listen over hans skulder, og torsken hang ned ad hans ryg — helt ned til hælene. Og således kom han hjem med den.

Da mor havde hørt fars beretning, blev hun så glad, at hun kysede far. Jeg husker ganske bestemt, at jeg hellere ville have kysset fiskerkonen. Men det kan ellers være, der kom gang i fiskeforretningen. Far fik fat i vor største brødkniv og sprættede torsken op. Det første der kom frem af vommen var et mægtigt par »bukser«, og det blev med det samme bestemt, at dem skulle vi have til aften.

Mor må have haft særformue, thi ud af sin magre pung rystede hun penge til et lille mål kartofler samt fire øre til sennep og salt, som jeg blev sendt efter. Nede i gården var der endnu mange børn. En dreng fra kasernen sagde til mig: »De' va' vel nok en mægtig fisk din gamle havde fanget!« Det var første gang en dreng fra kasernen havde talt til mig

lille lort fra bøhlandet. Jeg vidste ganske vist ikke rigtig, hvad han mente med »din gamle«, men i stolthed over at drengen tiltalte mig, nikkede jeg og smilede til ham.

Da jeg kom tilbage med indkøbene, lå far endnu på knæ på gulvet og bandede over torskens rygben, som han ikke kunne finde leddene i. Også mor var i fuldt sving. Hun fandt en gammel ble og syede bukserne indeni, for at de ikke skulle gå i stykker under kogningen. Ved hjælp af affald fra ildtænderne og hele spåner fik mor snart både kartofler og bukser i kog. Hvor var det spændende med den ild i komfuret. Fedtemaer blev jo aldrig kogt, og vi tre rollinger var ved at presse mor væk fra komfuret, bare for at se og følge med.

Endelig blev der serveret. Kæmpebukserne lå på vort største fad, og mor skar nu ud i skiver først til os børn og dernæst til far og så til sig selv. De skiver forsvandt hurtigt, og hvor vi dog spiste, nej åd. Havde jeg dengang anet, at der var noget, der hed »Ædedolkenes indtogsmarch«, havde jeg nok grinet til de fyre. Skive efter skive åd vi, og kartofler til. Det var hengemt halvsult og livsdrift, der nu krævede ind. Elnas og Marius's blege ansigter havde fået rødme og store blanke øjne, der gloede ned i maden. Jeg har sikkert ikke set bedre ud. Åh! — hvor var det dejligt engang at spise så meget, man kunne. Jeg træder denne lille blanke perle ind i min erindringskæde fra barndommens land.

Et stille opgør

Da far havde siddet og sundet sig lidt og beklaget, at man ikke havde en snaps til den gode fisk, faldt han i halvslummer. Da mor vækkede ham og mente, at han burde gå i seng, han, som havde slæbt på den store torsk, vendte han igen tilbage til de satans beskidte ildtændere, som man vel nu kunne blive fri for, når han nu havde skaffet god mad til flere dage. Mor svarede ikke. Næste morgen forklarede hun mig, at det netop nu gjaldt om at få lavet mange ildtændere, så vi fik nogle kroner til overs, så at vi ikke hver dag var afhængig af 500 ildtændere til brød og fedt. Og så gik det løs med ildtændere, så snart far var ude af døren. Om mor fik samlet nogle kroner, husker jeg ikke, men jeg husker, at der hver aften i lang tid var kartofler og dejlig sennepssovs til torsken.

Et barn fødes

Så langt jeg kan erindre min barndom tilbage, synes det mig, at mor var frugtsommelig. Hvad det indebar, forstod jeg oprindeligt ikke. Jeg hørte ordet af en kone på gangen, der en dag spurgte mor, om hun havde nogen steder, at gøre af børnene, når jordemoren kom. Den gode kone skulle nok tage sig af os børn, og mor takkede hende mange gange. Alt dette foruroligede mig. Hvad var frugtsommelig for noget, og hvad var en jordemor for en, og hvad skulle Williams mor med os børn, når hende jordemoren kom? Og et andet spørgsmål havde også længe undret mig. Hvorfor blev mor så tyk, når hun næsten ingen mad fik?

Alle disse spørgsmål haglede ned over mor. Det hjalp ikke, at hun snakkede udenom og ikke ville give besked. Og en dag blev hendes »spørgejørgen« for alvor vred. Jeg erklærede rent ud, at når jeg var god nok til at binde ildtændere, så var jeg vel også god nok til at få rigtig besked. Det endte med at mor gav efter og forklarede: Når hun i den sidste tid var blevet så tyk, skyldtes det ikke maden, men at hun havde et lille barn indeni sin mave. Hvordan er det kommet derind, spurgte jeg omgående? Men det vidste mor ikke. Og hun fortsatte, at det var jordemoren, der skulle sørge for, at barnet kom ud af mors mave. Men hvorfor måtte vi ikke se på det, men skulle gå ind hos Williams mor, spurgte jeg? Men her var mor ubønhørlig. Jeg husker endnu, hvor gal jeg var og lovede mig selv, at jeg nok skulle se efter, hvad jordemoren lavede ved mor.

Men da dagen kom, blev det anderledes. Far var blevet hjemme, og da jordemoren kom, jagede hun os børn ud, og far tog mig i nakken og førte mig og de to små søskende ind hos nabokonen. Denne kone skulle ellers have opvartet jordemoren med varmt vand, men det måtte far sørge for, konen havde nok at gøre med at passe på mig. Williams legetøj interesserede mig ikke, og konen satte sig på en stol ved døren. Over for denne vagtpost var jeg ved at opgive, men da jeg hørte mor give et højt skrig fra sig, mistede jeg al besindelse. I et spring for jeg mod døren og konen. Men den halvt underernærede fem års unge var for svag. Konen nappede mig i krebsen og smed mig på gulvet. I afmagt og raseri råbte jeg: »Mor! Mor! Vi må ikke komme ind og hjælpe dig!« Og så stortudede jeg. Da Elna og Marius hørte dette, tog de del i tudekoncerten, der varede et par timer. For hver gang mor gav et skrig fra sig, skreg vi endnu højere.

Det var sikkert en hel befrielse for konen, da far endelig kom og hentede os ind. Vi sprang straks hen til sengen, hvor mor lå. »Har de slået

dig,« spurgte jeg, »Nej,« sagde mor. »Jamen hvorfor skreg du så?« Mor smilede til mig og sagde: »Så stor som du er, kan du vel forstå, at det gør ondt at få trukket et barn ud af maven.« »Ja,« råbte jeg, »hvor er barnet?« »Barnet er jo her,« sagde mor og trak et svøb med et dinglende hoved op af dynen. Elna blev så begejstret, at hun greb fat i bylten og ville løbe med den. Men mor holdt fast og forklarede Elna, at »dukkens« hovedet skulle gro rigtig fast, før man kunne lege med hende.

Marius, den fødte »ædedolk«, der skreg i sine første 6 uger, indtil mor begyndte at fylde ham med tygget rugbrød, interesserede sig hverken for mor eller »dukken«, men stod bare og sagde »mam-mam, mam-mam.« Far måtte så til at smøre fedtemaer til os. Marius fik først, og sikken et ansigt han lavede ved den første mundfuld, men der var ikke råd til at spytte ud. Han slugte den første mundfuld, den næste og den næste igen.

Da Elna og jeg bed af vore fedtemaer udbrød vi: »Uh far, maden er besk!« »Åh hold kæft, unger! Det er bare fordi, jeg har smurt den, så skal der laves vrøvl, æd I bare maden.« Men piben fik en anden lyd, da han bed af sin egen fedtemad. »Føj for satan!« brølede han, »hva' fa' en er det for fedt?«

Så skulle mor smage, og hun løste straks gåden. Far havde taget fejl af poserne og drysset soda på maden i stedet for salt. Af mors slunkne ildtænderpung blev der hevet så mange øre frem, at jeg kunne købe et kvart rugbrød og en halv fjerding fedt. Nede i gården spurgte en pige mig, om det var rigtigt, at jeg havde fået en lille søster. Dette bekræftede jeg, og pigen tilføjede, at de ude på gangen havde hørt mor skribe. Så løb jeg. Den aften fik vi tre børn, så meget vi kunne spise. Hvad far og mor fik erindrer jeg ikke. Det eneste jeg husker er, at der ikke kom nogen barselsmad til mor.

En satans madamme

Sådan kaldte far jordemoren, da hun for tredje og sidste gang besøgte mor og forlangte 8 kroner. Da far ikke straks gjorde mine til at betale, tilføjede madammen, at det gjorde ikke noget; hvis han ingen penge havde, sendte hun bare regningen til kommunen. Denne trussel om at blive sendt hjem på kommunen satte far i hopla. Han aftalte med madammen, at hun først om tre dage måtte sende regningen til kommunen, hvis han ikke forinden havde betalt hende. Dagen efter gik sagen i orden. Far lånte 10 kroner hos onkel Jens i Korsgade og fik klaret

madammen. Mor, der underernæret og svag lå i sengen, forklarede mig, at hun de første dage ikke kunne hente spåner på savskæreri, og at der nu var en mere at forsørge, og at vi var kommen 10 kroner i gæld. Jeg var nok for meget barn til at vurdere disse kendsgerninger, men jeg lovede mor, at jeg ordentlig skulle mase på med ildtænderne, så vi kunne få fedtemaer hver dag.

I egen indbildning var jeg en forfærdelig karl, der nok skulle sørge for fedtemaer, men det blev nok de 2 kroner, som madammen ikke fik af de 10 kroner, far lånte, der klarede sulten i nogle dage. Og så skete det vidunderlige, at mor virkelig fik barselsmad. Det var Williams mor ved siden af, der kom med en hel blikspand fuld af sødsuppe. Mor var for svag til at spise ret meget, og så blev der øst op til os børn.

Jeg var endnu så gal på den kone, der holdt mig i »krebsen« da mor skreg, at jeg ikke ville spise hendes mad. Men da Elna og Marius slubrede vældigt i sig, og jeg så en sveske i min tallerken, fordampede den halsstarrige vrede snart af fyren og jeg åd af hjertens lyst min portion. Omsider kom mor op, og snart gik vi igen i gang med spåner og ildtændere. Kampen for brødet.

En uforståelig sorg

En dag opdagede jeg, at mor sad og græd. Jeg ville have at vide hvorfor, men det ville hun ikke sige mig. En anden dag hun sad og græd igen, ville hun heller ikke sige hvorfor. Hun forklarede mig, at det kunne jeg ikke forstå. Nej, det *var* ikke til at forstå. Jeg vidste bestemt, at ingen havde tævet hende — hvorfor græd hun så?

Jeg havde nok bemærket, at far, når han kom hjem henad aften, ikke mere ville have fedtemaer, men det var ikke noget at græde over, så var der jo så meget mere til mor og os andre. Jeg ville have at vide af mor, hvor far fik mad, når han ikke spiste hjemme. Det vidste mor ikke, men en dag opdagede jeg det selv. Det var således, at der dagen før juleaften blev uddelt gratis suppe og kød til de fattige, henne i en sporvognsremise i Gartnergade (den lille »Nørregadehønes« sovekammer). I den anledning kom min farbrors kone — tante Karen — hjem hos os og spurgte, om mor ikke skulle med hen i Gartnergade og hente gratis mad.

Mor svarede, at så længe hun med sine hænders arbejde kunne skaffe børnene mad, skulle hun ikke ud og tigge. Jeg så, at tantes ansigt blev lidt stramt over dette svar. Men enden på samtalen blev, at jeg to dage før juleaften skulle komme om til tante Karen med mors slidte

og tynde sjal, da hendes eget var alt for pænt at møde op med ved suppegrøden i Gartnergade. Allerede en dag før aftalt sendte mor mig af sted med sit gamle sjal. Da tante lukkede op, var det ligesom om, jeg ikke måtte komme inden for. »Tak skal du ha,« sagde tante og ville til at lukke døren igen. Jeg har nok set lidt skuffet ud, for hun lukkede døren op igen og bød mig på en fedtemad med pølse på. Jeg skyndte mig at sige tak og smuttede ind. Men på vej ind i stuen standsede jeg brat.

Der sad far i skjorteærmer ved et stort bord med hvid dug på. På bordet stod kød og pølser og ost, rugbrød, franskrød og snaps, øl og fine glas. Jeg måbede. Aldrig havde jeg set så meget, der kunne spises. Tante vækkede mig ved at puffe mig blidt i ryggen, idet hun spurgte, om jeg ikke kendte den mand, der sad ved bordet. Jo, det var far.

Far smilede til mig og opfordrede mig til at gå på — det er bedre end at lave ildtændere. Og jeg gik på. Tante langede den ene mellemmad efter den anden hen til mig. Og da det var tynde halvskiver med pølse og kød på, gled der mange ned. Da jeg omsider sagtnede farten, kom til slut en skive franskrød med ost på.

Hvor var jeg dog stoppet — helt op i halsen. Far, der spiste langsomt og drak snaps til, sagde til mig, at nu måtte jeg hellere se at skruppe hjem, ellers blev mor urolig for mig. Både far og tante forklarede mig, at der ikke var nogen grund til, at jeg løb hjem og fortalte mor om min oplevelse. Den lille »lurendrej« nikkede samtykkende. De to forstod nok ikke, at denne oplevelse boblede så voldsomt i sind og tanker, at jeg måtte af med den, så snart jeg kom inden for døren hjemme i Skyttegade.

Jeg forstod ikke, at mor i stedet for at more sig blev alvorlig, og endnu værre, pludselig gav sig til at græde. »Hvorfor græder du, mor, nu ved vi da, hvor far får sin mad?« Men mor rejste sig og gik ud i køkkenet og lukkede døren efter sig.

Da jeg noget senere stille listede døren op til køkkenet, lå mor med overkroppen slængt over køkkenbordet og hulkede. Så græd jeg med. Jeg forstod ingenting, men hvad forstår en gut på fem år af de voksnes sorger. Mange år efter fortalte mor mig, hvorfor hun græd dengang. Det var ondt.

Et opgør

Mor må have bebredt far, at han spiste hos tante Karen, thi pludselig hørte jeg far råbe højt. Han råbte, at mor ikke skulle bestemme, hvor han måtte spise. »Og,« fortsatte han, »er det ikke nok, at jeg må

lade dig og børnene forsørge sig selv med dine rådne ildtændere. Jeg vil ikke æde dine ildtænderklemmer, og du gør klogt i for fremtiden ikke at blande dig i mine forhold.« Mor svarede ikke, men jeg kunne høre, at hun lå og græd. Det var forresten juleaften.

Vi flytter

Det var ret gode tider for lejerne i Rabarberkvarteret dengang. Der var mange tomme lejligheder, og kneb det med huslejen, varede det altid længe, inden »kongens foged« kom og smed lejerne ud. Men sådan gik det ikke med os. Hvordan mor skaffede huslejen, forstod jeg ikke, og forstår det ikke i dag, men det gjorde hun. Når vi flyttede, var skylden nok kludekræmmer Jensens omme i kælderen på Nordvestvej, hvor mor købte gamle sække til at binde ildtændere med.

Han var vicevært i Jærggade nr. 13 og 15. Og her tilbød han mor en 2den sals lejlighed med to værelser ud til gaden og køkken over gangen. Mor skulle få denne lejlighed for 8 kroner om måneden, og Jensen var villig til – hvis det kneb – at hente et par kroner ad gangen. Det kunne mor ikke stå for. Hun fik lokket far med hen at se på lejligheden. Og så flyttede vi. Den smule »habengut« vi havde, kunne nemt være på en firehjulet trækvogn. Far og en anden arbejdsløs mand hjalp hinanden med at bære ned og læsse. Og skønt de begge var godt halvfulde, gik det helt fint med flytningen.

Fra Jærggade husker jeg kun ildtændere, ildtændere og ildtændere. Jeg mindes ikke noget opgør mellem far og mor, og det hændte engang imellem, at far kom hjem med en dagløn. Sagen var, at far var kommet i fagforening og ind imellem fik et job ved brolæggerne, enten med at lægge sten frem eller danse med »jomfruen«. Der kom nu yderligere fart i ildtænderproduktionen, idet søster Elna havde lært at binde rigtige knuder, og jeg at sno spåner op til ildtændere.

På kirkegården

Et par måneder efter, at vi var flyttet om i Jærggade, døde den lille søster, der blev født i Skyttegade. Jeg fik lov at gå med far og mor ud på Vestre kirkegård og begrave hende. Da vi endelig fandt frem til graven, viste det sig at være en meget dyb og lang kanal, hvor de små barnekister blev sat side om side i een lang række.

Da det var lillesøsters tur, gik en mand ned i bunden af kanalen og anbragte hende lige op ad det sidst begravede barn. Manden, der stod ovenfor, ragede noget jord ned over kisten, hvorefter han hamrede en nummerpæl i jorden og gav far en seddel med samme nummer, så vi senere kunne finde lillesøsters grav. I den kolde forårsblæst stod mor og græd ved graven. Til sidst sagde far, at nu måtte vi hjem, og gik i forvejen. Jeg tog mor i hånden, og så fulgte vi efter. Vi havde ikke råd til at køre i sporvogn, men da vi nåede et sted, der hed »Ny Ravnsborg«, blev far så tørstig, at han måtte ind og have en bajer. Vi fulgtes med far ind, hvor han satte sig ved et bord.

Lidt efter kom der en sjov mand med hvidt forklæde på ligesom en kone. Han spurgte, hvad vi ønskede. Da far forlangte en bajer, nikkede manden over mod mor og sagde: »Og »fruen«?« Men »fruen« skulle ikke have noget.

Madam Holm

Hun var en ældre kone, der boede dør om dør med os. Hun var trykket af to byrder. Hendes datter havde tre drenge, men ingen mand. Og madam Holm selv havde en kæmpesvulst hængende under højre arm, som en stoppet pose. Hun var ikke blevet forsagt af disse byrder, tværtimod, beboerne i huset kaldte hende »en skrap kælling«. Hun og datteren bandt ildtændere ligesom vi, og mor var bange for hende. Jeg husker ikke, at hun nogen sinde gjorde os noget, men jeg husker, at hun med mellemrum task en stor havnearbejder, så han hylede ved det. Denne havnearbejder, Kristensen, der boede i endelejligheden ved siden af os, var til daglig en flink mand, især over for sin lille syge hustru, hvis hænder var knuget af leddegigt i smerter og misdannelse. Kristensen sørgede godt for hjemmet, og aldrig var der vrøvl med ham, undtagen når han kom hjem en enkelt gang og var fuld. Men så var det også galt, så var han nemlig ond, rigtig ond, og selv hans lille syge kone slap ikke. Han slog hende, så hun skreg af smerte.

Men det var som om, at det netop var dette signal, madam Holm ventede på. Hun nappede sin knippel, og som en raket foer hun forbi vor dør og ind hos den fulde mand. Og nu skete der noget. Den gamle kone blev en furie, der fløj direkte på den store fulde mand. Værgede han ikke sit hovede med armene i tide, susede madam Holms knippel ned i panden eller nakken på ham, så han styrtede om på gulvet, hvor han mange gange faldt i søvn.

Det var bedst for den store fulde mand, hvis han faldt, thi så slap han med, at madam Holms knippel bankede hans buksebag ren for støv. Hvis han ikke faldt, var det værre. Så for madam Holm lige i »knolden« på ham, hendes negle flåede hans ansigt op i blodige strimer, og hendes tommelfinger borede sig ind i hans ene øje, så han brølede af smerte og faldt om på gulvet. Så var han færdig, og madam Holm kunne forlade valpladsen med den besked til hans lille syge kone, at hun bare skulle skribe, hvis stodderen igen begyndte at slå. Men det gjorde den store havnearbejder ikke. Han holdt sig i skindet i to à tre uger og var igen en pæn mand.

De fleste beboere i ejendommen syntes, at madam Holms medicin var både god og billig, thi hvis havnearbejderen blev meldt til politiet for mishandling af sin syge hustru, ville han blive idømt mange dage i »spjældet«, så han ingen penge kunne tjene til mad i hjemmet. Jo, madam Holms medicin var god nok, men engang var det ved at gå galt.

Der var en mand nede på første sal i den anden ende af huset, der tævede sin kone, så hun hylede af smerte. Han sad på skrævs over konens bryst med knæene på hendes arme, og slog med sine knyttede næver ned i konens ansigt. Han var så optaget af dette arbejde, at han ikke hørte, at madam Holm kom ind med sin knippel, der et sekund efter blev plantet lige ned i hans »skalle«. Så faldt manden om på gulvet og sov. Da madam Holm af konen fik at vide, at manden ikke var fuld, erklærede hun, at så var han særlig farlig, og det var bedre, at hun tog sig lidt af ham.

Da far og mor ikke var hjemme, var jeg listet bagefter madam Holm for at se, hvad der skete. Og der skete virkelig noget. Den gamle gale madam trak manden i benene ud af lejligheden, ned ad trapperne, helt ned i kælderen, hvor hun baksede ham ind i sit eget kælderrum, som hun lukkede med en hængelås.

Beboerne kunne gennem tremmedøren se manden, og da han ikke havde rørt sig i to døgn, hentede de politiet. De to betjente krævede, at madam Holm skulle udlevere nøglen til kælderrummet. Men ikke tale om det, nøglen var hendes, og den blev hos hende.

Så blev låsen brækket op, der blev hentet læge, og da manden åndede endnu, kørte brandvæsenets vogn ham til Kommunehospitalet. Da han endelig vågnede op, var hans kone flyttet med alt, hvad der var i lejligheden.

Ved skilsmisse i datidens Rabarberland kom det gerne an på, hvem der først huggede møblerne og flyttede dem hen et andet sted. Her i Jægergade var jeg som dreng med til at ordne en sådan skilsmisse. På

den anden side af gaden ankom et par mænd med en firehjulet træk-vogn. De var godt fulde, men begyndte at slæbe bohavede ned fra en lejlighed oppe i huset. En kone i huset råbte, at de to fulde sjovere stjal møblerne, mens den enes kone var på arbejde. Det var vel nok et mandende feltråb til Rabarberlandets retfærdighedsfølelse, og der dannede sig snart en forsamling af mænd, koner og børn omkring vognen.

Da de to fulde mænd oppe i lejligheden havde taget, hvad de ville have, spændte de sig for vognen og begyndte køreturen. Men så snart vognen var i gang, sprang en ung mand til og nappede et af de største stykker møbel på vognen. Og så sprang mænd, koner og vi drenge til og tog hvad der var af bohavede. Vognen var tom, inden de to flyttemænd nåede Aagade. De trak dog uanfægtede videre ud i verden med den tomme vogn og deres kæfert. Men i nr. 12 blev der travlt med at bære alt op igen. Da konen kom hjem fra arbejde, manglede der ikke en trævl, og et par nabokoner fortalte, hvad der var sket og hjalp hende med at sætte tingene på plads.

Da det bankede på døren, stod der en mand med et par store skruer og en hængelås, som han hjalp konen med at anbringe, så hun roligt kunne gå på arbejde og samtidig forhindre flere »skilsmisser«.

Jeg morede mig vældigt, over det jeg havde været med til. Jeg forstod ikke dengang, at det, jeg for første gang deltog i, var udslag af Rabarberlandets solidaritet, når nogen blev uretfærdigt behandlet, men det lærte jeg grundigt senere.

Så flytter vi igen

Det var egentlig madam Holms skyld. Hendes datter, der havde tre drenge, men ingen mand, havde en dag forklaret mor, at hun havde et »rær« omme i Fiskergade, og at hun for at skjule dette for madam Holm hver dag tog en tom sæk med og sagde, at hun skulle efter spåner. Da der ingen spåner var omme hos »ræret« i Fiskergade, forklarede hun moderen, at det ikke var til at opdrive spåner på skæreriet. Denne løgnehistorie gik godt, indtil mor en dag kom hjem med en svingende sæk spåner på nakken. Udenfor vor dør stod madam Holm og tog imod hende. »Hvor har du fået de spåner fra,« spurgte den gamle kone mor. »Ovre på skæreriet,« svarede mor. »Så må du være en rigtig fedterøv, siden ingen andre kan få spåner mere,« replicerede madam Holm. »I dag var der ikke andre efter spåner end mig,« svarede mor. Men nu blev madam Holm rigtig gal og spyede gift og galde ud over mor. »Nå, du lyver også din lollandske kvabso!«, skreg hun.

Jeg, der havde hørt det hele inde i stuen, lukkede nu døren op og trak mor ind i stuen. Og mor hev sækken med ind. Så snart den var fri af døren, slog jeg døren i med et brag af angst for det frygtelige uhyre, der udenfor svovlede helvedes forbandelser over stakkels mor. Vi vovede ikke at gå over gangen og hente lidt mad i køkkenet. Og alt dette bare fordi datteren havde et »rær« omme i Fiskergade.

Jeg spekulerede dengang meget over, hvad et »rær« var. Mor vidste det ikke, men andre drenge forklarede mig senere, at et »rær« var en dum stodder, der gav en kælling penge for at gå i seng med ham. De voksnes »skønne verden« gik lidt efter lidt op for mig.

Men nu sad mor og hendes tre rollinger og var sultne og turde ikke gå over gangen og hente vor mad i køkkenet. Endelig kom far hjem, og da mor fortalte ham, hvad der var sket, sagde han roligt: »Hende ordner jeg.« Far havde knap åbnet vor køkkendør, før madam Holm kom ud og så stramt på ham. Jeg stod spændt og kikkede ud gennem dørspærken for at se, hvad der skete. Nu snappede far vor største brødkniv og viftede den om næsen på madam Holm, der trak næsen til sig. »Er du tosset, stodder,« hvædede hun. »Nej, det er dig, der er tosset, gamle eddertudse!« råbte far meget højt og fortsatte: »Nu skal jeg sige dig noget, fordi din tæve til datter ligger og horer med en stodder ovre i Fiskergade og for at klare den fortæller dig, at hun ingen spåner kan få på skæreriet, så overfuser du min skikkelige kone, der er flittig og kommer hjem med spåner. Men hvis du en gang til generer min kone og mine børn, så skal jeg sprætte din beskidte vom op, så du træder i dine egne tarme.« Ved den sidste trussel borede far knivspidsen ind i tøjet på madam Holm, så hun gik baglæns ind hos sig selv, mens hun råbte: »Han er spiltosset, den stodder.« Lidt efter kom far grinende over til os med maden, som vi spiste i fred; men freden varede ikke ret længe.

Nu kom datteren hjem inde ved siden af, og sikken et skænderi. Til slut sloges de, så møblerne væltede og både den gamle og datteren skreg af smerte. Far mente, de bed og hylede af raseri. Det var frygteligt at høre på, og mor ligefrem rystede af angst. Far sagde, at det ikke betød noget, når de blot blev inde hos dem selv. Men mor var ikke enig med ham. Hun erklærede, at hun ikke mere turde blive boende her. »Jeg risikerer jo, at hun en dag overfalder både børnene og mig. Jeg flytter,« sluttede mor. Far mente, at blot vi beholdt den store brødkniv i lejligheden, skulle den gamle heks nok passe sig selv. Men mor blev ved sit, og så blev far og mor enige om, at hun skulle se at finde en anden lejlighed.

Jeg var ellers stolt nok af far den aften, ikke bare fordi han stak kni-

ven i madam Holms mave, så hun flygtede, men mest på grund af de store ord han brugte mod hende. De ord ville jeg gerne lære udenad. Men et andet ord trængte sig pludselig frem. Det var mor, der spurgte far: »Kan du forstå, hvorfor madam Holm kaldte mig »en lollandsk kvabso«?«. »Jo,« forklarede far, idet han fik et tænksomt udtryk i ansigtet. »Vi er jo fra Lolland, og derfor bliver kvabsoen i dette tilfælde lollandsk. Selve ordet kvabso kan forklares på følgende måde: Man kan sige om en kvinde, der er meget dullefed, at hun er kvabset, men da du nærmest er mager, kan ordet ikke forklares derudfra. Vi må derfor vende os til fiskene, hvor vi træffer den lille ålekvabbe, der bærer navnet kvabbe, og vender vi os derefter til stenbideren, hvor hunnen kaldes en so, så har vi ved at parre de to ord sammen ordet: kvabso.«

Jeg faldt i søvn den aften i overbevisning om, at min far var en meget klog mand. Et par dage efter, da mor var ovre i køkkenet, hørte jeg madam Holm komme ud i gangen. Jeg greb vor store brødkniv parat til at bore den i madam Holms mave, hvis hun slog mor, men det gjorde hun ikke. Og hvor hun så sjov ud i ansigtet. Det var fuldt af røde striber, og et blåt øje posede ud over den ene kind. Hun skældte heller ikke mor ud; tværtimod roste hun mor, der var en flittig kone til at hente spåner, i modsætning til hendes datter, den møjttæve, der i stedet for at gå på skærieriet, lå i med en stodder omme i Fiskergade, så hun nok snart fik en dreng til, som madam Holm også skulle forsørge. Mor svarede ikke, men stod bare og nikkede, som om hun holdt med madam Holm, der lidt efter listede ind i sit eget køkken igen. Madam Holms mere fredelige optræden hjalp dog ikke. Mor turde ikke bo ved siden af dette forfærdelige væsen.

Flytningen

Lige overfor Jægergade lå nr. 32 på Nordvestvej. Her var en stor port, hvorigennem man kom ind i en lang sidebygning. I denne store kasse fandt mor en tom lejlighed på fjerde sal, den passede hende med hensyn til huslejen — 9 kroner om måneden. Da vi flyttede ind, var far lidt knotten over, at vort »habengut« skulle slæbes helt op på fjerde sal. Men før han vidste af det, var alt oppe. En mand fra huset og en hel flok drenge hjalp til, og det gik rask. Havde far haft penge, havde han nok givet hjælperne en skilling, men mor havde tømt hans lommer til huslejen, og hun erklærede frejdigt, at de ører hun havde igen, stod der mad på. Far begyndte på en undskyldning, men manden, der havde hjulpet far, sagde: »Det skal du ikke bryde dig om, her i kasernen er vi

vant til at hjælpe hinanden.« Og drengene sagde: »Det var jo bare sjov!« »Og må vi køre vognen om i Korsgade?« Men far, der havde sat 2 kroner i pant for vognen, ville selv køre vognen tilbage. Drengene blev dog ved med at plage, og det endte med, at far sad oppe på vognen mens drengeflokken spændede ned ad Nordvestvej ad Griffenfeldsgade og ned ad Korsgade.

For enden af Korsgade var der den gang en politivagt, hvor urolige folk blev gennemtævet til de ikke kunne røre sig mere. Fra denne vagt sprang en politibetjent frem og standsede køretøjet ud for apoteket. »Er han fuld,« spurgte han drengene og pegede på far. »Nej, nej,« råbte drengene i kor, »vi hjælper ham bare med at flytte.« Betjenten gik, og den flade firhjulede trækvogn ramlede videre ned ad Korsgade. Det lykkedes dog far at standse »de vilde heste« før pladsen, hvor vognen skulle afleveres. Far bad drengene passe på, at jeg kom rigtig hjem. Jeg mulede lidt, for når far ikke ville med hjem, så vidste jeg, at han gik hen til onkel Jens og tante Karen og spiste rigtig aftensmad med snaps.

På vejen hjem var drengene meget flinke mod mig. De morede sig vældigt over mit syngende lollandske mål og ville vide, om jeg var jyde. Det vidste jeg ikke, for jeg var fra Bandholm. En af de store drenge sagde at Bandholm lå på Lolland, og at jeg så var en lollik. Jeg var helt stolt af den nye titel, og det første jeg sagde til mor, da jeg kom hjem, var at hun stod overfor en lollik. Mor smilede og sagde, at det var rigtig nok, men nu skulle jeg se at blive en rigtig københavner.

Da mor spurgte efter far, fortalte jeg, at han nok var gået hen til onkel Jens og tante Karen og spise aftensmad. »Nå, ja,« sagde mor, »på denne tid er onkel Jens vel hjemme.« Hvorfor onkel Jens skulle være hjemme, forstod jeg ikke.

Kasernegården og drengenes leg

Når ikke ildtænderne bandt mig, gik mine tanker mere og mere til drengene nede i gården. Jeg forstod endnu ikke deres sprog, men det skulle jeg nok lære, og deres leg forstod jeg godt nok og blev somme tider taget med — og det var jeg meget glad for. Der var dog en leg, jeg ikke blev så begejstret for, den hed *den blinde spillemand* og bestod i, at drengene på skift blev bundet for øjnene og fik en pind stukket i højre hånd, som de drejede rundt i luften som syngtet på en lirekasse, samtidig med at de sang. Og de kunne mange »gode« sange, som var meget uartige og grinagtige. Til slut blev det min tur, og under meget

grineri drejede jeg pinden rundt i luften og sang »Rabarberlandets nationalsang«. Da jeg var færdig med sangen, rev en dreng bindet fra mine øjne, og jeg så, at pinden og min højre hånd var klistret ind i la-trin. For at skjule, at jeg var ved at tude, skyndte jeg mig at løbe op ad trapperne. Det sidste jeg hørte, var en dreng, der råbte: »Så, nu bærer lolliken lort op til sin mor« — og så grinede de igen.

Da jeg kom op, trøstede mor mig ikke. Mens hun skyllede hånden ren under vandhanen, sagde hun, at jeg var for lille og uerfaren til at lege med de store uartige drenge nede i gården, og at jeg burde blive oppe hos mor og mine små søskende. Jeg forstod, det var rigtigt, hvad mor sagde. Men alligevel — gården og drengene!

Kasernen og dens indhold

Sammen med mor regnede jeg ud, at der boede 8 familier på hver gang. Da der var 5 etager foruden stuen, hvor der kun var 6 familier, boede der ialt 46 familier i kasernen.

Efterhånden blev vi klare over, at de ikke alle var rigtige familier med mand, kone og børn. Der boede bl. a. enker, hvor manden var død eller løbet væk. Flere af disse enker havde 2 eller 3 børn. Der var også helt enlige kvinder, som syede og som ofte fik besøg af en fin mand, der gav dem penge som hjælp til husleje og mad. Og endelig var der nogle yngre kvinder, som arbejdede om natten, og som drengene nede i gården kaldte »ludere«. Da jeg af mor ville have at vide, hvad »ludere« betød, blev hun meget streng og forbød mig at nævne dette uartige ord.

Hun gentog for mig, at det ikke vedkom os, hvad de andre beboere bestilte. Vi skulle passe os selv og ikke blive uvenner med nogen. Det var jo rigtigt nok, men ordet »ludere« var dog så interessant, at jeg måtte have at vide, hvad det betød. En dag forklarede en dreng mig, at en »ludere« var en pige, der gik ud på gaden om aftenen og fandt et »rær«, der betalte hende for at få lov til at bo hos hende om natten. Jeg fandt ikke noget uartigt i det. Det var da meget pænt af pigen, syntes jeg.

I skole

Allerede da jeg var 5 år, lærte mine forældre mig at kende bogstaver, både små og store. Sådan gjorde man på Lolland, og børnene i København var nok langt mere fremmelige, når de kom i skole. Derfor skulle

jeg også lære at stave hjemme. I den ABC vi havde, stod der et billede ud for hvert ord. Jeg mindes endnu et par eksempler på min stave-»færdighed«. Jeg stavede: »TYR – KO – LAD – SAVBUK«. Efter at far havde moret sig over min fiffighed til at stave efter billeder, skjulte han disse, og anbragte mig i den store ensomhed, hvor bogstaver med selvløde og bogstaver med medløde skulle samles til stavelser og ord. Det varede dog ikke længe, før jeg blev klar over, at bogstaver var børn, der tog hinanden i hånden og dannede en stavelse, og at stavelserne igen tog hinanden i hånden og dannede et ord, og at disse ord igen dansede sammen og dannede en sætning.

Jeg blev så interesseret i denne danseskole, at ildtænderne ikke interesserede mig mere, og jeg tog kun fat på dem, når mor bad mig. Dette manuelle værdiskabende arbejde fik for mig mere og mere karakter af tvangsarbejde. Og før mor, da jeg var fyldt 6 år, indskrev mig i Kapelvejens gamle skole, læste jeg nyheder i »Aftenbladet« – fars daværende hoforgan.

Jeg brækker benet på Henning

Fra den første skoledag husker jeg kun, hvad der skete uden for skolen, da vi fik fri og skulle hjem. Lige uden for skolens stakit var to små kammerater kommet op at slås. Jeg må have følt mig som en rigtig »rabarberdreng«. Under råbet: »Skal sådan et par hanekyllinger slås?« greb jeg dem i nakken og slyngede dem til hver sin side. Han, der blev slynget ind mod stakittet, blev stående, men han, der faldt hen ad stenbroen, blev liggende og skreg af smerte. En lærer kom løbende inde fra skolen og undersøgte drengen. Læreren sagde, at benet var brækket og sendte bud efter politi og brandvæsenets ambulance. Så snart der kom en politibetjent, skyndte jeg mig i susende fart ned ad Kapelvej og om ad Nordvestvej. Her hørte jeg mor råbe på mig, men jeg svarede, at jeg ikke havde tid, og at politiet var efter mig. »Åh, vrøvl dreng,« hørte jeg mor sige. Men jeg benede videre ind i porten i nr. 32 og op på fjerde sal og gemte mig i køkkenet. Der kom dog ingen polis og hentede mig. Men det var aldeles ikke en rask »rabarberdreng«, der kom i skole næste morgen, men en frygtsom lille lollipop, der hang med ørene.

Straks frøkenen kom ind til os, begyndte hun at tale om den frygtelige ulykke, der havde ramt vor »kære« lille Henning, som nu lå på hospitalet, fordi jeg havde skubbet til ham. Hendes gamle ansigt så meget strengt ud, da hun kommanderede mig op at stå på bordet, så alle kunne se, hvorledes en uartig dreng så ud.

Da jeg havde stået oppe på bordet et lille stykke tid, og alle kammeraterne havde set, hvorledes en uartig dreng så ud, begyndte mine ben at ryste, mens jeg kæmpede for ikke at tude. Jeg var nok en forsagt lille lollik, men over for kammeraterne ville jeg være en rask »rabarberdreng«, der ikke tudede. Pludselig gik døren op, og ind kom en tyk mand med hvidt skæg i hele ansigtet.

Frøkenen hilste meget venligt på ham og kaldte ham hr. inspektør. Tak, tænkte jeg, skal han nu have fat i mig? Da inspektøren fik øje på mig, tog han nogle glas og satte for øjnene og sagde: »Hvad har den unge herre dog bedrevet, siden han har fået en så ophøjet plads?« Frøkenen forklarede, at det var mig, der havde brækket benet på Henning. »Nå, ja, men det skete jo ved et uheld, da den unge herre ville skille to, der var oppe at slås.« Han så igen på mig og spurgte, om jeg havde fortalt mine forældre, hvad der var sket. Da jeg nikkede, spurgte han igen, hvad mine forældre havde sagt. De sagde, at jeg aldrig skulle blande mig i, når andre sloges. »Du har sandelig et par fornuftige forældre,« sagde han og tilføjede: »Kan du i fremtiden huske, hvad de sagde?« Jeg nikkede igen, og han sagde til frøkenen, at jeg godt kunne komme ned fra »skafottet«. Det betød, at jeg igen måtte sætte mig ned på min plads. Men det med ikke at blande sig i andres slagsmål, har jeg altid haft svært ved at huske. Og jeg fortalte da heller ikke inspektøren, at det kun var min skikkelige, gode mor, der havde sagt det. Min far var nemlig så fuld den aften, at han straks gik i seng, da han kom hjem. Men det kom vel heller ikke inspektøren ved.

En seddel med hjem og en sjov historie

Den klasse, jeg gik i, hed lille sjette. En dag fik vi hver en ABC, for nu, sagde frøkenen, skulle vi lære bogstaverne at kende. En efter en skulle vi rejse os op, når frøkenen lærte os et bogstav. Da det blev min tur, bladede jeg om på sidste side i bogen og læste højt for frøkenen. Jeg troede, at hun ville blive glad for min dygtighed, men tværtimod blev hun arrig i ansigtet og spurgte mig, hvem der havde lært mig dette. Da jeg forklarede, at det havde mine forældre, satte hun sig straks til at skrive en seddel, som jeg skulle give min far og mor.

Da jeg kom hjem, gav jeg mor sedlen, og hun læste den højt: At de straks skulle ophøre med at lære mig mere, og hvis de havde flere børn, undlade at lære dem noget, da skolen havde sit eget system, hvorved børnene samtidig lærte grammatik. Bekræft at De har modtaget nær-

værende meddelelse. Mor mente ikke, at det var noget at bekræfte, men da far havde læst sedlen, skrev han: »Jeg bekræfter herved, at jeg har læst den portion uforskammede næsvigheder, De sendte med Christian hjem til os. Hvorledes vi vil oplyse og opdrage vores børn, det er noget, vi selv bestemmer, og vi ønsker ikke Deres indblanding. *Mads Christensen.*«

Jeg vidste jo, hvad far skrev, og jeg lurede på frøkenen, da jeg gav hende sedlen. Da hun havde læst svaret, blev hun både stram og grå i ansigtet. Og da inspektøren kom, viste hun ham sedlen. Da han havde læst hendes ord og hvad far havde svaret, rystede han på hovedet og trak på skuldrene, men sagde ikke noget. Jeg tror, frøkenen blev skuffet, hun mælede ikke et ord, da vi skulle hjem.

Dagen efter var hun i bedre humør og fortalte os en sjov historie. Den måtte jeg endelig fortælle mor, da jeg kom hjem. Det drejede sig om en stor gammel mand, som hun kaldte Vorherre. Han havde en mægtig have med mange frugttræer og mange forskellige dyr. Men han havde ikke noget menneske, og det ville han også have. Denne Vorherre var noget af en tryllekunstner, som jeg før havde hørt om. Af jord eller skidt lavede han en mand og pustede luft i ham, så han kunne trække vejret. Og manden blev også døbt og kom til at hedde Adam. Men denne fyr til Adam gik bare rundt i haven og trak vejret og kedede sig noget så gudsjammerligt.

Det blev Vorherre ked af at se på, og en dag tog han fyren og bedøvede ham, inden han opererede ham. Han savede så et ribben ud af fyren, og af det lavede han en pige til Adam. Da Adam vågnede op efter bedøvelsen, blev han meget glad, da han så pigebarnet, som han kaldte Eva. Snart begyndte de at løbe rundt i haven og lege. Og imellem gnaskede de frugt i sig. Der var jo masser af frugttræer, som de måtte spise af. Kun var der et eneste ævletræ, hvis frugter de ikke måtte spise. Det sagde Vorherre til dem, for han ville selv have alle ævlerne. Men frøkenen forklarede, at der kom en slange, altså en slags hugorm. Den hed Djævelen, og den fristede pigen til at æde af Vorherres ævler. Og da Eva først havde smagt dem, kan det nok være, hun guffede i sig og lokkede Adam til at æde med. Da Vorherre opdagede dette, blev han vel nok gal i skallen. Han jog både Adam og Eva ud af sin dejlige have. Da de kom udenfor haven, så de, at de var nøgne, og de blev så glade for hinanden, at de levede som mand og kone og fik mange børn. Mor morede sig over min historie, men mente at frøkenen havde fortalt den lidt anderledes, end jeg fortalte den. Det indrømmede jeg, men frøkenen brugte så mange fine ord, som ikke var værd at gentage.

Jeg bytter skole og flygter fra søndagsskolen

Efter sommerferien blev vi drenge fra Rabarberlandet flyttet ud på den nye skole på Jagtvejen. Det blev en lang vej til skolen. Dengang var der rejst et plankeværk på Nordvestvej ud for nr. 54 (Skruebrækkerkassen). Bag dette plankeværk var jorden optaget af gartnerier helt ud til Jagtvej. Vi børn fra Rabarberlandet måtte for at komme i skole, ned til Aagade og følge Ladegaardsaaen til det sted hvor Jagtvej og Falkoneralle mødtes og derefter videre ad Jagtvejen til skolen. På denne skole, fik vi små drenge en lærer Thyregod, som vi kom til at holde meget af. Hans far var en kendt folkefortæller, men da vi ikke vidste, hvad en folkefortæller var for en, holdt vi os til sønnen, som var meget morsom, både når han lærte os at læse, og når han fortalte os historier, af en der hed Grimm, og en der hed H. C. Andersen. Jeg blev meget lettet, da denne nye lærer ikke gjorde forskel på mig og de andre drenge, men også forklarede mig, hvilke ord der skulle skrives med store bogstaver og hvilke med små.

Denne lærer fulgte os helt op til anden klasse og kom til at betyde meget for os, hvad jeg senere vil vende tilbage til.

Om det var fordi mor mente, at vi tre søskende trængte til at blive »Guds« børn, eller det var for at blive fri for os et par timer om søndagen, mens hun gjorde rent efter ugens ildtænderarbejde, ved jeg ikke, i alle tilfælde tog hun os med en søndag til Griffenfeldsgade nr. 4 og indmeldte os i den derværende søndagsskole. Jeg husker endnu tydeligt, hvor mistænksom jeg straks blev overfor de mænd og kvinder, der var lærere her.

Lokalet var en stor sal med bænkerader på tværs. Hver bæk var en klasse med sin lærer. Men sikke nogle »blegfise« allesammen, der var ikke en eneste lærer, der havde en ordentlig spytkrølle ned i panden, og ingen af dem havde et ordentligt overskæg, som mændene hjemme på Nordvestvej. Med årvågen mistænksomhed fulgte jeg dem, og særligt ham, der var lærer for den bæk, hvor jeg sad. Han var en lang, tynd »rækel« med vissent hår, og så havde han glas for øjnene. Han talte meget om en Jesus, der var død for vor skyld. Jeg vidste bestemt, at ingen var død for min skyld. Tværtimod så havde mor og mig bundet mange ildtændere for at holde liv i lillesøster, der døde. Hans historier om denne Jesus var nok løgn, og så var de tilmed kedelige. Jeg betragtede ham med større og større mistænksomhed.

Og så var der den lille neger nede ved døren. Ham havde de inde-spærret i en lille jernkasse, som var sømmet fast på dørkarmen. Og den

lille neger spiste penge. Når børnene lagde en tøre i hans fremstrakte hånd, puttede han den ind i munden. Men når man lagde en tiøre i hånden, spiste han straks mønten og nikkede flere gange som tak. Jeg kendte ikke dengang til automatik, og den tanke, at man ved hjælp af denne neger lokkede børnenes fattige ører fra dem til fordel for lærerne, lå mig fjernt. For mig var denne neger det rene trolderi, der gjorde mig endnu mere mistænksom overfor søndagsskolen.

Og en dag blev det for galt. Vor lærer — den lange »rækel« — tog glasset fra øjnene, hvorefter han tog det ene øje ud af hovedet og begyndte at tørre det med lommekluden. Nu var det nok. Ikke et øjeblik mere ville jeg være sammen med disse mærkelige mennesker, der nu også begyndte at tage øjnene ud af hovedet.

I et spring var jeg ude af døren ned ad trapperne, ud i Griffenfeldsgade — et par drenge fulgte med — og så jonedede vi af sted i fuld fart til Nordvestvej. Først her kom jeg i tanker om mine to små søskende, der ikke selv kunne finde hjem. Jeg luskede så tilbage igen og fandt dem tudbrølende, fordi jeg var forsvundet fra dem.

Da vi kom hjem, fik jeg en »omgang« af mor, fordi jeg ikke mere ville gå i søndagsskole. Det hjalp ikke, at mor forklarede, at øjet, han tog ud, var et kunstigt glasøje.

Det kom ikke mig ved, jeg var færdig med den skole. Og sådan blev det. Da Elna og Marius ikke selv kunne finde vej, blev de også fri.

Ildtænderne og tid til at lege

Det stod urokkeligt fast for mig, at det var en streng nødvendighed at binde mange ildtændere, hvis mor skulle skaffe os mad og penge til husleje og et lille stykke tøj engang imellem. Far var nok kommet i fagforening og fik derfor lidt mere arbejde, men ret mange penge til hjemmet blev det ikke. Der gik en del penge til øl og snaps på arbejdspladsen og dertil kom kontingentet til fagforeningen. Mere end nogle få kroner til hjemmet om ugen medførte fars arbejde aldrig.

Ildtændere — ildtændere — og flere ildtændere var bestandig det ubønhørlige krav til mor og os søskende, om vi ikke skulle gå sultne i seng. Men under sliddet med ildtænderne voksede en længsel i mig. Det var længslen efter gården og drengene. Det var barnets længsel efter at lege med andre børn. Det hjalp ikke, at mor forklarede mig, at jeg var alt for god en dreng til at lege med kasernens uartige drenge. Mor forstod ikke, at der af den lille naive lollipop i længsel og tanker var ved at

fødes en rabarberdreng. Og det var vel heller ikke uartigt at stå nede i porten med hænderne i bukselommerne og spytte langspyt og sige »kraft knuse mig«. Det var vel heller ikke uartigt at lege »tagfat«, at løbe »kongeløber« eller lege »skjul« eller slå »pet i næve«. Men mor var streng.

Hendes dreng skulle ikke ned i gården og fordærves. Men kunne mor og ildtænderne binde mig den halve dag, så kunne de ikke forhindre mig i at gå i skole og gennem den blive en rask dreng.

Min skolegang og lærer Thyregod

Som før sagt blev alle Rabarberlandets skolesøgende børn overført til den nye skole på Jagtvej. I frikvartererne og på vejen hjem fra skolen sugede jeg næring, ikke blot af kasernens men også af mange andre raske rabarberdreng. En gang imellem kom jeg hjem med et par varme øretæver og en enkelt gang med en rigtig blodtud. Mor syntes, det var forfærdeligt. Det syntes jeg ikke. Når man vil lære at slås, må man tage de tæv, der falder af.

Det jeg frygtede mest var, at drengene skulle betragte mig som en »pigepatte«, en »røvpermedikle«, en rigtig »tøsedreng«. Når en dreng sagde sådan noget om mig, fik han omgående et »gog« i fjæset, selv om han var meget større end jeg. Dette kostede mig mange øretæver, men drengene kunne lide det, og det bevirkede, at jeg, medens jeg endnu gik i 5. klasse, blev anerkendt som en rask dreng, der var værd at have med i et slagsmål.

Det var en herlig tid, ikke blot fordi jeg hver dag slap for de kedelige ildtændere og hjemmets evige næringssorger, men også fordi jeg fik en lærer, jeg kom til at holde meget af, nemlig hr. Thyregod.

Hans krop kunne sandelig ikke dupere Rabarberlandets drenge, lille og spinkel, som han var. Men han havde da skæg i ansigtet som en rigtig mand, og så kunne han le så hjerteligt, når vi begik en eller anden »brøler«.

Han lærte os at le, også at le ad vor egen alvorlige indbildning om vor egen slagsbroderstorhed. I vor klasse afløste han øretæverne og spanskrøret med smilet. Hvor effektivt han gennemførte dette, kan mit eget forhold tjene som eksempel på. Først i tredje klasse, da jeg havde ham som klasselærer på fjerde år, gav han mig den første lussing. Og denne lussing faldt under hans og hele klassens latter. Hvad havde jeg da lavet?

Joh, jeg sad som nr. seks i klassen og ved siden af mig som nr. fem, sad lille vanføre Julius. Han havde en stor pukkel på ryggen og var af den grund lærerens og hele klassens kæledægge.

Julius var luddoven og kunne aldrig sin lektie. Han skulle faktisk sidde som nummer sidst i klassen, men vi drenge mente, at læreren satte ham mellem de dygtigste drenge, for at vi kunne hjælpe ham ved at hviske til ham. Det gik ellers også meget godt, men en dag blev der »brok« i den.

Julius's far var på en fabrik, hvor de fremstillede meget fine gratulationskort med engle, roser, forglemmigejer o. s. v. Faderen forsynede Julius med mange af disse kort, for at han kunne betale drengene for »hviskeriet«.

En dag havde Julius et meget fint kort med glimmersne på englevingerne. Jeg bad Julius om dette kort til min lille søster, men det kunne jeg ikke få. Det skulle en anden dreng have, og så blev fyren her knotten. Vi skulle den dag fortælle om hyænen. Læreren spurgte Julius om han kunne fortælle, hvad hyænen var for et dyr. Da ingen hviskede, vidste Julius det ikke. Da var det, læreren sagde til Julius: »Men du ved da, hvad hyænen lever af?« Da kom der et lille »hvisk« fra mig, og Julius svarede højt og tydeligt: »Levende ådsler«. Denne »oplysning« fik klassen til at eksplodere i grin, selv hr. Thyregod hoppede leende ned fra katederet hen til Julius og spurgte ham: »Hvem hviskede det til dig?« »Det var Kresjan,« og Julius pegede på mig. Da var det, at lus-singen faldt, en stakkels grinende pigelussing i blødt omslag. Den første og den eneste jeg fik af hr. Thyregod i de fire år, jeg havde ham som klasselærer.

Han var en dygtig lærer. Som ingen anden forstod han at drage vore tanker bort fra vor fattigdoms barske rabarberlandsverden op i historiske begivenheder og ind i naturens sælsomme verden. Selv bibelhistoriens og katekismens fladbenede remseri blev levende og interessant.

Ingen rigtig dreng kunne nøjes med ordret at remse op, hvad han læste i lektiebøgerne. For at overbevise læreren om, at han virkelig havde forstået, hvad der stod i bogen, måtte drengen i sit eget sprog genfortælle, hvad han havde læst.

Det blev til mange morsomme timer og mest morsomt var det, når Thyregod ikke forstod vort sprog. Det hændte bl. a., da vi havde det bud for, at vi ikke måtte bedrive hor. En dreng forklarede, at det var hor, når et »rær« gik med en pige hjem og sov hos hende. Hr. Thyregod erklærede, at han ikke kendte andre slags rær end de tværbomme, der hang oppe i skibenes master, og at det var umuligt, at en sådan tvær-

bom gik med en pige hjem. Alene den tanke at en pige en aftenstund kom slæbende med sådan en tværbom under armen, fik klassen til at brøle af grin.

Læreren sad alvorligt og så på os, og da grinet endelig stilnede af, krævede han, at vi forklarede ham, hvad vi forstod ved ordet »rær«. Det klarede vi hurtigt. Det var en mand, der betalte pigen penge, for at sove hos hende om natten.

Thyregod ville indrømme, at det var hor, men han forklarede os, at hor var et grimt ord, der også kunne ramme en ung mand og en ung pige, der holdt meget af hinanden og sov hos hinanden uden at være gift. Vi skulle derfor være forsigtige og ikke misbruge det grimme ord »hor«. Og således afsluttede vi budet: »Du maa ikke bedrive Hor«.

Altid forstod denne mand, at holde vor interesse vågen for skolens arbejde og lægge Rabarberlandet uden for sit klasseværelse.

Vi kunne li' ham.

Selv da vi kom op i tredje klasse, hvor vi fik et tilskud af større drenge, som var oversiddere og ikke kunne komme op i anden og første klasse, var der altid ro og fred og interesse i hans timer. At han hver dag sendte mig ned i »Aahuset« (en beværtning) efter smørrebrød og brændevin, fordunklede ikke hans glorie hos os. Alle rigtige mænd drak vel nok brændevin. At denne lærer engang imellem nappede en lus oppe i håret og knækkede den mellem tommelfingerneglene var da ganske naturligt. Vi havde jo alle lus, mængder af lus, som også vi knækkede, når vi fik fat i dem. Men det afgørende bevis for Thyregods pædagogiske evner leverede en anden lærer, hr. Nielsen, der skulle lære os at regne.

Vi sender en lærer ned på Skt. Hans

Alene denne regnelærers ydre fremtræden var en udfordring til Rabarberlandets barske humor. Han var et langt tyndt rækel med et lille glatbarberet hovede på en tynd hals. Og det gjorde ham ikke mindre komisk i vore øjne, at han mødte op med høj silkehat. I den første time fortalte han os, at vi var en samling dovne lømler til regning, men han skulle nok ordne os. I frikvarteret efter besluttede vi, at vi nok skulle ordne ham.

Hvorfra vi drenge fik fat i det mærkelige ord »delom«, husker jeg ikke, men jeg husker tydeligt, hvad det ord blev brugt til. Vi var lige kommet i gang med hr. Nielsens regnetime, da det mærkelige ord »delom« lød fra det ene hjørne af klassen. Da vi så virkningerne af ordet oppe

på katederet, blev vi klare over, at det var et mægtigt ord. Den lange tynde hals strakte sig frem, og øjnene stirrede stift over mod det sted, hvor ordet var kommet fra. Og pludselig lød ordet »delom« fra et andet sted i klassen, og straks forandrede hals og hovede retning mod det nye sted. Men nu blev det helt tosset. Fra alle steder i klassen lød det: »delom«, »delom«, »delom«, »delom«.

Oppe på katederet dykkede den lange krop nu ned i papirkassen og hentede spanskørret frem. Med dette våben fejede han borde og bænke rene for drenge. De af os, der ikke forsvandt eller fik dukket hovedet hurtigt nok, fik det susende spanskør lige i knolden. Vi var dog så optaget af at råbe »delom«, at vi ikke regnede hans slag. Endelig, under den vilde jagt, fik læreren fat i en dreng. Det var Arthur, den store drønert, der ikke flyttede benene hurtigt nok. Han fulgte også skikkeligt nok med læreren op til katederet.

Ophidset råbte læreren, at nu skulle han få prygl for os alle sammen. »Den er helt rigtig,« sagde Arthur og grinede, så det hoppede i ham. »Buk dig,« skreg læreren og greb fat med venstre hånd i Arthurs buksebag og svingede med spanskørret i højre hånd. Men sikken en karrusel, der blev. Arthur spænedede rundt om læreren, og denne måtte følge med rundt og rundt igen, mens hele klassen skrælede: »delom, delom, delom.«

Omsider gav læreren op. Han slap taget i Arthurs bukser og karrusellen standsede. Læreren pustede og stønnede, mens hvidt skum stod ham om munden.

Men nu tog Arthur fat. Han rev spanskørret ud af lærerens hånd og smed det hånlige hen i papirkassen. »Ka' du så se at komme op på kassen der,« brølede Arthur og pegede på katederet. Læreren forstod, for han kravlede lydigt op på sin stol og gemte ansigtet i sine hænder.

Og da var det, at Arthur sagde en dyb sandhed til ham. »Ka' du så huske i fremtiden, at en bengel som dig ikke kan ordne Rabarberlandet.« Vi var vel nok stolte over Arthurs bedrift og gav ham et vældigt hurra. Da det var sidste time, blev vi enige om at gå hjem. Og det gjorde vi, mens læreren sad på katederet med hovedet skjult i hænderne.

Der blev ikke flere regnetimer med hr. Nielsen i vor klasse. Så snart han viste sig, begyndte en »delom-koncert« af den anden verden. Når det omsider lykkedes læreren at fange en dreng, forsøgte han ikke mere at stramme drengens buksebag. I fuldkommen raseri slog han drengen i gulvet, og med begge hænder om spanskørret drev han hvinende slag ned over drengebunken på gulvet. For hvert slag råbte hele klassen »av!« Og når læreren blev træt af at tæve drengen, begyndte »delom-koncerten« igen. Og så skete eksplosionen.

Den time hvor afgørelsen skete, blev tavler og regnebøger liggende, hvor de lå. Vi holdt »sangtime«, vi »delommede« i flerstemmig sang for fuld kraft. Oppe på katederet sad læreren afmægtig og rystede på hovedet. Han sagde noget, men ingen kunne høre det i det fantastiske spektakel. Det så virkelig ud til, at han opgav alt håb og begav sig på flugt ud af klasseværelset.

Men hvad der så bevirkede, at vor altid rolige og meget dygtige nr. et, Alfast, tog teten, forstår jeg endnu i dag ikke, men næppe var læreren ude af døren, før Alfast sad oppe på hans plads med den høje silkehat på hovedet. Al »delom« stoppede og afløstes af et brølende grin, så ustyrlig komisk så Alfast ud. Men han grinede ikke, dybt alvorlig tyssede han på os, idet han sagde: »Så børn, I må være rolige, mens jeg giver jer alle 6 i regning i dag.« Overfor den sjældne, uhørte opgave at give os 6 i regning, blev vi ganske stille. Med største opmærksomhed fulgte vi den strittende pen, der malede sekstaller i den store protokol.

Men vi var nok alt for opmærksomme, thi pludselig sprang døren op, og regnelæreren for i vældige spring op mod katederet. Også Alfast blev overrumplet. Han nåede lige at slynge den store protokol mod læreren, men var selv uheldig og tabte den høje hat, som han trådte i, da han løb. Men i et tigerspring var læreren over ham og slog ham i gulvet, hvorefter han med begge hænder om spanskkrøret af al sin kraft drev hvinende slag efter slag ned over Alfast.

Vi »delommede« og råbte av allesammen ved hvert slag. Men læreren fortsatte i fuldkommen vildskab slagene ned over Alfast. Da var det, at Alfast gav et skrig fra sig, og vi så en stråle blod sprøjte hen over gulvet.

Nu var det slut med morskaben. Alle klassens drenge for op mod læreren. Et par af de store drenge greb ham om halsen, og de klemte til, så han rallede og tabte spanskkrøret ud af hænderne. »Tæv ham, slå ham ned!« råbte vi, men de store drenge trak ham bogstavelig ved halsen ud af klassen og ned ad trappen, hvor de smed ham samt hans harmonikahat og frakke.

Et par lærere stak nysgerrigt hovederne ud fra andre klasseværelser. Og da var det, at Arthur igen talte på Rabarberlandets vegne, idet han sagde til vor elskelige regnelærer: »Hvis du vover dig ind i vor klasse en gang til, så får du tærsk, at du ved det!«

Det var værre med Alfast. Han var nærmest fra bevidstheden, kunne ikke støtte på benene, hvor der lå den ene blodige valk ved siden af den anden. Og håndleddet mente vi var brækket, da der sprøjtede blod ud, når hånden blev lagt bagud.

Da jeg et stykke tid før havde fået lappet panden sammenovre hos

frk. Lagoni, vidste jeg, hvor vi skulle bære Alfast hen. To af de største drenge bar ham, og jeg holdt håndleddet således, at der ikke kom blod ud.

Men den gik ikke. Så snart frk. Lagoni havde eftersat Alfast, erklærede hun, at her kunne hun ikke hjælpe. »Drengen skal på hospitalet. Nu skal jeg ringe efter ambulance og politi,« og så forsvandt hun. Pigerne i klassen forklarede os, at frøkenen var løbet ned i inspektørens kontor for at telefonere.

Men en af drengene spurgte pigerne: »Hva fa'en ska' vi med politi?« Det var Rabarberlandet, der spurgte, det ordnede sine sager selv. Da frk. Lagoni kom igen, spændte hun en stram gummiring om Alfast's arm og snoede samtidig et bind om håndleddet, så hånden ikke kunne falde tilbage. »Ja, så kan I godt gå over i jer klasse,« sagde frøkenen til os tre drenge. Men det ville vi ikke. Som selvvalgt ordfører erklærede jeg, at vi ikke gik, før ambulancen havde hentet vor gode kammerat. Vi blev så anvist plads nede bag i klassen, mens et par piger blev sat til at passe på Alfast. Det varede dog kun få minutter, før ambulancen ringede udenfor skolen. Lidt efter kom et par uniformerede fyre med en bære, hvorpå Alfast blev lagt. Da de gik med ham, fulgte vi efter og råbte: »Farvel, Alfast, farvel Alfast.« Da vi kom ned på Jagtvej stod hele vor klasse omkring ambulancen med blottede hoveder.

Rabarberlandet hilser sine faldne.

Dagen efter var der stort forhør. Inspektøren ville bl. a. vide, hvor mange af os, der kunne pibe i fingrene. Det blev en kostelig komedie at se os, der var meget dygtige i denne gadedrengesport, stå overfor hr. Thyregod med fingrene i munden og puste, uden at frembringe et eneste pift.

Forhøret endte med, at hr. Thyregod erklærede, at han med glæde i sandhed kunne erklære overfor inspektøren, at ikke en eneste af hans drenge formåede at pibe i fingrene. Lige som vi i stille fryd sad og gøttede os over denne sandhedserklæring, blev døren revet op og tre alvorlige mænd trådte ind. Den ene af dem tog ordet og spurgte, om det var den klasse, hvor hans søn Alfast gik. Da hele klassen bekræftede dette, pegede manden på Thyregod og spurgte, om det var den fyr, der havde mishandlet hans søn. »Nej, nej,« råbte vi i kor. »Det var den lange regnelærer Nielsen, der tævede Alfast.« »Hvor træffer jeg den fyr,« spurgte manden og gloede på Thyregod. Denne svarede, at Nielsen ikke mere var på skolen og tilføjede spørgende, hvad de tre mænd ville Nielsen. »Vi,« råbte manden, »vi vil knuse hver en knokkel i denne slynge, så han ikke mere formår at mishandle børnene.«

Vi havde gerne givet Alfast's far et hurra for denne dejlige udtalelse.

men oppe på katederet sad Thyregod og så meget alvorlig ud, idet han sagde til de tre mænd: »Jeg tror godt at I kan spare arbejdet med at knuse Niensens knokler. Han bliver aldrig lærer mere. Politiet tvangsindlagde ham i går på Kommunehospitalets sjette afdeling, og hvis han ikke allerede er ført til »Skt. Hans« ved Roskilde, så vil han sikkert blive det i dag.« »Nåh, så ved vi, hvor vi kan træffe ham,« sagde mændene og gik.

Da de var gået, forsøgte Thyregod at blødgøre vore kolde drengenhjerner med henblik på regnelærer Nielsen. »Husk på, børn, hvor meget hans forældre har ofret for at få ham uddannet til lærer, og så ender det hele på sindssygehospitalet. Synes I ikke, det er synd?« »Nej, han har kun fået, hvad han har fortjent.« Det var fyren her, der igen gjorde sig til selvvalgt ordfører. »Synes du nu også det, Christian,« spurgte Thyregod. Jeg nikkede energisk.

Så kom en dreng nede i klassen mig til undsætning. Højt og med overbevisning sagde drengen: »En fyr, der vil ordne Rabarberlandet, er skruptosset og hører hjemme på »Skt. Hans.«

Læreren rystede opgivende på hovedet og smilede det dejlige smil, der altid kunne få den hårde skal i et drengesind til at give efter. Det smil var spanskrørets modpol.

Hr. Thyregod fulgte os op til anden klasse. Og i dag hvor jeg 78 år gammel skriver mine barndomserindringer, står han som et af de største mennesker, jeg traf i min barndom. Alfast og den gale regnelærer så vi ikke mere.

Nattens lyde i kasernen

Om dagen når mændene var på arbejde, og pigernes »rær« og kunder var forsvundne, da var der fred og stilhed i kasernen. Jeg fastslår denne kendsgerning fra mit fattige barndomsland i modsætning til de lægnens forfattere, der altid skildrer fattige kvinder som egoistiske rappenskralder, der ikke under hinanden ære eller ret. I stedet burde disse forfattere tale om stille lidelse, om tavs opofrelse, om hjertevarm solidaritet fra dør til dør, hvad enten det drejede sig om et stykke mad eller om at tage sig af børnene, om moderen skulle føde et barn, eller hun skulle ud på et eller andet offentligt kontor, hvor hun ofte måtte vente i timevis, tit for at få et afslag, der kostede hende selv og hendes børn lidelse og tårer.

Jer er en gammel mand nu, hvor jeg skriver disse linjer. Jeg har set de mest henrivende udslag af arbejderens solidaritet i kampen mod udbyt-

terklassen, men så inderlig menneskelig god som den, der gik ubemærket fra dør til dør i min barndoms store kaserne, har jeg ikke siden oplevet.

Og lad mig ikke glemme kasernens »offentlige« piger. Hvor var de gode mennesker, og hjælpsomme hvor de magtede det. Men så kommer nattens lyde, der er af en anden verden. Nu er mændene hjemme.

En nat vågnede jeg i min pjaltkasse, ved at mor græd. Så sagde hun til far: »Kan jeg da ikke blive fri for de mange børnefødsler?« Far svarede: »Åh, ti dog stille madam. Du er jo skabt til at føde børn, og du vækker bare ungerne med dit tuder.« Så blev der stille et øjeblik. Men så begyndte den seng, de lå i, at knage og knirke, og dynen der lå over dem gik op og ned. Jeg havde mest lyst til at springe op og tage far i nakken og smide ham ud af sengen, men jeg turde ikke. Han ville slå mig halvt fordærvet, og selv det ville ikke hjælpe mor. Jeg lå længe vågen og spekulerede over, hvad jeg havde hørt. Jeg kom den nat til det resultat, at det var far, der puttede et ganske lille bitte barn ind i mor, og at hun skulle bære det, til det blev så stort, at det kunne fødes til verden. — »Lille Jacob med de kloge øjne ved så meget, som er ondt at vide« —

Der var een nattelyd i kasernen, der var konstant. Den kom hver fredag hen ad midnat, når snedker Jensen nede på anden sal kom hjem fuld som en høne og måtte kravle på alle fire op ad trappen. Inden for døren stod madam Jensen og de to børn udrustet med forskellige genstande til at tæve stoddere med, når han brasede ind. Ingen i hele kasernen tog sig af fyldebøttens smertensskrig, når slagene haglede ned over ham. Det har han godt af, tænkte konerne rundt om i kasernen. Vore egne stoddere er ikke for kønne, men snedkeren er dog værre. Aldrig en øre hjem til kone og børn!

Men en fredag aften blev der ekstra forestilling med drukkenlusen. »Fangearm«, en høj kroget betjent med umådelig lange arme havde taget ham, og da Jensen kunne sige, hvor han boede, kom »Fangearm« op ad trappen med snedkeren hængende som en pakke under armen. »Fangearm« buldrede på og spurgte madam Jensen, da hun lukkede op, om hun kendte noget til ham her, idet han vendte snedkerens ansigt om mod hende. »Ja, det er desværre min mand,« svarede madam Jensen. »Så hør her, gode kone,« brummede »Fangearm«, »jeg kunne jo bære ham hen på vagten og tæve ham der, men så blev der også skrevet rapport, og så beholdt vi ham, til han var dømt i retten, og da han ingen penge har, blev han ført til afsoning med det samme. Det vil mindst tage et par uger, hvor han ingen penge tjener og måske mister sit arbejde. Derfor skulle De lade mig ordne sagen med det samme.« »Ja hellere end gerne,« svarede madam Jensen, »så slipper jeg, men gør det godt.« »Ja,

det kan De bande på,« mumlede »Fangearm«, idet han med den ene hånd tog fyldelusen i nakken og rystede ham, så hans bukser faldt af ham. Efter denne indledning puttede »Fangearm« snedkerens ben ind imellem sine egne og bøjede ham forover, så den bare rumpe stak i vejret. Og så begyndte forestillingen. Med venstre hånd holdt »Fangearm« fyldelusen i den rette stilling, medens han klaskede den højre hånd ned i den bare røv, så det svuppede, alt imedens »Fangearm« læste moralens lære: »Så du forlover og gifter dig og laver børn og drikker pengene op, så kone og børn må sulte, din forbandede svinehund, men jeg skal gi' dig, klask, klask og atter klask.« Nej, hvor vi drenge, der var lusket ud på gangene, morede os. Tænk, et voksent mandfolk fik klask i den bare røv som et lille barn. Det var næsten ikke til at stå for. Vi morede os kongeligt. Det gjorde fyldebøtten ikke. I begyndelsen vrælede han for hvert slag, der faldt, men det holdt snart op. Så brækkede han al sprutten op, han havde drukket, phue, hvor det lugtede! Vi drenge holdt os for næserne. »Fangearm« blev ved endnu lidt, men holdt så omsider op. Han sagde til madam Jensen: »Se min gode kone, vi skulle jo se at få en ordentlig mand ud af ham, så begynder han igen på drikkeriet, så giv mig et praj, jeg går meget her i kvarteret. Nu skal jeg bære ham ind.« Madam Jensen nikkede energisk og lukkede døren højt op for betjenten, hvorefter den blev smækket i med et brag.

Så var forestillingen for den aften slut for os drenge, men der var også nok at fortælle og grine ad i flere dage. Men den »Fangearm« må have hvasket noget til madam Jensen, thi fredagen efter, noget før fyraften, gik madam Jensen og børnene af sted, og en lille time efter kom de hjem sammen med manden. Forestillingen fredag aften gentog sig ikke, og det var vi drenge lidt kede af, men vore mødre havde en anden opfattelse, de smilede og nikkede til madam Jensen, når de mødte hende.

Men der var andre nattens lyde i den store kaserne. Pludselig dundrede det voldsomt på en dør. Der blev ikke lukket op. Så dundrede det igen. Døren vedblev at være lukket — så sprængtes låsen. Rundt om i de små lejligheder lå lyttende ører og kroppe på spring. Så kom signalet. En kvinde skreg sin angst ud i natten. Hendes gentagne angstfyldte skrig flænger mørket og vækker kasernens solidaritet. Det er altså den forbandede »sædelighed«, der igen er på spil, og ud fra de små lejligheder strømmer mænd, drenge og koner for at frelse pigen. Og hvilken aktion!

Inde i pigens lille lejlighed bakser to betjente med at trække tøjet på pigen. Hun ved, hvad det gælder — *otte måneder på tvangen* — og hele kasernen ved det. Og med eet er hendes lille lejlighed fyldt til trængsel af mænd, koner og drenge. Og ude fra presser endnu flere på og vil

ind, så betjentene mere og mere mases op i et hjørne. Men en betjent-hånd holdt bestandig hårdt fat om pigens arm. Det varede dog ikke længe. Pludselig gav betjenten et vræl fra og sig og slap pigen. En havde bidt denne politihånd så eftertrykkeligt, at blodet rendte af den. Og selv om betjentene var maset sammen, så de ikke kunne røre sig, blev der på den mest vidunderlige måde plads for pigen og hendes tøj, så hun kom ud på gangen. Her stod en kone parat og sagde til den forgrædte pige: »Kom her, Olga.« Og pigen fulgte med konen hen ad den lange gang og op ad trapperne hen i en lejlighed og forsvandt.

Da denne aktion var gennemført, lindede presset lidt mod betjentene. Jeg erindrer endnu, hvor den ene af dem blev fræk og spurgte mændene, hvorfor de ville forsvare sådan en luder. Men han fik sandelig svar på tiltale. »Hvad siger du, din elendige lus, taler du om luder. Du er jo selv en modbydelig hanluder, der sælger din krop til de rige for at gøre fattige mennesker fortræd. Og vil du endelig gå på luderjagt, så gå ind i Bredgade og det fine Østerbro til alle ægteskabs-luderne, der har solgt kroppen for en pengesæk og en fructitel.«

Jeg kendte ikke den yngre mand, der sagde de gode ord til betjenten, men de andre drenge fortalte mig, at han lige var flyttet ind på tredje sal med kone og et lille barn, og at manden vistnok var en socialist. Dette sidste troede jeg dengang, men efter de mange socialister, jeg siden har mødt, tvivler jeg, og jeg begrundet min tvivl med, at han var et sandhedskærligt menneske. Da betjenten ville til at svare den unge mand, blev han mødt med et tordnende: »Hold kæft.« En ældre arbejder tog ordet: »Det er rigtigt, at vore piger for et par kroner sælger sig til forskellige mænd, men kom ikke og sig noget dårligt om dem for det, de er rare og gode mennesker, og vi kan alle li' vore piger, og de skal ikke gøres fortræd, så længe vi kan forhindre det.« »Den er hel rigtig, gamle,« blev der råbt. En stemme spurgte: »Ska' de to kanutter ud ad vinduet eller ned ad trappen?« »De vil ned ad trappen,« blev der råbt inde fra stuen. »Javel,« råbte en, »men glem nu ikke at sparke dem i røven.« På hvert trappetrin stod en mand parat til at sige »farvel«.

Det var et par ynkelige fyre, der med bang og tju måtte løbe spidsrod ned ad trappen ud af kasernen uden pige. Anden og tredje gang, de kom for at hente en pige, blev kun en gentagelse af første gang, som jeg husker det. Men fjerde gang, de kom, glemmer jeg ikke, så længe jeg lever.

De to »sædelighedsapostle« mødte op med to store tykke »ordensbetjente« til hjælp. Den dør, de buldrede på og til sidst brækkede op, var på vor gang og førte ind til en kvinde i trediveårsalderen, der havde en

god ven, en lidt ældre håndværksmester, der besøgte hende en gang imellem, ellers levede hun af at sy veste til en stor forretning. Nogle koner fra gangen, bl. a. mor, forklarede betjentene, at Yrsa trak ikke på gaden, men ernærede sig ved syning. Det eneste svar, de fik af betjentene, var: »Hold kæft, kællinger, og skrup af med jer.« Betjentene var inde på, at nu skulle der bruges voldsmagt. Men det var kasernen også. I hver lejlighed, hvor der var en mand, var der også en knippel. Jeg selv blev rasende mod denne uniformerede bølle, der sagde »hold kæft« til min hjertensgode og sandfærdige mor. I min vrede for jeg ind og tog mors store ildtang med det tåbelige formål at nappe betjenten i næsen og trække ham bort fra Yrsas dør. Mit forehavende blev selvfølgelig fiasko. Jeg fik blot fat i en tjavs af hans hageskæg. Men jeg holdt fast, og da han ikke kunne sparke mig bort, bøjede han sig ned for at vriste tangen fra mig. Det skulle han ikke have gjort, thi i samme nu blev hans hjelm raget af ham, og han fik et så velrettet knippelslag i nakken, at han faldt oven på mig og sov. Og medens den anden betjent var optaget af et forrygende slagsmål, trak fire mænd af sted med den sovende — to i hvert ben — gennem den lange gang og ad trapperne fra fjerde sal ned i gården, hvor de smed ham, og så op at få fingre i den anden okse. Der var dog også forretningstalenter mellem os drenge. Jeg så en dreng helt optaget af at skære alle betjentens uniformsknapper af. »Hvad vil du dog med det skidt,« spurgte jeg. »Er du tosset, Kresjan, det er jo to og fire toddere — mange janter værd.«

Endnu inden jeg igen nåede op på fjerde sal, var mænd på vej ned med den anden okse. Han så forfærdelig ud med blod over hele ansigtet. Der var dog ingen medynk. Hadet mod disse overfaldsbøller var så intenst, at selv gamle koner spyttede på ham. En ældre arbejder sagde til de andre: »Jeg synes den fyr lukker øjnene op engang imellem, mon han ikke skulle have en til, så han sov. Sovende mand sladrer ikke.« Men der var ingen, der ville slå ham, når han var faldet. De slæbte ham ned i gården og smed ham ved den anden ordensbølle.

Al opmærksomhed samlede sig nu om, hvad der foregik inde i Yrsas lejlighed. Der hørtes ingen kvindeskrig derinde fra. Men pludselig hylede et mandfolk derinde og blev ved i hylende brøl. Nu kunne ingen styre sig længere, og døren blev revet op. Men hvilket syn! Den ene »sædelighed« stod med Yrsas store trædesymaskine klemt ind i maven og hev efter vejret, medens blodet løb fra mange rifter i hans afskyelige fjæs. »Sædelighederne« havde nok undervurderet Yrsas kræfter. Hun sad på en puffe, og med det ene ben pressede hun symaskinen længere og længere ind i hans mave, så han var helt fra sans og samling og bare

fægtede med armene ud i luften. Med den anden »sædelige« sjoever var det endnu værre fat. Yrsa havde ikke blot flået hans ansigt til blodige strimer, men havde omtrent flået alt tøjet af ham og med venstre hånd fået fat i hans »pung« og klemte til, så han hylede af smerte. Da mændene så det syn, grinede de så helt ustyrligt. Men Yrsa sad alvorligt og sagde til mændene: »De to slyngler her ville på en fuldstændig falsk anmeldelse skaffe mig otte måneder i spjældet. Men den gik ikke. I ved alle sammen, at jeg går ikke ud og trækker, men hvad bryder de slyngler sig om det, bare de får fat i et offer og får lavet en falsk rapport til deres overordnede, men den gik ikke her.« Yrsa rakte hånden ud og tog en jerntingest, man sætter det varme jern på, når man stryger, og gav ham, hun holdt fast, et ordentligt dask over hver hånd, så de begge faldt kraftsløse ned, medens hun igen klemte til på hans »pung«, så han hylede i smerte. Hun vinkede over til ham bag symaskinen og sagde til mændene, at ham kunne de godt rulle ned ad trapperne, han havde fået nok i denne omgang. »Men,« tilføjede hun, »ham her beholder jeg lidt endnu. Jeg kan ikke li' at hans slags fortsat formerer sig,« hvorefter hun påny klemte hans »pung« så frygteligt, at »sædeligheden« skreg i vilden sky og blegnede og faldt besvimet forover i Yrsas skød. Hun så hen til sin store skræddersaks og sagde: »Egentlig burde jeg for at være rigtig sikker klippe hele apparatet af ham, men jeg tænker, at han nu har fået nok.« Hun skubbede til ham, så han faldt ned på gulvet, hvor mændene samlede ham op og rullede ham ned ad trappen fra fjerde sal.

Noget efter kom brandvæsenets ambulancer for at hente »ligene«. Da ambulancerne ikke kunne komme ind i gården for tørrestolperne, måtte brandmændene bære »ligene« ud på gaden og læsse dem på. Det vækkede hele Rabarberlandet, og flere timer efter var vor gård fuld af mænd og drenge og kvinder, der råbte hurra for vor gode kaserne. Vi fik også besked om at sende bud, hvis flere uniformerede bøller meldte sig, så skulle de mases til plukfisk. Jeg husker endnu, hvor stolt og glad jeg var over dagens begivenhed. Endnu en hel time efter ambulancernes bortkørsel gik jeg rundt mellem folk nede i gården med mors ildtang og forklarede alle, der gad høre på mig, at jeg havde trukket en betjent i skægget med tangen, så han faldt ned over mig. Men piben fik en anden lyd, da far opdagede mig. »Ka' du se at skruppe op med ildtangen, her er der ingen, der skal vide, hvem der har gjort hvad.« Kresjan blev vel nok ked af det og luskede op med ildtangen til mor og de små søskende.

Men sikken et brøl dagen efter i bladene. »Opører i Rabarberlandet«. Med store bogstaver og bulletiner om de sårede betjente og lægernes udtalelser om de såredes muligheder for helbredelse efter den frygtelig

rå behandling o. s. v. Det manglede heller ikke på opfordringer til politidirektøren om at skaffe »ordenen« respekteret. »Ordenen« var dengang, som før og efter, den herskende klasses interesser gærdet af organiseret voldsmagt. Det var denne »orden« Rabarberlandet ville skide på og grine ad. Der blev heller ikke fra politiets side gjort noget alvorligt for at hævnede nederlaget. Alt hvad vi lagde mærke til var, at der nogle dage efter kom et par civile meget sleske snushaner, der gik rundt og spurgte beboerne, hvorledes det var gået til med disse betjente. Men kasernens solidaritet var ubrydelig. Der var ingen — selv ikke ældre koner — der havde hørt noget. Det var ikke her, det var nok ovre i »den forgyldte Ladegaard« (nr. 30), der var jo tit noget ramasjang i den. De to snushaner måtte forsvinde med uforrettet sag.

Der var en anden slags snushane, det nær var gået galt for. Han præsenterede sig som journalist fra »Aftenbladet« (rullekonernes avis) og ville give en skildring til hjælp for ejendommens beboere. Nogle mænd, der stod om ham, forklarede ham, at vi ikke trængte til hans hjælp. Men så kan det nok være, at han begyndte at kæfte op, og vi skulle være taknemmelige for, at han ville hjælpe os og få sandheden frem. Der var ingen, der svarede herpå. En mand sagde til et par unge mennesker om at tage lortetønden henne i potterummet og stille den her hen. De unge mennesker, der havde fået »bæ« på fingrene, tørrede dem roligt af i snushanens frakke. Han ville liste sig bort, men var allerede klemt inde af mændene. »Hvad er meningen,« råbte han og så sig forvildet om. »Jo, meningen er god nok, lille bladlus. Hvis du ikke omgående gi'r kasernen her en undskyldning, og joner alt hvad du kan ud af porten, så bliver du taget i krebsen af de fredelige mænd der står her, og derefter bliver dit hovede dyppet i sovsen nede i tøndene.« »Undskyld, undskyld,« skreg fyren, og løb så hurtigt han kunne ud ad porten. Vi var nogle drenge, der fulgte efter ham, men vi kunne ikke følge med, sådan en fart havde han på. Det var også et spagfærdigt referat, der næste dag stod i »Aftenbladet«. Også de andre »sprøjter« tabte mere og mere »indignationen« mod vor kaserne. Men kasernen var vågen og stadig parat, og mange mænd fra kvarteret var rede, hvis politiet igen overfaldt vore piger.

»Sædeligheden« skifter taktik

Vor kasernes ry voksede, særligt gennem os skoledrenge, ud over hele Rabarberlandet. Overalt var man parat til at følge vort eksempel og tæve disse modbydelige »sædeligheds«betjente. Det bevirkede, at disse venlige

fyre skiftede taktik. De udklædte sig som almindelige rær og lokkede pigerne til at sige, hvor meget de skulle have for natten. Så snart pigen havde sagt dette, stødte fyren i en fløjte og en drosche, der holdt i nærheden, kom i trav til stedet med to betjente, som brutalt tog pigen og smed hende ind i droschen til Fælledvejens politistation. Så snart kasernen erfarede dette, tilrådede den vore piger at søge et andet kvarter at gå i. Det hjalp, og dog blev en af vore piger offer for den beregnende brutalitet. Det var vor lille gode og rare Olga. Da rapporten over hende skulle skrives på Fælledvejens station, krævede hun tilføjet — hvad sandt var — at det var sædelighedsbetjenten, der havde opfordret hende til at drive hor, idet han tilbød hende penge for at få lov at gå med hende hjem. Det ville politiet ikke høre tale om, og da hun påny forlangte sit udsagn tilført rapporten, blev der råbt til hende: »Hold kæft, din veneriske tæve.« Men da Olga vedblev at kræve sit udsagn tilført rapporten, trak et par store betjente hende ind i et cellerum og gennemtævede hende, så hun i lange tider var øm og sortblå på kroppen. Efter denne brutale behandling blev hun kørt ind på Kommunehospitalet (vistnok fjerde afdeling). Det første man her gjorde ved hende var, at to portører holdt hende, medens man klippede hende skaldet både foroven og forneden. Det næste der skete var, at en læge undersøgte hendes skede og derefter erklærede, at hun var kønssyg.

»Det er løgn, hvad du siger,« råbte Olga og erklærede, at hun aldrig havde været kønssyg og aldrig havde mærket noget til den sygdom. Det eneste svar hun fik af lægen var, at de var vant til at behandle damer af hendes slags, og at de havde gode spændetrøjer, hvis hun ikke fandt sig i deres behandling. Hun var værgeløs overfor disse bødler, der kun skulle dække over politiets voldelige adfærd. Hendes ømme og sortblå krop interesserede ikke disse »læger«.

I ca. to måneder beholdt de hende på hospitalet, hvorefter de kørte hende ud til kvindefængslet på Christianshavn. Allerede medens Olga lå på hospitalet, kom en dag en betjent og en, de kaldte et retsvidne, og oplæste en »dom« på otte måneders tvangsarbejde til hende for *usædeligt levned og venerisk smitte*.

Da Olga endelig kom ud og besøgte kasernen, fortalte hun os, hvad der var overgået hende, og vi forstod — selv vi drenge — at hun var domt uden at nogen havde spurgt hende og udelukkende på sædelighedsbetjentens løgnagtige beskyldninger. Den dag svor kasernen på, at om den nogen sinde fik fat i den sædelighedsbetjent, så skulle han slås ihjel. Og store dele af Rabarberlandet svor det samme. Desværre så vi aldrig mere noget til dette krybdyr af et menneske.

Men bag kasernens volde begyndte en dybere forståelse at dæmre frem. Var det ikke sådan, at politi, retsvæsen, dommere og selv lægerne var en eneste rådden byld, der for gode lønninger forfulgte de fattige for at tjene de rige? I dag takker jeg min fattige barndom for den begyndende dæmring.

En uhyggelig morgen i kasernen

Skrås overfor vor dør på fjerde sal i kasernen boede en slagteriarbejder Eriksen med hustru og to små børn. Eriksen kom aldrig fuld hjem, og han sørgede godt for sin familie. Han var med at hjælpe vore piger og var afholdt i kasernen.

Ovre i Fiskergade, lige ved Nordvestvej, holdt hver eftermiddag og aften tre à fire gamle koner med deres små trækvogne i rendestenen. De solgte lidt radiser, røgede sild og små blomsterbuketter. En aften Eriksen kom fra arbejde, stod der to store betjente og skældte den ene kone ud. Eriksen, der ofte slog en lille handel af med konerne, standsede uvilkårligt, da han hørte den ene betjent brøle til konen: »Hold kæft, din gamle møgtæve! Fordi du er blevet for gammel til at gå og »trække«, så skal du ikke være fræk, ellers skal vi nok ordne dig.« Konen svarede, at hun aldrig havde været luder, og hun strakte hænderne frem mod betjenten og bedyrede, at de troligt havde slidt alle hendes dage for at skaffe brødet. »Du bliver altså ved at være fræk,« råbte den ene betjent, »men nu skal vi ordne dig.« Under dette udråb væltede betjentene hendes lille vogn, så både den gamle kone, radiserne, blomsterne og de røgede sild lå spredt ud over fortovet.

Denne voldshandling mod en gammel kone blev Eriksen for meget. Han råbte til betjentene, at de måtte skamme sig over at behandle et gammelt menneske på den måde. Betjentenes svar herpå var, at de begge fløj ind på Eriksen og brækkede hans arme om på ryggen og tvang ham til at følge med. Da kun nogle få koner og børn overværede overfaldet, tvang de to politibøller Eriksen til at følge med hen på Korsgades politivagt. Overfor den vagthavende politimand forklarede de to betjente, at Eriksen var en af de ondartede bøller fra nummer 32 på Nordvestvej, der på det groveste havde generet dem under deres patruljetjeneste. (Det er nok det samme, der i dag dækker over at genere en embedsmand i funktion).

Da den vagthavende spurgte Eriksen, hvad han havde at sige til rapporten, svarede han, at rapporten var løgn hvert eneste ord. Næppe

havde Eriksen sagt dette, før han fik et knytnæveslag i ansigtet, så både næse og mund blødte. »Smid ham ned i kælderen, der hører og ser man ikke så godt,« brølede overbetjenten.

Så snart disse ord var sagt, blev Eriksen slynget baglæns ned ad en smal kældertappe, hvorefter de to uniformerede bøller overfaldt ham med knippelslag, sparkede ham og trådte på ham.

Da Eriksen to dage efter kom hjem til kone og børn, så han forfærdelig ud. Hans ansigt og hals var et eneste sår. Arme og ben var fulde af blodunderløbne buler og pletter. Hans lille kone græd og græd og børnene klynkede. Vi tog os af dem, som vi bedst kunne. Mor fik dagen efter den lille madam Eriksen med hen til vor fattiglæge, den kæmpestore og gode læge Bondsen, der boede i Korsgade oven over apoteket. Da Bondsen hørte, hvad det drejede sig om, lovede han straks at komme og undersøge Eriksen. Lægen kom også næste dag og undersøgte ham. Han lå i sengen og kunne knapt røre sig, og læge Bondsen udtalte bl. a., at det kun var et tilfælde, at han ikke var slået ihjel. Efter undersøgelsen forklarede lægen madam Eriksen, hvorledes hun skulle behandle manden. Nogle steder skulle der lægges kolde omslag, og de steder hvor der havde været åbent sår, skulle der smøres med salve, ligesom manden skulle have nogle piller til at dulme de værste smerter med. Jeg, der af nysgerrighed var smuttet med lægen ind, opdagede pludselig, at madam Eriksen var ved at græde. Det så lægen nok også, for betaget så jeg hvordan hans kæmpehænder blidt og stille klappede den lille kones skuldre. »Nåh, nåh, hvad er der så, lille kone?« spurgte Bondsen. »Åh, nu kan far ikke arbejde, og vi har ingen penge til medicin,« svarede madam Eriksen. Lægen ligesom gryntede lidt, så sagde han: »Nej, hør nu her, jeg har jo ikke talt om penge. I morgen kommer De op og henter attesten om mishandlingen af Deres mand, og så får De samtidig piller og salve af mig, og jeg handler ikke med apotekervarer. Men kom nu i konsultationstiden.« Den store krop kantede sig ud af den smalle dør og forsvandt.

Jeg måtte da hen og fortælle mor, hvad doktoren havde sagt og for ud ad døren og borede i min ivrighed mit hovede ind i hans bukserøv. Han stod og talte med mor.

Næste dag fulgte mor den lille forskræmte madam Eriksen om til Bondsen. Her fik de både piller og salve med til Eriksen og en god attest, som Eriksen skulle tage med og give dommeren, når han blev tilsagt til forhør. »Og,« tilføjede lægen, »hvis Eriksen endnu er så svag, at han ikke kan gå til domhuset, så lad mig det vide, så attesterer jeg, at han er så sløj, at han ikke må flyttes.« Det kan nok være, at den lille madam

Eriksen blev glad for den doktormand. Og det var vel nok en god attest, Eriksen fik med til dommeren. Men selv om jeg hørte den attest blive oplæst flere gange, husker jeg ikke mere dens ordlyd. Dog husker jeg bestemt, at der stod noget om, at lægen i sin lange praksis ikke havde set en så umenneskelig mishandling, som den Eriksen havde været udsat for, og at det var et tilfælde, at de to betjente ikke var blevet mordere. Det var en attest, hele kasernen ville læse. For at den ikke skulle blive så beskidt, at den ikke kunne tydes, påtog den yngre mand, der havde sagt så gode ord om fine ægteskabsbudere, sig at afskrive den i flere eksemplarer. Disse afskrifter vandrede fra kasernen rundt i andre husblokke i Rabarberlandet. Overalt blev næverne knyttet, og hævn blev udtrykt i stærke ord.

Og Rabarberlandet svigtede aldrig sine løfter. Selv vort professionelle »prinsekor«, der ellers havde afsvoret al legemlig anstrengelse, trådte med ind under Rabarberlandets solidaritet. Det bevirkede, at de to ordensbøller, der havde mishandlet Eriksen, på en aftenvagte blev så korporligt afstraffet, at de i bevidstløs tilstand blev kørt på Kommunehospitalet. To af vort prinsekor var også slemt medtaget, men her åbnede lejlighederne sig for dem. Og den tilkaldte læge lovede, at han nok skulle få dem lappet sammen, så de undgik hospitalet og politiet.

Og mindet om en anden form for solidaritet bevæger endnu mine følelser. De fattige koners livsstærke solidaritet. Disse koner, der selv trængte til mere mad, sendte dag efter dag i mange uger madpakker til madam Eriksen og de to små børn. De skulle ikke lide nød, fordi politibøllerne havde slået deres mand og far fordærvet. Jeg noterer dette minde i levende stolthed over min barndoms Rabarberland. Med Eriksen gik det småt. Men i løbet af 3 uger var han ved sin kones ihærdige pleje og tilsyn kommet så vidt, at han kunne sidde op på sengekanten. Men så faldt en ny bombe! En formiddag kom en betjent op med en tilsigelse, hvori der stod, at da Eriksen ikke havde givet møde i retten ved sagens behandling, var han idømt 30 dages fængsel for grove gadeoptøjer, og at han skulle møde dagen efter på Raad- og Domhuset og påbegynde afsoningen. Det nyttede ikke, at Eriksen anførte, at han overhovedet ikke var tilsagt til at møde ved sagens behandling. Det kendte betjenten ikke noget til. Han havde kun at aflevere tilsigelsen efter ordre. Så gik han.

Der blev nu stor opstandelse i kasernen. Konerne stod i små grupper i gangene og drøftede, hvad der nu ville ske. Efter mors råd gik madam Eriksen over til læge Bondsen med tilsigelsen. Efter at have læst denne og tænkt sig om, gav han madam Eriksen den besked, at såfremt man-

den fulgte tilsigelsen, ville lægen leje en drosche og følge med ham ind på domhuset og nedlægge protest mod at afsoningen blev gennemført.

Da mændene kom hjem om aftenen, blev der stort røre, og nogle gik ind og snakkede med Eriksen om, hvad han ville. Hans svar var kort og klart: »Jeg vil hellere dø, end en gang til komme i klørne på disse politislyngler«. Så vidste mændene, hvad de ville. Ved at gå rundt og lure efter, hvad mændene talte om, blev vi drenge klar over, at de snakkede om nogle jernrør på en alens længde. Men også, at de skulle passe på ikke at bruge dem i hovedet på betjentene, da de så kunne dræbe en mand.

Det store opgør

Det store opgør kom før end ventet, men vagtposter var udsat. Allerede to døgn efter at tilsigelsen var oplæst for Eriksen, kom en kolonne på fem store betjente. De fire gik ind ad porten, medens den femte blev posteret ude på gaden. Men endnu inden betjentene havde nået den sidste opgang op til Eriksens, genlød kasernens gange af hvinende fløjt og skramlen på tomme spande. I samme nu var kasernen lysvågen og parat.

Allerede på tredje sal forsøgte en ung mand, udrustet med et gammelt bordben, at forhindre politibetjentene i at nå op til Eriksen på fjerde sal. Hans kræfter var dog for små, og det nyttede ham ikke, at koner og drenge tømte fulde pispotter ned over betjentene. Disse fik fat i den unge mands ben og trak ham ned ad trappen, hvor de task ham med knipler og trampede ham i ansigtet, så hans hovede lignede en blodig klump. Hans forældre, der boede ovre i »den forgyldte Ladegaard«, mistede ham. Han døde på Kommunehospitalet nogle dage efter af betjentenes behandling.

Kasernens mænd havde i modsætning til den unge mand stillet sig på fjerde sal ved Eriksens dør. Her modtog de betjentenes angreb. Men overfor de professionelle slagsbrødre formåede de ikke meget. Flere af dem kom ind hos os med blodet løbende fra hovedet. De fire store betjente var for stærke. De brækkede døren op ind til Eriksen, som trods sin afkræftelse modigt tog kampen op med et stykke jernrør mod bøllerne. Men nu lød et feltråb gennem hele kasernen: »*Frem med rørene!*«. Og da fik slaget en anden retning. Nogle af kasernens mænd udrustet med jernrør løb op ad første opgang til femte sal og hen ad den lange gang, så de angreb betjentene ovenfra. Samtidig gik mændene til angreb mod dem fra vor gang. Og fingrene blev ikke lagt imellem. Inde fra Erik-

sens lejlighed lød bestandig hans kones fortvivlede skrig over mishandlingen af hendes syge mand. Disse bedende skrig, som vi kunne høre ovre i vor lejlighed, ildnede mændene. Jernrørene blev nu anvendt uden skånsel. Der blev drevet til af fuld kraft, og blot en betjents arm blev ramt, slog den arm ikke mere, og det næste slag sendte fyren i gulvet. På få minutter var de tre betjente udenfor Eriksens lejlighed gjort ukampdygtige, og han, der overfaldt Eriksen inde i lejligheden, blev derefter sendt i gulvet af et jernrør og slæbt ud på gangen. Ham nede på gaden, der skulle tilkalde hjælp, gik det ikke bedre. Han faldt i søvn på sin post, hvorefter koner og drenge trak ham ind i gården. Hvad jeg her har fortalt om kampen, har jeg fra andre drenge og mænds samtaler; thi mor holdt mig indespærret under kampen. Og så desperat var jeg, at mor måtte låse døren af og gemme nøglen, holde mig kunne hun ikke. Først da far kom og ruskede i døren, slap jeg ud. Det første jeg måtte se var Eriksen. Han stod jo for mig som en gud, som et stort menneske, der kæmpede for sin frihed. Det jeg så i den lille toværelses lejlighed, da jeg lukkede døren op, står for mig i dag endnu i al sin forfærdelige gru. Bag ituslåede møbler og køkkeninventar stod madam Eriksen og de to små børn pressede ind i et hjørne af køkkenet jamrende og grædende. Inde i en af de to små stuer lå Eriksen halvt begravet i søndrede og ødelagte møbler. Jeg kaldte på ham, men han svarede ikke, og jeg skyndte mig over hos far og mor og fortalte dem, hvad jeg havde set. Sammen med en mand, der fik kolde omslag på en blødende pande, skyndte far og mor sig over hos Eriksen.

Men jeg brændte af iver efter at se, hvad der skete med betjentene. Nede i gården lå de fem betjente. Nogle drenge havde travlt med at skære toddere af uniformerne. Da jeg så, at to betjente åbnede øjnene, råbte jeg i vigtighed for, at jeg også skulle være med: »To ligger og glor.« »La' du dem bare glo, de ser ingenting,« svarede Johansen fra anden sal. Jeg erindrer godt, at jeg blev lidt knotten på den mand, der gjorde min deltagelse i kampen til ingenting. En mand foreslog, at al tøjet skulle trækkes af betjentene og brændes som bål ude på gaden. Det blev dog ikke til noget. Derimod enedes mændene om, at de ikke ville have disse forbrydere liggende i gården. De slæbte og bar betjentene ud midt på Nordvestvej, så ambulancerne bedre kunne få fat på dem. Denne aktion skaffede os drenge et ekstra arbejde. Vi rev hjelmen af betjentene, og efter at have trampet dette hovedtøj fladt bar vi det ud på gaden. Men sikken et opløb, der blev. Til trods for at klokken kun var godt fem, mødte det halve Rabarberland op og råbte leve-råb for vor kaserne. Klokken blev ca. seks før brandvæsenets to ambu-

lancer mødte op. Samtidig med dem mødte der tolv politibetjente frem under anførsel af en overbetjent, der kommanderede betjentene til at gøre holdt ovre ved Fiskergade.

Imidlertid var opløbet vokset kolossalt. Man snakkede om, at i dag var alle Rabarberlandets mænd mødt op. Det var måske ikke rigtigt, men rigtigt var det, at de af vor kasernes mænd, der ikke var sårede, mødte op med knipler og jernrør. Selv vore »prinser« mødte op med stager og tykke grene, medens mænd fra andre kaserner var bevæbnede med skovle og korte spader.

Den overbetjent, der havde kommandoen over betjentene, må have kendt sine »pappenheimere« godt, thi aldrig så snart hørte han, at alle bevæbnede mænd træder forrest i fronten mod de uniformerede banditter, før han kommanderede betjentene til at vende om og marchere ned mod Griffenfeldsgade. Det var klogt af ham, dels fordi arbejderne var i stort flertal, bevæbnede og parate til at slå til, men også fordi politibetjente kun er noget værd som slagsbrødre, når folkemængden flygter for dem, så at de bagfra kan tampe deres medmennesker. Dette sidste forstod jeg ikke dengang, men har lært det grundigt siden. Vore mænd mente, at betjentenes flugt sikkert var en manøvre for at komme bag på os. De sendte derfor nogle drenge efter dem. Hvis betjentene gik om ad Aagade, skulle drengene pibe i fingrene. Der skete intet. Betjentene gik lige den modsatte vej, ad Griffenfeldsgade, Nørrebrogade og ad Fælledvej til stationen. Da drengene kom tilbage og fortalte dette, blev der glæde over hele linjen. Kvinder og mænd tog det som en sejr. Mænd trykkede hinanden i næverne og lovede sammenhold i fremtiden. Vi skal nok ordne de slyngler, bare vi holder sammen. Således lød ordene, jeg gik rundt og lurede mig til. Hvor var det dejligt at høre. Solidaritetens genius strålede varmt i alles øjne på denne dag i mit fattige barndomsland.

Men sorgen havde også sin bolig i kasernen

Da far fik øje på mig, jog han mig op for at hjælpe mor. Denne ordre blev jeg ked af. Det var så dejligt at gå rundt og høre, hvad mændene talte om. Men mor trængte sikkert til min hjælp, og jeg gik op. Inde i vore små stuer så der ikke godt ud. Det var ikke ildtændere eller spåner, der fyldte op. Gulvet flød med vand og mange tøjlaser. Flere af kasernens mænd havde været oppe hos mor og fået kolde omslag om hovederne. Henne på en af vore senge lå Eriksens to små børn og sov. Deres

mor sad ved siden af dem og stirrede mærkeligt ud i rummet. Imellem gav det et ryk i hendes bryst, og så græd hun igen.

Så snart mor fik øje på mig, sendte hun mig af sted for at finde far. »Sig til ham, at han må komme med det samme, om lidt skal jeg hen til doktoren om Eriksen, og sig til far, at jeg hverken har penge eller mad, og at en mand eller to må komme op og se efter Eriksen, der er besvimet.«

Så snart jeg havde gentaget lektien rigtigt, sprang jeg af sted efter far. Nede på gaden mellem de mange mennesker kunne jeg ikke finde far, men fandt ham endelig inde i Jørgensens lille beværtning i nr. 34, hvor han sad med andre mænd og drak bajere. I overbevisningen om, at mors besked var meget vigtig, gentog jeg lektien lige så højt, jeg kunne, så alle mændene tav stille og gloede på mig. Jeg så straks, at far blev lidt vred. Han sagde til mig: »Skrup a' med dig dreng og sig til mor, at jeg kommer snart.« Men bedst som jeg skyndsomt søgte hen mod døren, var der en stemme, der sagde: »Nej stop, dreng, kom her hen!« Det var den gamle værtshusholder Jørgensen — en gråhåret kæmpe på 70 — der kaldte mig til disken. Da far sad ligegyldig, som om det hele ikke kom ham ved, luskede jeg hen til disken. Den store gamle mand sagde menneskelige ord til mig. Han kaldte mig »lille ven«, forklarede mig, at han desværre var blevet for gammel til at banke politiet, og derfor måtte han betale en bøde engang imellem. »Og når din mor på denne store dag hverken har penge eller mad, så giv hende denne.« Jeg stod betuttet og så på en femkroneseddel i min hånd, en sådan tamp havde jeg aldrig haft i hånden før. Rundt ved bordene havde mændene rejst sig op og råbte: »Bravo, Jørgensen! Bravo, Jørgensen.« Den gamle besvarede ikke deres hilsen, men en af hans store fingre prikkede mig oven i knolden, medens han sagde til mig: »Ja, lille ven, skynd dig nu op til mor, så I kan få lidt mad.« Jeg hørte en stemme, der sagde, at jeg skulle sige tak. Men den gamle grinede lige ned til mig og viftede mig ud ad døren.

Ih, hvor jeg joned, aldrig havde jeg taget trapperne op til fjerde sal i en sådan fart, men selv i bentøjet var der glæde, og i brystet stolthed. Men hvilken skuffelse. Da jeg stormede ind i stuen, tyssede mor på mig af hensyn til den sovende madam Eriksen og hendes to småbørn.

Selv var mor optaget af at lægge koldt omslag om et gammelt hovede. Hun snakkede til hovedet: »Ja, Petersen, De er nu også lidt for gammel til at slås med politiet, men heldigvis har kniplen kun strejftet Deres hovede. Øret har vel nok også fået en slem en, men det klarer vi bagefter med salve; gå nu blot ned og læg Dem med omslaget og pas på ikke at skubbe det af, så skal jeg nok tale med lægen også om Dem — ja,

undskyld, jeg har travlt.« Mors stue var blevet en hel skadestue. Men jeg var ved at eksplodere af indestængt vigtighed. Endelig gik Petersen med sit gamle hovede, og jeg holdt »femmeren« helt op i ansigtet på mor, så hun rigtig kunne se, hvad det var for en stor hjælp, hendes dreng kunne skaffe. »Men du store verden,« udbød mor og så på sedlen og derefter på mig. »Hvem har du fået den af? Har du fået den af far?« »Nej,« svarede jeg – vistnok lidt stornæbbet. »Christian, vil du straks sige mig, hvor du har fået den seddel fra. Har du fundet den, for du har da ikke stjålet den? Du ved, at jeg ikke vil have sådanne penge, selv om vi er sultne.« Jeg blev stående tavs og så lidt vigtig ud. Men nu blev mor vred. Hun nappede mig i »krebsen« og ruskede mig og forlangte bestemt, at jeg skulle fortælle hende, hvorfra jeg havde fået sedlen. Tænk, mor blev ikke engang glad, og jeg der var så stolt over, at jeg havde skaffet hele fem kroner til mad. Al min vigtighed faldt ned i bukserne, og jeg fortalte mor, at jeg havde fået de fem kroner af værtshusholderen inde ved siden af i nr. 34. »Nej, nu lyver du, dreng. Kom ikke og fortæl mig, at apotekere og værtshusholdere er godgørende mod fattigfolk – tværtimod.« Længere kom mor ikke i sin tvivl på mig. Far og to mænd til trådte ind i stuen, og jeg skyndte mig at spørge far, om det ikke var rigtigt, at jeg havde fået »femmeren« af værtshusholderen. »Jo, det er sgu rigtigt nok,« svarede far, »men en anden gang skal din lille slyngel ikke bryde dig om at genere din far ved at bralre op om vor elendighed, så alle i værtshuset bliver indviet i den.« En af mændene, som kom sammen med far, tog mig i forsvar, idet han sagde: »Du var helt rigtig, Kresjan. Havde du ikke snakket lidt højt, så var Jørgensen sku'nte »labbet« ned i lommen efter »femmeren«. Og din far tog sgu ingen skade af din snak. Vi her i Rabarberlandet ved i forvejen, at vi alle bor midt i elendigheden.« Jeg blev vældig glad for den mand og de ord, han sagde. Så længe vi boede i Rabarberlandet, mødte jeg ham ofte igen, og altid smilede vi fortroligt til hinanden, selv om man var nok så gal i skallen på andre. Fars vrede mod mig forduftede også, og selv mor sendte mig et lille varmt smil, da hun puttede »femmeren« ned i sin slidte pung.

Så gik mor efter læge Bondsen, medens far og de to mænd gik hen til Eriksen, hvor de ville afløse hinanden. Jeg selv blev sat til at passe på madam Eriksen og hendes to sovende små børn, og forhindre at Elna og Marius vækkede dem.

Fattiglægen i vor kaserne

Læge Bondsen kom før mor. Han søgte straks op til Eriksens. Da den store mand så alle de ødelagte møbler, udbrød han: »Dette er dog forfærdeligt!« Efter grundigt at have undersøgt Eriksen, sagde lægen til mændene: »Ja, han lever endnu, men dette tør jeg ikke tage ansvaret for. Hans eneste mulighed er hospitalet, om lægerne der kan hjælpe ham.« Lægen skrev en indlæggelsesseddel, som han gav far med den besked, at den skulle portørerne have, når de kom og hentede Eriksen. »Er der nogen her i huset, der har telefon?« spurgte lægen. Nej, det var der ikke, men viceværten ovre på første sal i forhuset havde sådan en, forklarede den ene af mændene. Lægen vendte sig om mod døren, idet han sagde: »Her gælder det, at indlæggelsen må ske hurtigt; men det er sandt,« afbrød han sig selv, »her må hele tiden være en mand og passe på Eriksen. Han må for alt i verden ikke vende sig om. Han skal bestandig ligge på ryggen, selv om I med magt må holde ham. Forstår I?«

Mændene nikkede, at de havde forstået, hvad det drejede sig om. Det var som om den store doktor ikke kunne komme af sted. Han vendte om henne ved døren og sagde til mændene, idet han pegede på Eriksen og de søndrede møbler: »Kunne I stærke mænd ikke have forhindret dette?« Mændene tav et øjeblik, så sagde den ene af dem: »Jo, hr. doktor, vi har alle samvittighedsnag. De fem betjentes ankomst blev varslet så tidligt, at vi nemt kunne have fået madam Eriksen og de to børn ud og et par stærke mænd ind i stedet for med et par gode jernrør. Så var dette ikke sket. Hele vor aktion var jo iværksat for at forhindre politiet i at mishandle Eriksen yderligere. Men vi tænkte os ikke nok om. Vi har vor del af skylden for dette her.« Manden tav et øjeblik, så rakte han en rystende knyttet hånd mod lægen og råbte: »Såfremt disse blodige banditter har slået Eriksen ihjel, så vil kasernen omgående sende en af dem til helvede, så voldsomt at hverken De eller nogen anden læge kan frelse ham fra døden.« Den store doktor sagde: »Så, så, bliv nu ikke hidsig, så er det, man ikke kan tænke. Men De har ret i det meste af, hvad De sagde. Nå, jeg må ned og få fat på den telefon. Mon fru Eriksen og børnene er ovre hos fru Christensen?« »Ja, hun er,« svarede en lille lurehas, der havde stået og lyttet til samtalen mellem doktoren og mændene. Han var helt sulten efter at høre, hvad mændene talte om. Han forstod, at det var meget alvorligt med Eriksen, men han var alligevel ved at grine, når doktoren kaldte madam Eriksen og mor for *fruer*. Mon han ville gøre nar af dem?

Det blev dog ikke til grin, en hård næve greb mig i nakken, det var far. »Hør her, din lille slyngel, ikke et ord til madam Eriksen eller mor om hvad lægen sagde om Eriksen, forstår du, ikke et ord.« Af frygt for at far ville tæve mig, var jeg mere end villig til at efterkomme ordren.

Jeg fik et puf hen mod vor dør, og far sagde: »Se at få noget at æde, dreng, i stedet for at gå her og lure.« Og jeg luskede ind. Det kan nok være, at »femmeren« lyste op. Rigtig kaffe og meget mad på det lille bord. »Uha«. Mor havde fået madam Eriksen lagt helt op i sengen, og alle tre sov nu. Så kom den store fattiglæge ind til os. Han vinkede mor af. Hun måtte ikke vække de tre i sengen. »De har bedre af at sove end af det, jeg kan hjælpe dem med,« sagde han. Han stod lidt og så sig om, sagde så til mor, at han måtte hvile sig lidt. Mor ville vifte mig af den stol, jeg sad på, men doktoren bød mig blive siddende og satte sig selv på kanten af en seng. »Vil doktoren ikke have en kop rigtig kaffe?« spurgte mor. »Nej tak, fru Christensen,« blev der svaret. Noget lignende havde jeg aldrig hørt. Tænk een, der ikke ville have rigtig kaffe! Jeg forstod, hvis det havde været vor »daglig-kaffe«, som blev lavet af »løvetand« og kaffegrums henne fra spisehuset i Slotsgade, men rigtig kaffe, nej det forstod jeg ikke.

Så trådte far ind. Doktoren rejste sig med det samme og sagde: »Det er lige Dem, jeg venter på, Christensen. Hvis De ikke ligefrem er ved at dø af sult, ville De måske gå med rundt og vise mig, hvor de mænd bor, som er såret af politikniplerne.« Jo, det ville far da gerne. Idet doktoren gik ud ad døren, vendte han sig om og pegede på mig. »Fru Christensen,« sagde han, »De kan nok passe på den lille herre der, at han bliver her. Vi har nemlig ikke brug for referenter på denne tur.« Da blev jeg vel nok gal. Ville han nu forbyde mig at lytte til, hvad voksne mænd sagde til hinanden. Og hvad mente han med at kalde mig referent? En referent er jo sådan en, som mændene for nogen tid siden ville dyppe i lortetønden nede i gården. Jeg sad og ulmede, så sprang jeg mod døren. Men jeg havde ikke regnet med, at mors hånd var så hurtig og så stærk. Min hårtop sad fast inde i den, og så blev jeg trukket ved håret ind i det bageste hummer og anbragt på en sæk spåner. Færdig med mig. Da far og doktoren efter et par timer kom igen, var madam Eriksen vågnet og sad og nippede til en kop kaffe. Så snart doktoren så hende, tog han en stol og satte sig hen hos hende og klappede hende på håret og kinden. Desværre blev jeg så ivrig efter at høre og se, hvad der nu skulle foregå, at doktoren igen fik øje på mig og sagde til far: »Nu har vi spærret den unge herre længe nok inde, lad ham nu løbe, medens jeg er her.« Jeg fik ikke engang tid til at blive gal. Far tog mig i nak-

ken og smed mig ud, idet han sagde: »Nu kan din lille slyngel prøve at lure her ved døren. Ned i gården med dig!« Som et voksent menneske, der i et skændsmål ikke får anledning til at sige sin mening, svovlede jeg doktoren og mine forældre til med alle de skældsord, jeg havde på lager, og de var både saftige og mange, men de befriede mig ikke for ærgrelsen over at være magtesløs. Og det blev endnu værre, da jeg kom ned i gården til de andre drenge, der fortalte mig, hvor storartet den store doktor var. Han havde været rundt og forbundet alle de sårede mænd og forklaret konerne, hvorledes de skulle behandle mændenes sår. Og det drengene var mest glade for var, at doktoren havde afvist, at man skulle hente de hellige »fisesøstre« fra menighedsplejen på »Marthahjemmet« i Brohusgade. Doktoren havde ligeud afvist tanken med den begrundelse, at politiet i forvejen havde vidner nok. Det var vel nok en guttermand, den doktor!

Jeg følte mig forrådt og hjemløs, når selv kammeraterne roste den satsens doktor, der nu to gange havde været efter mig. For at undgå at tude, slentrede jeg ud på gaden, hvor mænd endnu stod og drøftede morgens begivenheder. Men her gik det helt galt. En mand, der kendte mig, sagde straks, da han så mig: »Det er vel nok en dygtig mor, du har. Hun har ikke alene skaffet os den mægtige doktor, men hun doktorerer endda selv.« Så var det ude med mig. Uden et ord slentrede jeg videre ud ad Nordvestvej. Jeg forstod nu, at alle i kasernen og Rabarberlandet var imod mig. Jeg måtte flygte til et andet land, hvor de ikke kendte den doktor, der havde kastet det mest sjofle ord i verden imod mig: *referent* — en, som sladrer til politiet og derfor skal dypes i lortetønden. Det var ikke til at udholde.

På min flugt til et andet land kom jeg forbi skolen på Jagtvejen. »Jeg vil også skide på dig,« sagde jeg til skolen og gik videre. Da jeg langs den røde mur nåede indgangen til Assistens kirkegård, fik jeg den tanke, at her var et land, hvor man kunne være i fred for de fordømte mennesker. Jeg fandt bagest i kirkegården en fredelig plet, hvor jeg satte mig på en bænk. Og så begyndte jeg at genkalde mig dagens frygtelige begivenheder. Men hvor var det håbløst. Havde den store doktor bare været en ond mand, så skulle jeg nok have klaret mig. Men netop fordi han var en god mand, holdt hele kasernen med ham. Alle mænd og koner, alle mine kammerater, ja selv mor holdt med ham. Netop fordi han var god, måtte han godt træde på mig og kalde mig *referent*. Det var jo håbløst. Lidt efter forsvandt den raske rabarberdreng fra bænken, og i stedet sad der en lille pibende »lollik« og græd al sin sorg og vrede ud. Omsider blev jeg træt af tuderiet, og rabarberdrengen af-

løste »lolliken«. Som en straf til forældrene besluttede jeg at blive på kirkegården natten over og sove på bænken. De døde var meget mere fredelige end de levende. Men det var som intet skulle gå for mig den dag.

Så snart det begyndte at skumre lidt, kom en kirkegårdsbetjent gående hen imod mig. »Hvad bestiller du her, knægt?« spurgte han mig. »Jeg, jeg tuder,« svarede jeg. »Her på kirkegården må der kun tudes ved begravelser,« svarede betjenten og fortsatte: »Men jeg kender jer, I labaner. Du skulle blive herinde, til vi var gået hjem, og så skulle der igen stjæles blomster fra gravene. Men nu skal jeg tage mig af dig.« Betjenten rakte en grabbe ud efter mig. Men nu skete der noget, han ikke havde regnet med. Mit hovede røg med fuld kraft ind i betjentens mave, medens hans ben blev trykket den modsatte vej. Denne lille manøvre kaldte Rabarberlandets drenge et »*mavegok*«, og virkningen udeblev sjældent, heller ikke i dette tilfælde. Kirkegårdsbetjenten lå på ryggen og rodede i et rosenbed. »*Bondeost*«, råbte jeg til ham og pilede mod udgangen, forbi en betjent, der stod posteret der, og hen ad Jagtvejen mod Rabarberlandet. Medens benene gik som trommestikker, var det som om sorgen og vreden i mig forduftede og blev afløst af stolthed over at have ordnet en betjent. Da jeg indså, at det ikke så godt ud at rende med tungen ud af halsen, når man lige havde ordnet en betjent, sagtnede jeg farten, da jeg nåede den egentlige Nordvestvej. I nærheden af vor kaserne stak jeg hænderne i bukselommerne og gik som en sømand, der ikke kan få plads i verdensrummet for sine kræfter.

Så snart drengene i porten så mig, råbte de: »Hvor fanden har du været henne, Kresjan? Din gamle har længe gået og ledt efter dig.« »Det har han godt af,« svarede jeg og så gal ud. Lidt efter tilføjede jeg: »I øvrigt har jeg ordnet en betjent.« Da grinebideren Harald Kaufmann hørte dette, brølede han af grin og gentog flere gange: »Så du har ordnet en betjent.« For at hindre fyren i at falde om af grin og tisse i bukserne, tilføjede jeg: »Altså en *kirkegårdsbetjent*.« Men denne oplysning gjorde det endnu værre for mig. Grinet ophørte, og drengene slog kreds om mig og forlangte at få besked om, hvad jeg var på kirkegården efter, og hvordan jeg kom op at slås med denne her betjent. Jeg skulle nok lade være med at fortælle, at jeg var inde på kirkegården for at tude. Det sidste var kun noget små drenge og pigepatter gjorde. Men så trådte løgneren hjælpende til.

»Jo, ser I,« sagde jeg, »mor havde ikke en potteplante i vinduet, så jeg gik over på kirkegården for at finde et par til hende. Jeg fandt snart en vældig flot »pelagøjsjer« i urtepotte, som jeg forsøgte at liste op af

potten. Hvor betjenten kom fra, så jeg ikke, men pludselig nappede han mig i nakken og kaldte mig en kirkegårdstyv, som skulle afleveres til politiet. Da han trak af med mig, spekulerede jeg på, hvorledes jeg kunne komme fra ham. Med eet stod det klart for mig, at kun et »mavegok« kunne frelse mig. Jeg sprang et skridt frem, jog hovedet ind i maven på ham og benene den modsatte vej. Og der lå så fyren med røven nede i nogle høje rosenbuske. Han sprællede slemt, men tornene holdt fast i ham. Jeg stod lidt og grinede ad ham, så blev jeg klar over, at jeg hellere måtte se at komme af sted. »Bondeost«, sagde jeg til ham og jonedede ned til udgangen og hjem. Og her har I mig.« »Den er helt rigtig, Kresjan,« sagde Arnold og tilføjede: »Det er godt, vi har vort mavegok.« Dette bifaldt de andre drenge, og min drengesære var reddet. Da jeg spurgte efter min far, forklarede drengene, at han blev så træt af at lede efter mig, at han nu sad inde hos Jørgensen og pæglede den.

Jeg skyndte mig op til mor. Hun bebrejdede mig, at jeg havde været borte i flere timer, mens far gik og ledte efter mig. Det svarede jeg ikke på, men guffede nogle mellemgadder i mig. Så kom far. »Hvor har du været henne i al den tid,« spurgte han og gloede ondt på mig. »Når det passer doktoren, så bliver jeg indespærret her, og når det passer ham, bliver jeg smidt ud og jaget ned i gården. Efter det blev jeg klar over, at ingen her brød sig noget om mig, og så gik jeg en lang tur.«

»Det er jo løgn, hvad du siger, din lille slyngel,« brølede far. »Du har jo været ovre på kirkegården og stjæle blomster og væltet en kirkegårdsbetjent.« Af hensyn til drengene kunne jeg ikke dementere denne løgnehistorie, men gik over til modangreb og råbte: »Jeg har i alle tilfælde ikke siddet inde hos Jørgensen i 34 og drukket mig halvfuld for penge, der skulle bruges til mad.« Den bed. Far sprang op og råbte: »Nu skal du ha' tæsk, din frække slyngel!« Også jeg sprang op. Men mor gik imellem og spurgte far, om han da havde siddet nede hos Jørgensen, siden han blev så vred. Far satte sig igen og sagde mere roligt: »Man skal vel ikke gøre regnskab for den frække hvalp eller for andre, fordi man går ind og ta'r en enkelt genstand.« Mor bare nikkede og så faldt der ro over de små stuer. En time efter snorkede far inde i sengen.

Kasernen tager »jomfruen« ind til sit store hjerte

Da jeg havde reddet en ekstra fedtemad, blev jeg pludselig klar over, at madam Eriksen og børnene var forsvundet. Det måtte jeg have rede på, og mor gav mig en forklaring, der lød helt utrolig. Da vi dårligt

havde sengeplads nok til os selv, gik mor og en anden kone rundt til beboerne og spurgte, om de ikke havde sengeplads til at huse madam Eriksen og de to små børn bare for natten. Men alle var nok lige så dårligt stillede som vi. Da de var nået ned på anden sal og skulle til at gå forbi »jomfruen«s dør, lukkede hun selv denne op og sagde til dem: »Jeg ved, hvad I søger, kom bare herind.« Da de kom ind i soveværelset, så de to store opredte senge. »Her er plads nok til dem, og de skal være hjertelig velkomne. Politiet har slået manden halvt ihjel, så det er vor pligt at hjælpe, så langt vi kan.« Mor var alligevel betænkelig. Hun pegede på de fine møbler og stads. »Kan det nu gå,« spurgte hun, »husk at små børn roder.« Jomfruen smilede til mor og sagde: »Jeg har selv haft et barn — en rigtig rodetrold — og det var jeg bare glad for. Nu er barn og mand døde fra mig, så jeg har bare godt af at få et par små rodetrolde hos mig.« Hun fortsatte: »Gå nu bare op og hent madam Eriksen og sig til hende, at foreløbig kan hun og børnene bo hos mig en måned.« Mor og den anden kone gav hende hånden og takkede. »Så skal vi andre nok sørge for maden.« »Nej, vist skal I ej,« svarede »jomfruen«. Jeg har penge fra min mands livsforsikring og har nok bedre råd end de fleste andre her i bygningen, så når jeg siger logi en måned, så gælder det også kosten.«

Da mor og den anden kone glædestrålende kom op og fortalte madam Eriksen den gode nyhed, sad hun sløv og svarede slet ikke. Omsider fik de dog hende og børnene ned til »jomfruen«, som tog venligt imod dem. Mor forklarede, at madam Eriksen var blevet noget sløv over alt, hvad der var overgået familien, men i morgen kom doktoren og så til hende. Alt hvad »jomfruen« svarede var, at hun selv havde prøvet at miste en mand.

Medens mor fortalte mig alt dette, kom hun til at græde af bevægelse over »jomfruen«s godhed. Jeg gloede mere ind i begrebernes verden og foreholdt mor, at når den kone både havde haft mand og barn, så kunne hun da ikke være jomfru. Det bekræftede mor og forklarede, at kasernen kun havde kaldt hende jomfruen, fordi hun ingen mand havde og ikke tog mænd i besøg. »Men er hun hellig?« spurgte jeg. »Nej, det er hun bestemt ikke. En hellig grib havde nok bare henvist os til Vorherre og smækket døren.« Mor sad en stund og så alvorlig ud, så sagde hun til mig: »Der er en ting, Christian, jeg vil advare dig og dine kammerater nede i gården mod, og det er, at I fortsætter med at binde døde og våde rotter på hendes dørhåndtag. I morgen når konerne i kasernen får at vide, hvor god hun har været mod madam Eriksen og hendes to små børn, vil kasernen ikke vide af, at I fortsætter med jeres

rotter. Har du forstået det,« tilføjede mor halvt truende. Jo, jeg havde forstået det, men sad og spekulerede på, hvorledes vi nu skulle få brugt alle de rotter, Bertel fangede til os. Nu var der jo kun den hellige grib på første sal tilbage, og hun kunne da ikke aftage dem allesammen. Under denne sørgeligt håbløse spekulation blev jeg søvrig, og snart sov jeg bort fra en bevæget dag henne i min pjaltkasse.

Politiet *snyder* kasernen og stjæler Eriksen

Tre gamle mænd, som ikke mere kunne arbejde, påtog sig at passe Eriksen, indtil hospitalsvognen kom og hentede ham. Endnu næste morgen da mænderne skulle på arbejde, var vognen ikke kommet, men de tre gamle mænd lovede påny at passe på, at Eriksen ikke vendte sig. Klokkeren ca. 9 kom et par betjente stormende op på fjerde sal og ind til Eriksen. Den gamle mand, der sad og passede på ham, viste betjentene lægens indlæggelsesseddel og gjorde dem opmærksom på, at han forsigtigt skulle bæres ned på en bære. »Det er en ordre fra doktoren, og det skal alle rette sig efter.« »Det rager ikke os, vi handler selv efter ordre,« svarede betjentene. Den ene greb den halvdøde Eriksen, tog ham på nakken og stak ned ad trapperne med ham. Den anden betjent sagde til den gamle mand: »I dag skal vi ingen ballade ha', så du bliver her en halv time.« Så løb han efter ham, der slæbte af med Eriksen. To små drenge, der stod nede ved droschen, fortalte senere, at betjentene havde smidt Eriksen ind på bunden af vognen og selv havde sat sig på sæderne, hvorefter kusken piskede på hesten, der løb alt, hvad den kunne. En halv time efter kom endelig hospitalsvognen. Men det blev klart for konerne, at den ikke kom efter Eriksen. Hverken bære eller tæpper blev taget frem, og den portør, der løb op til Eriksens lejlighed, sagde blot: »Her er jo ingen syg mand,« hvorefter han og vognen forsvandt igen.

Da Bondsen kort efter kom for at tilse og hjælpe de sårede mænd, fortalte mor ham, hvad der var sket. Den store mand blev ildrød i hovedet. »Nå sådan,« sagde han, »jeg tænkte nok, politiet ville blande sig i sagen, så er det nok på høje tid, at jeg selv ta'r på hospitalet.« Han vendte sig i døren og sagde til mor: »Ja, mænderne må vente til i eftermiddag — jeg skal nok komme.« Da doktoren kom igen hen på eftermiddagen, betroede han mor, at politiet havde indlagt Eriksen på sjette afdeling, hvor de gale mennesker var, men at han nu var flyttet til en stille afdeling og kom på operationsbordet i eftermiddag. »Men det er

nærmest håbløst med den behandling og kraniebrud,« tilføjede han. »De må ikke sige noget til fru Eriksen, det lille stakkels menneske.« To dage senere meddelte hospitalet, at *Eriksen var død*.

En streng tid

Da den store fattiglæge i skånsomme ord forklarede madam Eriksen, at hendes gode mand var død, blev den lille kone nærmest vanvittig. Hun greb en gaffel og ville ned på gaden og slå en politibetjent ihjel. Lægen forklarede hende, at hun endnu var for svag, og at det ville ende med, at politiet også slog hende ihjel. »Ja, hvad gør det! Jeg har ikke mere noget at leve for, når de har taget livet af min gode mand.« Den store doktor listede en af hendes små børn op på knæet og sagde: »Jo, De har netop noget at leve for nu. Se hende her og trolden nede på gulvet, var det ikke frygteligt, om de også mistede deres mor, hvem skulle da hjælpe og beskytte dem?« Den bed. Madam Eriksen tog den mindste op på skødet og klappede og kyssede den og så ville pigen også kysse og klappes af mor. Den gamle fattiglæge sad og nikkede og sagde stille: »Ja, således skal det være.« Lidt efter trak han en æske piller op af lommen, tog to fra og gav madam Petersen resten. Han bad om et glas vand, hvorefter han puttede de to piller i munden på madam Eriksen og lod hende drikke vandet. Kort tid efter begyndte madam Eriksen at blive søvrig, og fattiglægen tog hende i sine arme, som om hun var et lille barn og lagde hende hen i sengen, hvor hun lidt efter sov. Da han ville lægge børnene ved siden af moderen, stoppede madam Petersen ham og forklarede, at børnene ikke var søvrige endnu, og dem skulle hun nok ordne. Doktoren nikkede og smilede til madam Petersen, men tilføjede så i en meget bestemt tone: »Se, fru Petersen, de piller De fik er meget bedøvende, og de må kun gives fru Eriksen, når fortvivelsen og sorgen er ved at tage magten over sindet, men helst kun en pille, højst to, hvis det er helt galt.« Inden doktoren gik, stod han et øjeblik og så undersøgende på madam Eriksen. Så kom hans store grabber og klappede hendes hår og kind varsomt og mildt. — — —

Foranstående har jeg ikke oplevet, men det er næsten ord til andet, hvad mor fortalte mig, da hun kom op. Da mor fortalte om den store næve, der klappede så varsomt, begyndte hun at græde. Og om ikke jeg infame lømmel var ved at vande høns med. Hvor blev jeg dog gal på mig selv. For kun en uge siden sad jeg ovre på kirkegården og tudede, bare fordi den store doktor var ond imod mig, og nu var jeg ved at tude,

fordi han var god mod madam Eriksen. Nej, det var dog for galt. Jeg, der ville være en stærk rabarberdreng, var altså ved at udvikle mig til en elendig tuderøv, en pigepatte, en skidrik, et nedløbsrør, en røv-permedikle, en vissen tøsedreng. Jeg var fast besluttet på, at forhindre ethvert tilbagefald til føleri ved at opremse Rabarberlandets foragtelige ord om en dreng, der tuder, men blev afbrudt af mor, der spurgte: »Hvad er det dog, du sidder og siger, dreng?« »Jeg sidder bare og skælder mig selv ud,« svarede jeg. »Hvad skarnsstreger har du så lavet,« ville hun vide. »Ingen, og netop derfor skal jeg skældes ud.« Nej, nu havde mor aldrig hørt mage. Og derved blev det.

Rabarberlandet begraver sin faldne kammerat

Så snart budskabet om Eriksens død slap ud, gik der alvorlig tale fra kaserne til kaserne, fra etage til etage, og det blev snart klart, at mindst det halve Rabarberland – alt hvad der kunne krybe og gå – ville være med til at følge Eriksen til hans sidste hvilested. Medens mor sad nede og passede madam Eriksen og de små børn, fartede den energiske madam Petersen rundt fra kontor til kontor og fik ordnet alt vedrørende begravelsen. Kun på to punkter måtte hun give op. Hun ville, at Eriksen skulle begraves på Assistens kirkegård, og at begravelsen skulle finde sted om søndagen, hvor hans venner havde fri. Ikke tale om, begravelsen skulle finde sted lørdag ude på Vestre kirkegård. Hvis disse »kontorer« havde håbet, at de derved kunne mindske tilslutningen til Eriksens begravelse, så kendte de ikke Rabarberlandet. »Så tager alle mand fri på lørdag, og vi går med, selv om det er til verdens ende«. Sådan lød det overalt, hvor jeg hørte mænd snakke sammen. Og jeg holdt meget af at høre mænd snakke. Jeg erindrer et andet spørgsmål, der før begravelsen blev noget diskuteret. Det var, om nogen præst skulle tale ved begravelsen. Til sidst enedes man om, at det skulle madam Eriksen bestemme. Da et par af mændene meddelte hende dette, svarede hun uden betænkning: »Jeg ved, at min gode mand kommer i himlen, også uden hjælp af nogen præst.« Hvor var kasernen dog stolt af den lille tapre kones svar. Selv vi drenge var stolte over det. Så gik mændene til den yngre mand, der havde talt så gode ord om de rige ægteskabsbudere, og bad ham om at sige et par ord ude ved graven. Det lovede han.

Jeg husker også, at mændene diskuterede, hvad han egentlig var for en mand. De mente, at han nok var en slags socialist, men en rigtig socialdemokrat var han ikke. En dag mændene spurgte ham, hvilket parti

han tilhørte, svarede han: »Jeg tilhører det største parti i hele verden, vor fattige arbejdende klasse. Den må vi aldrig svigte, den må vi vie alle vore evner og kræfter, om vi engang skal sejre over de rige og mægtige undertrykkere«. Mere sagde han ikke, men det var også nok. Een efter een stak mændene deres barkedede næver ind i hans og sagde tak. Også jeg lille lurelas puttede min lille næve i hans og sagde tak! Jeg forstod ikke helt, hvad han sagde, men jeg syntes, det lød så dejligt.

Den mørke armé danner ligtog

Tidlig lørdag morgen kom seks mænd bærende på Eriksens kiste, hentet ovre på Kommunehospital. Kisten blev anbragt midt i kasernegården, der snart var sort af mennesker. Ovre i hospitalets kælder havde de, for at konstatere at det var liget af Eriksen, løftet låget af kisten, og dog var det knapt nok at de kunne kende ham. Selv efter døden havde man mishandlet ham. Hele hans hovedskal var savet af, og hjerne og blodvand sivede ud i de høvlspåner, han hvilede på. Mændene blev så vrede, at en portør, der ville skruer kistelåget til, fik en røvtur hen ad gulvet. En yngre læge, der kom til og ville forklare noget om obduktion, blev bedt om at holde kæft med sine uforståelige ord og bekende, om det var ham, der havde savet hovedskallen af deres gode kammerat. Da mændene gik hen imod ham, råbte han: »Nej, nej!« og løb sin vej. Mændene blev enige om, at hele Rabarberlandet skulle se, at slynglerne havde mishandlet kammeraten selv efter døden. De satte derfor kun låget fast med nogle få skruer og bar så kisten over mod Rabarberlandet.

På vejen hjem var mændene dog blevet betænkelige. Det var ikke godt at vide, hvad der ville ske, om Rabarberlandet fik at se, hvor mishandlet Eriksen var. Og slet ikke gik det an, at lille madam Eriksen så det — hun ville sikkert blive sindssyg af det forfærdelige syn. Som sædvanlig havde lurehasen her anbragt sig selv i første parket og hørte begærligt efter alt, hvad mændene fortalte. Det første der skete, da kisten stod i gården, var, at låget blev forsvarligt lukket til med skruer. Alle mændene, der stod om kisten, sagde, at det var det bedste. Det næste der skete var, at nogle små lave bukke, en tømrer havde lavet ved hjælp af lægter, blev skruet fast i hver ende af kistens bund, således at kisten ikke blev stillet på jorden, hver gang et hold bærere skulle afløses. Nu nærmede tiden sig. Hele vor kasernegård var tæt pakket af mænd, kvinder og børn. Oppe i vinduerne hang alle de svage, som ikke turde binde an med den lange tur. Da jeg endelig fik mig maset igennem por-

ten ud på gaden, blev jeg næsten bange for at drukne i dette menneskehav. Jeg havde aldrig set så mange mennesker samlede. Oppe fra stentrappen i nr. 34 så jeg, at det halve af Jærggade var fuld af mennesker. Jeg kunne ikke se hvor mange, der stod i Skyttegade, men på Nordvestvej, helt ud forbi Brohusgade, var der pakket med mennesker. Jeg undrede mig over, hvorledes dette levende hav kunne blive et begravelsestog. Men det gik langt bedre, end jeg troede. Otte mænd kom bærende med kisten, der blev gjort plads for dem, og de gjorde holdt ud for Fiskergade. Her blev den drosche, der havde stået ud for »den forgyldte Ladegaard«, drejet ind bag kisten. Og nu kom den stærke madam Petersen med lille madam Eriksen under armen og de små ved hånden. Kusken sprang ned fra bukken og lukkede døren op for dem. Idet de gik ind, sagde madam Petersen til dem, der stod nær: »Ja, madam Eriksen og de små kunne jo ikke gå den lange vej, og med til fars begravelse skulle de jo, så vi har vovet en drosche.« De omkringstående nikkede venligt til hende, de vidste jo nok, hvem der havde vovet droschen. Men om min drengeskalle kunne hitte ud af, at hun for en måned siden havde været jomfru med døde rotter på dørhåndtaget, og nu en kone alle kunne li'. Endnu inden droschen kørte, kom de gamle handelskoner fra Fiskergade og lagde en stor krans ind i droschen og små blomsterbuketter.

Så satte ligtoget sig i bevægelse. Foran kisten gik seks velvoksne mænd med lange tynde pakker indsvøbt i gråt papir. Lurehasen her vidste godt, at det var jernrør, der i dagens anledning var pakket pænt ind. Sørgetoget skulle gennemføres, koste hvad det ville, havde manden sagt. Efter kisten og droschen dannede der sig nu række efter række på seks eller ti mennesker. Der var ingen ordensmarchaller, men alt gik naturligt og ligetil. Toget voksede og voksede uendeligt række efter række. Jeg erindrer endnu tydeligt, at jeg, for at se hvor langt toget var, løb op på en stentrappe på hjørnet af Nordvestvej og Griffenfeldsgade. Men der var ingen ende på toget at se. Nede ved vor kaserne og Jærggade stod der endnu sort af mennesker, der ville med i rækkerne. Spidsen af toget drejede om ad Griffenfeldsgade, over Parcelbroen og ind på Ørstedesvej, men på den lange vej kom toget i kollision med en af de høje hestesporvogne, hvis kusk ville piske sine heste ind i menneskemængden. Men den gik ikke. Et par af vore mænd greb fat i hestens hovedtøj og drejede dem på tværs af vognen. Da kusken blev ved at råbe op, spændte de hestene fra og jog dem bort. Fyren her skulle selvfølgelig være med, hvor der foregik noget, og jeg skældte sporvognen ud for en »møgkasse«.

Så gled det lange tog videre, videre og videre ad den lange Ørstedsvvej. Da spidsen af toget var nær ved Gl. Kongevej, kunne jeg ikke nære mig mere — jeg måtte se, hvor langt det var. Jeg jonedede tilbage inde på fortovet, så rask jeg kunne. I farten så jeg far og mor gå arm i arm i toget. Men videre. Jeg måtte omtrent ud til Parcelbroen før jeg nåede de sidste rækker. Men da var det ved at gå galt med fyren her igen. De sidste fire rækker bestod af små og større piger, alle bærende små blomsterbuketter. Da kom det igen som en trykken i brystet af gråd, der ville ud. Men løgn skulle det blive. Det manglede bare, at sådan en portion rabarbertøser skulle få en rigtig rabarberdreng til at tude. For at styrke min mandighed løb jeg igen op langs toget, medens jeg bombarderede min høje personlighed med en række grove injurier, hvoraf »lortesparker« sikkert var en af de mildeste.

Når jeg langt senere i mindet genoplevede denne min barndoms store dag, slog det aldrig fejl, at fire verslinjer af Aakjær frejdigt tog plads i billedet. De linjer skrev Aakjær i sit store digt til landarbejderne, da disse endelig begyndte at røre på sig. Disse indledende fire verslinjer har intet med vort begravelsestog at bestille. Men når de nu så gerne vil med, så vil jeg ikke nægte dem adgang. Jeg citerer Aakjær:

*»Her kommer fra dybet den mørke armé
og fordrer af verden et svar,
skønt dawningens glimt i vor dryppende le
er al den fane vi har«.*

Ja, i vort tog var der heller ikke faner, end ikke en plakat. Ikke en trompet, ingen koralblæsere, ja end ikke en sang lød i toget. Vi var også en mørk armé af arbejdshærdede kvinder og mænd, klædt i hverdagstøj og mange i træsko. Også vi kom fra dybet, fra et af Københavns fattigkvarterer i protest mod at lovens håndhævere havde myrdet en god kammerat, en god familiefar.

Undskyld, nu var det vist en ældre Christian, der snakkede med, og det kan ikke tillades her.

Ham »lortesparkeren«, der var ved at tude over nogle piger med blomster, jonedede så hurtigt han kunne op langs toget. Tænk om der skete noget foran, og han ikke var med, det var ikke til at tænke på. Først da spidsen af toget nåede Frederiksberg allé og drejede op ad Kingosgade, nåede han frem. Så længe det store følge opholdt sig på Frederiksbergs

grund, blev toget ikke fortrædiget, og der var ingen betjente at se. Men hvor Kingosgade munder ud i Vesterbrogade, stod der en stor tyk betjent og stoppede de marcherende.

To drenge flytter en betjent

Betjenten råbte højt, at ifølge hans ordre måtte toget ikke gå ad Vesterbrogade, men skulle gå tværs over gaden og ned ad Enghavevej. En ældre arbejder, som jeg ikke kendte, sagde til betjenten: »Er du rigtig oppe i »knolden«, tykke »ølbøvs«. Dine tåbelige ordrer skider vi på, og når vi har besluttet at gå ad Vesterbrogade til Vester Fælledvej, så bliver det sådan. Flyt dig, så vi kan komme frem!« Betjenten svarede, at han handlede efter ordre. »Og jeg bliver stående,« tilføjede han. En af de seks mænd med de slanke grå pakker spurgte arbejderen: »Skal vi flytte ham?« Arbejderen rystede på hovedet og sagde: »Han har jo ikke øvet voldshandlinger, så det er ikke værd, at vi tæsker ham.« Til betjenten sagde han: »Vi kan ikke vente længere her, og flytter du dig ikke, lader vi et par af vore raske rabarberdrenge flytte dig.« Da betjenten blev stående, sagde arbejderen til et par af de store drenge, der stod lige ved betjenten: Ta' I to og flyt ham.« Ordene var dårligt udtalt, før betjenten lå på ryggen nede i rendestenen og sprællede. Det var Lauritz nede fra Jærgergade, der gav ham det mest velrettede »mavegok«, jeg har set. Men der var ingen tid at spille, toget skulle frem. De to drenge hagede sig fast i betjentens ben og trak ham på ryg og røv ned ad fortovet i Kingosgade til en kældernedgang, hvor de ved hjælp af et par mænd baksede ham ned.

Da jeg nogle år senere kom i lære hos Eickhoff på Vesterbrogade, smilede jeg ofte genkendende til denne kælderhals. Overalt hvor toget hidtil var kommet frem, stod folk og glandede dumt på os. Men helt anderledes, da vort tog drejede ud ad Vesterbrogade. Allerede før vi nåede frem til den nuværende Sundevedsgade, var der sort af mennesker på fortovene. Og vi behøvede ikke at tvivle om, hvem de var. Deres fattige klæder og deres arbejdshærgede kroppe fortalte os det. Og de vinkede og vinkede sympati og varme mod os. Men hvad var nu det for noget? Vi gik og trampede i små grønne grankviste, og der var minsandten også små blomster. »Hva' faen betyder det,« spurgte en mand en anden. »Det ved jeg sku'nde,« svarede denne, »men sådan skal det være ved en ordentlig begravelse.« Jeg reflekterede logisk, at så er vi altså en ordentlig begravelse. Men nu standsede toget. To koner, en ung pige og et par mænd

kom bærende med to store kranse, og tilmed havde den ene kone sit store forklæde fuldt af blomsterbuketter. Først forsøgte de at hænge kransene på Eriksens kiste, men der var ingen søm at hænge dem fast på. Det blev så til, at droschekusken skulle have de to kranse oppe på bukken og passe på dem. Det var lige så slemt med alle blomsterbuketterne. Madam Eriksen og de små sad forud begravet i blomster. Da konen havde set ind i vognen og nikket venligt, sagde hun: »Den klarer jeg.« Hun stod ganske stille, medens række efter række passerede hende. Når der i en række var en kvinde, der ingen blomster havde, fik hun en buket. Med hver buket fulgte ordene: »Fra kammerater på Vesterbro.« Jeg stod og blev helt glad for den kone. Men nu kunne jeg se, at spidsen af toget drejede bort fra Vesterbrogade, og så måtte jeg af sted. Tænk om en betjent skulle flyttes, og jeg ikke var med, det var ikke til at udholde. Og så julede skøjterne af sted, det bedste de kunne.

Men der var ingen betjente at flytte. Hvor toget kom frem var gaden som blæst for politi. Lurehasen her lurede på nogle mænd, der forklarede, hvorfor politiet ville have os om ad Enghavevej. Politiet vidste, hvad Sundevedsgade havde for, og den hyldest måtte vi ikke få. Men vi fik den, fastslog jeg logisk inde i min »knold« og blev helt stolt ved tanken.

Trætheden melder sig

Da spidsen af toget svingede ind på selve kirkegårdsvejen, måtte jeg bagud og se, om der foregik noget, og det gjorde der, men ikke noget, jeg blev glad for. Rundt på trappestene og ved indgangsdøre sad vore ældre koner langs hele Vesterfælledvej udkørte og trætte af den lange tur. En af vore mænd tog sit lommeur op og sagde: »Det er jo ikke så svært vore koner er blevet trætte, nu har vi gået i snart 3 timer.« Jeg mente, at det sidste var løgn, men nu så jeg også mor sidde på en trappesten, mens far stod hos hende. Det kan vel nok være, at jeg fik »benene på nakken«. Jeg skulle ikke lænkes til mine forældre, når der var så meget andet at se og opleve. Og i trav gik det op til spidsen af toget, der var standset lige foran indgangen til kirkegården, hvorfra der kom hele tre kirkegårdsbetjente. »Tak ska' du ha',« tænkte jeg, »nu bliver der panik!« Men til min store forbavselse blev der slet ingen panik. De tre betjente gik lige hen til vore rørmænd og hilste på dem. Den ene af dem gik hen til droschekusken og spurgte ham, om han skulle vente til begravelsen var forbi. Da dette blev bekræftet, pegede betjenten over på en plads under nogle skyggefulde træer, hvor hestene kunne stå godt. Be-

tjenten fulgte efter droschen, og derovre tog han imod de store kranse fra Sundevedsgades beboere og gav dem til et par af vore store drenge, der var fulgt efter droschen.

Men det der skete nu, var et frygteligt slag for min ellers friske og frejdige drengelogik. Tænk, denne betjent gik hen og lukkede droschedøren op og løftede den lille søster ud og satte hende på jorden, hvorefter han tog hendes moder — lille madam Eriksen — og løftede også hende ud på jorden. Så kom den stærke madam Petersen bagefter med det mindste barn på armen. Madam Petersen tog straks den lille madam Eriksen under armen, og nu den satans betjent om han ikke tog madam Eriksen under den anden arm og hendes lille datter ved hånden. Og således kom de og stillede sig i en række lige efter kisten. Jeg lurede ondt på den betjent. Jeg hørte dog ikke, hvad han sagde til en mand bagved, men manden nikkede og afløste betjenten i rækken. Og se nu den betjent af sted i løb over til droschen og tilbage med favnen fuld af blomsterbuketter, som han gav madam Eriksen og børnene og madam Petersen. Han nikkede og smilede venligt til de to koner. Men nu blev han fræk. Med en finger tog han under lillesøsters hage og smilede til hende, og den lille pige så op på ham med store glade øjne. Jeg blev helt hed i hårtoppen af galskab mod den betjent, men det brød han sig ikke om. Jeg hørte tydeligt, han sagde til en af mændene, at han ville hente en stor kurv oppe i kapellet, for det var synd, at blomsterne lå og visnedeovre i droschen. Og om han ikke kom med en stor kurv og fyldte den med blomsterbuketter. Det var jo til at få »svip« af. Nu gik jeg rundt med et klart billede af en kirkegårdsbetjent, en fyr med en tyk kæp i hånden, en bølge der tog en uskyldig dreng i nakken og beskyldte ham for at være en blomstertyv, der skulle trækkes til politiet. — — Og så denne her kirkegårdsbetjent, der smilede og gik med madam Eriksen under armen og talte med hendes lille pige og hentede blomster! Han var ved at ødelægge hele dagen for mig. Jeg så ikke, at en anden betjent havde hentet høje bukke, så vor tømrermand lettere kunne skrue vore små bukke af kisten. Det opdagede jeg først, da den nævenyttige betjent bar de små bukke over og stak dem op til kusken. Min stakkels drengehjerne var ved at løbe sur over billedet af disse to betjente, en fra Assistentens og ham her fra Vestre. En af dem måtte være løgn. Jeg var ved at fortvivle. Jeg tænkte på, om jeg også blev sendt på Skt. Hans ligesom ham regnelæreren. Men ligesom toget satte sig i gang, kom der en løsning inde i knolden, jeg følte det som en svalende vind oppe i hårtoppen. Jeg beroligede mig selv ved at gentage: »Jo sådan er det: *Uniformerne er ens, men det der er indeni er forskelligt*«. Denne løsning af

spørgsmålet gjorde mig helt rolig og nærværende. Jeg så, at spidsen af toget var langt inde på kirkegården, og jeg jonedede afsted, det bedste jeg havde lært, til jeg nåede de første rækker. Her gik jeg udenfor toget og holdt øje med, hvad der foregik. Men pludselig sagde en mand til mig: »Hør du knægt, se og kom ind i rækken og lad være med at gå der og spille korporal.« Korporal? Hvad mon det er for en ka'l, tænkte jeg, men gik alligevel ind i en række, hvor der gik nogle drenge fra kaserne. Vi var enige om, at det måtte være en mægtig kirkegård, siden vi gik her så længe. Endelig blev der stoppet op ude på et stykke marklignende jord, hvor der var opkastet en eneste grav. »Er det her?« spurgte manden, der skulle tale, den ene betjent. Jeg var selvfølgelig kommet derhen med åbne øreklapper og hørte, hvad betjenten svarede. »Ja, det er her,« sagde betjenten, »men I må ikke tage det som nogen tilsidesættelse. Det er gammel erfaring her, at kommer der mange mennesker til en begravelse lige op ad andre gravsteder, går det ud over disse.« »Ja, det er udmærket,« sagde vor taler og tilføjede »vi er ikke så få.« »Ikke så få,« gentog betjenten, »nej, så mange mennesker har vi aldrig set på Vestre kirkegård før.« Uh, hvor de ord godtede mig. Vi havde altså duperet dem. Men så sagde vor taler noget nyt til betjenten. »Se,« sagde han, »vi har nu gået i over tre timer, og vi er mere eller mindre trætte, men værst er det for vore koner, de er helt udkørte, mange af dem sad udasede rundt på trappestenene den sidste del af vejen. Sig mig, betjent, kunne De ikke skaffe os nogle bænke, så vore koner ikke behøver at ligge på jorden og blive snavset til?« »Om jeg kan,« spurgte betjenten, men afbrød med det samme sin spørgen og begyndte at jage mænd ud for at bære bænke. »Også dig,« sagde han til en ung kraftig mand. Han kunne jo ikke vide, at det var en af vore »prinser«, som havde erklæret alt arbejde krig. Men »prinsen« løb afsted sammen med flere andre mænd. De skulle hente bænkene i noget, de kaldte et kapel. Et kapel, hva' faen var nu det for noget? Jeg besluttede, at jeg i fremtiden ville gå mere til begravelser, så man kunne blive klar over, hvad der lå bag alle disse tossede ord. Et kapel? Jeg var lige ved at rende bag efter mændene, men så sagde vor taler til mig: Bliv bare her, Christian, du kan alligevel ikke slæbe de tunge bænke.« Hvor blev jeg stolt, selv om jeg endnu ikke kunne slæbe tunge bænke. Tænk, han sagde mit navn. Han kendte mig. Det var vel nok oprejsning overfor den fyr, der kaldte mig korporal.

Toget var standset, og vor taler gik hen til madam Petersen og madam Eriksen og spurgte, om de troede at de kunne gå lidt endnu. »Ork,« svarede de to koner, »vi har jo kørt det meste af vejen.« Han nikkede og

stillede sig foran toget, og så gik det fremad igen. Han førte toget i en stor rundkreds ud over jorden med den opkastede grav som centrum. Endnu var enden af toget ikke at se. Så gik spidsen af toget i en lidt mindre cirkel uden om graven ud på jorden igen. Men nu kom et optog, som fuldstændig fangede min opmærksomhed. Sikke med bænke! De første, der kom med en mand i hver ende, var nogle store hvidlakerede bænke med ryglæn og sidelæn. Det måtte nok være nogle fine nogen, der boede oppe i det kapel, siden de kunne låne sådan nogle flotte bænke ud. Disse bænke blev stillet i en stor bue nogle alen fra graven. Og da der var rigeligt af dem, blev der igen dannet en bue bag de første. Men nu så jeg noget, der var så oprørende og grinagtigt, at jeg nær havde glemmt, at jeg var med ved en begravelse. Det var ham »prinsen«, der kom jollende med en lang bæk på nakken. Han tror nok, at han har stjålet den, tænkte jeg, siden han gider løbe så stærkt. Men det passede ikke. Så snart han havde afleveret bænken til den betjent, der gik og stillede dem op, stak han af sted i løb efter den næste. Men det jeg nu så var endnu værre. Det myldrede med lange bænke, hver med to løbende ben under sig. Men *du store kineser*, nu kendte jeg dem, der ejede alle disse ben. Det var jo hele *prinsekoret* hjemme fra gaden. Selv gamle *kronprins Kaufmann* kom slæbende på en lang bæk. Da betjenten havde vist, hvor bænken skulle stå, satte den gamle kronprins sig på den og pustede. Der kom nu kun fire bænke til, så var kapellet tømt for møbler. Men det var altså rigtig nok med tyveriet. Prinserne havde stjålet hver en bæk ud af hænderne på de andre mænd, der ville bære bænke. En mand hjemme fra kasernen, der kom oppe fra kapellet, fortalte en anden mand, at de bare havde ladet prinserne tage bænkene, de havde sikkert i flere år trængt til at udføre lidt nyttigt arbejde. Jeg kunne ikke rigtig lide, hvad den mand sagde om prinserne. De var nu gode nok, prinserne, tænkte jeg.

Men andet tog nu min opmærksomhed. Madam Eriksen og de to børn og madam Petersen var anbragt lige ud for graven på en af de pæne bænke med ryglæn. Med eet begyndte madam Petersen at vinke, da dette vinkeri ikke blev besvaret, løb konen i fuld fart ned hvor det ene tog kom op. Her nappede hun en lille tyk kone ud af armen på manden og trak afsted med hende. Jeg stod ærgerligt nok for langt fra til at se og høre, hvad der skete. Jeg kunne se, at den lille tykke kone var ildrød i ansigtet og et par hårtjavser faldt ned i øjnene. Hun kunne næsten ikke gå, men det hjalp ikke, den stærke madam Petersen trak af med hende og anbragte hende på den fine bæk foran graven. Idet hun satte konen ned, gav hun hende et kys på kinden og sagde noget til

hende. Den lille kone nikkede. Bevar mig vel, disse nik kendte jeg, det var jo mor — min egen gode, tapre mor, hvor så hun dog ud. Lidt efter var der en fyr, der stod og skældte sig selv ud for en lømmel, som ikke kom og støttede sin mor, da hun sad på trappestenen ude på Vesterfælledvej. Jeg undskyldte dog fyren med, at der jo var så meget at se og opleve. Og som en straf lovede fyren, at han nok skulle binde mange ildtændere, når der blev lejlighed til det — hvad samme lurendrejer ønskede, at der ikke blev foreløbig.

Efterhånden var alle de lange bænkerader fyldt af koner og mange ældre mænd. På begge sider af bænkene og bag dem i en stor bue stod mange, mange mennesker, mest yngre mænd. Jeg så alle vore unge prinser stå deroppe. En mand, der stod lige ved mig, sagde til en anden: »Dette her er jo et helt amfibiateater.« Jeg vidste jo godt fra skolen, at et amfibie var et dyr, der både kunne leve i vandet og på landjorden, og det kunne et teater da ikke. »Du er godt dum,« sagde jeg til manden, men altså ikke så højt at nogen kunne høre det. Optaget af dette indre alvorlige skænderi opdagede jeg endelig, at alle vendte blikket mod graven, og rigtigt: der var ved at ske noget.

Nogle gravearbejdere kom med et par lange reb, der blev trukket ind under kisten. Så sagde ham, der skulle tale for os: »I denne stund hvor vi giver vor kammerats legeme til jorden, vil vi alle blotte vore hoveder.« Da skete der noget, som aldrig i mine barneår var sket før. Som i en stormvind røg alle huer og hatte af, og alle rejste sig op og så alvorlige ud.

Kun en eneste så ikke alvorlig ud, men dybt ulykkelig. Jeg havde jo ikke nogen hue at tage af. Hvad skulle jeg dog finde på? Men så faldt jeg tilbage i mit gamle bugtaleri, når der var øretæver i luften, hvis jeg snakkede højt. Jeg havde en inderlig samtale med Eriksen, hvori jeg forklarede ham, at jeg var mere høflig end alle de andre, for jeg havde gået med blottet hoved hele dagen. Den enetale hjalp mig over sorgen. Men da jeg så op, så jeg, at disse gravemænd allerede havde sænket kisten ned i hullet. Nu gik de med deres reb, og alle tog igen huer og hatte på, og de der havde bænkeplads, satte sig. Mine øjne og ører, der skulle suge alt hvad der skete ind i sig, var ved at blive arbejdsløse. Men stop nu lidt, hvad var det for en fyr, der masede sig forbi folk henne i nærheden af graven. Nu kunne jeg se ham. Han kom bærende med en stor buket blomster, og sikken en manke han havde, en lang sølvgrå hårtop, men ingen skæg i ansigtet — ikke engang et lille overskæg. En mand, der også så ham, sagde så højt, at jeg kunne høre det: »Så for pokker, der er »helligtossen« nede fra 37, nu bliver der nok ballade.« Men der blev

ikke ballade. Den gamle mand stod nu helt henne ved graven og så ned i den. Så råbte han med en meget stærk røst: »Fader vor, du som er i himlen, dig som jeg elsker og tilbeder af hele mit fattige hjerte. Jeg har i dag en bøn til dig. Du som er retfærdig og almægtig, luk denne mands sjæl, hvis legeme vi begraver idag, ind i din himmel. Han var en god mand og far for sin hustru og sine børn, og han var tillige et stort menneske, der kunne harmes over vold og uret, så stærkt at han måtte bøde med sit liv for det. Kære Gud, behøver jeg at sige mere, for at du vil lukke denne arbejder ind til din himmels herlighed. Amen.« Den grå sølvmanke stod en stund og så ned på kisten, så kastede han sin fine buket ned på den og gik så langsomt bort.

Jeg syntes selv, at det var gode ord, den gamle mand havde sagt, men det var nok ikke rigtigt.

Mændene omkring mig så nærmest gale ud, og en af dem sagde meget højt: »Hvad skal vi nu have det hellige skvat for her ved vor begravelse.« Mændene rundt omkring nikkede, og jeg opgav ethvert forsvar for »*helligtossen*« fra nr. 37.

Jeg troede, at nu ville vor taler hjemme fra kasernen sige noget. Men det gjorde han ikke. I stedet nikkede han over til madam Petersen, der nu rejste sig og fik madam Eriksen og børnene og mor rejst op. De gik over til kanten af graven, hvor de stod et øjeblik, inden de kastede deres små blomsterbuketter ned på kisten. Men det var nok for meget for den svage madam Eriksen. Hun begyndte at vakle, og flere kvinder gav et skrig fra sig af frygt for, at den lille kone skulle falde ned i graven til manden. Men de kvinder kendte ikke madam Petersen, hendes hurtige, stærke arme omslyngede den svage kone og satte hende over på bænken, hvorefter hun anbragte det mindste af børnene på moderens skød og smilede til dem og klappede dem.

Så begyndte mit »bugtaleri« igen. Det var bare en kort bemærkning. Den madamme har nok lært ikke så lidt af ham doktormanden! Mor trippede også over til bænken, men tilbage ved graven stod Eriksens lille pige, der havde beholdt sin lille buket i hånden. Den lille pige fik mig til at tude, tude så umådelig højt, at alle kunne se og høre, hvor elendigt det var fat med denne umandige omvandrende drengesjæl. Og hvad nytte var det til, at jeg under tuderiet slyngede de mets sårende injurier mod mig selv. Intet hjalp. Jeg tudede. Men jeg må dog undskylde drengen lidt. I dag hvor jeg er hærdet og barket af livets kamp, kan jeg stadig bevæges af den lille pige, der stod på kanten af sin fars grav. Og for mit indre øre hører jeg endnu hendes sprøde barnlige stemme råbe ud i den store stilhed: *Farvel far! Farvel far!*

— — — Som en sidste hilsen til far, dalede hendes lille blomsterbuket ned i graven.

Derpå vendte pigen sig om og sprang hen til min mor, der selv græd som mange andre mødre i denne stund. Så tog mor den lille pige i favnen og knugede hende ind til sig og nikkede og nikkede. Åh, hvor jeg kendte disse nik, når mor blev bevæget og ord var for fattige.

Så sagde vor mand hjemme fra kasernen: »Nu vil vi bede gravearbejderne om at kaste graven til, og når dette er sket, vil jeg efter opfordring fra vor kaserne sige et par ord for vor døde kammerat. Og efter dette vil vi så med kranse og blomster pynte hans grav«. Og sådan blev det.

Men medens gravearbejderne fyldte graven, kom den satans betjent med kurven. Det kunne se ud til, at han fuldstændigt ville udslette den fyr fra Assistens oppe i min knold. Men det skulle aldrig lykkes! Hvor var han dog fræk. Han gik lige forbi mig, som om han ikke så mig. Nåh, det var det, han var ude efter. Han havde nok set, at madam Eriksen og børnene havde kastet deres buketter ned i graven, hvor de nu blev dækket af jorden. Og nu gav han dem nye buketter, for de skulle da også være med til at pynte fars grav. Ih, hvor er han lumsk, tænkte jeg. Men han fortsatte uden hensyn til mine tanker. Både mor og madam Petersen fik hver en buket, og da der endnu var to buketter tilbage i kurven, gav han dem til et par koner på bænken bagved.

Så snart gravearbejderne var færdige, tog vor mand fra kasernen ordet. Det første han sagde, forstod jeg godt, det var en skildring af politiets umenneskelige behandling af Eriksen. Men selv om jeg kendte det altsammen, blev det mere levende inde i knolden ved den måde, han belyste det på. Han var ikke en folketaler som dem, jeg et par gange havde hørt ude på Fælleden. Disse talere svingede med armene og knyttede hænderne og råbte store ord, som forsamlingen skulle klappe ad eller råbe hør til. Nej, sådan talte han ikke. Han talte højt nok. Han talte så højt, at ingen af de mange hundrede mennesker kunne undgå at høre, hvad han sagde. Men han talte også indtrængende, som om han talte med hver enkelt af os. Jeg blev så glad for ham. Efter at have skildret hvorledes politiet, medens vi var på arbejde, bortførte den hårdt sårede Eriksen, og for at forhindre at han kom på operationsbordet, indlagde ham på sjette afdeling, omtalte han læge Bondsens kamp for at redde Eriksens liv. En kamp som viste sig at være forgæves.

Vor taler vendte sig derefter til madam Eriksen. Han sagde: »Alle forstår vi hvilket frygteligt slag, det var for hende, da læge Bondsen i varsomme ord måtte fortælle, at hendes mand var død. Slaget havde

nær taget hendes forstand. Men børnene kaldte hende tilbage til livets opgaver. Vi var enige om hjemme i kasernen, at madam Eriksen ene skulle bestemme, om der skulle medvirke en præst ved begravelsen. Da vi spurgte hende, svarede hun: »Min mand har været en god mand for mig og en sjælden far for vore børn, og kan dette ikke give ham adgang til himlen, så kan en præst ikke hjælpe ham. Jeg ønsker ingen præst ved begravelsen.« Jeg vil aldrig glemme dette stolte menneskelige svar,« sagde vor taler, »derfor er her ingen præst med i dag.«

Det med præsten forstod jeg godt nok, men så sagde han noget, jeg ikke forstod. Han talte om flammende retsfølelse i vore hjerter. Den kunne jeg ikke tage, og jeg begyndte straks at bugtale med mig selv. Et hjerte er jo bare en kødklump, der pumper blod ud i kroppen, og kom der flammer i det, var man snart færdig. Men vor taler standsede hurtigt mit bugtaleri. Som eksempel på vor flammende retsfølelse nævnte han vor døde kammerat, der uden hensyn til følgerne påtalte betjentenes voldelige adfærd overfor den gamle handelskone.

»Vor kammerat måtte bøde med sit liv, fordi han talte rettens sag mod den brutale voldsragt. De såkaldte myndigheder, der vil kapsle vort liv ind i paragraffer med voldsragt, kan godt betragte vort lange tog i dag som en protest mod deres skændige voldshandlinger, men for os er det endnu mere. Dette lange, lange tog fra vort fattige Rabarberland til Vestre kirkegård, vidner for os om at rettens tanke er ved at samle os mere og mere inderligt i et fællesskab, vi ikke har kendt før. Før sad vi begravet i vor fattigdom og snertede hinanden. Det vil ikke ske mere. Vi er samlet her om rettens og retfærdighedens idé, og den vil vokse til et fællesskab i gensidig hjælp.«

Efter at have skildret »jomfruen« og madam Christensens hjælpsomhed efter kampen i kasernen, fortsatte taleren: »Jeg har nævnt disse to korners opofrende hjælp — ikke for at forklejne andre, men for at fastslå at der, hvor solidaritetsfølelsen i indre trang bryder ud i handling bliver den til gensidig hjælp for os alle. I denne fællesskabets ånd vil vi hjemme fra vor kaserne i den kommende uge udsende lister til hele vort kvarter, og vi beder alle som føler trang til det om at tegne sig for et bidrag, ikke større end I ved, at I kan overkomme det. Vi føler dybt, at vi ikke kan lukke vor dræbte kammerats hustru og to små børn ind i fattigvæsenets hjerteløse kværn. Vi føler også, at vi ikke kan lade forsørgelsen af dem hvile på en enkelt skulder. Derfor sender vi disse lister ud og håber, selv om vi er nok så fattige, at vi i fællesskab kan bære denne byrde. Og nu til slut et par ord om vort fællesskab i dag.

I retfærdig harme mod vor kammerats mordere har vi i dag skabt det

største begravelsestog til Vestre Kirkegård, som hidtil er set. Når myndighederne forbød os at begrave vor kammerat på Assistens Kirkegård var det vel fordi de mente, at så ville de fleste betænke sig på at gå med. Deri tog myndighederne grundigt fejl. Men et problem står tilbage for os her. Mange af vore kære blev så trætte, at de måtte hjælpes det sidste stykke vej til kirkegården. Og tilmed er flere så fattige, at de end ikke har penge til sporvognen hjem. Her må vort fællesskab igen træde til og hjælpe. Medens vi nu om lidt pynter vor kammerats grav med krans og blomster, vil en af vore flinke kirkegårdsbetjente gå rundt og samle penge ind til sporvognen for dem, som ikke selv magter at betale. Og jeg vil indtrængende bede jer kammerater, ikke modtage disse penge som en slant der smides til jer, men som udtryk for, at vi inderligt ønsker, at vi selv ikke skal have det bedre end jer. Vi er fællesskabets kvinder og mænd. Og når jeg nu slutter, ved jeg godt, at de gode talere ved en begravelse slutter med et »ære være dit minde« eller lignende, men jeg er ingen god taler og jeg foragter alle fraser. Ikke i ord, men i gerning, vil vi agte og ære mindet om vor gode kammerat. Og når vi nu pynter hans grav med vore krans og blomster, så husk at gå roligt og stille frem til graven uden at puffe til hinanden. Tak til jer alle, som var med at skabe denne store uforglemmelige dag.«

Graven pyntes

Det første jeg så var to kirkegårdsbetjente, der kom bærende med de to store krans fra Sundevedsgade. De lagde en i hver ende af graven således, at vi kunne læse, hvad der stod på de røde bånd. Da jeg kom nær nok, læste jeg: *»Kammerat! Dit minde vil stadig leve iblandt os«*. På et andet bånd stod med mindre bogstaver: *»Fra det yderste Vesterbros Rabarberland«*.

Det sidste bånd blev jeg meget glad for, Tænk, at der var et Rabarberland til. Om vi to lande sluttede os sammen, så kunne vi sikkert tæve alle Københavns politibetjente. Længere kom jeg ikke i mine dyrebare ønsketanker. En blid hånd trak i min bukserøv. Det var mor, der fortalte mig, at jeg ikke kunne stå så længe og spærre for dem, der kom med blomster. Jeg luskede af sted, men ikke længere end at jeg kunne se, hvad der foregik ved graven. Og der foregik noget, jeg aldrig havde set magen til. Små krans og blomster dækkede hele gravens vold, og mange stod endnu med blomster og ventede på at komme til. Jeg var godt sulten og stod og regnede ud, hvor mange fedtemaer man kunne få for de penge,

der var købt blomster for. Men så kom der igen en kirkegårdsbetjent og ødelagde mine gode tanker. Han gik helt hen til graven og pegede, men hvad han sagde, kunne jeg ikke høre, dog snart skulle jeg forstå det. Alle, der kom med blomster, lagde dem på jorden udenom selve graven, så de dannede en hel ring af blomster. Det var smukt, indrømmede jeg, men hvorfor skulle den møjbetjent nu lære os det?

Det var omsider slut med blomsterne. De sidste, der kom, var en række på otte mænd. Men du store verden, det var jo vore egne prinser med selve kronprins Kaufmann i spidsen. De havde nok været ude og plukke markblomster. Hvor var de buketter dog pæne. Der var tusindpiger (lollandsk udtryk for »tusindfryd«) og forglemmigej og gule koblonner, gule og hvide margueritter og røde valmuer. Prinserne lagde buketterne og gik stille deres vej igen. Jeg så, at mor sagde noget til madam Petersen, og at de nikkede ned til prinsernes blomster. Jo, de blomster kendte mor godt fra sin egen barndom, og fra de buketter jeg plukkede ude på hestehandler Bechers marker til hende, og for hvilke jeg altid fik et kys. Hvorfor plukkede jeg ikke mere blomster til mor? Åh, jo, nu huskede jeg det, det var da far begyndte at komme hver lørdag med en købebuket — så fik han kysset.

Men hvad nu? En kirkegårdsbetjent bad de folk, der stod nærmest graven, om at gå lidt til siden. Ja, nu så jeg at det var de fandens tøser der igen skulle til at vigte sig. Hov, hov, sagde jeg til mig selv, de har nok en lærerinde med. En lang stage med briller på næsen gik i spidsen, og nu kom de en efter en, tøsene i en lang række, 38 talte jeg, hver med sin blomsterbuket. De dannede en sluttet ring udenom graven, og nu bøjede de sig alle ned og byggede det blomsterbed bredere, som lå udenom selve graven. Folk rundt om mig sagde, at det var kønt, at vore piger var gode nok og mere endnu. Men bugtaleren her sagde noget helt andet, og det blev endnu værre, da tøserne pludselig begyndte at synge. Straks kunne jeg ikke få fat i, hvad det var for en vise, de stod og skrålode, men efterhånden fandt jeg ud af det:

*Kæmp for alt, hvad du har kært,
dø om så det gælder,
da er livet ej så svært,
døden ikke heller.*

Jo, gu kendte jeg den vise. Det var jo den, gamle sanglærer Hindsberg ville have os til at synge trestemmigt. Bugtaleren blev helt gemytlig ved tanken om den dag, da den gamle sanglærer var ved at slå sin violinstok i stykker på bugtalerens skalle. Sanglæreren ville, at jeg skulle synge

tenor, medens jeg kun kunne brumme. Til sidst opgav han mig og trak nogle frygtelige falske toner ud af violinen, medens hans grå hårtop fløj frem og tilbage på hans hoved. Det var vel nok en festlig sangtime den dag. Forresten var det noget godt vrøvl, der stod i den vise. Alle kæmper selvfølgelig for det, der er dem kært. Og de der ikke gør det er nogle tåber, det ikke nytter at opfordre til det. Og dø om så det gælder. Det er noget for selvmordere. Rigtige mænd om de kæmper som rasende, tænker ikke på at dø, tværtimod så kæmper de for at leve. Og nu det der med, at livet ikke er svært og døden heller ikke. Hvad nu med Eriksen? Han døde i kampen — og er livet for hans kone og børn lettet derved? Bugtaleren stod og blev mere og mere gal i skallen. Men da han endelig blev nærværende igen, var tøserne forsvundet, og vor taler fortalte os, at indsamlingen havde givet langt mere, end der var brug for.

Han fortalte også, at en af betjentene havde ordnet det således, at der stod tre sporvogne parat til at køre, når vi kom. Og endelig oplyste han, at den betjent, der havde indsamlet pengene, ville gå med ham over og betale hver konduktør for alle, der var med i vognen. Så slap vi for at stå der og modtage slanter. Og hvad der blev igen, ville gå til madam Eriksen og børnene. Rundt om nikkede koner og mænd tilfreds med denne ordning. Selv bugtaleren her var tilfreds. Men han havde tænkt noget andet. Mon ikke den droschekusk kunne komme i tanker om at indbyde ham til at sidde på kuskesædet ved siden af sig? Det varede heller ikke længe før muligheden skulle prøves. To betjente kom hen og talte med madam Petersen, og nu tog de hver et af børnene på armen. Madam Petersen og mor forsøgte at rejse madam Eriksen op og få hende til at gå mellem sig, men det gik ikke. Hun sov og ville ikke gå. En mand kaldte på betjentene. Disse kom tilbage og anbragte børnene hos madam Petersen og tog madam Eriksen under hver arm. Men det gik heller ikke, hendes ben slæbte hen ad jorden. Betjentene standse og gjorde noget, jeg aldrig havde set før. De stak deres to ledige arme ind under madam Eriksen og løftede hendes ben op, så hun lå ligesom i en stol. Således bar de hende ned til droschen. Den stærke madam Petersen tog den mindste på armen, og mor gik med pigen ved hånden. Jeg jonedede i forvejen og fortalte kusk, at nu kom hans gæster, men det vidste han godt, han havde vendt droschen parat til at køre hjem. Jeg gjorde et forsøg på at forklare denne kusk, at det var en stor fordel for ham, at jeg sad ved siden af og passede på de to bukke fra kisten. Men hvor den kusk dog var dum. Han svarede lige ud, at bukkene var mere rolige, end hvis de fik sådan en fyr som mig til at passe på dem. Der blev

altså ingen droschetur hjem. Men jeg havde set far gå et stykke forude med nogle mænd. Jeg måtte passe på ham, måske betalte han sporvogn for mig, hvis han ikke gik på beværtning. Men det gjorde han. Da mændene kom til et sted, hvor der på et stort skilt stod »Ny Ravnsborg«, gik de ind i haven og satte sig ved et bord. Jeg smuttede forbi dem, uden at far så* mig.

Jeg gør en stor opdagelse

Jeg undersøgte denne have meget nøje, men den var nærmest kedelig. Den bestod mest af borde og stole, hvor der sad mennesker og drak øl. Men da jeg kom ned i en slags baghave, gjorde jeg en stor opdagelse. I et lille hus anbragt oppe på en høj pæl, sad en abekat og kiggede ud. Og nu gjorde jeg en ny opdagelse. I et stort bur sad to sorte fugle. Det skulle nok være et par ravne, som jeg havde læst om i skolen. Den største af ravnene vendte hovedet på siden og gloede på mig med sit sorte øje. Men nu kom der en gammel pyntet gimpe med en stor hat med blomster på hovedet. Gimpen medbragte en kvist, hvormed hun pirkede efter ravnene i buret. Men aben! Uha, hvis den bare kunne nå. Den holdt fast i sin stang med bagbenene og hang så langt den kunne i sin lænke, og det ene forben manglede kun et par tommer i at nå gimpens hat. Jeg har som barn sikkert ikke bedt en mere inderlig bøn, end at den abekat kunne strække sig så meget, at den kunne få fat i gimpens hat. Men det kunne den altså ikke, trods det at den gjorde sig den største umage. Men gimpen var slet ikke klar over faren fra oven. Hun blev ved med at pirke til den store ravn og terpede løs med: »Hvad kan du sige, kan du slet ikke tale, hvad siger du?« o. s. v. Den store ravn måtte være blevet godt gal i skallen over al dette plageri, for pludselig blev dens hals tyk og den sagde højt og tydeligt: »Hold kæft«.

Jeg glemte fuldstændig, at jeg skulle være sørgmodig. Jeg grinede, så jeg begyndte at tisse i bukserne og skyndsomt måtte tisse udenfor og fortsætte grineriet. Om det var derfor gimpen blev gal i ansigtet, forstod jeg ikke, men hun sagde til mig: »Man skal ikke le, fordi en fugl er uartig.« Og jeg svarede: »Man er vel ikke uartig, fordi man siger hold kæft.« Nej, nu havde gimpen aldrig hørt mage. Jeg forklarede ravnene, at gimpen aldrig havde været i Rabarberlandet, så hun var utilregnelig, men at ravnene engang måtte have været der, siden han så godt kunne sige: »Hold kæft«. Denne min lille fortrolige samtale med ravnene, fik gimpen til at forsvinde. Men idet hun gik, råbte ravnene efter hende: »Har du betalt?« Da måtte jeg grine igen. Gimpen ligesom

standsede og vendte sig om. Hun troede vist, det var mig, men det var nu den mægtige ravn! Skrupsulten var jeg, og jeg måtte ned og passe på far og få ti øre til sporvognen, da jeg ellers skulle gå den lange vej hjem. Jeg sagde pænt farvel til ravnene og vinkede op til abekatten, men om ikke raven var efter mig også, da jeg gik. »Har du betalt?« råbte den, men da jeg ikke havde fået noget, gik jeg bare.

Jeg solder vel nok

Jo, far sad der endnu. Jeg gik lige hen til ham og sagde: »Jeg er meget sulten, far.« Men hvor blev far gal i ansigtet, og han sagde til mig: »Hvad satan, er din lille slyngel her, hvorfor kørte du ikke hjem med sporvognen?« Jeg forsøgte at forklare, men far råbte: »Skrub af med dig dreng og se at kom hjem.« Halvt grædefærdig bad jeg om 10 øre til sporvogn. »Skrup a',« gentog far og gloede galt på mig. Jeg var lige ved at tude, men så sagde en stemme ved bordet: »Hov, hov, Christensen, bliv nu ikke gal, drengen har vel villet ha' det mest mulige ud af dagen, som vi der sidder her.« Den stemme, der talte, havde et ansigt med et stort sort skæg, og nu talte stemmen til mig: »Er du sulten, klør.« Jeg nikkede energisk med hovedet og var lige ved at tude. »Så tag stolen der og sæt dig ind ved vort bord,« sagde det sorte skæg, og samtidig kaldte manden på tjeneren. Da denne kom, sagde han: »Tjener, vil De servere to tykke wienerbrød og en gul vand til den herre der.« Og den »herre«, det var mig, som han pegede på. Samtidig var der en anden stemme, der forlangte en omgang øl til. Da tjeneren kom med øllerne, stillede han dem bare ind på bordet, men for mig gjorde han en farlig anstalt, først løsnede han ståltråden på min vand, hvor proppen røg op med et mægtigt knald, hvorefter tjeneren fyldte en del af vandet op i mit glas. Men det værste var dog, at han foruden tallerkenen med wienerbrødet satte en anden tallerken med en lille kniv og gaffel hen til mig. »Værsgod,« sagde han og bukkede pænt for mig. Han gør nok nar af mig, tænkte jeg og lovede ham et ordentligt »mavegok«, hvis jeg senere traf ham. Men ulykkelig var jeg. Det at æde en hvedebasse havde jeg sjældent prøvet, men at æde to med kniv og gaffel, det havde jeg aldrig i min brogede fortid hørt, set eller prøvet. Jeg så fortvivlet ned i den tomme tallerken. Så sagde det sorte skæg: »Spis »klør«,« du sagde jo, du var sulten.« Men manden jeg sad ved siden af var klogere. Han tog den lille tallerken med kniv og gaffel på og satte den ind på bordet, hvorefter han trak tallerkenen med basserne lige hen til mig. Og han

sagde samtidig nogle ord, som jeg blev meget glad for. Han sagde: »Lad de rige svin beholde deres manerer. Når vi fra Rabarberlandet skal myrde en basse, så tager vi vore egne grabber til hjælp.« Den tale forstod jeg og haps, så var jeg i fuldt sving med at myrde den første basse. Så snart det var sket, tømte jeg den halve sodavand lige af flasken. Og sikken et mægtigt »bøvs« der kom. Mændene ved siden af mig smilede til mig. Men så lød fars vrede stemme igen: »I ødelægger mig den lille slyngel,« sagde han. »Nej gu gør vi ej, Mads,« svarede Andersen nede fra tredie sal. »Selvfølgelig skal knægtene ha' de tæv, de fortjener, men de skal knageme også ha' de klodser, de kan æde.« Far mumlede noget, og jeg skyndte mig at myrde det sidste stykke wienerbrød og drikke sodavandet. Jeg bøvsede igen. Sikken et solderi. Da var det, jeg pludselig så en 25 øre på tallerkenen. Manden, der sad ved siden af mig, puffede lidt til mig med sit ene ben og sagde sagte til mig: »Ta! den, Christian, og køр hjem så rask du kan, din mor er nok urolig for dig.« Ja, det var hun nok. Jeg skyndte mig at rejse mig, og sagde højt: »Tak og farvel alle sammen.« »Hov, hov, skal din lille slyngel ikke ha' sporvognspenge,« råbte far og jeg svarede: »Tak, jeg har fået sporvognspenge.« »Nej, vil I nu høre,« råbte far, »nu er lømlen også begyndt at tigge penge.« Mere hørte jeg ikke. Af sted ned til Vesterbrogade. Her var en mand så flink at forklare mig, at jeg skulle ned til Enghavevej med linie 3 til Nørrebro.

Det gik godt. I sporvognen begyndte lurehasens øre at lukke sig op på vid gab. Der blev talt om den store begravelse. »Ja,« sagde konduktøren, »den var lige ved at lave kludder i hele vor køreplan. Hele fem vogne blev fyldt af dem, der ville denne vej hjem fra begravelsen. Men vi konduktører fik det nemt. Ved hver vogn stod en kirkegårdsbetjent med en kasket fuld af penge og betalte for alle passagerer på en gang, forstår De, ingen billettering, ingen stop, bare afsted lige til Parcelbroen.« En mand sagde til konduktøren, at det måtte være en kendt mand, der blev begravet, siden der var så stort et følge. Men konduktøren oplyste, at efter den snak han hørte i sin overfyldte vogn, var det bare en almindelig arbejder, der var slået ihjel af nogle politibetjente. »Ja, de sjosalister breder sig mere og mere,« pjevrede en fin kælling henne på bænken. Lurehasen havde vældig lyst til at give den møjsporvogn nogle gode oplysninger. Men da konduktøren i det samme råbte »Parcelbro«, sprang han hurtigt af — hurtigt så meget mere — som konduktøren havde glemt at få penge af ham.

Han følte lidt samvittighedsnag overfor mor og særlig overfor søster Elna, der havde siddet hele dagen hjemme hos Marius, fordi alle koner

var med til begravelsen. Men hvordan skulle han klare den – han havde jo 25 øre. Han stod lidt og lurede udenfor hestslagteren i nr. 26, men sul var for dyrt, så måtte han hellere gå over til hørkræmmer Sørensen og købe lidt med op. Han købte tre små spegesild til 5 øre, et lille mål kartofler til 7 øre og for 2 øre løg. Det blev 14 øre. »Men du har jo ikke noget at ha' kartoflerne i,« sagde Sørensen, men tilføjede så, »du kan låne kurven her, men nåden trøste dine elendige ribben, hvis du ikke kommer med den igen.« Det lovede jeg. Der var nu 11 øre igen. Så gik jeg ind hos gamle Ibsen i forhuset og købte for 2 øre bolcher til Elna og Marius. Så var der 9 øre igen, som jeg lovede mig selv, hvis mor ikke blev meget vred. Da jeg kom op, sad mor inde i stuen, træt og bedrøvet. »Ja, både du og far er nogle nydelige nogen til at hjælpe lidt til. Stakkels madam Eriksen var væk hele vejen hjem, så jeg måtte om og hente Bondsen, men han var ikke hjemme, og jeg måtte sidde en hel time og vente på hans trappe, inden han kom. Han er dog et rart menneske, tænk, han ville gå selv om han var træt. Han sagde til mig: »Havde der været lidt længere om til jer, så havde vi to taget en drosche, fru Christensen, men bentøjet klarer den nok.« Han standsede midt på trappen og spurgte mig, hvad der var galt. Jeg forklarede, at vi ikke kunne vække madam Eriksen. Hun var faldet i søvn ude ved graven, og hun blev ved at sove. Han stod og gloede lidt på mig, så sagde han: »Ja, hun skulle ikke have været med til den begravelse.« Til sin mands begravelse, spurgte jeg. »Ja netop, lille fru Christensen, hendes mand havde vi tabt og hans begravelse skulle ikke bevirke, at vi også tabte hende.« Mor gav sig til at græde, da hun fortalte mig dette. Og så græd Elna også. Jeg ville ikke tude, jeg var da noget af en mand. Pludselig siger mor: »Nu bakser han med hende dernede. Hvor er han en god mand.« Jeg forstod, at det var Bondsen, hun talte om igen. Men var det ikke på tide, at man også talte lidt om mine gode gerninger. Kurven, som jeg havde stillet udenfor døren, hentede jeg nu ind og stillede foran mor. Mor stirrede på kurven og derfra op på mig og sagde strengt: »Hvad har du nu *lavet*, Christian?« Jeg blev lidt knotten. Jeg har vel intet lavet uden noget godt! »Jeg var bange for, at vi ingen mad havde, når vi kom hjem. Derfor købte jeg et mål kartofler, tre spegesild og et løg, så vi ikke skulle gå sultne i seng. Det eneste jeg skylder væk er kurven, som jeg skulle aflevere til Sørensen igen, om jeg ikke ville have mine ribben slået i småstykker.« Da mor blev ved at stirre mistænksomt på mig, slog jeg rigtig »rumpen« i vejret, hev kræmmerhuset med bolcherne op af lommen og rakte Elna det, idet jeg sagde: »Vårsågod Elna, det skal du ha', fordi du måtte blive hjemme, medens vi andre

gik til begravelse.« Elna smilede og sagde tak, men om ikke den ædedolk til Marius huggede hele kræmmerhuset og begyndte at proppe i munden. Dette afledte mors opmærksomhed lidt fra mig. Hun tog bolcherne fra ædedolken og gav dem til Elna, og de ord der nu kom var nok mest rettet til mig. »Elna er mors gode pige, hun har i dag bundet 500 ildtændere.« Men jeg undgik ikke at blive spiddet: »Hvor har du de penge fra?« Jeg var vist en dårlig løgner overfor mor. Jeg havde jo de ni øre nede i lommen, som jeg ville redde til mig selv, men den gik ikke. Stump for stump blev jeg plukket for mit Ravnsborg-æventyr. Da jeg fortalte at raven sagde: »Hold Kæft« til en fin finke, var mor ganske alvorlig, men da jeg fortalte, at raven råbte efter mig, da jeg gik: »Har du betalt?« kom Elna sådan til at fnise, at mor også trak på smilebåndet. Men jeg slap ikke. Jeg måtte op med historien om de to wienerbrød og den gule vand, som en mand gav mig. Jeg glemte ikke at fortælle, at far sad og bællede flere bajere i sig, men ikke ville give mig 10 øre til sporvognen hjem, så en anden mand stak en 25 øre til mig, uden at far så det. Mor stirrede på mig, jeg kunne tydelig se, at hun sad og regnede noget ud. Efter endt hovedregning, sagde hun: »Du lyver vist? Dit indkøb koster 16 øre og 10 øre til sporvogn, det er 26, og du fik kun 25«. Jeg kunne ikke klare forhøret. Jeg måtte bekende, at jeg havde snydt Københavns Sporveje for 10 øre. Efter en moralsk omgang hvor mor skammede sig over at have en søn, der gjorde sig skyldig i snyderi, måtte jeg op med de 9 øre i lommen, for at regnskabet kunne stemme. Hvor var mor dog streng — mine stakkels 9 øre — men alligevel holdt jeg af hende.

Da hun havde sundet sig lidt, gik hun ud og lavede sild og løg i stand. Og Elna, der var så dygtig, kogte kartoflerne. Med en gammel strikkepind prøvede hun sig frem til de var møre. Og samtidig med at mor var færdig med sild og løg, var de brændende varme kartofler pillede og stod på bordet. Ah, hvor var det dejligt at få mad, når man havde sultet en hel dag. Men appetitten var for voldsom. Forud havde mor lagt den ene sild og lidt løg tilside til far, og nu reddede hun den sidste rest kartofler fra os til far. I stedet fik vi hver en tyk brødhumpel at klare sulten med. Da mor og Elna havde vasket op, foreslog mor, at vi i aften gik tidlig i seng, »og da særlig dig, Christian. Jeg stoler ikke rigtig på far, når han kommer hjem, så det er bedst, at du sover.« Jeg ville hellere have været ned og drøfte vor store dag med de andre drenge, men forstod at mor mente mig det godt, og jeg gik i min pjaltkasse og sov snart.

Min store barndomsdag ender med en dragt prygl

Hvornår far kom hjem, anede jeg ikke. Jeg vågnede ved, at han halvdrukken og ondskabsfuld råbte: »Hvor er slynglen?« Mor, der endnu var oppe, svarede, at såfremt det var Christian, han mente, så havde han sovet i flere timer og at han ikke burde vække ham. Men far vidste, hvor jeg lå. Han nappede mig i nakken og trak mig halvnøgen ud af kassen. Og da jeg i angst for ham ville flygte, slyngede han mig i gulvet. I overensstemmelse med hans vane, begyndte han at sparke ind i min krop. Ellers gjorde han det med sutsko på, men i aften havde han sine tyksålede udesko på, og det gjorde så ondt, at jeg hylede af smerte for hvert spark. Jeg holdt beskyttende arme og hænder for ansigt og hovede i angst for, at han skulle sparke ansigtet i stykker. Pludselig holdt mishandlingen op. I min halvt bevidstløse tilstand forstod jeg, at mor havde givet far et ordentlig skub, så han vaklede hen ad gulvet. Æm og forslået kravlede jeg hen i min kasse.

Et familieopgør i den stille nat

Mor, der ellers var bange for far, forstod jeg ikke. Senere fattede jeg, at det var instinktet i hunnen, der værgede sin unge. Hun råbte, som jeg aldrig før havde hørt. Hun skreg til ham: »Hold op med dine voldshandlinger, dit halvfulde svin, og sæt dig ned og få noget mad.« »Hvad vover din kælling og sige til din mand? Vil du have nogle tæsk med?« svarede far. Men mor blev ikke bange denne gang. »Ja, slå du bare på din kone, som den brutale bølle du efterhånden er blevet, men nu er det nok, nu slår jeg igen, forstår du.« Og i samme nu slog mor fars politi-knippel ned i bordet med et mægtigt brag. Jeg glemte al kroppens ømhed og luskede mig til at se over kassekanten i det inderlige ønske, at mor ville tæve ham. Samtidig lovede jeg mig selv, at såfremt han vovede at slå på mor, skulle jeg give ham sådan et mavegok, at han faldt på røven, så jeg kunne træde ham i ansigtet. Men der kom intet ud af disse hede ønsker og løfter. Far stod henne ved bordet og råbte til mor: »Er du blevet vanvittig, kælling?« Men mor blev ikke svar skyldig, hun svarede: »Det har jeg været, men nu er det forbi. I år har jeg tålmodig fundet mig i dit tiltagende drikkeri, men sæt dig nu ned og bliv rolig.« Og idet mor satte silden og kartoflerne frem foran ham, sagde hun: »Den dreng du lige har mishandlet har sørget for, at vi her hjemme ikke måtte gå sultne i seng, og vi levnedes også lidt til dig. Værsgod!« Og

hun pegede på maden. Men far blev nu helt rasende. Han sprang frem, og med en armbevægelse fejede han tallerkener og mad ned af bordet, idet han truende råbte: »Du vil altså tvinge mig til at prygle frækheden ud af dig forbandede kælling, der nu byder mig at spise nådsensbrød af lømlens hånd.« Men mor blev i denne nat ikke bange for trusler. Hun stod igen med politikniplen og hamrede den med et brag ned i bordet. Og da far ville gribe efter kniplen, fik han sådan et slag over grabben, at han skyndsomt trak den til sig og så på den. Blodet dryppede fra den. Nu var det min tur til at handle. Jeg var hundeanst for, at far skulle træde på den dejlige mad på gulvet. Jeg sprang ud af kassen, og lynhurtigt ragede jeg silden og kartoflerne op på skårene af den smadrede tallerken og sprang ud i køkkenet med dem. Her blev jeg stående og lurede på, om far ville overfalde mor. Men det skete ikke. Mors stemme, der ellers var så blid og venlig, selv når hun skammede mig ud for mine utyskestreger, var i aften hård og voldsom. Jeg hørte hende råbe til far: »Jeg har en gang i aften bedt dig om at sætte dig ned og blive rolig. Nu er det alvor, sætter du dig ikke øjeblikkelig ned, driver jeg denne knip-pel ned i din fulde pandeskal, så du kommer til at sove. Altså sæt dig ned!« Jeg hørte far skramle med stolen. Og da jeg listede hovedet så langt frem, at jeg kunne se ind i stuen, så jeg, at far virkelig satte sig ned, idet han stille udbød: »Ja, nu forstår jeg, at du virkelig er blevet vanvittig.« Jeg lyttede anspændt. Men mor blev nu også mere rolig, ja jeg syntes, at hendes stemme blev fuld af sorg, og således talte hun til far: »Nu da du har sat dig ned og er rolig, kan vi måske tale ud om det, der er os imellem. Det er ikke rigtigt, at jeg er blevet vanvittig, men rigtigt er det, at jeg ofte har været ved at blive det over din opførsel mod mig og børnene. Det er de to sidste år det gælder. Jo flere penge du tjente, jo flere drak du op. De par fattige kroner du kom hjem med — resterne fra værtshusene — strakte dårligt nok til huslejen og slet ikke til mad hverken til os herhjemme eller til dig selv. Børnene og jeg måtte slide dobbelt hårdt med ildtænderne for at skaffe os maden. Ofte har jeg lidt af samvittighedsnag, fordi jeg altid gav dig den bedste mad, både med på arbejde og herhjemme, medens børnene som var med til at skaffe maden altid måtte nøjes med de fattige rester. Og du må forstå, at jeg ofte er gået sulten i seng, for at du kunne være mæt. Men netop fordi jeg endnu holdt lidt af dig, sank jeg dybere og dybere i fortvivlelse over din optræden. Jeg græd og græd i stunder, hvor du og børnene ikke så det. Jeg kom ind på at jeg måtte bort, at du igen kunne finde din forpligtelse overfor børnene. Men en dag læge Bondsen greb mig midt i min gråd, fik jeg andre tanker. Jeg tilstod alt for ham. Og han gav mig

en ordentlig omgang. Jeg måtte skamme mig ved tanken om at flytte fra børnene. »De som er den eneste der hidtil har værget dem mod sult og savn,« sagde han. Og han fortsatte: »Hvad angår Deres mand, skal jeg nok tale med ham, jeg har før hjulpet en mand til at finde sin samvittighed overfor kone og børn, og vil han ikke forbedre sig, så skal jeg sørge for, at han får et kursus ovre i »kostegaarden« på Ladegaarden. Da Bondsen truede med dette, blev jeg bange for ham. Herregud far, jeg holder endnu af dig, og jeg bad ham mindelig om jeg ikke selv måtte prøve at tale dig til rette. Det har jeg nu gjort. Desværre måtte jeg tage kniplen her til hjælp for at give mig selv mod og holde din vold i ave. Gå nu hellere i seng og sov på det jeg har sagt, så kan vi måske i morgen tale mere roligt om det. Herregud far, vi må nu se at redde vort lille hjem og dig selv fra forlis. Gå nu i seng«.

Lurehasen stod ude i køkkenet og rystede af kulde og spænding. Det var ham ufatteligt, at mor kunne tale sådan til far. Hun havde altid været ydmyg overfor ham, og i nat talte hun, som om det var hende, der kommanderede og havde magten. Det forstod jeg ikke! Hvad var der sket? Nu så jeg, at far rejste sig ganske stille op. Hans ansigt var helt blegt. Han sagde lavmælt til mor: »Går du med ind i seng?« Men mor svarede et hårdt »Nej.« Og hun tilføjede: »Også det kan vi tale om i morgen. Vore små børn har ligget og grædt hele tiden under vort opgør, og de trænger til at trøstes og varmes, så jeg bliver hos dem i nat.« Uden et ord gik far ind i seng.

Da mor blev opmærksom på mig, udbrød hun: »Men Christian, har du nu stået og luret igen, vil du se at komme i seng.« Men jeg ville ikke. Jeg svarede, at så længe far var vågen, ville han tæve mig igen. Jeg forstod den gang ikke rækkevidden af sandheden, der gemte sig i denne min frygt. Mor så lidt på mig og gav mig lov at blive inde hos hende, indtil vi hørte far sove. Hun klædte sig af og pakkede mig ind i sit tøj. Så lagde hun de små børn tættere sammen i sengen, så hun selv kunne knibe sig ind til dem. Her lå hun og trøstede og varmede dem, indtil de faldt i søvn. Jeg sad og ventede en hel time, før jeg hørte far snorke. Så gik jeg ind i min pjaltkasse, men kunne ikke sove for alt, hvad jeg havde hørt. Om morgenen tidlig klædte jeg mig på og stak af. Jeg ville ikke risikere at far igen tævede mig, når han vågnede.

Politiets voldshandlinger fortsætter

Der er sagt om os rabarberdrengene, at vi var »nogle hårde hunde«, vi kunne både modtage og uddele tæv. Men sandt er det også, at et venligt smil eller forstående nik blev suttet i os med begærlighed, som var det brystsukker. En sådan uddeler af venlige nik og smil var glarmester Øjen. Den lille ranke mand så vi aldrig beruset, og han kom altid hjem lige efter fyraften, og sørgede godt for hustru og tre børn. Vi drenge kunne li' ham, og denne mand blev nu offer for et brutalt politioverfald.

Han boede i sidebygningen i »den forgyldte Ladegaard«, Nordvestvej nr. 30. Drengene, som gik vagt, så godt at et par politibetjente gik derind, men vidste ikke rigtig hvad det betød, for det var jo søndag morgen. Først da der lød høje kvindeskrig fra sidebygningen i nr. 30, trådte vore vagter i funktion, og med faresignaler vækkede de hele vor kaserne til kamp. Jeg dirrede af spænding over hvad der ville ske. Men pludselig så jeg et syn, som fratog mig al besindelse. De to store betjente kom med den lille spinkle Øjen. De havde vredet hans arme om på ryggen, medens blodet dryppede fra hans hovede og ned over det skamferede ansigt, de ville tvinge ham til at følge med. Men den lille klejne mand var for smidig, med et ryk rev han sine arme ud af betjentenes greb. Han forsøgte at flygte, men var for svag. Ude midt på gaden slog de ham ned med en knippel. Her faldt de over ham og tævede ham. Vi drenge, der holdt meget af den lille flinke Øjen, tabte fuldstændig besindelsen. Nogle tog betjentenes hjelme og task dem med, andre sparkede ind i betjentene, men da jeg så, at Øjens hovede lå i en blodpøl, blev jeg grebet af raseri. Jeg for lige i hovedet på den ene betjent, hev fat i hans lange skæg og trak af alle kræfter for at tvinge ham væk fra Øjen. Men det gik ikke, han var for tung og for stærk. Hans ene hånd fik fat i mig, og han slog mig i stenbroen, så mit hovede kom til at ligge ved siden af Øjens blodige hovede. »Jeg skal lære dig, din lille beskidte hvalp.« Men han fik ikke lært mig noget, for i det samme kom vore værnere inde fra kasernen, og de stak betjentene hver et hvinende slag over skrutterne, så de begge sprang afsted fra Øjen. Men deres flugt hjalp dem ikke. Vore fire unge mænd, der var i kludesutter, forfulgte dem og den ene betjent nåede kun lige ud for Fiskergade, medens den anden faldt ud for hestehagterens lidt derfra. Velrettede skulderslag af de pænt indpakkede rør strakte dem begge til jorden, og nu blev det deres tur til at få en dragt klø, som de nok aldrig før eller siden har fået mage til. Mændene i vor kaserne havde besluttet, at vore værnere ikke måtte slå betjentene i hovedet med rørene, da de så kunne dræbe dem. Derimod måtte de tække

arme og ben og krop, så de aldrig mere kunne svinge en politiknippel. Og jeg skal love for, at det blev gjort grundigt. Der var to unge mænd om hver betjent, og disse blev gennemtævet så inderligt, at de til sidst besvimed og glemte at skrigе om hjælp. Disse uniformerede banditter, der selv skamslog fattige mennesker for at værne de rige, de skreg nu ynkeligt, da der blev øvet gengæld.

Vi drenge stod udenom hver klynge og råbte: »Slå dem ihjel! Slå dem ihjel!« Vi hadede dette politi af vore unge hjerter. Men så fik vi en anden opgave. De unge mænd, som vi nu så havde tørklæder ned over næse og mund, gav os den opgave at passe på nogle fyre, der havde set oprinet, og undersøge om de gik hen på vagten i Korsgade. Og mente vi ikke et ordentlig mavegok kunne hjælpe, så måtte vi i alle tilfælde se, om vi kendte dem og få at vide, hvem det var. Den spionjagt gav dog intet resultat, der var ingen, der gik til Korsgadevagten, så jeg blev ked af det og jonedede hjem til gaden. Mor havde endnu ikke sendt bud efter Bondsens, men se om ikke den store gamle mand lå på knæ ude midt på Nordvestvej og forbandt Øjens sår og standsede blodet. Han var lige blevet færdig, da Brandvæsenets ambulance kom ringende ned gennem vor gade. Det var Johansen ovre i ismejeriet, der havde ringet brandvæsenet op og bedt dem hente en mand der lå på gaden halvt slået ihjel. Brandmændene traf først politibetjentene og spurgte, om det var dem, de skulle hente, men vore unge værnere oplyste, at dem tog politiet sig af, men henne i gaden lå en mand, der var slået halvt ihjel, som de måtte hente. De fandt hurtigt Øjens mishandlede krop, og da de lagde ham på båren, gav Bondsens dem en indlæggelsesseddel med, der krævede hurtig behandling for livsfarlige kvæstelser i hovedet. Da glarmester Øjen 2–3 måneder efter kom hjem, kunne vi andre, der holdt af ham, takke vore unge værnere og vor faderlige fattiglæge for, at han ikke kom til at dele Eriksens triste skæbne.

En gåde

Glarvester Øjen fik aldrig at vide, hvorfor politiet den søndag morgen overfaldt og mishandlede ham så frygteligt. Og alle vi andre i gaden kunne ikke fatte, at denne lille flinke mand havde gjort noget, der kunne berettigе politiet til de frygtelige mishandlinger, det øvede imod ham. Det samme var tilfældet med Eriksen, som de dræbte, og med syersken Yrsa der ikke var nogen skøge, men en flittig arbejderske. Det var os alle en gåde, som vi løste på vor egen måde. Politikorpset havde ikke

noget med ret eller retfærdighed at gøre, det var simpelt hen en samling brutale voldsmænd, der hensynsløst mishandlede de fattige for at tjene lønnen hos de rige. Overfor dette korps nyttede ikke ord. Kun vold igen var det eneste svar. Og det viste sig at være rigtigt. Efter at de to sidste banditter var returneret med brækkede arme og ben og mørbankede kroppe, fik vore fattiggader fred i lange tider for disse uniformerede voldsmænd. Både børn, kvinder og mænd i vor kaserne blev fri for midt i nattens timer at blive vækket af angstfyldte kvindeskrig, af døre der blev sprængt, og knippelslag, hvor fattigt bohave blev søndret. Korpset havde mødt gengældelsen og lod os i fred.

Korpset forsøgte omveje. De op søgte arbejdspladserne. Men her blev de modtaget af en lige så stærk og levende solidaritet. Kammeraterne slog kreds om den mand, der skulle anholdes og gennemtævede betjentene, så de skyndsomt måtte flygte uden resultat. Og om nogen forsigtig småborgersjæl i dag ville spørge, hvorfor de mænd, der skulle anholdes, dog ikke gik frivilligt med, kan jeg svare, at heller ikke dette var for os i Rabarberlandet nogen gåde.

Politivagten i Korsgade bestod af en samling halvdrukne politibetjente, der råt og hensynsløst task de mennesker, der ikke ville vedkende sig deres løgnagtige rapporter. Dette var mere end grund nok til, at de mænd der blev taget af betjentene indtil deres sidste kræfter kæmpede for at undgå behandlingen i Korsgades torturkammer. Men lad mig foreløbigt vende mig bort fra disse minder om voldsmagten i mit barndomsland.

Far får fast arbejde og retter sig mere efter mor

Nede på første sal lige for trappen boede en familie. På dørskiltet stod F. Larsen, tobaksspinder. — Denne mand kom engang i december måned 1891 op til os og spurgte far, om han ville have fast arbejde. Han forklarede, at han var tobaksspinder inde på Herman Krügers Skraa- og Tobaksfabrik på Kultorvet. På denne fabrik blev der den første januar plads for en fast arbejdsmand. Far ville have at vide hvor lang arbejdstiden var, og hvor stor lønnen var. Larsen forklarede, at arbejdstiden var fra seks morgen til syv aften med to timers hviletid ved frokost og middagstid. Og lønnen var til at begynde med lille, kun 13 kr. om ugen. Men blev mesteren tilfreds med far, ville han i løbet af få uger få 16 kr. om ugen. Far sad lidt og grundede over spørgsmålet. Så skete det — til min store forundring — at far spurgte mor om, hvad hun syntes

om det. Mor mente, det var meget godt at få noget fast arbejde i stedet for at gå arbejdsløs den halve tid og fylde brolæggerne med snaps for ind imellem at få lidt arbejde. Lønnen syntes hun nok var lidt lille, men når han snart kunne få 3 kr. mere om ugen var det dog langt bedre end nu, hvor han ikke tjente så meget. Far kom til samme resultat, og inden Larsen gik, blev det bestemt, at far om et par dage skulle tage ind og tale med mesteren.

Så kom en anden aftale i stand. Hvis far fik pladsen, mente mor, at når far beholdt 3 kr. om ugen til fagforeningskontingent og snaps, så måtte han kunne betale 10 kr. om ugen til hjemmet og hans egen mad. Far sad lidt, inden han sagde ja. »Så er det en aftale,« sagde mor og hendes øjne strålede da hun gav far et kys. Jeg lurede lidt på det. Jeg forstod, at der var sket en forandring siden familieopgøret i den stille nat. Far var blevet lidt myg.

Kun overfor mig havde far ikke forandret sig. Når der var mindste anledning til det, blev jeg kaldt slyngel og skrup a' med dig og ellers en røvfuld. Men det blæste jeg på. Og det gik ellers rigtig godt. Den første januar 1892 begyndte far på denne fabrik. Og han blev der i 35 år.

På min 10 års fødselsdag blev jeg lønarbejder

Det skal ikke nægtes, at det er med lidt samvittighedskravleri, at jeg skriver dette afsnit. Sagen er, at jeg allerede 16 år gammel i et kollegiehefte havde skildret denne fødselsdag. Da jeg en aften i folkestuen i en jysk proprietærgård læste denne skildring op, blev fodermesteren, som var en kløgtig højskolemand, så interesseret i fortællingen, at han bød mig 5 kr. for den — han fik den. Men det er nu 60 år siden, og den blev solgt uden forpligtelser fra min side. Vel, jeg lader skildringen af min 10 års fødselsdag stryge af sted en gang til.

Før denne dag oprandt kom far hjem en aften og spurgte mor, om hun kunne undvære mig ved ildtænderne, for så kunne jeg få fast halvdagsplads på skråfabrikken til halvanden krone om ugen. Han havde talt med mesteren og det var i orden, hvis mor ville. Far spurgte ikke mig om noget, men det gjorde mor. Hun mente, at jeg tjente mere om ugen med ildtænderne end de halvanden krone fabrikken gav, men tilføjede, at Christian selv måtte bestemme, om han hellere ville ind på den fabrik. »Skal den lømmel nu også til at bestemme noget?« spurgte far og gloede ondt på mig. Og Christian, der var dødsens ked af ildtænderne, svarede, at han gerne ville ind på fabrikken. Jeg så godt, at mor var ked af dette,

men hun havde jo selv givet mig lov til at vælge. Da det var afgjort, trak far en seddel op fra mesteren, hvoraf det fremgik, at jeg ifølge loven dagen efter skulle møde hos fabrikkens læge, der ville konstatere, om jeg var stærk nok til at arbejde på fabrik.

Også en »lægeundersøgelse«

Dagen efter spurgte jeg mig vej til denne læge på Købmagergade. Da jeg kom ind hos ham, så han bister ud i ansigtet og spurgte, hvorfor jeg ikke kom i konsultationstiden. Jeg forklarede, at jeg gik i skole om formiddagen og boede helt ude på Nørrebro, hvorefter jeg stak ham mesterens seddel. Da han så den, blev han straks mildere og sagde: »*Nåja, du er jo en rask dreng*«. Dertil kunne en rabarberlandsdreng kun svare: »Ja, selvfølgelig«. Da han hørte det, svarede han: »Så er den sag i orden. Jeg skal sende sedlen til fabrikken, og du kan begynde på arbejdet, når det skal være.« »Farvel og tak,« sagde jeg og gik. Men da jeg gik ned ad trappen tænkte jeg: Hvad mon den fyr får for den undersøgelse?

Fødselsdagen fejres

Som sædvanlig blev Elna og jeg vækket, så snart far gik på arbejde ved halvseks tiden. Mor og Elna ønskede mig tillykke. Efter en rugbrøds-klemme til noget tynd piskaffe gik den på hovedet i ildtænderne. Arbejdet med dem fortsatte lige til en kvart i otte. Så et par fedteklemmer med i skole og så af sted så rask vi kunne løbe, for at nå frem inden skoleklokken ringede op. Formiddagen i skolen var som sædvanlig. Sammen med nogle andre drenge fik jeg fem af spanskrøret over røven af viceinspektør Mortensen — så fik man da noget på sin fødselsdag. Det blæste jeg på. Det der optog mig meget mere var, om jeg kunne nå vor kaserne til kl. en kvart over et, hvor jeg skulle følges med tobaksspinder Larsen for at finde fabrikkens. Men det gik godt. På ti minutter nåede jeg fra Jagtvej til kasernen. Jeg havde ikke tid at spise, men så ramlede gaverne ind. Mor gav mig et stort sækkelærredsforklæde med smæk, hvori jeg kunne have mine fire fedteklemmer. Hun stak mig tillige en stor femøre. Elna gav mig en stor hvid blyant og Marius et lille rødt æble, som mor måtte vriste fra ham, fordi han selv ville æde det. Med femøren i hånden og gaver og klemmer i forklædesmækken sprang jeg i firspring ned ad trappen til første sal. Og meget rigtigt, der stod tobaks-

spinder Larsen og ventede på mig. »Nåh,« sagde han, »vi må nok skynde os, ellers når vi ikke derind til halvto.« Og det kan nok være, vi skyndte os. Den langbenede tobaksspinder tog nogle skridt så lange og så hurtige, at jeg næsten ikke kunne følge med. Jeg blev helt træt i benene, og over broen inde i Ørstedsparken gik det galt. Den var glat og gruset og jeg faldt og slog hænderne ned i broen, så det smertede. Men det værste var, at femøren trillede ned i vandet og det røde æble røg samme vej. Mine klemmer fløj adskilte rundt i gruset. Der var ingen tid at spille. Larsen var langt forude, og jeg samlede i rasende fart klemmerne sammen og smed dem ned i smækken.

Trods alt nåede vi fabrikken i rette tid. På første sal bankede Larsen på en dør, hvor der stod kontor. Da der blev lukket op, sagde Larsen, at her var den nye arbejdsmands gut. »Det er godt,« sagde en strengt udseende mand. Han sagde ikke noget til mig, men skubbede mig ind af en dør på den anden side gangen og råbte: »Fru Sørensen, lær den fyr der at løse råtabak.« Det var mesters velkomst til mig.

Det rum jeg blev skubbet ind i var et stort halvmørkt lokale, hvor jeg skimtede en maskine og en mand i baggrunden. Fru Sørensen, en svær kone, kaldte på mig og fik at vide, at jeg hed Christian. Hun var meget flink, og viste mig, hvorledes jeg bundt for bundt skulle tage råtabakken, røre stilkene rundt i venstre hånd til de skiltes ad og derefter vikle bastbåndene af og skille bladene fra hinanden og lade dem falde ned i en stor kurv. Det forstod jeg med det samme, og fru Sørensen roste mig. Da vi havde arbejdet et stykke tid, sagde fru Sørensen: »Du er jo en klog dreng, kan du sige mig, hvad er mindre end en »myggefidt«?« Det vidste Christian ikke, da Rabarberlandet ikke beskæftigede sig med myg. Fru Sørensen sad lidt og ventede, så sagde hun: »Det er selvfølgelig en »myggepidt««. Jeg fik her fabrikkens første lektion i seksuallære. Manden henne ved maskinen og fru Sørensen morede sig meget over lektionen, men jeg var tavs og glanede alvorligt på dem. Noget efter kom en dreng og hentede mig op på spindestuen. Jeg skulle dreje rokken for en, de andre svende kaldte »trompeter«, men hvis navn var Fr. Nielsen. Denne mand var meget flink imod mig. Han lærte mig, hvor hurtigt jeg skulle dreje rokken og råbte til mig, når jeg enten drejede for hurtigt eller for langsomt. Jeg blev hurtigt fortrolig med farten, men blev snart smertelig træt i armen af den uvante bevægelse. Jeg ville klare den ved at dreje med venstre hånd, men det stoppede han mig i med det samme. Jeg skulle dreje med højre hånd, således at jeg kunne se om der skete noget på spindebordet og kunne standse rokken med det samme. »Trompeteren« spurgte mig, om jeg var træt. Hvilket rabarberdrengen selv-

følgelig benægtede. Da tiden kom, hvor vi i et kvarter skulle have fri, i noget de kaldte Vesperkost, for at spise vor medbragte mad, forklarede »trompeteren« mig, at svendene der arbejdede på akkord ikke havde tid til at stoppe et kvarter, men at jeg nok ligesom de andre drenge kunne spise, medens jeg arbejdede. Sulten som jeg var, hev jeg mine grusede klemmer op af forklædesmækken og en for en knasede jeg løs på dem. Da »trompeteren« var henne og svinge en bordlængde spunden skrå op på rokken, hørte han, at maden knasede i munden på mig, og han spurgte mig: »Har du sukker på maden, Kresjan?« »Nej,« svarede jeg. »Hvad er det så, der knaser mellem tænderne,« ville »trompeter« vide. »Grus,« svarede jeg. Denne lille oplysning fik »trompeter« til at bryde ud i et mægtigt grin, og han oplyste omgående de andre svende om, at de havde fået en dreng på stuen, der åd grus på maden. Det måtte have lydt mægtig morsomt, thi alle svendene og drengene grinede, og der blev sagt mange vitser om mig og min fremtid. Men så kom F. Larsen med den oplysning, at jeg var faldet på broen inde i Ørstedsparken, og at min mad var fløjet ud i gruset. Denne oplysning var ikke nær så morsom. Grinet over mig forsvandt. Senere kom grinet igen, da en svend, de kaldte Rasmussen, slap en mægtig rullende »vind«, som de andre kaldte et »spørgord«. Denne mægtige storpralende fis fødte mange vitser, plumpe som fisene selv. Rabarberdrengen stod og mudrede og bugtaledede til sig selv. Hvad »faen« er det for voksne mænd, der morer sig over sådan noget pjat. Rabarberlandets mænd talte da altid om alvorlige ting. Med smertende arm drejede jeg på rokkens sving, rundt og rundt og rundt igen i dræbende kedsommelighed. Endelig blev klokken syv, og det var fyraften.

Jeg fandt far nede i et lille mørkt rum, hvor han stod og klædte sig om. Han hængte sit sejldugsforklæde op på et søm og sagde, at jeg også skulle hænge mit forklæde der, så jeg vidste, hvor det var dagen efter. Det var jo ingen nytte til at gå vejen frem og tilbage med den sækkelas. Sådan kaldte han mors pæne forklæde — min fødselsdagsgave.

På vejen blev der ikke vekslet mange ord. Far spurgte mig ikke om, hvorledes jeg havde klaret den på fabrikken. Og ved siden af ham gik en lille fyr, der ønskede, at han havde valgt mors ildtændere i stedet for denne møjfabrik. Da vi kom hjem, skulle mor jo absolut vide, hvorledes det var gået mig den første dag på fabrik. Jeg løj ganske fortræffeligt og pralede med, at jeg havde sørget for, at en svend kunne spinde skrå ved at dreje hans rok. Mor nikkede tilfreds — »det var da godt« — sagde hun. Klokken var halvni før vi fik spist. Jeg havde længe hørt, at drenge hviskede mit navn udenfor døren. Men jeg reagerede ikke. Sagen var, at

da vinteren rigtigt huggede i med kulde, flyttede vi drenge vor »aftenskole« fra gården op på kasernens loftstrappe. Her kunne vi ganske vist ikke skråle »korsange« eller lave spektakler, for så ville beboerne på femte sal komme ud og tæve os og jage os væk. Nødvendighedens strenge lov tvang os derfor over til en mere fredelig syssel. Den kom til at bestå i, at hver dreng fortalte om hvilke »streger«, han havde lavet i dagens løb, og hvor mange tæv han var belønnet med for disse. Når dette fag i »skolen« var udtømt, så var det blevet skik, at jeg trådte til. Drengene havde opdaget, at jeg var en glimrende løgnhals til at fortælle historier. Og det var vist rigtigt nok. Jeg havde udviklet en fantasi, der forvandlede den mest dagligdags begivenhed til en spændende historie. I begyndelsen var det Grimms og H. C. Andersens eventyr, der i vor »aftenskole« blev forandret til ukendelighed. Deres naive gudhengivne helte blev altid afsløret af en arbejderkone eller en rask dreng, der ofte tævede dem til at stå ret overfor virkelighedens strenge verden. Og var der den mindste fantastiske mulighed, endte disse eventyr altid med, at en drengeflok — der på en prik lignede os selv — med de mest mærkelige våben jog borgerskabet, deres politi og soldater på flugt. Det var jo vor egen strenge lilleverden, der her trådte frem i historierne med tanker og længsler og ønsker. Det kunne drengene lide, og derfor blev jeg en betydelig dreng i »aftenskolen«, en der blev kaldt på, når jeg ikke kom tidligt nok ud på loftstrappen. Men på denne min fødselsdagsaften overhørte jeg kammeraternes kalden. Min arm og skulder smertede, og jeg var træt. Da jeg havde siddet lidt, listede jeg stille hen i min pjaltekasse og sov. Således endte »eventyret« om min 10 års fødselsdag.

I skråfabrikkens verden

Nu begyndte rundgangen i min barndom fra ti til fjorten år. Om morgenen tidligt op og binde ildtændere, så i løb til skolen og fra skolen i åndeløst jag til fabrikken. Jeg opnåede dog en lille lettelse. Da jeg et par dage kom to à tre minutter for sent, nappede mesteren mig en dag i skulderen og spurgte, hvorfor jeg kom for sent på arbejde. Jeg forklarede ham, at jeg først klokken et slap fri af skolen helt ude på Jagtvejen, og jeg skulle jo hjem og spise et par stykker mad, og måtte derfor løbe alt hvad jeg kunne for at nå ind til fabriken kl. halvt. Han stod lidt og målte mig, så sagde han: »Ja, det er jo alt for lang vej. Men hør nu her, fyr. Nu kan du foreløbig få lov at møde en kvart i to. Og når jeg nu ikke trækker noget af lønnen fra for det kvarter, så må du love mig, at du

vil arbejde, så hurtigt du kan.« Det lovede jeg, og jeg blev glad for det kvarter, han skænkede mig. Da nogle af de andre drenge hørte det, mente de, at jeg havde fedtet for ham. Han plejede at stikke dem øretæver, hvis de bare kom et par minutter for sent. Jeg påstod, at jeg ikke havde fedtet for mesteren — en kunst jeg aldrig har kunnet og aldrig lært. Drengene tolkede det så derhen, at det var fordi min far arbejdede på fabrikken. Da jeg om aftenen kom hjem og fortalte den gode nyhed, udbrød far, at jeg i stedet for skulle have haft en ordentlig »røvfuld«. Det var nu hans indstilling, men mor mente lige det modsatte og bebrejdede far hans ondskab imod mig.

Efter den dag blev jeg mere og mere fortrolig med skråfabrikken og dens afskyelige stank. Lurchasens øjne og øren stod på vid gab for at komme om bag tingene og forstå dem. I løbet af tre uger var jeg kommet så vidt, at jeg en aften hjemme på loftstrappen kunne fortælle, hvorledes en skrå blev til. Da vi alle før eller senere skulle lære at bruge skrå som kasernens voksne mænd, blev det en interessant aften med spørgsmål og forklarende svar.

Råtabakken kom fra varme lande, og der var mange slags råtabak. Noget af den slags jeg sad og løste op blev lige båret hen til manden ved maskinen. Manden var en dum jøde, der altid sagde dumme vittigheder, som kun han selv grinede ad. Men han var dygtig nok til sit arbejde. Når han fik bladene hen, oversprøjtede han dem med vand, så de blev bløde. Så arbejdede han med dem, så de kom til at ligge på langs alle sammen, og sådan blev de pakket ned i maskinens skærekiste. Når dette var ovre, greb manden et håndtag og drev et stort svinghjul rundt i hurtig fart. Dette bevirkede, at en stor kniv foran i maskinen fløj op og ned samtidig med, at bladene blev drevet frem mod kniven, som skar dem i ganske tynde strimler, der nærmest lignede træuld. Det blev til røgtobak, som vi drenge røg i vore cigaretter, når vi kunne luske os til at »smøje« en. Men skråens tilblivelse var meget mere interessant. Her blev den løste råtabak først fugtet og derefter båret op til nogle kvindfolk, der kaldtes stribbere. Disse kvinder var meget dygtige til med en rask bevægelse at rive midterstilkene ud af bladet, så det blev til to halve blade. Stilkene kom over i et andet rum, hvor en stor trebladet hakkekniv forvandlede dem til snus. I snusen kom der vin, for at de fine kvindfolk kunne bruge den til at putte i snudeskafterne og nyse. Stribberne samlede de halve blade i bundter, som blev overført til nogle andre kvinder, der kaldtes dæksmagere. Disse kvinder var lynhurtige til deres arbejde. Dette bestod i, at de bøjede et lille læg om på ydersiden af hvert halve blad. Efter dette blev bladene til dæks, således at tobaksspinderne

kunne bruge dem til at spinde skrå af. Både stribberne og dæksmagerne rev små pynter af bladene, som skæmmede dem. Dette affald af små stumper blade blev nede i stuen smidt op i et stort lad, hvor to arbejdsmænd gennemvædede dem med en tyk fed sovs. Derved blev affaldet forvandlet til »bengods«, som tobaksspinderne puttede under dæksene, når de spandt skråen. Skråsovsen var noget for sig. Det var en slags hemmelighed. Da min far havde været på fabrikken et par uger, tog mesteren ham i skole. Han kunne blive forfremmet til sovsekoger og få 16 kr. om ugen, men til gengæld skulle han samvittighedsfuldt nøje følge de opskrifter mesteren gav ham på de varer, der skulle bruges i hver slags sovs, og frem for alt måtte han love mester ikke til et eneste menneske — heller ikke fabrikkens folk — at røbe, hvad der blev brugt til sovsen, og hvorledes den blev kogt. Dette lovede min far, og så blev han sovsekoger på Herman Krügers skråfabrik. »Men,« tilføjede jeg overfor drengene, »jeg har luret dem stregen af, så vi kan vide ordentlig besked. En dag, da jeg så, at far arbejdede oppe ved bengodslageret, listede jeg ned i kogerummet, og tak skal I ha' drenge, hvad jeg så. Der stod hele sække St. Croixsukker, altså rigtig mørkt puddersukker, store blokke lakrids og hele stænger engelsk lakrids, en tønde termorente, altså den slags vi får, når vi ovre hos »slikkisten« på urtekræmmerens kældertrappe køber for to øre »ta' mig i røven«. Henne ved en mukkert med en stor jernstøder i, lå der en dyngge hel kanel. Og ved siden af en hel sæk salt stod der en mindre pose med sådan nogle runde hårde fyre. Jeg tog en enkelt af disse i lommen og spurgte læreren i formiddags, hvad det var for en? Læreren vidste straks, hvad den hed. Det var et galæble, forklarede han, det vokser på egebladet, når galhvepsen har lagt sine æg i det.« Og galæblet vandrede ned ad loftstrappen mellem drengene, der beundrede at en skide hveps kunne lave en så hård kugle til at beskytte sine unger i. Men jeg fortsatte uforstyrret mit »oplysende« foredrag om skråens tilblivelse. »Se, drenge,« sagde jeg, »nu ved vi, hvad skråen laves af. Bengods, dæks og sovs, og vi skal nu se, hvorledes disse sager spindes til skrå, som vi kan få hos tobakshandleren og som vore gamle tygger på og spytter af. Hver tobaksspindersvend har tre drenge til hjælp ved spindebordet. Det er et langt massivt træbord. Ved siden af svenden går en dreng og lægger små portioner bengods ud på bordet i den afstand svenden har lært ham. På den anden side bordet går en dreng, der lægger dæks ud, også i passende afstand. Svenden har et såkaldt håndbrædt, der ved en rem holdes fast på højre hånd. Når den tredje dreng med en aftalt fart drejer rokkens hjul, så begynder skråstrengen at dreje på bordet, og det er da svendens opgave med venstre

hånd skiftevis at putte bengods og dæks ind i den drejende skråstreng og med håndbrættet i højre hånd klappe og presse den spundne skråstreng glat og lige tyk over det hele. Alt afhænger af hans dygtighed som tobaksspinder, og han får »skideballe« af mester, hvis han ikke gør sit arbejde ordentligt. Det går ofte ud over drengene. De udygtige og hid-sige svende napper ofte begge hænder på en dreng, og med deres sov-sede hænder tæver de drengenes ansigter fulde af sorte øretæver.« »Føj for satan« var der en af mine tilhørere, der udbrød ved denne oplysning. Jeg sagde, der var endnu en lille oplysning, jeg ville give, inden vi sluttede, og det var om drengenes løn. De var bundet til de faste femogtyve øre for den halve dag, medens svendene der stod i akkord ofte, for at tjene mere, tvang drengene til at arbejde i et meget hurtigt tempo. »Dette er forkert, og vi drenge, som engang skal overtage arbejdspladserne efter de gamle, bør i tide kende disse forhold og så langt som vore evner og kræfter når, ændre hvad der er forkert.« Jeg havde frygtet, at denne aften skulle blive den kedeligste på loftstrappen, men tværtimod blev der sagt mange gode ord.

Den første dreng, der bemærkede noget, var den ellers så tavse Harald Lytjohan, der udbrød: »Sikken en masse arbejde for at lave en lille skrå.« En anden dreng spurgte mig forundret, hvorfor jeg ville arbejde på en så beskidt møjfabrik for en så elendig løn og hos sådan nogle svende. Andre drenge fremdrog nu forholdene på deres arbejdspladser, hvor løn- og arbejdsforhold ikke var meget bedre end på min arbejdsplads. Den levende diskussion blev ikke færdig, før forældrene fra dørene i kasernen kaldte os i seng. Vi lovede hinanden, at vi skulle have flere aftener af den slags, hvis der ikke var gode historier. Da jeg den aften gik i pjalttekassen, syntes jeg vældig godt om mig selv.

Fabrik og hjem

I dagene derpå stak flere af drengene til mig og spurgte om jeg ikke kunne hugge — »file« hed det — nogle af de gode sager fra kogerummet. Særlig lakridsstængerne var de varme på. Jeg var ikke helt enig med mig selv, og en dag spurgte jeg mor, om det egentlig gjorde noget, om man »filede« en enkelt stang lakrids på fabriken, når der var nok af dem! Mor så meget alvorligt på mig, så sagde hun: »Christian, du vil gøre mig den største sorg, om du går hen og bliver en tyv.« Nu vidste jeg, at jeg ikke skulle stjæle, selv ikke et ussel stykke lakrids. Når drengene stak til mig om det at »file«, svarede jeg stolt, at jeg var ingen tyv. Da drengene hørte det, snakkede de ikke mere til mig om at »file«.

En frygtelig sygdom

En dag i midten af februar blev jeg syg. Mor holdt mig hjemme fra skolen og bad Bondsen om at se til mig. Da den store doktormand kom, gik han lige ind til min pjaltekasse og tog mig om håndledet, samtidig med at han så på sit lommeur. Det næste han foretog sig, gav mig den største forskrækkelse. At andre tævede min røv sorteblå og rødstribet, var jeg vant til, men nu tog doktormanden en glastingest op af sin taske, og borede den op i numsehullet på mig; det overraskede mig. Da han til stor lettelse for mig, trak den ud igen, sagde han 38.5, hvorefter han sagde til mor, at jeg skulle blive i sengen nogle dage. Så kom han igen, hvis mor ikke forinden havde sendt bud efter ham. Mor plagede ham om en sygeseddel til skolen og fabrikken. Det fik hun — hele to. Da Bondsen var gået, spurgte jeg mor om, hvad det betød, at han borede den tingest op i rumpen på mig, men mor sagde blot, at det var temperaturen. Sådan noget vrøvl, temperaturen vidste jeg da godt var noget udenfor, når det var koldt eller varmt. De voksne var da ikke til at stole på, selv mor. Da jeg var meget tørstig, sprang jeg ud af kassen for at »bælle« noget vand i mig ude i køkkenet. Men mor jog mig ind i kassen igen og gav mig besked på, at det jeg skulle have, skulle andre nok sørge for. Da far kom hjem om aftenen, spurgte han mor, om det var meningen, at den slyngel skulle ligge og pjække den i stedet for at passe sin skole og fabrikken. Han tog dog alligevel sygesedlen med til mester, og Elna fik næste morgen den anden sygeseddel med til skolen. Men hvor jeg tørstede og kedede mig gudsjammerligt. Det var ikke til at holde ud at være syg. »Bugtaleren« begyndte allerede om formiddagen at snakke om flugten fra pjaltekassen. Og nu kom tilfældet til hjælp. Henad middag tog mor afsted til Nicolaivej med en sæk ildtændere. Så snart mor var ude af døren, var jeg i klunset, stak »ædedolken« en fedteklemme og pakkede en ind som jeg tog med mig. Det var for tidligt at gå på fabrikken, men blive hjemme turde jeg ikke, for så ville mor med det samme smide mig i kassen. Men jeg blev hurtigt enig med mig selv om, at jeg i dag ikke havde mere travlt, end at jeg kunne nå at se forskellige ting på vejen, som jeg ellers ikke havde tid til. Det var jo en pligt, at en dreng måtte se om bag tingene og vide alt, om det der omgav ham. Således vandrede den fødte nysgerrighed fabriksvejen med åbne øjne og øren, parat til at sluge alt, han kunne opfange.

Nordvestvej kendte han, og Aagade med Aalykkes Passage kendte han også. Men ovre på den anden side åen, lå en lang skummel bygning, som drengene kaldte tvangsarbejdsanstalt, hvor deres fædre kom hen, når

de drak alle pengene op og lod fattigvæsenet forsørge kone og børn. Det var altså der »kostegarden« holdt til, og der hvor Bondsen havde sagt, at far skulle hen, når han drak pengene op i stedet for at sørge for mor og os andre. Fyren havde stor lyst til at undersøge den anstalt nærmere, men dels var han så træt i benene, som havde han løbet et meget langt stykke, meget tørstig var han også, så han opgav anstalten i dag. Så kom han forbi en gade, der hed Ewaldsgade. Hvad var det for en rig fyr, der ejede en hel gade. Ham kunne han nok lide at se nærmere på. Men derovre på den anden side åen, der løb en gade ud, hvor der lidt henne var store jernbanebomme, der ringede med en klokke, når de blev hejset ned. Det var meget interessant, og se, derovre var en høj bro, der førte over jernbaneskinneerne. »Hov, hov,« sagde fyren til sig selv. »Det er jo der, man går over til den Svineryg, hvor unge mænd og piger sidder på bænke og kæresterer, som drengene fortæller. Men jeg er for træt i dag.«

Åh, men der var jo Peblingsøen, men hvorfor hed den sådan, det var da et sært navn, mon læreren i skolen kunne forklare det. Der var dog forbandet meget, man ikke vidste.

Men søens vand kunne da drikkes. Med begge hule hænder holdt sammen øste han vand i sig til det stod op i halsen. Ih, hvor vand dog var dejligt, når man var rigtig tørstig. Han gik ad Gyldenløvesgade og spekulerede, om det var den Gyldenløve fra historietimen, der havde ejet den pæne gade. På den anden side søen lå en lille kirke, og ved siden af den en slags fin anstalt lidt tilbage fra gaden. Den skulle han også lære at kende, men der var ligesom ingen lyst i dag; han var så træt. Han drejede ned ad Nansensgade og kom omsider til den beværtning, hans far hver aften, siden han fik 16 kroner om ugen, besøgte. Han fik en ubetvingelig lyst til at se det værtshus lidt efter i sømmene, som hver uge stjal de 3 kroner, der tilfaldt os hjemme til brød og fedt. Han havde ingen penge, så han kunne gå ind og forlange en bajer, men så gik han alligevel ind. Han gloede rundt i det møgbeskidte rum og så små borde med tomme glas med ølsjatter i. Pludselig lød en basstemme fra en kvabset fyr henne bag en disk: »Hvad vil du her, dreng?« Drengen svarede ved at spørge om Mads Christensen var her? »Mads Christensen,« gryntede »ølvommen« og tå tankefuld ud af øjnene. »Ev,« sagde han, »det er jo ham nede fra Krüger. Nej han kommer her kun om aftenen.« Med den besked stak fyren af. Sikken et møghul at gi' sine penge ud i. Men han havde set nok. Far var altså så kendt i dette møghul, at værten huskede ham. Men nu var fyren helt sikker, nu vidste han, hvorfor far ikke ville have ham til at følges hjem med sig om

aftenen. Og han havde set rigtigt, da han et par aftener luskede efter far og så ham gå ind i dette beskidte »møghul«. Han skulle nok fortælle mor det hele.

Med mesterens onde øjne på mig

Da jeg nåede fabrikken, løb jeg lige på mester inde på trappegangen. Han greb mig i skulderen og råbte: »Hvad er meningen, dreng? I morgen kom din far med en lægeattest, der ordinerede dig flere dage i sengen, og så kommer du her nogle timer efter.« Mester gloede fælt på mig, — så jeg måtte se at klare den, og svarede: »Far sagde i aftes, at jeg bare lå og »pjækkede den«, og så mente jeg, at jeg hellere måtte stå op og gøre lidt nytte herinde.« »Ja, det lyder jo meget godt, men sagde lægen ikke, hvad du fejlede?« »Jo,« svarede jeg, »han puttede et apparat op i rumpen på mig, og da han igen tog det ud, læste han, at min sygdom hed 38,5.« For første gang så jeg mesters strenge ansigt smile lidt, og idet han skubbede mig over mod døren til madam Sørensen, sagde han: »Du er vist lidt af en filur, man skal holde øje med!«. Jeg skyndte mig ind og løse tobak og tænkte, det var da godt, han ikke tævede mig, som han ofte gjorde ved de andre drenge. Men hvor var jeg tørstig og træt den eftermiddag.

Et nyt opgør i hjemmet

Da jeg kom hjem om aftenen, fik jeg en ordentlig omgang af mor. Hun skulle nok ikke en anden gang hente Bondsen og være til nar for mig. Jeg måtte igen se at klare den, for jeg kunne ikke li', at mor var vred på mig, og jeg fortalte hende, at der var en anden, der gjorde mere nar af hende, og det var ham, der i aftes sagde, at jeg bare lå og pjækkede den. For at undgå hans ondskab og prygl var jeg stået op og gået ind på fabrikken. Og jeg fortsatte: »Far fortalte dig nok, at han var blevet sovsekoger, men han glemte at hans løn blev forhøjet til 16 kr. om ugen. Og han har heller ikke fortalt dig, at han hver aften går ind på en møgbeskidt beværtning og drikker de ekstra tre kroner op i stedet for at give dig dem til mad herhjemme.« Mor stod med store forundrede øjne og så på mig. Så sagde hun: »Er dette nu også sandt, Christian?« »Ja, det er det,« svarede jeg og forklarede, at jeg for to uger siden hørte den gamle arbejdsmand beklage overfor en svend, at Mads Christensen efter kun to uger havde fået 16 kr. om ugen, medens han selv måtte arbejde et halvt

år, før han fik 16 kr. om ugen. »Og da far ikke ville, at jeg fulgtes med ham hjem, gik jeg to aftener bag efter ham og så, at han begge aftener gik ind på en beværtning nede i Nansensgade. For at være helt sikker, gik jeg i middags ind på beværtningen og spurgte efter Mads Christensen. Værten kendte ham godt, det var ham, sagde han, som arbejdede på skråfabrikken, men han kom der kun om aftenen. Jeg sagde tak og gik. Det er altså sandt hvert eneste ord, jeg har fortalt dig mor, og nu i aften skal jeg vel prygles og sparkes, fordi han tvang mig til at gå på arbejde, ved at påstå at jeg lå og pjækkede den.«

Mor var helt hvid i ansigtet og rystede. Så sagde hun: »Vær bare rolig, Christian, du skal ingen prygl have i aften.« Lidt efter hørte jeg mor rumstere ude under vasken, hvor politikniplen lå gemt. Åh, ville hun dog bare tæve ham med den knippel, ønskede jeg oprigtigt. Lidt efter sagde mor: »Du er syg, Christian, så du må hellere gå i seng.«

Jeg havde mest lyst til at flygte, men da mor lovede mig, at jeg ikke skulle have prygl, klædte jeg mig af og gik i pjaltetekassen. Mor fik anbragt Elna, Marius og Ingeborg — den sidst ankomne — henne hos en nabokone, for som hun sagde til mig, har de små børn ikke godt af at overvære, hvad der vil ske i aften. Lidt efter kom far hjem, og det første han sagde var til mig: »Nåh, der ligger du, din forbaskede slyngel, der holder din far for nar med sygeseddel og kommer på fabrikken samme dag. Men jeg skal satan æde mig lære dig noget andet.« Men hans arm der skulle trække mig ud af kassen blev standset af mor. Hun trådte lige hen til far og så ham ind i øjnene og råbte meget højt: »Her skal ingen prygleri være. Og er der nogen, der har fortjent prygl, er det dig. Ved din ondskabsfulde beskyldning, at drengen lå og pjækkede den, frygtede han for, at han også skulle have prygl, fordi han var syg, og derfor gik han på arbejde i dag, så syg han var.« Jeg dukkede mig ned under den gamle frakkelas, der var min overdyne, og forsikrede mig selv, at mor løj godt, bare hun ville tæve ham. Men far larmede på igen og sagde til mor: »Du skulle skamme dig, som mor at tage den laban i forsvar og forhindre, at han får de tæsk, han fortjener.« Men han fik svar igen af mor: »Christian fortjener ikke tæsk. Han er ikke nogen laban. Han er en ærlig dreng, der kommer hjem med hver øre, han tjener, i modsætning til hans far, der fortier i hjemmet, at han har fået tre kroner mere om ugen og i stedet for at bringe dem hjem, forærer dem til en drukken værtshusholder inde i Nansensgade — en nydelig mand og far.« »Ha! ha!«, råbte far, »slynglen udspionerer mig altså, nu forstår jeg, hvad det var for en lømmel, der i middags var inde på cafeen og blamere mig. Men jeg skal lære din lømmel noget andet.« Ved de sidste ord rakte fars arm ud

efter mig, men armen fik et så lammende slag over håndledet af mors knippel, at den faldt slap ned. Far tog med den anden hånd om håndledet og satte sig ned — og så kom det: »Vil din forbandede frække kælling altså have, at jeg skal mørbanke dig, til du lærer at opføre dig ordentligt mod din mand.« Men mor blev ikke bange. Hun gav ham ordentlig besked og sagde: »Jeg har forud sagt, at her skal ingen prygleri være. Hvis du så meget som antyder at ville overfalde Christian eller mig, så flækker jeg panden på dig med denne knippel, din elendige drukkenbolt, der drikker pengene op i stedet for at forsørge hustru og børn som andre hæderlige mænd gør.« Far sad længe kridhvid i ansigtet og stirrede frem for sig, så sagde han til mor: »Du vil altså tvinge mig til at forlade hjemmet.« Og nu kendte jeg ikke mor igen, hun svarede: »Ja, jeg har tabt alt for dig. Skønt Bondsen har tilbudt dig gratis at skaffe dig midler til at forhindre befrugtning, så tvinger du mig til at føde det ene barn efter det andet, og du er ligeglad med at forsørge børnene og drikker pengene op, så forsvind du bare, børnene og jeg vil være langt bedre stillet, om du forsvinder over på Ladegaarden, hvor din slags hører til.« Far sad ganske stille og svarede: »Foreløbig kan vi lade Ladegaarden være ude af betragtning, men mener du virkelig, at ti kroner om ugen ikke er nok til at opretholde hjemmet?« »Ja, det mener jeg,« svarede mor. »Når den husleje, som du i kontrakten har bundet dig til trækkes fra, så dækker de ti kr. om ugen ikke engang, hvad din mad og drikke koster. Børnene og jeg må ikke alene føde os selv, men også hjælpe med at føde dig, selv om du nu har fast arbejde med 16 kr. om ugen. Jeg er træt af dette og træt af at føde børn under disse forhold.« Far sad bestandig rolig og svarede: »Det med at ti kr. ikke er nok til at føde alle i hjemmet, kan jeg ikke tro på, og jeg vil forhøre mig hos andre mænd, om hvad de giver hjemme.« »Ja, gør det,« svarede mor, »men hør ikke de druksutter, du træffer på beværtningerne, for det er uslinge, der lyver og ikke forsørger deres koner og børn.« »Ja, ja,« sagde far, »jeg skal nok forhøre mig hos de rette mænd. Men så er der denne Bondsen, ham skulle du holde dig lidt fra. Det er jo ham, der sætter dig op imod mig og skaber splid i vort hjem.« »Nej, nej,« råbte mor og nu blev hun ivrig. »Det er netop Bondsen, der fik mig bort fra de syge tanker, da jeg ville begå selvmord i fortvivlelse over din ondskab, dit prygleri og din samvittighedsløshed med hensyn til at forsørge os herhjemme den gang som nu, hvor brændevinen kom før mad til børnene. Og har Bondsen ikke været god imod dig, da han tilbød dig hjælp til ikke at sætte flere stakkels børn i hjemmet, som du ikke forud kunne forsørge. Du skulle rette dig efter ham og takke ham i stedet for bestandig at tvinge mig til

at føde flere børn. Men det er også rigtigt,« tilføjede mor, »at Bondsen har givet mig mod til at standse din ondskab og dit prygleri af Christian. Han har meddelt mig, at såfremt du fortsatte med at drikke lønnen op, ville han sørge for, at politiet satte dig over på Ladegaarden og at magistraten tildelte mig og børnene en månedlig understøttelse. Og du skal vide, at når jeg nu har mod til at træde op imod dig, da er det netop for at hindre alt dette og frelse vort hjem fra undergang. Om du igen kan blive en hæderlig mand.« Far sad lidt og grundede, så sagde han: »Jeg må tilstå, at det er nyheder, jeg får i aften, men sig mig engang mutter, kunne du tænke at få politiet til at slæbe mig over på Ladegaarden?« Det blev et omgående svar, han fik. Mor sagde: »Ja, jeg kunne ikke alene tænke mig det, men også at gøre det, om du ikke forandrer din optræden, jeg er færdig med dig.« »Ja,« svarede far, »så ved man hvad man har at rette sig efter« — men hvad det var, han ville rette sig efter, sagde han ikke. Da mor vendte sig om og så på uret, udbroød hun: »Men i alverden det er jo snart midnat, jeg må hente de små.« Idet hun gik til døren, sprang jeg ud af kassen og råbte: »Jeg vil med.« Mor stoppede mig i døren og sagde: »Vær dog fornuftig, dreng. Du er syg og kan ikke tåle at komme ud i den kolde gang i bar skjorte.« I angsten for far sprællede jeg fra mor ud på gangen, idet jeg skreg: »Jeg bliver mere syg, hvis jeg bliver ene med ham, så slår han mig fordærvet.« »Nej, nu har jeg kraft stejle mig aldrig hørt mage,« brølede far. Det var det sidste, jeg hørte til far den aften. I min stumpskjorte fulgte jeg med hen til madam Hansen. De små søskende sov, og madam Hansen sad på en stol og halvsov. Mor gav mange undskyldninger for det sene tidspunkt, men det ville madam Hansen ikke høre. Hun vidste godt, hvad det vil sige at leve sammen med en druksut, men heldigvis blev man da af med ham, inden der kom børn, og nu har man det som blommen i et æg. »Men,« tilføjede hun, »la' de små bare sove, jeg skal nok klare den på stolen her.« Men det ville mor ikke høre tale om. »De skal op i morgen tidlig og skure og skrubbe for de rige,« sagde hun, »og De trænger til hvile.« Da Elna blev vækket, smilede hun op til mor, men Marius og Ingeborg pylrede, da vi trak af med dem hen ad den kolde gang. Med tusind tak ønskede mor godnat til madam Hansen, der var-somt lukkede sin dør efter os. Da vi kom ind, var far gået i seng, men i frygt for at han endnu lå vågen, turde jeg ikke gå ind i min kasse, der stod lige ved hans seng. Da mor havde lagt de små til ro, gik hun ind og så, at far endnu var vågen. Jeg hørte tydeligt far sige: »Se at få den slyngel i seng og kom selv ind, så man kan få nattero.« Mors svar var lige så tydeligt: »Du kan ganske roligt lægge dig til at sove, ingen af os

kommer ind til dig i nat, som du stinker af ondskab og sprut.« Jeg kunne ikke høre, hvad far brummede, men hvor blev jeg glad for mor, så modig og stærk hun var blevet. Åh, hvor var det dejligt! Mor klædte sig af og svøbte sine skørter om mig, så jeg ikke frøs. Selv skubbede hun sig ind på en smal plads hos de små. En timestid efter hørte jeg at far snorkede. Jeg ville helst blive siddende, men mor var vågen endnu og sagde at nu kunne jeg godt gå ind, og syg som jeg var, skulle hun nok dække mig godt til med noget af sit tøj. Det gjorde hun, og endelig faldt der ro i nattens stilhed efter det andet store familieopgør.

Nu i dag hvor jeg sidder og skriver disse linier, undrer det mig, at disse opgør står så stærke og klare i min bevidsthed. Ikke blot hvad der blev sagt, men også fars og mors mimik, deres armbevægelser, står lyssende afklaret for mig, medens begivenheder, der indtraf langt senere, ligesom dunkles og bleges i hukommelsen.

Den lange kamp, som mor tabte

Det var med spænding mor og jeg ventede på, om far ville give mor de tre kroner mere, som han havde fået i lønforhøjelse. Da han kom hjem sent og halvfuld, smed han nærmest hånligt en tikroneseddelt hen ad bordet til mor. »Hvad så med de tre kroner,« spurgte mor og så spørgende på far. Han så vred ud og svarede: »De penge jeg tjener ved mit arbejde, de er mine, og jeg bestemmer selv, hvad jeg vil bruge dem til. I øvrigt har jeg nu forhørt mig hos flere mænd, og ikke en af dem giver mere end ti kroner hjemme, selv om der er børn.« Mor svarede forbausset: »Hvad er det dog for mænd, der lyver så groft om, at en familie med børn kan leve for ti kroner om ugen. For det er vel ikke de druksutter, du søger selskab med på dine snasker?«. »Det er ærlige og hæderlige mænd, jeg søger selskab med,« svarede far. Mor svarede: »Hvis dine ærlige mænd har sagt det, du nu vil bilde mig ind, så har de nok helt glemt, at de foruden de ti kroner til mad også betaler huslejen. Jeg forventer derfor, at du hver den første betaler huslejen, som du ved din underskrift har forpligtet dig til.« Nu kunne jeg se, at far blev rigtig vred, og jeg tænkte, bare mor ville tage kniplen. Men det far svarede, oplyste mig om, at mor ikke kunne tage kniplen, og jeg blev meget bange. Han svarede: »Nu skal jeg sige dig noget, din frække kælling, jeg vil ikke mere høre på dit forbandede vrøvl, og hvis du ikke holder kæft, skal både du og slynglen der få så mange tæsk, der kan ligge på jer. Du har ikke knip-

len mere til at true mig med vold, forstår du!« Mor for ud i køkkenet og ledte efter kniplen, men den var væk. »Men det gør jo ikke noget,« sagde hun til far. »Når mændene her i kasernen hører, hvad du er for en løjser, der drikker de penge op, som dine børn skulle have mad for, så vil de hellere end gerne låne mig et rør til at forsvare mig med.« Jeg kendte ikke mor igen, vel rystede hun og var meget bleg, men hun trådte lige hen til far og råbte: »Slå så din lus, om du tør!«

Ih, hvor blev jeg bange, men dog ikke mere end at jeg listede kulskuffen ind i højre hånd, om han skulle begynde at slå mor. Men det gjorde han ikke. Han sagde forholdsvis roligt til mor: »Skal vi så ikke snart holde op med den komedie, som ham Bondsen har sat i gang!« Men mor svarede igen: »Bondsen har ikke sat nogen komedie i gang, han har reddet mig ud af min dybe fortvivlelse over dig og din opførsel. Og det skal han have tak for. Men,« fortsatte mor, »komedien kan godt ophøre, også den med pænt pålægsmad med på arbejde og bedre mad om aftenen, end vi får, og brændevin til maden her. Det bliver der ikke råd til mere. Anderledes da du var arbejdsløs, da var du uden skyld, og vi sled i ildtænderne for at du kunne få nogenlunde mad. Men nu, da du vil beholde 6 kroner om ugen til at drikke op, så må du dele lige vilkår med mig og børnene.« Som svar slog far et grin op og sagde: »Jeg der slider pengene til huse også til mad til jer, jeg skal altså ikke ha' ordentlig mad med på arbejde eller herhjemme. Er du egentlig rigtig klog.« »Jeg er mere klog nu, end jeg har været før,« svarede mor. »Det er nok dig, der mangler lidt forståelse af forholdene. Se, af de 10 kr. skal der nu lægges 3 kr. hver uge til side til husleje. Det bliver altså kun 7 kr. om ugen til mad til os alle sammen. Du er jo mand og forsørger og må forstå, at for een krone om dagen kan der ikke købes pålæg og god mad og brændevin blot til dig. Den krone slår ikke til. Vi har nu i flere år været med at skaffe mad til dig og os andre. Det vil jeg ikke mere være med til. Børnene skal nu først og fremmest have god mad, og det der bliver igen, må vi to så dele. Det må du da kunne forstå.« »Jo, tak,« svarede far, »jeg forstår, at jeg skal til at have skrabe fedteklemmer med på arbejde, men den går ikke lille madam, hvis du vover at byde mig det, så skal du få øretæver til du lærer at opføre dig ordentligt overfor din mand, og skulle det ikke hjælpe, så flytter jeg hen i et andet pensionat.« »Ja, ja,« sagde mor. »Dine øretæver kan ikke skaffe dig mere pålæg på maden. Det kan kun de penge, du nu drikker op. Og med hensyn til at du flytter hen på et pensionat, så vil det da ikke gavne dig. Kan du ikke forstå, at det første der sker er, at jeg melder os på fattigvæsenet, og når de hører, at det sker, fordi du drikker din løn op, så vil politiet snart

finde dig, og så bliver du oppe i magistraten idømt en fast forsørgerbod, som skal afbetales hver uge eller måned, og betaler du ikke, sætter myndighederne dig på tvangsarbejde.«

Far sad lidt og grinede ad mor og spurgte hende: »Hvor faen ved du alt det fra?« Mor var helt rolig nu og forklarede, at det vidste hun fra syv koner her i kasernen. De sad alle tilbage med flere børn, som mændene ikke ville forsørge, men drak pengene op. Kun en af disse mænd var det lykkedes at skaffe pengene til konens og børnenes forsørgelse. De seks mænd, der ikke skaffede pengene til magistraten, blev af den grund idømt tvangsarbejde, og der kunne deres børn hver dag se deres fædre gå med koste på nakken. Den sidstes kone vidste ikke, hvor manden var, hun mente, han var blevet forbryder og sad i fængsel. »Drikkeri fører jo aldrig til noget godt,« sluttede mor.

»Du mener altså,« sagde far, at jeg ikke er en fri mand, der kan gå, hvorhen han vil?« »Det er netop det,« svarede mor, »jeg ville ønske at du forstod, inden det er for sent. Når man har sat en børneflokk i verden, og ikke vil forsørge dem, er man selvfølgelig ikke en fri mand. Da ingen børn må sulte, overtager myndighederne børnenes forsørgelse og sætter manden til tvangsarbejde, så han alligevel kommer til at betale forsørgelsen.« »Og alt dette onde vil du nu skubbe mig ud i,« sagde far. »Tværtimod,« svarede mor, »så er det dig selv, der bærer skylden. I alle de år vi har bundet ildtændere, har du ikke forsørget dig selv, og nu når du har fået fast arbejde og en nogenlunde løn, vil du end ikke betale blot for din egen mad. Men nu er jeg træt, jeg vil ikke tale mere med dig om dette spørgsmål, det er jo håbløst, når du absolut vil drikke pengene op i stedet for at hjælpe os lidt herhjemme.« Far svarede ikke, men sad og skulede ondt ud i luften.

Den lange kamp, hvor far sejrede

Den første morgen hvor mor gav far fedtema'er med på arbejde — uden pålæg — løste han madpakken op, og da han så, at der ikke var pålæg, smed han indholdet i hovedet på mor, så maden fløj til alle sider. Jeg hørte, at far råbte noget, idet han med et brag smækkede døren i efter sig. Jeg sprang ud af kassen og hjalp mor med at samle de dejlige fedtema'er op. Da jeg ville vide, hvad far havde sagt, svarede mor, at han ville give hende øretæver i morgen tidlig, hvis der ikke var pålæg på maden. Min drengelogik var ganske klar. Den druksut skulle ikke have pålæg på maden, og i stedet måtte mor låne et rør og slå ham ned med. Mors stilling var dog ikke så klar. Hun gav sig til at græde, og lidt

efter hulkede hun så voldsomt, at jeg troede, hun skulle dø. Jeg ville hente Bondsen, men det måtte jeg ikke.

Det begyndte at dæmre i min drengenhjerne, at mor ville tabe denne kamp. Men hvorfor? Var hendes kamp da ikke retfærdig? Hvorfor måtte jeg ikke hente lægen, så han kunne ordne far. Jeg spekulerede så jeg svedte, medens jeg stod og klappede mors våde kinder. Jeg forstod hverken min far eller mor. Og da skete det for første gang i min barnetilværelse, at disse spørgsmål pressede på: Hvem var egentlig min mor? Og hvem var min far?

Alt hvad jeg havde hørt dem fortælle om deres slægt rodede rundt i min hjerne og samlede sig efterhånden til et billede, der ligesom gav mig lidt forståelse af kampens vilkår.

Slægts-arven er afgørende

Mors slægt forstod jeg bedst. Både hendes far og mor var flinke og omgængelige mennesker, havde mor forklaret mig. De ville ikke være uvenner med nogen og bed mange ydmygelser i sig. Mor havde fortalt mig, at hendes mor syede for bønderne og deres koner. Hun græd ofte om aftenen, når hun kom hjem, over den sårende behandling hun havde tålt i dagens løb. Begge mors forældre var meget følsomme og trofaste, ikke blot mod hinanden og deres lille pige, men også overfor mennesker, som var flinke mod dem. Men denne forældrenes trofaste følsomhed, var det ikke det, der gik igen hos mor? Jo, sådan var min mor. Altid opofrende, altid ærlig og hengivende i al sin færd. Ja, sådan var hun.

»Men Christian, hvordan er det dog, du stirrer på mig,« spurgte mor. »Kom nu hellere her og spis noget morgenmad. Det far ikke kunne spise, det kan vi da, og så må vi se at komme over dette forfærdelige.« Det var mor, der reflekterede, medens vi gumlede fedtema'er i os.

Men knoldens tankeværn lod sig ikke stoppe med mellemma'er. Med fars slægt var det mere indviklet. Af fars samtaler med onkel Jens om deres barndom forstod jeg, at deres far var en stille, meget klog mand, som landsbyen og de omboende bønder altid søgte gode råd hos, når de kom i fortræd med et eller andet. Deres far hed *Kristen Børgesen*. Han havde aldrig slået børnene, og han brugte kun sine kræfter i slagsmål, når han syntes hans kone slog børnene for hårdt og forsøgte at stoppe hende i hendes voldsomhed. Hans kone — fars mor — var faderens modsætning. Hendes slægt stammede direkte fra oprørske hovbønder, der gentagne gange red »træhesten« og blev kastet i »hundehullet« på god-

set »Hardenberg«. Hun selv var stejl, trodsig og stridig. Hun var landsbyens politibetjent, der med sin »rundholt« — en tynd trærulle — holdt justits og ubørnhørligt gennembankede de mænd, der forsyndede sig mod deres koner. Og hun tålte ingen anden øvrighed end sin egen. Jens morede sig vældigt, når de snakkede om hvordan deres mor tævede både sognefogeden og den stedlige politibetjent, da de ville anholde en bonde for drukkenskab og voldshandlinger mod godsets forvalter. De to øvrighedspersoner holdt sig efter dette i ærbødig afstand fra madam »Bøsen«. Hun var meget viljestærk. Da navnet »Børgesen« på lollandsk dialekt blev udtalt »Bøsen«, satte hun under megen modstand fra myndighedernes side igennem at hendes børn ikke skulle hedde »Bøsemads«, »Bøsejens« eller »Bøseniels« o. s. v. Under trusler om »tæsk« tvang hun præsten til i kirkebogen at rette sig efter den gamle ordning, at faderens fornavn, der var Kristen, blev til børnenes efternavn, således at »Kristens søn« blev Kristensen. Hvornår »Ch« havde afløst »K« i Kristensen, kunne onkel Jens eller far ikke forklare fyren her, der i sin ubændige nysgerrighed ville vide alt. Senere fortalte mor mig, at hun ved min dåb i Bandholm kirke forlangte at mit for- og efternavn blev stavet Chr. Men der var endnu en slægts-arv, der i min tanketunge drengesnold kom med ind i billedet.

Det var bedstemoders drikfældighed. Medens Kristen Børgesen var rolig og mådeholden i al sin færd også med hensyn til brændevinen, så var hans kone en skarp modsætning. Hun drak som en svamp, mere end nogen normal mand i landsbyen. Kun i tilfælde af, at hendes mand blev meget syg, tillod hun distriktets læge at komme over dørtærsklen, ellers ikke. Børnenes forkølelse eller anden sygdom blev kureret med en snaps brændevin med peber i. Hjalp dette ikke, tvang hun børnene til at tisse i deres venstre træsko og drikke det. Hun havde nær slået sønnen Niels ihjel, da han nægtede at drikke denne medicin. Men drikke den måtte han. Selv kendte hun kun een sygdom — sin umættelige brændevinstørst. Kunne mandens fattige fortjeneste ikke slå til til hendes forbrug af brændevin, forstod hun med sin »rundholt« at skaffe sig det nødvendige tilskud fra landsbyens forskellige pottedunke.

Mor måtte tabe

I min hele fjendtlige indstilling overfor min far lod jeg ham ene arve sin mor, ikke sin rolige, taktsomme far. Men dette var nok ikke helt rigtigt. Når far engang imellem var ædru kunne han reflektere lo-

gisk, også kritisk logisk overfor det, han læste i »Aftenbladet« og »Social-Demokraten«. Han var ingen intelligens, men absolut ikke dum. Men det kunne jeg ikke indse som dreng. For mig var han drankeren, der benyttede sin magt over ugelønnen til at tage maden fra mor og os børn og købe brændevin til sig selv. Og i dette spørgsmål var han hård og ufølsom. Her overfor stod mor med sin dybe følsomhed og sin trofaste hengivenhed. Jo, hun skulle tabe i dette opgør. Det var jo slet ikke sandt, når hun under opgøret sagde til far, at hun havde tabt alt for ham. Det var bare noget, læge Bondsen havde fået hende til at sige for om muligt at få hjemmet på ret køl. Nej, dem mor engang havde skænket sin hengivenhed, blev hun ikke færdig med, så længe hun levede.

I løbet af dagen forsøgte jeg flere gange at få mor til at fortsætte kampen mod far og få ham over på Ladegaarden, men hun rystede bare på hovedet og svarede mig ikke. Imellem græd hun. Da far hen på aftenen kom hjem, som sædvanlig halvfuld — satte mor en tallerkenfuld fedtebrød og saltkarret frem for ham. Hun undskyldte sig med, at hun ikke havde flere penge. »Det rager sgu ikke så vidt herhjemme,« svarede far, »men jeg vil satan knuse mig ikke finde mig i bare fedteklemmer med på arbejdet, så kammeraterne ser det. Men hvor fanden er brændevinen, kælling, vil du ha' at jeg skal æde de elendige fedteskorper uden en snaps at skylle dem ned med?« Mor undskyldte sig ydmygt med, at hun havde købt pålæg til næste dag for sin sidste øre, så hun havde ikke penge til snaps. Far sad lidt og gloede mistænksomt på mor, så listede han sin egen pung frem, idet han brølede: »Kom her slyngel og hent mig en pægl brændevin og en halv skibsøl.« Jeg rejste mig trevent op og tog imod pengene og de tomme flasker. Og med følgende salut forsvandt jeg ud ad døren: »Hvis du ikke kommer hurtigt tilbage med varerne, skal jeg knække hvert ribben i din elendige krop.« Ned ad trapperne bebrejdede jeg mig selv, at jeg ikke gjorde oprør mod denne drukkenbolt, men når mor ikke ville være med, var det jo håbløst, og han ville bare mishandle mig, hvis jeg forsøgte alene. Han fik hurtigt sin brændevin og øl, og klokken ti slap jeg i kassen uden at blive sparket.

Efterskrift

Fars slægts-arv fra moderens side var umiskendelig. Gennem årene drak han stadig større dele af ugelønnen op. Først da han nåede 24 kr. i ugeløn, bevilgede han højmodigt mor 12 kr. til at betale husleje og underhold af familien. Og endelig da han fik 36 kr. om ugen, gav han mor

14 kr. om ugen. Resten, over halvdelen af lønnen, drak han op. Og det umoralske forhold, at han lod mor og os børn slide vort underhold sammen ved ildtænderne, forhindrede ham ikke i, overfor de druk-sutter han slæbte hjem, at prale af, at han havde opfødt og opdraget en stor børneflokk.

Jeg kunne som barn ikke indse, at det var alkoholismen, der skabte denne løgner og storpraler. Jeg målte ham med ædruelighedens målebånd og foragtede ham inderligt og dybt. Senere lærte jeg at måle med et andet mål. Fars broder *Niels* døde som en fordrunken værtshusholder i Rødby. Og hans store skikkelige broder *Jens* blev gentagne gange indlagt på Kommunehospitalet for delirium og døde til slut i et delirisk raserianfald. Fars skæbne var det sikkert, at hans indtægt kun strakte til en permanent kæfert. Og da han blev gammel og måtte bort fra fabrikken, tvang den karrige alderdomsunderstøttelse og de stigende øl og brændevinspriser ham til et mådehold, der vel rystede ham, men trak ham ud af alkoholismens forbandelse.

Mine to sidste skoleår i pryglens tegn

Ved min oprykning fra tredje til anden klasse forsvandt den skoletid, der for mig var interessant og lærerig. I modsætning til Thyregod, der forstod den store pædagogiske kunst at få drengehjernerne til selv at fordøje det læste og gengive det i eget sprog, fik vi nu klasselærere, der ikke kendte andet end udenadsterperiet i al sin åndelige fattigdom. Jeg erindrer hvor dybt skuffet og ligeglad jeg blev med skolens arbejde. Jeg, der altid havde siddet i første række, dalede efterhånden ned midt i klassen.

Og modet til at bekæmpe de ydre livsforhold, der stillede sig fjendtligt overfor skolens arbejde, mistede jeg efterhånden. Da skråfabrikken flyttede ud på Østre Fasanvej, hvor Wulffs cigarfabrik nu er, havde jeg kun et kvarter til fabrikken. Fra skolen kl. et og på fabrikken et kvarter over et. Arbejdstiden blev ganske vist ændret således, at det var fyraften kl. seks. Men når jeg kom hjem halvsyv skulle jeg, der hele dagen havde gået på skolemaden, to rundtenommer fedtebrød, have lidt at spise, og dette trak ofte ud, når mor masede med ildtænderne til sidste øjeblik. Havde jeg endelig fået de nødtørftige rugbrødshumpler, skulle jeg så lære lektie til skolen dagen efter. Omgivet af små søskende, der pludrede, græd eller lo, fik jeg ikke et øjeblik ro til at læse.. Der var højst en time, for når far på vejen hjem havde besøgt de forskellige sna-

sker, var klokken ca. halvni, når han nåede hjem, altid halvfuld og ondskabsfuld mod mig, og så var al lektielæsning håbløs. Og når skolen ikke mere bandt mig i hengiven interesse, lod jeg ofte lektie være lektie og forsvandt ud ad døren, inden min far kom hjem og øste sin ondskab ud over mig — ofte i form af slag og spark. Om vinteraftenerne gik turen til loftstrappen, og var det godt vejr til gården og gaden til kl. ti, når kasernen gik i seng. Stod der ikke ildtændere på dagsordenen næste morgen, fik jeg i hast læst lidt på lektierne, men uden lyst eller interesse.

Viceinspektør Mortensen som klasselærer

Mortensen var en tyk flæsket mand med deller i ansigtet, gloende onde øjne og meget tykke blodrige læber. Vi lærte ham hurtigt at kende som en ondskabsfuld pryglelærer. Når han brummende kom ind i klassen, vidste vi, at i dag vankede der tæv. Og det gjorde der. Fik han »kik« på en dreng, var det ligegyldigt, hvor flink drengen var, og hvor dygtigt han kunne sin lektie, alligevel fik han fem over enden af spanskrøret. Vi tre rabarberdrengene beklagede dybt, at de andre drenge var bange og frygt-somme. En dag da Mortensen tævede en lille mager dreng, forsøgte vi at »heppe« dem op, idet vi alle tre råbte »avvv« for hver gang, den store tykke mand drev spanskrøret ned over den lille dreng. Resultatet blev kun, at vi tre drenge fik tæv bagefter. Men ved den lejlighed fik vi alligevel drillet ham. Den første han fik fat på af os tre var Niels. »Bøj dig,« råbte Mortensen, men Niels svarede: »Gu' gør jeg ej!« Da læreren havde danset lidt rundt på gulvet med Niels, hev han ham over et skolebord og begyndte at hamre løs på ham med spanskrøret. Men Niels var en rigtig rabarberdreng. Pludselig råbte han højt: »Du har jo ingen kræfter, din tykke flæskerøv, hvorfor slår du ikke til, så man kan mærke det.« Nu blev Mortensen helt tosset, han slog med spanskrøret helt vildt, så drengene på de nærmeste bænke måtte flygte for ikke at blive ramt. Nu blev jeg modig og råbte til Niels: »Vi råber av for dig, Niels!« Og det gjorde Lauritz og jeg højt og tydeligt. Men Mortensen var slået ud. Hans overflødige flæsk forbød ham at trække vejret. Han tabte spanskrøret, og overanstrengt kravlede han op på katederet og pustede som en blæsebælg. Han var helt hvid i sit ellers blodrøde ansigt. Da var det Niels rejste sig op fra bordet og gloede sig omkring, idet han grinende spurgte: »Hvor faen blev han a'?« Niels gik grinende ned på sin plads, medens det blodrige flæskbjerg sad oppe på katederet og pustede inde i sine pølsehænder, som han skjulte ansigtet i. Da Mortensen igen havde fået

pusten, råbte han ned til Niels: »Jeg skal sørge for at din forhærdede lømmel kommer på »Flakkebjerg««. Men Niels bare grinede ad ham og svarede: »Den kan du slet ikke lave i orden. Jeg er sgu bedre skoledreng, end du er lærer, og du kommer først på »Flakkebjerg« af os to.«

Niels eller vi andre anede ikke den gang, hvor sandt det blev, at Mortensen endte på »Flakkebjerg«.

Da dette flæskebjerg havde siddet lidt, fik hans onde øjne fat på mig. Han sprang ned af katederet og nappede spanskørret, idet han råbte: »Kom her op, så skal jeg lære dig at råbe av.« Så snart jeg kom op til ham, greb han med venstre hånd fat i min buksebag og råbte: »Buk dig!« Men var der noget, jeg ikke ville, var det at bukke mig. Jeg ville da ikke stå tilbage for Niels, og i erindringen om hvorledes en dreng i tredje klasse havde ordnet regnelæreren, begyndte jeg hurtigt at løbe rundt om flæskebjergtet. I begyndelsen fulgte han med rundt og forsøgte at ramme mig med spanskørret. Da det ikke lykkedes, stod han stille. Det var lige det, jeg ventede på. Nu skulle hans hånd og fingre vrides. Men han var for stærk. Da det begyndte at gøre ondt i hans snørede hånd, rev han med et vældigt tag hånden ud af snoringen, og der stod han nu med det meste af min buksebag i hånden. Hvor blev jeg gal. Jeg skreg ham lige ind i ansigtet: »Jeg skal fortælle min mor, at De har revet røven ud af bukserne.« Jeg snappede buksebagen ud af hænderne på ham og stak i rend mod døren. Han nåede kun at ramme mig med enden af spanskørret i bagehovedet, hvor jeg i lang tid gik med en bule. Ud af døren og ned ad trapperne i vældig fart. Jeg hørte godt, han råbte noget efter mig, men hjem til mor og få hende til at sy lappen på igen, det var hele verden. Min lille stumpskjorte dækkede jo ikke, og jeg løb med den bare ende lysende ud i luften.

På vejen hjem fortrød jeg, at jeg var løbet. Nu fik jeg slet ikke set, hvordan det gik med Lauritz. Men dagen efter fortalte drengene mig, at Lauritz straks havde nappet Mortensen og danset rundt med ham på gulvet, så flæskehovedet til sidst havde mistet vejret og var sunket sammen nedenfor katederet. Lauritz havde her taget spranskørret fra ham og smidt det ud ad vinduet. Og da hen vendte sig om mod Mortensen, sagde han de gode ord: »Den der vil ordne Rabarberlandet er tosset.«

Ved at afløse mor ved ildtænderne, medens hun syede buksebagen sammen, blev dette ordnet så betids, at jeg nåede fabrikken i rette tid.

Vi tre rabarberdrengene havde håbet, at klassens øvrige drenge var blevet lidt mere modige, da de havde overværet vor behandling af den tykke prygl lærer. Men deri blev vi skuffede. De vedblev med at være

lige bange for læreren, skønt de pralede af, hvorledes vi havde ordnet ham.

Den eneste, vi havde gjort indtryk på, var selve den tykke Mortensen. Han passede nøje på ikke at komme i konflikt med os. Han slog heller ikke mere den lille blege og magre Harry, som var årsagen til, at vi gjorde oprør. Lidt havde vort oprør altså gavnet.

En elendig lærer

Mortensen var ikke pædagog. Alt fra katekismen, salmebogen, bibelhistorien, fædrelands- og verdenshistorien blev åndsforladt udenadsterperi. Hele hans indsats var at sidde oppe på katederet og følge med, om vi nu gengav det ordret. Det var en kur for klistrehjerner, men ikke for tankearbejde. Det samme var tilfældet med stiløvelse, regning og naturlære. Vore regneopgaver hentede vi lige fra regnebogen og hovedregning lærte vi overhovedet ikke. Og aldrig gad denne lærer diktere os en stil. Han kaldte det »fristol«, som vi afskrev lige fra lærebogen. Han tog stilebøgerne med hjem, og havde en dreng ikke nøjagtigt gengivet læsebogen, vankede der dagen efter fem slag af spanskkrøret over enden. Grammatik lærte vi under disse forhold overhovedet ikke. Han skulle lære os begyndelsesgrundene i matematik. Det eneste resultat af denne »undervisning« var blå og røde striber på drengerumperne.

Jeg fik øretæver, fordi jeg ville vide noget mere

Jeg var meget interesseret i naturlære. En dag så jeg i en antikvarboghandel i Blaagaardsgade en naturlære, der var meget tykkere end den bog, vi havde i skolen. Da jeg spurgte om prisen, kostede den femogtredive øre. Så begyndte jeg på min første opsparing. Den pakke skråstumper vi drenge hver uge fik på fabrikken, fik jeg fem øre for, som jeg selv måtte beholde. På fem uger havde jeg samlet femogtyve øre, men så kom Yrsa mig til hjælp. Hendes ven, en tyk håndværksmester, var på besøg, og jeg blev sendt efter en flaske vin og småkager. For dette ærinde gav Yrsa mig hele ti øre. Jeg blev vel nok glad og af sted gik det til Blaagaardsgade. Jo, bogen var der endnu, og det var en stolt fyr, der jonedede hjem med den. Den aften svigtede jeg kammeraterne og loftstrappen, jeg læste og læste — det var vel nok interessant, hvad der stod i den bog. Et par dage efter blev jeg hørt i naturlære og selvfølgelig skulle jeg vigte

mig med at fortælle langt mere end der stod i vor lille naturlære. Dette var åbent oprør, der bevirkede, at tykke Mortensen trillede ned af katederet og jombede ned til mig, idet han råbte: »Hvor ved du alt det fra?« Og jeg svarede: »Det ved jeg fra bogen her, som jeg selv har købt.« Læreren snappede bogen fra mig og gloede i den. »Du er altså ikke tilfreds med det, du lærer her i skolen,« brølede Mortensen. Mit svar kom omgående: »Jeg har endnu ikke lært noget af Dem andet end prygl.« »Nåh, du er tilmed fræk,« brølede han. Og nu begyndte øretæverne at ramle ned over mig både forvendte og bagvendte. Jeg dukkede hovedet ned mellem armene, og da han ikke kunne ramme mig i ansigtet, slog han min bog gentagne gange ned i min knold. Da han ikke kunne få vejret mere af anstrengelse, begyndte han at gå op mod katederet med min bog i hånden. »Jeg vil ha' min bog,« skreg jeg efter ham. »Jeg har selv købt den, bogen er min. Kom med den!« Han vendte sig pludselig om og slyngede den ned imod mig, så flere blade fløj ned over de nærmeste drenge. Jeg samlede bladene sammen og lagde dem ind, hvor de skulle ligge. Hr. Mortensen sad oppe på sin plads og skulede ondt, men sagde ikke et ord resten af timen.

Mortensen laver fiasko ved at tæve Niels

Jeg erindrer ikke årsagen til at hr. Mortensen kaldte Niels op til en omgang spanskør, men optrinet husker jeg tydeligt. »Da du ikke kan bukke mig, lægger jeg mig godvilligt over bordet, så du kan slå til af alle dine kræfter.« Dette var Niels' indbydelse til hr. Mortensen og denne slog til af alle kræfter. Men da han havde ramlet nogle slag ud, rejste Niels sig og sagde: »Hvad er det for pjatteri, har du ingen kræfter, flæskerøv?« Niels bøjede sig påny over bordet og lagde bagen op til hr. Mortensen. Da denne havde slået nogle slag igen, gav Niels sig til at grine højt og sagde: »Hvorfor står du og kilder mig i røven med den pind, slå nu til.« Men Mortensen slog ikke mere. Han strittede spanskørret ned i papirkurven og forsvandt ud af klassen. Vi var mange der grinede sammen med Niels. Da Mortensen noget efter igen kom ind i klassen, var det hele et grineri og stor snak. Fra den dag forsøgte Mortensen ikke at bruge spanskørret på os tre rabarberdrengene.

Jeg driller Mortensen med en fristil

Vi fik aldrig diktat. De fleste drenge skrev en eller anden afskrift på læsebogen. På den måde havde de ikke mange fejl og lærte heller ikke hverken stavning eller tegnsætning. De fleste gange benyttede jeg mig af samme fidus, når jeg havde travlt. Men imellem kunne det stikke mig, selv at skrive en historie, og så var der mange fejl at rette for hr. Mortensen. Dette bebrejdede han mig og stemplede mig som dum og doven.

Det bevirkede, at jeg engang skrev en fristil om en dum skole, hvor overlæreren var så tyk og fed, at han ikke gad lære børnene at regne eller skrive korrekt dansk stil. Billedet af denne overlærer, som hed hr. Fedesen, var tydelig møntet på hr. Mortensens korpus og hele habitus. Da de rettede stilebøger blev delt ud til os, manglede de sider i min stilebog, hvor historien om hr. Fedesen var skrevet. Da jeg gjorde læreren opmærksom på, at nogen havde revet blade ud af min stilebog, bekræftede Mortensen, at det var rigtigt nok. Bladene lå nu nede hos inspektøren med forespørgsel om, hvorvidt en dreng som gør nar af sin lærer ikke burde anbringes på *Internatet*.

En times tid efter kom der bud, at jeg skulle stille nede hos inspektøren til afhøring. På vejen til inspektørkontoret forklarede jeg mig selv, at nu skulle jeg holde »ørene stive«. Inspektøren var en meget gammel og mild mand. Han spurgte mig, om min stil handlede om hr. Mortensen. Med det mest troskyldige fjæs bedyrede jeg, at stilen slet ikke var om hr. Mortensen. »Ja,« sagde inspektøren, »men hvor har du da den historie fra, Christian? Den er da ikke frit opfundet,« tilføjede inspektøren. Af frygt for Internatet fik løgnekværnen fart på. Jeg havde jo den historie fra en mand ovre fra Jylland, der fortalte, at de der hvor han kom fra havde en stor tyk overlærer, der ikke gad lære børnene noget, men bare lod dem terpe salmevers og skrive stile fra deres læsebog. Inspektøren smilede ned til mig og sagde, han var glad for, at det ikke var min egen lærer, jeg havde skildret. »Skal jeg så på Internatet?« spurgte jeg. »Nej, hvorfor skulle du dog det,« svarede inspektøren, og sagde, at der kom kun drenge, der skulkede og løb hjemmefra. »Men nu kan du godt gå op i din klasse igen.« »Får jeg så de blade, der er revet ud af min stilebog?« spurgte jeg. Inspektøren kikkede lidt på mig og svarede så: »Nej, det er vist ikke værd, Christian, så skal hele klassen vel læse din fristil, og det er ikke så godt. Men,« tilføjede han, »jeg gemmer disse blade, til du skal ud af skolen, og vil du så gerne have dem,

da får du dem.« Det forslag syntes jeg ikke så godt om. Men — mod sædvane bukkede jeg — bukkede for den gamle inspektør og sagde: »Farvel og tak.« Da jeg kom op i klassen og satte mig på min plads, gloede Mortensen ondt på mig. Men jeg kunne ikke nærme mig og råbte højt og trodsigt: »Jeg skal altså ikke på Internatet.« Mortensen svarede ikke, men hans flæskedeller i ansigtet rystede, og det blev ikke bedre, da Lauritz slog et grin op og råbte: »Den er helt rigtig, Kresjan!«

I tiden efter øvede Mortensen stadig spanskrøret på bagen af de skikkelige drenge, medens vi tre rabarberdrengene hverken blev hørt eller tilbudt klø. Vi var luft for ham, og det var vi meget tilfredse med.

Mortensen havde også en god side

Da vinterbespisningen af de fattigste drenge ophørte ved vinterens afslutning, udvalgte Mortensen tre af klassens mest blege og magre drenge og gav dem besked om, at de hver dag efter skoletiden skulle komme hjem hos ham og spise varm mad. Da den eneste varme mad han hidtil havde serveret var spanskrørssuppe, var de tre magre drenge lidt betænkelige, men efter nogle dages spisning var de helt begejstrede. De så ikke Mortensen, men kun hans kone som var vældig flink og propede al den mad i dem, de orkede at æde.

Mortensen på Flakkebjerg

En dag i frikvarteret løb det rygte rundt blandt drengene, at *Mortensen skulle være forstander på »Flakkebjerg«*. For os drenge var ordet »Flakkebjerg« indbegrebet af *overanstrengelse, halvsult og prygl*.

I anledning af Mortensens udnævnelse til forstander på Flakkebjerg stod der i »Aftenbladet«, at denne anstalt var en »*opdragelsesanstalt*«. Fra større drenge og brødre vidste vi, at det var løgn. Det var et pinested, der leverede drengene videre til forbedringshus og tugthus. De fleste af os var enige om, at denne anstalt sikkert ville blive værre, når Mortensen, denne blodrige drengetæver, fik magten på »Flakkebjerg«. Og det blev den. I fortvivlelse stak drengene ild på anstalten, flygtede og blev igen indfanget af politiet og udleveret til ny halvsult, mishandling og fængselscelle. Omsider lykkedes det dog *Peter Sabroe* at afsløre Mortensens umenneskelige behandling af børnene og få ham afskediget. Men det er en anden historie udenfor mine oplevelser som barn.

Jeg får sommerferie på landet

Nogen tid før skoleferien begyndte, kom en kone ovre fra forhuset og fortalte mor, at hendes datter, der hvert år havde ferie på en gård i Jylland, i år havde fået lov at tage en dreng med derover at lege med. Og datteren ville nu gerne have Christian med, da han var en flink og høflig dreng — om mor kunne undvære ham? Til min store forbauselse kunne mor godt undvære mig, og hun blev helt ivrig efter, at jeg skulle have en rigtig ferie på landet. Da far kom hjem om aftenen, bad mor ham om at skrive en seddel til skolen om gratis rejse for mig til Søren Peter Knudsen, »Lille Skovgaard«, Vejen station. »Gu' vil jeg ej,« var fars svar, og han fortsatte: »Så skulle den slyngel gå og pjække den en hel måned. En anden har sgu ingen ferie, og så skulle jeg vel også tigge mester om at få fri fra fabrikken for den lømmel — ikke tale om.« Mor svarede slet ikke, og jeg kunne se på hendes ansigt, at hun blev meget bedrøvet. Men næste dag skrev hun med stor anstrengelse selv en seddel til skolen.

Mor kunne kun skrive gammeldags gotiske bogstaver, og jeg kunne ikke læse, hvad hun skrev, men det kunne den gamle inspektør, og to dage efter fik jeg en seddel med til hende, hvor inspektøren meddelte, at skolen nok skulle sørge for, at jeg fik gratis rejse frem og tilbage. Men så var der skråfabrikken, det var værre. Men en dag tog jeg mod til mig og bad mester, om jeg måtte få fri i ferien. Hans første svar var et spørgsmål: »Hvorfor har din far ikke sagt dette til mig?« Jeg måtte jo bekende, at »han ikke ville spørge Dem, og at han mente, at jeg ikke fortjente nogen ferie.« »Åh, vrøvl,« afbrød mester og tilføjede, »så længe du har været knyttet til fabrikken, har du været en flink og opvakt dreng, og er der nogen dreng, der har fortjent en ferie på landet, så er det dig.« Jeg blev vel nok glad. Om aftenen skyndte jeg mig hjem for at fortælle mor den gode nyhed. Men jeg var dårligt kommet ind ad døren, før far også brasede ind. I sit raseri var han løbet forbi alle smånasker på vejen. Han for lige på mig, slog mig i gulvet og sparkede mig. Men igen gik mor imellem og råbte, at jeg ikke skulle mishandles. Far råbte, at jeg nu også var begyndt at sladre til mester om ham, men han skulle lære den slyngel noget andet, og når han bestemte, at slynglen ingen ferie skulle have, så var der ikke noget at diskutere.

Men mor svarede igen. »Både skolen, mester og jeg har besluttet, at Christian skal have den ferie — og sådan bliver det.« »Nåh, det gør det,« svarede far, »men selv om jeg skal slå slynglen ihjel, så får han ingen ferie.« »Til gengæld får du så selv en lang ferie i tugthuset, hvis det er

det, du er ude efter,« svarede mor. Og hun fortsatte: »Rejs dig op Christian, hvis han igen mishandler dig, skal han blive meldt til politiet for børnemishandling.« Den sidste trusel var for meget for far. Med en vældig ed for han ud ad døren. Men udenfor døren skete der noget, vi ikke kunne undgå at høre. Far fløj lige i armene på to lyttende koner og her fik han vel nok besked. »Ja, her står vi,« råbte den ene, »og nu kan din fyldebøtte lige prøve igen at mishandle Christian eller hans mor, så skal vi gennembanke dig, så du foreløbig glemmer at slå — at du ved det.« Og de to knipler hamrede løs på døren og panelet ude på gangen. Overfor dette udslag af kasernens solidaritet flygtede far så stærkt han kunne ned ad trapperne. Jeg tænkte, nu flygter han ned til sine smånskær, hvor han uimodsagt kan prale af sin indbildte autoritet og påstå, at han forsørgede og opdrog en stor børneflokk. Men hjemme var gassen gået af ballonen. I dagene før jeg skulle rejse, mælede far ikke et ord til mig eller om mig.

En dejlig ferie

Jeg måtte ikke ryge, før jeg blev konfirmeret, men jeg havde røget i smug siden jeg var syv år. Og dette smugrygeri bevirkede, at jeg nær ikke fik sagt farvel til mor på banegården. Henne hos cigarhandleren i 22 kunne vi købe en pakke elefantcigaretter med tyve stykker og et træ-rør for ti øre. Da jeg ikke selv turde have en sådan pakke på mig, når jeg skulle klædes i ferietøjet, havde jeg aftalt med Vilhelm, der godt måtte ryge, at han for min tiøre købte sådan en pakke til mig, som jeg så skulle have, når vi kørte fra banegården. Alle vi drenge i kupeen hang halvvejs med hoveder og kroppe ud af vinduet, medens mødrene nedenfor uddelte de sidste formaninger. Og da var det Vilhelms mor pludselig råbte til Vilhelm: »Har du husket at give Christian hans cigaretter?« Jeg så, at mor havde opfanget denne formaning, og jeg trak skyndsomt mit hovede om bag de andre drenge. Og først da toget satte i gang stak jeg hovedet frem og vinkede farvel til mor.

Så rullede vi stenørkenens blege unger ud i det grønne land. Over til Jylland, over at se og høre en verden som vi ikke kendte meget til. På færgen over Storebælt kom en pige hen til mig og sagde: »Goddag Christian.« Det blev jeg meget glad for. Hun fortalte mig, at vi skulle holde ferie sammen hos Søren Peter Knudsen på »Lille Skovgaard«. Hun var en stor pige, større end jeg. Hun var bleg, men hendes hår var meget sort, og hun havde store øjne, der hele tiden smilede til mig. Hun forklarede mig, at hun hed *Amelie*. Det var da et kunstigt navn, mente jeg, men

det syntes hun ikke. Jeg måtte vide, hvad det var for en gård, og om der var en gammel gnaven gårdmand ligesom hjemme i 32. »Nej,« sagde pigen. »Det er ikke sådan en gård som vor. Der hører store marker og en lille skov til den, og der er hundrede røde malkekøer, som hver dag giver mange spande mælk. Og gårdmanden det er ham der ejer det hele. Han er en sjov lille tyk mand, der gerne vil drille, men det skal du ikke bryde dig om, han mener ikke noget med det.« »Tæver han os,« spurgte jeg. Men da var Amelie nær ved at besvime af latter. »Nej, nej,« rystede hun på hovedet, »han tæver ingen.« Det var da en sær stodder, tænkte jeg. Men nu tog Amelie fat og roste hans kone Kristiane. »Du kan tro, hun sørger for, at vi får noget at spise. Men,« tilføjede hun, »ved du, hvad det første er, de gør ved os, så snart vi kommer ind på gården?« »Nej, hvor skulle jeg vide det fra,« svarede jeg. »Vi bliver vejat på grisevægten,« fniste Amelie. »Det er fordi, Kristiane vil se, hvor meget vi tar' på i ferien.« »Så skal vi altså også vejes, når vi rejser hjem,« regnede jeg ud.

Da vi endelig stod af toget ved vor station, holdt der en lille vogn bag stationsbygningen med to store heste for og en lille tyk mand på kuskesædet. Han hilste »goddav og valkummen« til os. Han sagde noget til mig, som jeg ikke forstod, og som Amelie måtte oversætte. Om jeg var den nye kivenhavner o. s. v. og om jeg var ude efter at lave utyskestreger. Amelie forsikrede ham, at Christian var en rar og flink dreng. Det skudsmål var jeg ikke helt tilfreds med, man var vel nok en rigtig *rabarberdreng* og ingen tøsedreng. Efter at vi havde anbragt os på bagsædet med vore »pakkenilker«, gik hestene i gang. Og hvor de store heste kunne rende. Vognen slingrede fra den ene side af vejen til den anden. Amelie forklarede mig, at de store heste, der kaldtes »jyder«, løb så hurtigt, fordi de vidste, at nu gik det hjemad. Jeg tænkte, at det var løgn, men det var altså rigtigt nok. Omsider svingede hestene bort fra landevejen op ad en vej til en stor gård, og det var »*Lille Skovgaard*«.

Jeg bliver rensat for lus og kommer i bad

Hestene standsede vognen lige ved den store trappe op til stuehuset, og Søren Peter Knudsen grinede og sagde: »Hestene ved skam, hvor de skal standse, når de kommer med herskaber.« Ned ad trappen kom en høj blond kone. Hun hjalp Amelie ud af vognen, kærtegnede hende og ønskede hende velkommen, hvorefter hun fik fat i mig og sagde: »Nåh, du er Christian, som Amelie har rost så meget.« Hun trykkede

mig i hånden og bød mig rigtigt velkommen på »Lille Skovgaard«. »Vi skal nok få det godt sammen,« tilføjede hun og rystede min hånd, der lå inde i hendes. Jeg var lige ved at bukke for hende som for den gamle inspektør, men holdt mig og sagde bare *tak* og nikkede. Over gårdspladsen kom en høj karl, der hjalp Søren Peter ned fra vognen, hvorefter han trak hestene og vognen over på den anden side gårdspladsen. »Hov Hans,« råbte Søren Peter. »Ja,« svarede karlen, og Søren Peter fortsatte: »Ka do ryste puden på bagsædet godt og børste den helt ren.« Mon han mener, at vi var så beskidte, at vi har griset den til, tænkte jeg. Men jeg fik snart noget andet at vide. Konen, som hed Kristiane, trak af med os op ad trappen ind til venstre i et stort køkken og derfra igen ud i et stort rum, de kaldte et bryggers. »Ja, Amelie ved jo, hvad der nu skal foregå.« »Ja,« smiskede Amelie, »men jeg tror ikke, at jeg har så mange i år, for siden vi kom hjem fra skolen, har mor rensset mig mange gange.« »Ja, lad os nu se,« svarede Kristiane og vendte sig imod mig, idet hun sagde: »Kan du tage dit tøj af, Christian.« Jeg blev ganske bange for den kone, og havde jeg vidst, hvor stationen lå, var jeg sikkert flygtet, men da jeg så Amelie smide tøjet, begyndte jeg også at smide mit. Med mig gik det hurtigt. Kun et par gamle møre bukser og en lille jakke, og jeg stod i bar skjorte. Så kom Kristiane til og trak uden videre skjorten af mig og smed den op i det kogende vand i gruekedlen. »Du har vel en skifteskjorte med?« »Nej, det var den eneste, der var hjemme, da jeg rejste, men mor har lovet at løse en hjem fra lånekontoret i næste uge og skulle så sende dem herover.« »Hvad er et lånekontor,« spurgte Kristiane. Amelie svarede rapt, at det var et sted, man satte sit tøj i pant, når man måtte skaffe nogle penge i lån. Kristiane nikkede og spurgte Amelie, om hun havde undertøj med. »Hele tre sæt,« svarede Amelie. »Så må du låne Christian en chemise, til vi får tørret hans skjorte.« Det ville Amelie da gerne. Så var den klaret.

Men nu blev jeg meget forbavset. Amelie stod lige ved mig splitternøgen. Hun havde en mægtig hårtop oppe på hovedet, men havde også en masse sorte hår under maven lige ved benene. Jeg kom i tanker om, at hele drengebanden fra kasernen var ovre på »Brohusmarken« for at beundre store Harald, der også havde fået hår der. Vi blev hurtigt enige om, at Harald var ved at blive en rigtig mand. Og nu spurgte jeg mig selv, om Amelie var begyndt at blive en rigtig kone. Men lang tid til spekulation var der ikke. Kristiane tog fat med en kæmmekam i Amelies store paryk og en pige tog fat i min. Og hver gang kammene fiskede et lille dyr fra håret, blev de dyppet i det kogende vand i gruekedlen. Da kammene ikke mere kunne fiske små dyr af vore hårtoppe,

blev de smurt ind i noget olie, de kaldte »sepadille« eller sådan noget. Efter dette blev vi begge puttet ned i hver sin zinkballe med varmt vand og ordentlig gnedet igennem med en ulden klud med sæbe. Med eet standsede Kristiane afvaskningen, idet hun pgedede på nogle blå og røde pletter på min krop og spurgte: »Du er da ikke syg, Christian?« »Nej,« svarede jeg, »de pletter kommer altid, når far sparker mig.« »Sparker din far dig?« spurgte Kristiane mistroisk. »Ja,« svarede jeg, »han sparker mig, når han er fuld, og det er han næsten altid.« Kristiane stod lidt og rystede på hovedet, så sagde hun: »Ja, så må jeg give Amelie ret, du trænger sandelig til en ferie, for her sparker vi ikke.« Jeg blev meget tilfreds med den sidste oplysning. Det var dog meget godt, at jeg var kommet hen et sted, hvor man hverken blev tævet eller sparket. Mon det nu også var rigtigt? Efter at være skrubbet godt igennem kom jeg op af zinkballen og blev tørret med et stort håndklæde. Men så skete det. En af Amelies store chemiser dalede ned over hovedet på mig og havde nær taget »pippet« fra mig. Der var ingen ærmer i den, og den var så stor, at den begravede mig ned til tærne. Du ligner sikkert ingen rask rabarberdreng i øjeblikket, tænkte jeg. Amelie fniste, da hun så mig. Men Kristiane trøstede mig. Du skal jo bare have den på til din skjorte er tør, og nu skal jeg ordne den. Med sikkerhedsnåle blev chemisen gjort kortere og smallere, og efter at sømmene i mine bukser var eftersat for lus, fik jeg disse og jakken på. Og jeg følte mig igen som lidt af en rabarberdreng. Amelie var nu også klædt på og lignede en pige, da Kristiane sagde: »Så børn, nu skal vi ind og have noget mad. I som har rejst hele dagen er nok godt sultne.«

Amelie og jeg blev anbragt ved et mindre bord ude i det store køkken. Og inden Kristiane gik, sagde hun til pigen Trine: »*Fyld nu godt i dem, så vi kan få lidt fornøjelse af dem.*« Og hvor Trine dog fyldte i os. Store mellemma'er med rigtigt smør på og kød og pølser og stegt flæsk og to æg, spiste jeg. Så måtte jeg sige stop — jeg orkede ikke mere. Også Amelie blev fyldt til randen. Så måtte vi gå ud og se på omgivelserne til vi blev søvnige og skulle i seng. Amelie var jo kendt, og det første sted hun førte mig hen var grisehuset. Nej, sikken en masse grise. De var fordelt i forskellige rum. I de første vi så, lå der nogle kæmpegrise og snorkede højt. Jeg, der aldrig før havde set en gris, slog fast i min erfaring, at grise sov ligesom mennesker, og den store der lå og snorkede akkurat som min far. Men Amelie var utålmodig, hun sagde, at de store »sør« var grimme, at det var mere sjov at se dem i de næste rum. Og det var rigtigt nok.

I et af de næste rum lå en mægtig grisemor med en hel række ganske

bitte små grise, der suttede af deres mors patter. Jeg måtte igen slå fast, at menneskenes små børn bar sig ligesådan ad som de små grisebørn. De pattede af deres mor begge slags. Jeg kunne næsten ikke rive mig løs fra de små grisebørn, men Amelie skulle nok ikke have slået kendsgerninger fast i sin erfaring. Hun trak af sted med mig hen til næste rum, hvor der vekselvis var små og større grise. Hvor de dog løb og bunkede hinanden med snuderne. Og når en af dem fik øje på os, sagde den »vuf« og løb igen. »Men nu må vi gå,« erklærede Amelie, »for ellers tror de, at de skal have mad, og så laver de et værre spektakel, og så kommer Søren Peter og skælder os ud.« Det begyndte også at mørkne, og da vi kom udenfor, stod Kristiane der og sagde, at nu skulle vi hen at sove. Hvor Amelie blev af, så jeg ikke, men Kristiane fulgte mig op på et loftsværelse med gavlvindue. Hun slog overdynen op på en rigtig seng og sagde: »Ja, du kan jo selv klæde dig af og gå i seng, og så må du have godnat Christian og sov godt min dreng.« Jeg blev næsten rørt over, hvor pænt Kristiane talte til mig, og da jeg trak den gode overdyne over mig, tænkte jeg på min egen »pjaltkasse« derhjemme og min lille mor med alle hendes bekymringer.

Næste morgen vågnede jeg som sædvanlig kl. halvseks. Da jeg havde gemt Amelies chemise i mine bukser og jakke, skyndte jeg mig ned og rendte lige på Trine, der skoldede mælkespande i varmt kalkvand. Trine erklærede, at jeg var stået alt for tidligt op, men så snart hun var færdig med spandene skulle hun lave morgenmad til mig. Og sikken morgenmad. Det var ikke en mager fedteklemme, men dejlig øllebrød med fed mælk i og bagefter rugbrød og franskrød med et tykt lag smør med æg til og ost på. Ih, hvor jeg åd, til jeg ikke orkede mere. Jeg var lige færdig, da Kristiane kom med Amelie ned i køkkenet. Kristiane ville have at vide af Trine, om jeg havde spist noget. »A ku' ikke ha' ædt det halve,« svarede Trine, og Kristiane var tilfreds. Så kunne jeg godt gå ud og se på omgivelserne. Der var kun en ting, jeg skulle huske. Når en lille klokke ringede kl. ti skulle jeg komme ind og få en mellemmad. Og Kristiane tilføjede: »Det vigtigste under din ferie Christian, det er, at du husker at passe spisetiderne.« Jeg gik lidt ud ad en markvej, og der hørte jeg en lærke synge. Jeg forklarede mig selv, at det var en mærkelig gråspurv, der kunne synge så højt, at jeg kunne høre det selv om den hang højt oppe i luften. Jeg blev sgu så morgenglad, at jeg gentog for mig selv: »Ingen mager fedtemad, ingen ildtændere, ingen skole med tæv, ingen skråfabrik og ingen spark om aftenen af en ondsksfuld far.« Og jeg tilføjede stille: »og ingen pjaltkasse.«

Det var vidunderligt! »Christian, Christian, hvor er du?« Det var Amelie, der kaldte på mig. Da jeg kom ned til hende, forklarede hun mig, at nu skulle vi se den store kostald. Og den var vel nok stor. Et hundrede røde malkekøer stod i to lange rækker. De tog sig ikke noget af vort besøg, men stod bare og gumlede hø i sig. Jeg havde engang set en ko og vidste, hvorledes en ko skulle se ud. Men så mange i en stald var næsten umuligt at fatte. Jeg måtte tælle dem. Jo, det var rigtigt nok. Der var 52 i den række, hvor vi gik. Så over i den næste fodergang og tælle. Jo, det var også rigtigt, der var 51 køer i denne række og en stor sort tyr. Af fodermesteren — ham der gav køerne mad — fik jeg at vide, at tyren hed »Jacob«, at han var meget skikkelig og aldrig stangede. I dagene efter var jeg meget interesseret i kostalden, og særligt når fodermesteren gav køerne mad.

Der var alligevel en, der sparkede

Det var særlig tyren »Jacob«, jeg havde kik på. Ham ville jeg være gode venner med. Hver morgen når jeg kom ud, var jeg ovre i marken med gulerødder og trak fem stykker op til »Jacob«. Og jeg blev så gode venner med ham, at jeg, når han havde fået sine gulerødder, kunne gå langs med ham og klappe ham. Men en dag kom der »dril« i mig. Jeg lod »Jacob« lugte til de første fire gulerødder, som jeg så gav koen ved siden af. Den sidste og største gav jeg »Jacob« og gik som jeg plejede langs med ham og klappede ham. Men så skete det. Ligesom jeg kom ned for enden af ham, fik jeg sådan et spark af ham, at jeg fløj lige på hovedet over i den anden grebning, der lå fyldt med tynd kogødning. Da jeg forsøgte at rejse mig, så jeg, at tyren kikkede på mig, og jeg syntes bestemt, at han grinede ad mig. Men hvor så jeg ud. Jakke og bukser var klistret ind i komøg, og selv hoved og hænder var smurt ind. Hvor nødig jeg ville, måtte jeg over til Kristiane, der straks ville vide, hvordan jeg var kommet sådan af sted. Jeg forklarede, at det var tyren, der havde sparket mig. »Sparket dig,« hørte jeg Søren Peters røst inde fra stuen sige, og han fortsatte: »Hvis »Jacob« har sparket dig, så har du drillet den.« Jeg måtte indrømme drilleriet med gulerødderne. Og så fik jeg en ordentlig omgang. »Man skal aldrig drille dyrene,« sagde Søren Peter. »Er man blot god mod dyrene, er de også gode. Forresten,« tilføjede han, »har jeg aldrig antaget dig som fodermester, og du lader nok i fremtiden gulerødderne blive stående ude i marken, når du da ikke selv vil smage en.« Jeg var ved at tude, da Kristiane og Trine trak af sted

med mig ud i bryggerset, hvor de med vand og klud og børste fik det værste komøg fjernet. Kristiane smilede til mig og sagde: »Det var en værre een, Christian, men gå nu ud i solen og bliv rigtig tør, så må vi med en børste se, om vi kan få dig rigtig pæn igen.« Og det blev jeg.

En pakke fra mor og et lille brev

Et par dage efter kom en lille pakke fra mor. Der var to skjorter og en bluse med elastik til at holde den om maven. Og inde i pakken var et lille brev fra mor, hvori hun formanede mig til at opføre mig godt overfor mine ferieførelde. I brevet stod der ikke et ord om de anstrengelser, det havde kostet mor at få løst blusen og skjorterne hjem fra lånekontoen, men det vidste jeg alt for godt, og det endte med, at »rabarberdrengen« flygtede helt ud til jernbaneløbet ved skoven og sad og tudede over sin lille mors opførelse for ham.

Da tuderiet var forbi, luskede han en af de sidste elefantcigaretter frem af det hemmelige gemme i jakken og pulsede den til opstramning efter rørelsen.

Amelie keder mig

Kristiane var meget interesseret i mit tilsendte tøj og skulle igen have at vide, hvad det kontor hed, hvor mit tøj havde været henne. Efter at hun fik at vide, at det var et lånekonto, så hun blusen og skjorterne grundigt efter for lus, og da hun ingen fandt, fik jeg den ene skjorte og blusen på. For at de ikke skulle finde cigaretterne og tændstikkerne i jakken, gemte jeg dem under min seng.

Men hende Amelie begyndte at kede mig. Hun ville altid lege far og mor og børn ovre i halmen i laden. Hun hentede altid røgterens små børn og klædte dem af og lagde dem til at sove, inden hun fik fat i mig. Jeg skulle altid være far, som hun kysede. Og når jeg ikke ville kysse igen, kaldte hun mig et fjols til far, der ikke forstod at kysse sin kone. Jeg vidste godt, at de store drenge hjemme i kasernen øvede sig i at være »far« hos to tøser på tolv tretten år oppe på knasten, hvis mor var på arbejde hele dagen på Rubens fabrik på Rolighedsvej. Men dette med tøserne brød jeg mig ikke om og alt dette kysseri. En dreng havde lært mig at onanere. Og det var da meget nemmere end at ligge hos tøserne og kysse dem. Amelie blev mere og mere pågående overfor mig.

Til sidst blev børnene ikke hentet. Det var bare mig, der skulle lære at kysse. Jeg forstod godt at føle trang til at kysse min mor, når det rigtig kneb for os. Men nogen trang til at kysse Amelie eller nogen anden pige, følte jeg ikke. Men Amelie blev mere og mere ivrig efter at kysse, og en dag bed hun mig i kinden — og så var jeg færdig med laden. Jeg risikerede jo, at hun en dag bed næsen af mig. Jeg flygtede og kom aldrig, når hun indbød mig til laden. Hun blev fortørnet på mig og betroede mig en dag, at hun aldrig havde taget mig med i ferien, hvis hun havde vidst, at jeg var sådan et fjols! Det brød jeg mig ikke om. Jeg var langt mere interesseret i fodermesterens arbejde, når han delte mad ud til køerne, og jeg fulgte ham som en skygge under dette arbejde.

En gammel ko rækker tunge ad rabarberdrengen

Der var noget, fodermesteren kaldte kraftfoder, det stod i en stor kasse inde på foderloen. Og jeg lagde mærke til, at han delte et mål ud til hver ko, og at køerne vældigt godt kunne lide det. Men jeg lagde også mærke til, at han aldrig gav en gammel ko — nr. 34 — noget af dette lækre foder. Jeg måtte absolut have at vide, hvorfor han var så uretfærdig mod den gamle ko. Han forklarede mig, at nr. 34 var for gammel til rigtig at yde mælk, og at hun kun fik lov at leve, fordi hun skænkede gården nogle gode kalve med stor ydeevne. Det syntes jeg var meget uretfærdigt mod den gamle ko, og til trods for at Søren Peter ikke havde antaget mig som fodermester, besluttede jeg, at jeg i al hemmelighed nok skulle sørge for, at den gamle ko fik sin part af den gode mad.

Hver gang jeg kom i nærheden af kraftfoderkassen — og ingen så det — tog jeg en god håndfuld med til den gamle ko. Jeg turde ikke lægge kagerne ned i truget, for så blev de andre urolige og ville have noget med. Jeg lod derfor den gamle ko lugte til min hånd, som hun så slikkede ren med sin lange tunge. Da jeg et par gange havde gjort dette, stak koen sin lange tunge frem af munden, hvorpå jeg strøede den lækre mad. Så snart hun så mig, rakte hun den lange tunge frem mod mig. Jeg syntes, det var vældigt sjovt, og tillige var det en sød lille hemmelighed, at jeg alligevel var en slags fodermester. Det troede jeg da, men forholdet var, at både fodermesteren og Søren Peter havde luret mig af og kendte min hemmelighed.

Dette kom for dagen, da Søren Peter ventede stort besøg af eleverne fra Askov højskole, hvis forstander Schrøder havde hjulpet Søren Peter

til den store gård »Lille Skovgaard«. Den dag fik Søren Peter fat i mig og fortalte mig, at jeg nok igen var blevet fodermester, men det gjorde ikke noget, da jeg ikke drillede noget dyr med det, men bare var god mod den gamle ko. »Men hold nu lidt måde, kivenhavner, den gamle ko skal ikke have mere end de andre køer.« Jeg nikkede, at jeg havde forstået ham. Men nu kom det, han egentlig ville. »Jo, se kivenhavner, når jeg har samlet eleverne fra Askov i den anden ende af fodergangen, så kommer du, som du plejer og får den gamle ko til at række tunge ad dig.« Jeg nikkede igen og grinede. Den cirkusforestilling var lige noget, der passede mig.

Og alt gik efter programmet. Så snart eleverne var samlet nede i den anden ende af fodergangen, hørte jeg Søren Peter fortælle om en gammel erfaren ko, der rakte tunge ad en »kivenhavner«. Så snart jeg viste mig i den anden ende af fodergangen, rakte koen sin lange tunge frem mod mig, og tungen skiftede retning efter mig, mens jeg langsomt gik frem. Men hvilket brøl af grin da tungen pegede lige imod mig, eleverne ligefrem skubbede til hinanden for at se og grine med. Men da hele flokken med Søren Peter i spidsen kom masende op ad fodergangen, forsvandt jeg skyndsomt gennem foderloen ud i gården. Her løb jeg lige i armene på Kristiane og Amelie. De havde også overværet min lille cirkusforestilling med den gamle ko. Men jeg ville af sted. »Hvor skal du da hen,« spurgte Kristiane. »Jeg skal op og se på et skifte roer oppe ved skoven, det ser ikke så godt ud.« Kristiane kom til at le. »Nej, det er en dårlig historie, Christian.« »De roer kan du se på i morgen. Og du kan ikke være bekendt, at jeg skal bryde mit løfte. Jeg har bestemt lovet eleverne og deres to lærere, at du inde ved eftermiddagskaffen nok skulle forklare dem, hvorledes du har dresseret den gamle ko til at række tunge ad dig.« Jeg forstod, at den med roerne ikke duede. Men så stak jeg en ud, der nok skulle bide, og jeg tilføjede: »Jeg kan ikke forklare det med koen uden at angribe Søren Peter.« Jeg havde ventet, at Kristiane var blevet alvorlig, men tværtimod. Hun smilede over hele ansigtet og sagde: »Ja, gør det Christian, det har han godt a'. Kan du huske, da han var efter dig for tyren og gulerødderne.« Jo, tak, tænkte jeg, det skal jeg nok huske, så længe der omme på den ene balle sidder et rødt billede af en klov. Jeg forstod, at jeg ikke slap for eftermiddagskaffen og en forklaring. Og jeg gik med Kristiane og Amelie ind.

Inde i køkkenet stod alle tre piger i stiveste puds med hvide forklæder. Og på bordene stod store fade med afskåret kage. Da fadene var båret op i stadsstuen, fik Trine ordre til, at nu kunne hun godt klappe ind. Da der blev klappet, kom hele koret væltende ind. Jeg forstod, at

jeg var en fattig lille fyr at se på med min sjaskede bluse og mine lappede bukser. Mange af eleverne havde fint tøj med slips og flip. Kristiane anbragte mig oppe for enden af det mægtige bord. Så hørte jeg Amelie sige: »Jeg vil sidde ved siden af Christian.« »Ja, i kivenhavnere må nok holde sammen mod alle os jyder.« Det var Søren Peter, der stangede den ud. Så blev der drukket kaffe og ædt kager, så det snaskede og smaskede. Den ene kande kaffe efter den anden og den ene bakke kager oven på den anden forsvandt i halsene. Jeg kunne selv lide rigtig kaffe, som den her i dag, men der var nok ingen rigtig appetit. De fyre ville nok gøre grin med mig. Da de ikke orkede mere, blev der forholdsvis stille, og en lærer rejste sig og takkede på alles vegne for den gode kaffe og kage og tilføjede: »Vi har ofte lært meget på »Lille Skovgaard«, men i dag har vi tillige set noget meget morsomt, men bag glæden kom et spørgsmål frem. Hvorledes kunne den lille københavnergut — Christian hedder han — få den gamle ko til at række tunge ad sig, det må du forklare os — hvis du vil —« tilføjede han. Kristiane, der sad lige ved mig, nikkede til mig og sagde: »Nu er det din tur, Christian.«

Jeg holder foredrag for eleverne fra Askov højskole

Under kaffen havde jeg »bugtalt« med mig selv og lovet, at de fyre ikke skulle få mig at grine ad. Jeg rejste mig — det skulle man vel — og begyndte min forklaring: »I Rabarberlandet, hvor jeg kommer fra, kender vi udover rotter kun heste, der løber foran vogne, og som vi børn ingen føling har med. Det var derfor en stor ny verden — dyrenes verden — der åbnede sig for mig, da jeg endelig fik en ferie og kom her til »Lille Skovgaard«. Alle disse dyr måtte jeg lære at kende, som jeg kendte menneskene hjemme i kasernen. De første, jeg lærte at kende, var grisene, særlig de unge grise når de løb rundt og bunkede hinanden med trynerne og sagde øf og somme tider gloede op til mig med gemytlige øjne. Men en tanke fratog mig glæden. Menneskene gav kun disse gemytlige dyr kost og logi for bagefter at slå dem ihjel og spise dem. Og jeg følte medskyld, når jeg tænkte på de skrabede fedtema'er hjemme i kasernen. Jeg flyttede over i den store kostald. Det første jeg lærte her, var at man ikke må drille dyrene. Det var tyren, der eftertrykkelig lærte mig dette, og bagefter lærte Søren Peter mig, at det måtte man ikke, om man ville have skikkelige dyr. Kørerne lå, når de spiste maden anden gang, søvnige og sløve. Derimod var de levende og pågående, når foder-

mesteren gav dem mad. De mindede noget om menneskene, når de forsøgte at nappe en godbid fra hinanden. Det er altid interessant, når der deles mad ud, og jeg fulgte altid efter fodermesteren, når han fodrede. Det var her, jeg lagde mærke til den gamle ko. Når der blev delt kraftfoder ud, fik hun intet, medens kammeraterne ved siden af hende guffede i sig af den lækre mad. Jeg måtte jo have at vide, hvorfor den gamle ko ikke fik kraftfoder, og fodermesteren forklarede mig, at det var fordi, hun var så gammel, at hun ikke gav ret meget mælk, men at hun fik lov at leve, fordi hun fik nogle gode kalve, som når de blev store gav meget mælk. Jeg mente, at dette var uretfærdigt. Jeg kom til at tænke på vore gamle mennesker hjemme i kasernen, der efter at have slæbt og slidt et langt liv, nu sad i deres alderdoms svaghed og knapt fik så meget, at de kunne spise sig mætte i den tarveligste kost. Jeg har ofte talt med mor om dette, og vi var enige om, at det var uretfærdigt. Men var jeg for lille og svag til at hjælpe de gamle mennesker, så kunne jeg dog her hjælpe den gamle ko. Og det gjorde jeg. Så snart fodermesteren var færdig med uddeling af kraftfoder og gik over i den anden fodergang, nappede jeg en håndfuld kraftfoder og lod den gamle ko lugte til den. Straks kom den med tungen og slikkede min hånd, til der ikke var mere i den. Jeg ville godt have givet den en håndfuld til, men jeg måtte passe på fodermesteren, at han ikke så noget. Søren Peter havde en gang fortalt mig, at han ikke havde antaget mig som fodermester. Derfor måtte min fodring med kraftfoder blive en hemmelighed mellem den gamle ko og mig. Jeg passede altid på, at der inget menneske var i stalden, som kunne se mig, når jeg kom med min lille håndfuld. I begyndelsen slikkede koen min hånd, men en dag fandt jeg på at drysse kraftfoderet på hendes tunge, og det kunne den vældig godt lide. Det endte så med, at hun så snart hun så mig rakte den lange tunge frem for at jeg skulle strø de lækre sager på den. Men denne lange tunge var farlig, jeg turde ikke mere vise mig i stalden, når der var andre mennesker tilstede, thi så ville tungen røbe vor hemmelighed. Jeg passede altså på, men det hjalp nok ikke. Det forstod jeg, da Søren Peter i dag opfordrede mig til at vise eleverne fra Askov en ko, der rakte tunge ad en dreng. Det gjorde jeg, og nu har jeg her bekendt, hvorfor den gjorde det, akkurat af samme grund som menneskene ved et kaffebord, når de rækker hænderne ud efter kagerne. Der lå altså ikke nogen foragt mod mig i den lange tunge, kun trangen til også at få lidt lækker mad. Jeg har nu bekendt, at jeg har rapset adskillige håndfulde foderkager og igen har spillet fodermester uden at være antaget, og det må Søren Peter godt bebrejde mig, men jeg har en bøn. Lad den gamle ko sammen med de andre

få et lille mål af de gode kager, så hun i sin alderdom ikke skal føle sig forstødt.«

Jeg vover ikke i dag at påstå, at det ordret var, hvad jeg sagde på »Lille Skovgaard«, men meningen er rigtigt gengivet.

Da jeg satte mig ned, var der ingen, der grinede. Den første, der sagde noget var Søren Peter, han sagde: »Ja, bette kivenhavner, både fodermesteren og jeg har i flere dage kendt dine besøg i foderkassen, men koens lange tunge var så morsom, at vi ikke ville forstyrre jeres bette forretning. Men efter din snak i dag, hvor du afslørede, at du ikke har begreb om den økonomi, vi bønder må føre, for at det skal gå rundt, bøjer jeg mig for dine gode tanker og fra i morgen skal nr. 34 få sin ration af foderkager ligesom de andre køer, og jeg håber så, at du ikke mere besøger foderkassen. Er du så tilfreds?« Jeg nikkede og sagde: »Ja, tak.«

Rundt om bordet blev der sagt noget om, at det var godt. Men nu skete der noget, der nær havde taget »vrælet« fra mig. Det var Kristiane, der kom bag om min stol. Hun tog mig ned om hagen, bøjede mit hovede bagover og kyssede mig, idet hun sagde: »Tak, Christian«. Og endnu værre. Da Amelie så Kristiane kysse mig, nappede hun mig om halsen og snaskede hele mit drengefjæs til med kys. Rabarberdrengen blev vel nok gal i skallen, men nogle af eleverne klappede i hænderne, og så måtte jeg styre min vrede. Jeg måtte nøjes med at bugtale med mig selv og love Amelie en ordentlig omgang, når vi blev alene, hun skulle da altid kysse, det pigebarn. Men så var der en ældre en, vistnok en lærer, med briller på, der løste op for posen. Jeg mistænkte ham straks for at være repræsentant for Vorherre, men han sagde ikke noget om ham, men snakkede noget om en der hed Grundtvig, men det forstod jeg ikke. Jeg forstod ham først, da han snakkede om den gamle ko og mig. Han fortalte, at de var kommet for at more sig over koens lange tunge, men denne lille dreng fra et af Københavns fattigkvarterer, havde lært dem noget dybt alvorligt, at vi altid skal værne de gamle, både dyr og mennesker, mod savn og sorg. Jeg forstod ikke det halve af hans ævl, men jeg forstod ham, da han sluttede med at sige mig tak, fordi de i dag gik fra »Lille Skovgaard« med dybt alvorlige tanker. Det kan nok være, der blev klappet, da læreren satte sig. Jeg spurgte Kristiane: »Må jeg så gå?«. »Nej, Christian,« svarede hun, »vi har jo ikke sunget endnu, og nu kommer Trine og den anden pige med en god eftertår.« Så blev der igen skænket kaffe og delt sangbøger ud. Midt under kaffedrikkeriet

blev de enige om at synge en vise, der begyndte således: »Der er yndigt land«. Mon det er Rabarberlandet? Men den næste linie rev mig ud af vildfarelsen: »det står med brede bøge«. Nej i Rabarberlandet står ingen bøge. Det var altså et andet land, som jeg ikke kendte, de sang om. Fra skolen vidste jeg nok, at det var en af disse fædrelandssange. Men mit fædreland, Rabarberlandet, kendte de fyre her ikke og endnu mindre vor fædrelandssang. De sang et par sange til og sluttede af med en salme, inden de lettede rumperne for at gå hjem. Flere af dem kom hen og gav mig hånden og sagde: »Tak for i dag.« Selv ham med brillerne var henne og ryste min hånd og takke.

Det var en lettelse for mig, at de forsvandt, dels var jeg ved at tisse i bukserne, og dels brændte jeg efter at betro den gamle ko, at hun fra i morgen ville blive retfærdigt behandlet. Men den gamle ko brød sig ikke om min snak. For sidste gang måtte jeg strø lidt kraftfoder på hendes tunge og sige pænt farvel til hende.

Nu blev ferien kedelige dage. Der var ingen hemmelige opgaver. Der var ingen andre drenge at lege med, og hende Amelie ville kysse, og det ville jeg ikke. I de dage fik jeg skrevet et langt brev til mor, hvori jeg fortalte om tyren og den gamle ko. Flere år efter viste mor mig mit brev. Hun var blevet så glad, fordi jeg havde skaffet den gamle ko retfærdighed, at hun gemte brevet. Jo, min mor var et rigtigt menneske med godhed for alle skabninger, der blev dårligt behandlet.

På Askov højskole og lære at malke rigtigt

En dag inde ved middagsbordet spurgte Søren Peter mig, om jeg ville med over på højskolen og af en dyrlæge lære at malke rigtigt. Jo, det ville jeg da nok, svarede jeg. Det var ikke så meget for at lære at malke som for at se den højskole de snakkede så meget om. Næste aften rullede en hel charabanc med de fleste fra »Lille Skovgaard« over til Askov højskole. Det var ikke meget, jeg fik set af denne. Der lå flere bygninger, men vi blev lukket ind i en stor sal med mange bænkerækker. En stor tyk mand kom hen og hilste på Søren Peter. De snakkede og lo sammen, men pludselig pegede Søren Peter på mig. Jeg blev helt forskrækket og så efter, om jeg kunne stikke af, men det kunne jeg ikke. Og nu gik den store tykke mand lige hen til mig og tog min lille proletarnæve ind i sin pølsehånd. Og han sagde til mig: »Din historie om den gamle ko lever endnu her på højskolen og tak for den, min dreng!« Jeg svarede ikke,

men nikkede bare lidt, og så gik han. Kristiane forklarede mig senere, at det var højskolens forstander, der havde hilst på mig. Det vil jeg skide på, tænkte jeg.

Endelig kom denne dyrlæge op på talerstolen for at lære os at malke rigtigt. Det meste af det han forklarede har jeg glemt, men to forhold husker jeg. Vi skulle altid tørre koens yver og mave af med en ren klud før vi malkede, så der ikke faldt snavs ned i spanden og forurenede mælken. Det andet punkt var mere interessant. Vi skulle lære af de små pattegrise at malke helt rent. Jeg havde jo selv set, hvorledes de små grise bunkede moderens yver med trynerne, når der ikke kom mere mælk. Således skulle vi også bearbejde koens yver med hænderne, så koen blev malket helt ren.

Jeg må tilstå, at jeg mange år efter har mødt malkere, der glemte at tørre koens yver rent for snavs, før de malkede. Og det, at bearbejde koens yver for at malke helt rent, har jeg aldrig set — og hvad med den moderne malkemaskine?

Det var en skuffet dreng, der den aften kørte med hjem fra højskolen.

Længselen stiger efter kasernen

Nu da ferien nærmede sig sin afslutning, begyndte den at blive kedelig. Der var jo ikke mere at spekulere over, ingen opgaver at løse. Jeg mente, at jeg var kommet bag tingene i grisehuset og stalden og fandt arbejdet og menneskene kedelige — altså med undtagelse af Kristiane, der altid var betænksom og god imod mig. I feriens sidste dage opholdt jeg mig meget oppe ved jernbaneløbet og skoven, hvor længselen voksede i mig mod kasernen, de andre drenge og loftstrappen. Der var også mor og de små søskende, der kaldte på mig. Fabrikken, skolen og far var ikke værd at længes efter.

Endelig kom den sidste feriedag. Amelie og jeg blev vejet på grisevægten. Amelie havde taget hele fem kg på, hvor var hun også stor og tyk. Jeg kunne ikke klare fire kg, og Kristiane erklærede, at jeg nok ville blive tungere, om jeg kunne blive hos hende en måned til. Det kunne jeg jo ikke, men måske jeg kunne få endnu en ferie, så måtte jeg endelig komme over hos dem. Kristiane havde købt en hel og fin bluse til mig, og ren skjorte fik jeg også på, så det var jo en fin herre, der kyssede Kristiane farvel. Amelie fik også noget tøj og kys til farvel. På Lillebælt forsvandt Amelie fra mig. Hun traf nogle større piger, men jeg var mere heldig. Jeg rendte på Vilhelm hjemme fra kasernen, og endnu bedre,

han havde cigaretter, så vi »smøgede« den lige til København. Både Vilhelms og min mor var ude og tage imod os på banegården. Da jeg så mor, blev jeg ligesom lidt bedrøvet. Hvor så hun fattig og fortrykt ud, og jeg kunne tydeligt se, at hun igen skulle have et barn. Åh, min egen lille mor. Da jeg kom hende så nær, jeg kunne, sprang jeg ind på hende, omfavnede hende og kyssede hende på kinden. »Men Christian dog,« spurgte hun halvt forskrækket, »har du ikke haft det godt i din ferie?« »Jo,« svarede jeg, »men jeg har det bedst, når jeg er sammen med dig, mor.« Mor nikkede, som jeg kendte det så godt, når hun ville skjule en indre bevægelse. Og så gik vi ad Rabarberlandet til. Men lige med eet standsede mor og spurgte mig: »Hvordan gik det med den gamle ko, du skrev om?« »Jo, du kan tro, mor,« svarede jeg, »at jeg ordnede dem. Nu får den gamle ko sit mål kraftfoder hver gang, ligesom de andre.« »Det var da godt, Christian,« svarede mor og gik videre igen.

Ja, sådan var mor. Midt i sin verden af bestandige bekymringer havde hun også gode tanker for en gammel ko ovre i Jylland.

Skråfabrikken og ildtænderne

Da der endnu var nogle dage tilbage af skoleferien, gik det løs med ildtænderne. Men de havde mistet enhver interesse for mig. Der var jo ikke noget at spekulere over eller nogen chance for at komme bag tingene. Det eneste, der drev på, var mors bestandige kamp for at skaffe penge til mad. Så var skråfabrikken lidt mere interessant. Siden fabrikken var flyttet ind i nye store fabrikslokaler på Østre Fasanvej, blev jeg anbragt i røgtobakkens kardusmageri for at veje tobak og klistre etiketter på. Det var altid afvekslende og krævede nogen omtanke.

Dertil kom, at mesteren, der havde boet inde i byen, nu boede i en villa ved fabrikken. Jeg havde før været fast bydreng for mesters kone, der havde to børn, Thorsten og Emil, som jeg ved de fleste byærinder måtte slæbe rundt med i en legevogn. Dette job fik jeg igen efter ferien. Min afløser havde nemlig engang forsøgt at »nile« to øre fra mesters kone, og den gik ikke. Hun var nemlig meget påholdende. Og dels lå »nileriet« ikke for mig, og dels vidste jeg fra de handlende, at hun ringede dem op for at høre, hvad jeg gav for de forskellige varer.

Hendes påholdenhed var næsten grænseløs. Medens mesters boede inde i byen, handlede hun i en viktualieforretning inde i Antoniestræde, hvor hun fik et halvt pundt fedt en øre billigere end andre steder. Derfor

måtte jeg vandre den lange vej fra Østre Fasanvej ind i Antoniestræde efter et halvt pund fedt for at tjene en øre til hende. At jeg selv sled for 5 øre mere på træskoene kom ikke hende ved.

Den nye lærers velkomst til os

Da vi før ferien slap Mortensen, var vi drenge enige om, at nogen værre lærer kunn vi da ikke få. Vi måtte mene om igen.

Den første dag efter ferien, da den nye lærer trådte ind, rejste vi os som sædvanligt op og stod ret. Men lange Emanuel, hvis lange ben altid var i krig med de små borde og sammenhængende bænke, kludrede også i dag lidt i det. Læreren blev stående bag ved ham, og da Emanuel endelig stod ret, gav læreren ham en sådan bagvendt øretæve, at Emanuel styrtede ned mellem bordet og bænken. Under sin videre fremmarch op mod katederet brølede læreren: »Jeg skal *satan gale mig* lære sådan en lømmel at stå ret, når jeg kommer ind.« Da Emanuel fik rejst sig op, så vi, at han var gloende rød på den ene kind og havde en begyndende rød bule i panden. Emanuel, der var en opvakt dreng, stod et øjeblik og så op på læreren, så vendte han om og rev døren op ud til gangen. »Hvor skal du hen?« råbte læreren. Emanuel råbte lige så højt: »Jeg skal ned til inspektøren og klage over en bølle!« Dette optrin var indledningen til mit sidste skoleår.

I pryglens og råhedens tegn

Emanuel så vi ikke mere til. Ved inspektørens mellemkomst blev han overflyttet til St. Hansgades skole. Jeg selv sad alene som rabarberdreng i klassen. Mine to gode kammerater blev oversiddere i anden klasse og gik nu om eftermiddagen. Drengene i min første klasse kom fra Jægersborggade, Kronborggade og Bjelkesalle, de var nogle rigtige bangebukse, der ikke turde være med til oprør mod den nye lærer, hr. Hansen. Jeg forsøgte et par gange alene, men blev så gennemtævet med spansk-røret, at jeg knap kunne gå, og opgav den direkte kamp mod dette tævende uhyre. I vor første historictime fortalte han os om Athen og Sparta. Allerede Thyregod fortalte os om det høje kulturliv Athen fostrede. Hos hr. Hansen blev det modsat. Her var Athens borgere en samling sygelige individer, snakkesalige og pjattede og det endte med at mænd stod i forhold til drenge i stedet for til kvinder. Sokrates var en sygelig

idiot, medens hans kone Xantippe var en rigtig kvinde. Helt modsat Athen var Sparta. Ved streng tugtelse af drengene og de unge gjorde Sparta den opvoksende slægt til hårdføre mænd, der evnede at føre krig og vinde ved deres tapperhed. Han anførte flere eksempler på spartanernes hårdføre kraft, men jeg husker kun et par af dem, hvor spartanerne pryglede athenienserne sønder og sammen. Da perserkongen ville indtage Grækenland, samlede spartanerne sig i bjergpasset Thermopylæ, og da perserkongen sendte bud til dem om at overgive sig, da hans bueskytter var så talrige, at deres pile ville fordunkle solen, svarede spartanerne: »Så slå vi i skyggen!« Som et lysende eksempel på en spartanerdrengs hårdførhed fortalte han os følgende:

En dreng var beskyldt for at have stjålet en ræveunge. Under forhøret nægtede han. Og selv om dommerne lod ham prygle, nægtede han hårdnakket. Da dommerne var ved at opgive ham, så en af dem, at drengen stod og trådte i noget blod, og at der dryppede blod fra hans kjortel. Da de rev kjortelen af ham, sad ræveungen inde på hans nøgne bryst og sugede blod af et sår, den havde bidt, medens han nægtede. Vor nye lærer roste den spartanerdreng meget og udtalte håbet om, at han kunne gøre os lige så hårdføre inden året var omme.

Samtidig lærte han os, at det aldrig var det, man gjorde, men det man bekendte, man blev straffet for. Allerede dagen efter fik han lejlighed til at demonstrere »sandheden« i dette. Der var imellem os flere lurvede drenge, som mente at de ved at fedte for læreren kunne undgå at få klø. En af disse fyre fortalte efter frikvarteret læreren, at Rasmus havde sagt noget uartigt om læreren. »Har du det?« brølede hr. Hansen ned til Rasmus. »Javel,« brølede Rasmus igen. »Nåh, du bekender, så skal du også belønnes,« og Rasmus fik fem slag af spanskrøret over rumpen. Læreren fortsatte til os alle sammen: »Hvad I siger om mig, er mig komplet ligegyldigt, men når I bekender det, så skal I ha' prygl.« Derpå vinkede han ad sladderhanken og sagde: »Så er det din tur, du sladrer og har dermed bevist, at du er den usleste fyr i hele klassen! En dreng, der går hjem og sladrer om, hvad der foregår her i klassen eller mellem jer, er en foragtelig usling, I ikke bør omgås uden at prygle ham.« Og idet læreren greb sladderhanken i nakken og bukkede ham forover, sagde han: »Her er et eksemplar af den uhyggelige race, og jeg skal lære dig og ligesindede at sladre.« Og så hvinede spanskrøret i frygtelige slag ned over sladderhanken. Jeg talte 11, så faldt drengen om på gulvet, hvor han fik det 12. slag ned over skulder og ryg. Drengen krøb på alle fire hen til sin plads. Efter denne frygtelige lektion fandtes der ikke flere sladrehanke i vor klasse.

Vi får alle øgenavne

Nede i frikvarteret blev vi drenge enige om, at det var for at hindre os i at fortælle hjemme om hans mishandlinger af os, at han straffede sladderhanken så frygteligt. Da vi kom op i klassen igen, blev vi stillet overfor et nyt problem. Denne vor »børneopdrager« erklærede, at han ikke ville gå og huske alle disse »Jensener«, »Hansener« og »Nielsener«. For fremtiden fik vi et navn af ham, som vi måtte lyde. Drengen han lige havde mishandlet, fordi han sladrede, skulle til evig skam og skændsel i fremtiden hedde »Sladderhanken«. Martin, der havde en senestrækning i halsen og derfor bar hovedet lidt skævt skulle hedde »Skæve-martin«. En dreng med sort hår og lidt sammenbidt ansigt blev døbt »Skovtrollen«. Og således fandt læreren på øgenavne til os alle sammen. En dreng, der altid mødte op med en krølle i panden, kom til at hedde »Spytkrøllen«. En anden dreng fik navnet »Lusen«. Jeg, hvis hår altid var lige tilbagestrøget uden skilning eller krølle, blev døbt »Den dannede«. Men dette navn var ikke godt, og en dag fandt læreren ud af, at mit navn Chr. Christensen var bedre at fordreje til »Kres. Kres«, og dette navn beholdt jeg så skoletiden ud. Lille, blege og magre Harry blev også døbt om. Han havde fået øgenavnet »Skelettet«. Men en dag kom Harrys mor ind i klassen og bebrejdede læreren, at han havde mishandlet Harry, så han havde blå og røde striber på sin magre krop. Læreren affærdigede hende med, at hendes søn fik de tæv han fortjente, og han ville ikke høre på hendes vrøvl. Da konen svarede, at så måtte hun gå et andet sted hen og klage, svarede læreren, at hun kunne gå hvorhen hun lystede, så længe han var lærer, blev det ikke anderledes, og at hun bare skulle forsvinde og ikke forstyrre undervisningen her i klassen. Så snart konen var ude af klassen, sagde læreren til Harry: »*Din mor ligner en rotte, men du er for ussel en sladderhank til at hedde rotteungen, så i fremtiden hedder du Spidsmusen.*« Nede i frikvarteret forsikrede lille Harry os, at han ikke havde sladret til sin mor, men at hun selv, da hun så de blodige striber på hans krop, havde sagt, at de kunne kun stamme fra skolen. Harry kunne have sparet sine forsikringer, ingen dreng i klassen var så rå, at han ville give Harry *bænketur*, selv om han havde sladret til sin mor. Alle ynkede vi lille Harry, når han skreg af smerte, medens læreren tævede ham.

Der var en dreng til, der rystede af angst og skreg af smerte, når han fik klø. Det var lille Jacob, en lille skikkelig dreng, der aldrig var uartig eller fræk — tværtimod. Disse to var et problem for os andre drenge.

Læreren havde nemlig indført den ordning, at vi fik en fritime til historier eller anden underholdning, hvis alle drengene undlod at hyle, når hele klassen fik klø. Selv om læreren var en stor, stærk mand i sin bedste alder, blev vi snart så forhædede, at ingen gav et kny fra sig, når spanskroret susede ned over vore ender og rygstykker. Kun lille Jacob og Harry skreg af smerte. Da dette forhindrede os andre i at få historietimen, var vi en dag tre drenge, der tilbød læreren, at vi ville tage de tæv ekstra, som Harry og Jacob skulle have, når vi så fik historietimen. Som belønning for dette forslag fik vi for blødsødenhed hver fem slag af spanskroret. Læreren opfordrede påny drengene til at give Jacob og Harry bænketure i frikvarteret til de lærte at blive rigtige drenge. Ingen af os ville fortsætte lærerens mishandling af de to drenge, men spørgsmålet blev løst på anden måde.

Da lærerens mishandling af Harry blev fortsat, endte det med, at moderen holdt Harry hjemme fra skolen. Med Jacob gik det anderledes. Hans far var som min og fortsatte mishandlingen af Jacob hjemme. Til sidst blev drengen så angst, at han løb hjemmefra og fra skolen. Han vagabonderede, blev der sagt. De blev begge sendt på Internatet og derfra på »Flakkebjerg« hos den anden prygleprofos, hr. Mortensen, der senere afleverede dem til forbryderverdenen. De to drenge skæbne gjorde et varigt indtryk på mig og var vel med til at grundlægge min senere indstilling til autoriteter. Men i skolen gik det nu godt, ikke et kny lød, når læreren udløste sin prygletrang og tævede hele klassen. Vi fik så vor fritime med historier. Den første time beslaglagde læreren selv. Vi fik bl. a. at vide, at han hed Georg Hansen, og at han var udlært som snedker, før han tog lærereksamen, og at han tævede sine to sønner næsten hver aften, og at han godt kunne lide knaplakrids o. s. v. Vi drenge tog venligt imod hans oplysninger. Når han høvlede os, var det fordi han ikke mere havde brædder at høvle. At han hed Georg og godt kunne lide knaplakrids, gav os mulighed for et øgenavn til ham; han blev døbt »*Georg Knaplakrids*«. Selv om lærerens oplysninger blev brugt godt, syntes vi drenge, han var en kedelig fyr til at fortælle historier, og ved næste historietime brølede flere drenge: »Kres. Kres«.

Det var nok mine meriter på kasernes loftstrappe, der ad omveje fik drengene til at kræve mig op på katederet og fortælle historier. Læreren så på mig. Om jeg kunne historier, »ja, masser«, svarede jeg og gik op på katederet og afløste læreren, der måtte ned på min plads.

I kasernen og på skråfabrikken havde de voksne foræret mig en masse historier, hvoraf de fleste var meget saftige. Dem pyntede jeg noget på og forærede klassen dem i en sådan form, at alle brølede af grin. En dag,

da læreren syntes, at en af mine historier var for saftig, rejste han sig op og protesterede, men han fik omgående svar. »Kan Georg Knaplakrids sætte sig ned og være artig i historietimen,« svarede jeg. Den bed. Hele klassen opsendte et hyl af grin, der for resten af skoleåret fik læreren til at tie stille i vor historietime. Og jeg må tilføje til hans ros, at han aldrig tævede mig ekstra for min behandling af ham. Selv da jeg en dag afbrød min historie med bemærkningen: »Kan Georg Knaplakrids holde op med at pille næse i timen,« tog han roligt imod og grinede med, da drengene morede sig over min frækhed. Mine historier vil jeg ikke genfortælle på tryk, dertil var de for grove, saftige og værdiløse. Men en dag luskede jeg et vers, som en af fars »kombisser« havde lært mig, ind i en historie jeg selv fabrikerede.

Historien hed *Morgenbøn*. Jeg fortalte klassen, at en meget ulykkelig og fattig bonde af sine forældre var tvunget til at gifte sig med en lidt ældre pige, grim og ranglet, men med penge. Det viste sig hurtigt efter brylluppet, at hun også var ækel nærig. Sine penge beholdt hun selv, og manden undte hun ikke det, han kunne spise. Bonden forsøgte i begyndelsen at retlede sin kone til at behandle ham ordentligt, men det hjalp ikke. I sin fortvivlelse henvendte han sig til Vorherre og bad ham hjælpe sig. Hver morgen når bonden halvsulten trådte ud på stentrappen, sagde han inderligt:

*»Herre Gud i himlen, du som alting ved,
skaf mig dog en kælling, som er tyk og fed.
En, som gir' mig penge, en, som gir' mig mad,
Om hun gør i sengen, er jeg ligeglad.«*

Denne morgenbøn syntes drengene godt om, og for at hjælpe den arme bonde lærte de bønnen udenad og gentog den i kor, hver gang vi havde en fritime med historier.

En dag var det ved at gå galt. En dreng ville have at vide, hvorfor bonden ikke tævede kællingen i stedet for at bede til Vorherre. Jeg svarede, at bonden var et ordentligt menneske og at ordentlige mennesker ikke tævede hinanden, og da slet ikke slog de svage og mindreårige. Den bed, Georg Knaplakrids glemte, han var elev, han sprang op og råbte, om det var møntet på ham? Jeg klarede den med, at lærerne selvfølgelig var en undtagelse. Læreren satte sig langsomt ned igen, og historietimen fortsatte.

Da jeg ikke kunne få andre kammerater til at afløse mig som fortæller, var mine saftige historier snart brugt, og så begyndte jeg at mishandle

Grimm og H. C. Andersen. Her kun et eksempel med »*Hyrdinden og skorstensfejeren*«:

Skorstensfejeren, den »snøbel«, lokkede en dag hyrdinden ind gennem renselågen og trak hende med op gennem skorstenen. Da han fik hende helt op oven på skorstenen, begyndte han at »kissemiss« med hende og kysse hende. Men fyren var så optaget af at snaske hende til, at han glemte at holde sig fast. Med eet susede han ned ad taget og røg ud over tagrenden og ned på gaden, hvor to politibetjente fandt ham. De mente straks, at den beskidte fyr var fuld og stak ham nogle på »frynserne«, men da de ikke kunne få ham til at stå på benene, stak de ham nogle ekstra på »kassen«, og da det heller ikke hjalp, sendte de bud efter brandvæsenets ambulance, der kørte ham på Kommunehospitalet. Her erklærede man, at han var en elendig patient, da han allerede var død. Således mistede hyrdinden sin første mand. Hun blev så forskrækket, da skorstensfejeren forsvandt ud over tagrenden, at hun vrælende foer ned gennem skorstenen. Konen i huset, der hørte vræleriet, lukkede renselågen op og trak hyrdinden ud. Da konen så, hvor beskidt hyrdinden var blevet af sit eventyr med skorstensfejeren, rev hun al tøjet af hende og puttede hende i en stor balle vand og skrubbede hende ren. Da det var besørget, gav konen hyrdinden nogle ordentlige klask i den bare numse, at hun kunne ophøre med sine mandfolkeeventyr i fremtiden. Men deri tog konen fejl. Hyrdinden havde smagt, hvor dejligt det var at kysse, og hun rendte ofte hjemmefra og oplevede eventyr med forskellige mænd. Det hele endte med, at hun giftede sig med en tyk spækhøker omme i Store Strandstræde. De to fik tilsammen en masse børn, der alle var tøser. Som årene gik, havde spækhøkeren ædt så meget af forretningens lækre sager, at han omsider døde af fedt på hjertet. Hyrdinden, der også trivedes godt, var blevet en mægtig tyk kælling, der fortsatte mandens forretning. Men sine tøser kunne hun ikke holde styr på. De havde opdaget, at de afmønstrede søfolk, som søgte småbeværtningerne omme i Nyhavn, havde mange penge på sig. Tøserne tog frivilligt den opgave på sig at hjælpe sømændene at tømme deres lommer for hyren. To af de ældste tøser oprettede hver sin »*rulleforretning*«, hvor der ikke blev rullet vasketøj, men halvfulde sømænd der havde godt med penge. Som alle gode eventyr ender denne historie godt. Tøserne levede i sus og dus og tjente mange penge uden at bestille noget særligt — ligesom de rige.

Flere af Grimms og H. C. Andersens eventyr blev endnu værre mishandlede. Men derom ikke et ord mere.

Som skoleåret gik, blev vi drenge mere dygtige til at drille Georg Knaplakrids. Når han udvalgte en enkelt dreng og tævede ham, skreg drengene i vilden sky. Vi ligefrem kappedes om, hvem der kunne skrigе højest. Men »Skovtrolden« slog alle rekorder i skrig og vræl. Ja, han skreg ikke alene højest, men han tilføjede: »Jeg skal sige det til min mor.« Så grinede hele klassen. Vi vidste alle, at »Skovtrolden« slet ingen mor havde, men boede hos en tante. Men Georg Knaplakrids gik på den. Klassens grineri fik ham til at eksplodere. Han sparkede til »Skovtrolden«, smed jakken og greb spanskørret, idet han råbte: »Nu skal I få noget at grine ad og sladre om.« Så fik nr. et fem sviende slag over rumpen, så nr. to og resten af øverste række. Og så næste række. Nu begyndte Georg Knaplakrids at puste og blive træt. Men stadig stod resten af klassen i kø og krævede deres ret til fem over rumpen. Der var ingen nåde for læreren, hvor træt han end var, måtte han fortsætte, for vi ville have vor fritime med gode historier. Vor klasse var efterhånden blevet rigtig god. Denne rumpetæver havde lavet en klasse spartanere af os, der overgik ham i hårdførhed.

Personlig var jeg overbevist om, at han hadede mig. Jeg kunne jo ikke nære mig for at stikle til ham i mine frække historier. Det værste var, når drengene forstod pillen og grinende trillede den ind i hans sårbare »spartanerbryst«. Men jeg må endelig slå fast, at han aldrig hævned sig på mig. Jeg fik lige så mange tæv som de andre drenge, men heller ikke flere. Vi skulle i vor klasse lære matematik, vi fik aldrig den ukendte størrelse ind i vore hoveder. Til gengæld fik vi tævet kendte størrelser ind i vore kroppe. Da skoleåret endelig sluttede, kunne drengene fra vor klasse i sandhed sige, at hver dag i året havde vore kroppe båret røde og blå striber efter denne sadistiske børnetævers »lærergerning«. I tilgift gik vel flere af os samtidig med mærker efter onskabsfulde fædres hårde »afstraffelser«. De tåber ville banke os møre, men opnåede højest hærdet hårdhed udenfor i det levende liv. Mange i min klasse vandrede fængselsvejen. Andre f. eks. »Skovtrolden«, »Fedtmand« og »Skæve Martin« blev kendte Lersøbøller.

Og jeg selv?

Når jeg efter den rå behandling, jeg havde været genstand for i de senere skoleår, ikke sank ned i kriminalforbrydernes eller bøllernes triste verden, skylder jeg særligt to mennesker tak herfor. Lærer Thyregod, der tidligt lærte mig selvtænkningens kritiske kunst, den dyrebare øvelse i altid at sætte mig selv og min trang i forhold til begivenheder og mennesker omkring mig. Endnu føler jeg taknemmelighed overfor denne lærer, der vel nu er død, men indtil min sidste stund vil stå om-

gærdet med min taknemmelighed for hvad han betød for min livsvandring. Senere traf jeg hr. Thyregod i Bagsværd. Han kendte ikke mig, men fortalte mig at han var blevet træt af skolens lektierteri og havde fået en god stilling som bibliotekar i »Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening«. Selv om jeg ikke just elskede Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening, blev jeg alligevel glad for at høre, at min gode gamle lærer havde fået en stilling, han var tilfreds med. Det var sidste gang, jeg så ham.

Min far tager sig et billigt grin

Et par uger før skoleårets afslutning var vi seks drenge, som hver fik et stort flot brev til vore forældre fra skolens inspektør. Nåh, tænkte jeg, så skal jeg nok alligevel på Internatet eller »Flakkebjerg«. Jeg tænkte alvorligt på at tabe dette »satans« brev. Hvad ville dét hjælpe? Som så ofte før søgte jeg ly hos mor. Mon hun ikke kunne klare den for mig, når hun havde læst brevet. Mor så på brevet og sagde: »Ja, jeg hører jo også til dine forældre,« hvorefter hun skar brevet op med brødkniven. I største spænding betragtede jeg mors ansigt, medens hun læste brevet. Men pludselig forsvandt al spænding. Mor gav mig et mægtigt knus og kyssede mig over hele ansigtet og sagde: »Tænk, at du er så dygtig en dreng, at skolen vil have dig i afgangsklassen.« Da far kom hjem, fik piben en anden lyd. Da han så det åbnede brev, brølede han op: »Hvem har vovet at åbne et af mine breve?« Men mor var nok i krigshumor, hun sagde: »Brevet var rettet til Christians forældre, og da jeg hører med til dem, har jeg tilladt mig at åbne brevet, at du ved det!« Far sad lidt og brumlede over det svar, før han læste brevet. Så snart far havde læst det, brød han ud i et frygteligt latterbrøl og skreg: »Nu har jeg kraftstjemmig aldrig set mage. Skulle den slyngel gå og tælle den et år til, medens jeg fortsætter med at slæbe føden sammen til ham!« Men mor havde igen et af sine modige øjeblikke. Hun pegede på brevet og sagde: »Selv inspektøren mener, at Christian for sin dygtighed vil blive belønnet med et guldur.« »Et guldur,« råbte far, »skulle den slyngel gå og vigte sig med et guldur, medens jeg, der i alle årene har slæbt føden sammen til ham, må nøjes med mit gamle cylinderur — aldrig i livet.« Men mor var sandelig ikke bange i aften. »Nu lyver du igen,« råbte mor. »Siden Christian var seks år, har han ikke blot tjent maden til sig selv, men også hjulpet til, så hans små søskende ikke sultede, medens du, som skulle sørge for dette, drak pengene op!« »Nej, nu bliver

du for fræk, kælling, der vover at tiltale sin mand på den måde. Der er altså ikke anden udvej, end at jeg tæver frækheden ud af kroppen på dig.« Jeg troede mor ville flygte, men det gjorde hun ikke, tværtimod blev hun stående og så far trodsigt ind i øjnene, idet hun råbte: »Ja, slå du bare, din drukkenbolt, men ved det første slag, så skriger jeg, og det betyder, at konerne her fra gangen og nedenunder kommer med deres knipler og gennemtæver dig, så du kommer på sygehuset.« Disse mors sidste oplysninger sammen med nogle temmelig hårde slag ude på vor yderdør gjorde far mere rolig. Han grinede ironisk og sagde: »Vil de kællinger, der tæver mig ind på sygehuset, så også sørge for, at I får mad, medens jeg ligger der.« Mors svar kom omgående: »Ja, det havde været bedre, om jeg havde fulgt læge Bondsens råd og ladet dig anbringe ovre på Ladegaarden, hvor du hører hjemme, men selv om du kommer på sygehuset, vil vi klare os bedre og være bedre stillede. De kroner du bringer hjem om ugen, må vi stadig supplere med vore ildtænderpenge, for din gode mad, din evindelige brændevin og din konjak betaler du ikke selv. Vi må stadig være med at føde dig. Det bliver bedre for os, at få dig på sygehuset.« De hårde slag på yderdøren blev endnu kraftigere. Far havde rejst sig, han var askegrå i ansigtet, og da han gik ind i seng, var han en mand på flugt. Jeg hørte godt, han mumlede: »Det er jo en hel sammensværgelse.« Mor hørte det også og hun gav ham følgende salut: »Her er ikke tale om nogen sammensværgelse, men om hæderlige mennesker, der vil hindre en drukkenbolt i at slå sin hustru.«

Da far var gået i seng, lukkede mor yderdøren op og sagde de forsamlede koner tak for hjælpen. »Havde I ikke ladet jeres knipler banke på døren, så havde han slået mig i aften.« Mor tilføjede, at hun gerne ville have givet kaffe, men at hun hverken havde kaffe eller the i huset. Konerne erklærede, at de ikke var kommet for at få kaffe, men for at gennemtæve en rå drukkenbolt, og de tilføjede, at hvis han begyndte at slå, når de ikke var på gangen, skulle mor blot sende Christian eller Elna ned til en af dem, så skulle de snart samles og ordne ham. Da konerne var gået, talte mor med mig om afgangsklassen. For hende var det en stor hæder, at jeg var så dygtig og måske fik gulduret som flidspræmie, jeg kunne fremvise og muligvis igennem det opnå en god plads. Jeg måtte overfor mor tilstå, at jeg ikke havde særlig lyst til at fortsætte skolen. I to år havde der ikke været en dag, hvor jeg ikke var rød og blå på ryggen efter spanskrørets slag, foruden de mærker far havde sparket ind i kroppen på mig. Mor indrømmede, det var strengt, men jeg havde jo selv forbudt hende at klage til inspektøren. Ja, i gammel tid havde »klageklavse« været respekteret af kammeraterne, men nu var drengene

i vor klasse »spartanere«, og de foragtede »klageklavs«, der sladrede hjemme om skolens forhold. Det var fyre, der skulle have flere tæv af kammeraterne. Men det forstod mor ikke, og til sidst kom den tungtvejende grund, at jeg ikke mere kunne hjælpe hende med ildtænderne, hvis jeg skulle følges med far på arbejde tidligt om morgenen. Jeg mente dog, at det betød meget, at jeg tjente halvanden krone mere om ugen, og lovede at jeg nok skulle skynde mig hjem om aftenen og binde ildtændere, medens far var ude og drikke. Mor var ikke glad for det, men tvinge mig til at fortsætte i en skole, jeg ikke brød mig om, ville hun ikke.

Med dette løfte gik jeg glad ind i min pjaltekasse. Den eneste malurt i aftenens bæger var, at konerne ikke fik gennemtævet min far. Resultatet blev, at jeg efter skoleårets slutning blev ansat som heldagsdreng på skråfabrikken.

En rask bornholmerpige

Mesters nærige kone drev den trafik at skælde pigerne så læsterligt ud en ugestid før den første, at de løb af plads uden at få hverken løn eller kost.

Denne fruens taktik svipsede fuldstændigt overfor den store kraftige bornholmerpige, der nu var ansat. Da fru som sædvanlig begyndte at skabe sig overfor pigens ude i køkkenet, tog denne madammen i hovede og røv og strittede hende ud af køkkenet. »Ka' du så blive herfra, din tudse,« råbte pigens, »ellers skal jeg ordne dig.« Ude i børsterummet stod en fyr med lange ører og spekulerede: Hvad mon der nu vil ske?

Og det varede ikke længe, før der skete noget. Pludselig røg køkken-døren op, og mester kom farende ind. Han strakte grabberne ud efter pigens — formentlig for at smide hende ud — men han tog fejl. Pigen stod med den store ildklemme og stak ham et så alvorligt dask over begge hænder, at han brølede af smerte og skyndsomt forsvandt ud af køkkenet. Lidt efter kom han dog tilbage med to gadebetjente: »Smid den tøs ud,« sagde han til betjentene. »Hun har overfaldet både min hustru og mig!« Men pigens var ikke tabt bag en vogn. Hun råbte til mester: »Kan du så se at komme ud af køkkenet. Her bor jeg, og hvis du ikke hummer dig, skal jeg sørge for at du bliver anmeldt som børnemishandler, der pryglør børnene blodige, fordi de har nappet en lille bid skrån til deres fædre.«

»Og I to,« tilføjede pigens til betjentene, »I er gadebetjente, der ikke har noget at gøre inde i husene, når der ikke er begået nogen større

voldsforbrydelse.« Betjentene nikkede bekræftende til pigen og sagde til mester: »Vil De have noget ud af denne affære, må De henvende Dem til politiassistenten på Godthaabsvejens politistation. Men vil De lyde et godt råd, så søg en mindelig ordning med pigen her, for nede hos politiassistenten ligger en hel stak rapporter om Deres hustru, der har jaget pigerne bort og narret dem for løn og kostpenge. Og opretholder pigen anmeldelsen, vil Deres hustru ikke undgå en større bøde, ligesom De vil blive tiltalt for børnemishandling.« Mester stod udenfor køkkendøren og tyggede på de gode råd. Til sidst forsvandt han op hos fruene for at tale med hende, medens betjentene med høfligt honnør bød pigen farvel og forsvandt ud på gaden.

Fyren her, der endelig var færdig med skopudseriet, meldte sig til kaffetåren og klemmerne. Men pigen var rigtig i hopla og sagde til mig: »Nåh, Christian, nu skal vi i dagens anledning have os en god kop kaffe og et par rigtige menneskemellemadder.« Og det kan nok være, at det blev god kaffe. Sjatten fra morgenbordet blev hældt i vasken, og sikke kaffe og smørrebrød vi fik. Midt under måltidet kom mester ned og foreslog pigen, at hun rejste med det samme, mod at hun fik løn for hele måneden og 2 kr. om dagen til kost og logi for dagene indtil den første. Men pigen svarede: »Nu ingen fedteri, under 3 kr. om dagen kan jeg ikke få kost og logi.« Og sådan blev det. Med klingende mønt betalte mesteren pigen det aftalte beløb og bad hende så snart forlade huset. »Der er ikke noget, jeg hellere vil,« svarede pigen og trak sin store kuffert frem og begyndte at pakke sit tøj ned. Da fyren her havde bælet to kopper kaffe i sig, og ædt fire stykker dejligt smørrebrød, sagde han farvel og tak til den gode pige, og skyndte sig over på fabrikken, hvor han fortalte alle der gad høre på ham om den mægtige pigeovre i villaen, der havde ordnet både mester og fruene. Hele fabrikken morede sig vældigt over mesters nederlag, og der blev snakket meget om den prægtige bornholmerpige.

Og snart gik dagen igen i den gamle trummerum. Den halve dag gik med at pudse familiens støvler og trække rundt med mesters drenge i legevognen, og den anden halvdel med kardusmageriet i røgtobaksafdelingen. Hvor det kedede mig, dette arbejde. Ikke en gnist af tankearbejde, ikke en appel til at reflektere over arbejdets opgaver. De tre kroner om ugen til mor, var det eneste, der bar mig gennem denne verden af kedsommelighed.

En lønforhandling og en mægtig gang tærsk

En dag jeg var sat til at rydde op i et lille rum bag kontoret, hørte jeg pludselig, at der var en lønforhandling i gang om 2 kr. mere om ugen til fabrikkens arbejdsmænd. Deltagerne i denne forhandling var mester samt fagforeningsformanden – den forhenværende frelsermand – og så min far som den ældste af arbejdsmændene.

Mester erklærede kynisk lige ud, at de 2 kr. mere om ugen til arbejdsmændene ikke betød noget videre for fabrikken, men at han principielt var imod at give 2 kroner mere om ugen til folk, som bare drak pengene op i stedet for at sørge for deres familie. Fagforeningsformanden anførte her overfor, at hvad arbejderne brugte deres penge til var en privatsag, som ikke vedkom fabrikken. Mester indrømmede, at dette principielt kunne være rigtigt, men et andet standpunkt var lige så rigtigt, og det var, at fabrikken på sin side havde ret til at udskifte de gamle sviregaster med unge ædruelige arbejdere. Fagforeningsformanden ville ikke bestride fabrikkens ret til denne udskiftning af arbejdskraft, men han mente, at fabrikken skyldte arbejdsmændene et eksempel på en sådan udskiftnings berettigelse. »Et eksempel har De selv taget med,« sagde mester og pegede på far. Og mester fortsatte: »Denne mand drikker ikke blot hver dag på arbejdspladsen trekvart liter brændevin, men på hjemvejen besøger han forskellige beværtninger og tilmed forlanger han om aftenen snaps og konjak på bordet.« Far ville til at forsvare sig, men mester afbrød ham med at sige, at en drukkenbolt ikke kunne forsvare sin opførsel, hverken overfor fabrikken eller hustru og børn, som han forsømte. Fagforeningsformanden forsvarede far ved at påpege, at der aldrig var klaget over, at han ikke udførte sit arbejde forsvarligt, og hvor meget han end drak kunne det ikke motivere en afskedigelse. »Nåh, det mener De,« brusede mester op, »men den mand, der daglig drikker trekvart liter brændevin, kan ikke udføre sit arbejde forsvarligt, og det kan Christensen heller ikke. Kunne han gå ned til kun at drikke en halv liter om dagen og samtidig indgå på at give hustru og børn de 2 kr. mere, som arbejdsmændene kræver i lønforhøjelse, så går jeg med til, at arbejdsmændene får de 2 kr. mere – altså seksogtrediven om ugen, og stiller samtidig hans afskedigelse i bero, hvis han viser, at han er en hæderlig arbejder, der ikke forsømmer sit hjem for at pleje sit drikkeri.« »Kan De gå med til fabrikkens betingelser?« spurgte mester fagforeningsformanden. Denne svarede, at når arbejderne fik de seksogtrediven kroner om ugen, sagde han ja. »Og så Dem, Christensen,« spurgte mester og så på far. »Hvad siger De?« Far svarede: »Af hensyn til kamme-

raterne må jeg jo sige ja, men jeg synes, det er hårdt nok, at jeg nu ikke mere må råde over mine egne penge.« Mester sad lidt og så skarpt på far. Så sagde han: »Hensynet til Deres kammerater, kan De spare Dem, de får, som jeg er gået ind på, seksogtrediven kroner om ugen, men hvis De ikke kan ophøre med Deres overdrevne drikkevaner og sørge noget bedre for Deres hustru og børn, så får De ganske simpelt Deres afsked.« Mester skrev noget på et papir og satte sit navn under, og fagforeningsformanden skrev ligeledes sit navn. »Så er den overenskomst i orden,« sagde mester. Far stod og gloede dumt. Han var askegrå i ansigtet, og hans kæber dirrede i raseri. Så sagde mester: »Ja, De Christensen, kan nu godt gå ned og passe Deres arbejde lidt bedre og drikke mindre end i den senere tid.« Far svarede ikke, men ramlede som en halvfuld mand ud af kontoret. Den aften må far ikke have været inde på nogen beværtning, for han kom lige hjem i hælene på mig. Så snart vi kom inden for døren, greb han mig og slyngede mig brutalt i gulvet og sparkede mig ind i kroppen med sine hårde skosnuder, så jeg skreg af smerte ved hvert spark. Men så trådte mor til og råbte: »Hvis du sparker Christian en gang til, så skrider jeg, og det betyder, at konerne fra gangen kommer ind og tæsker dig.« Mor fik dog dårligt talt ud, før vor dør sprang op og ind trådte Maren Dæksmager udrustet med en vældig knippel. »Nåh, du er ved at mishandle drengen igen, dit fylde-dyr!« Far rettede sig op og brølede: »Jeg skal lære den slyngel at gå til mester og sladre om sin far!« »Det er jo løgn, hvad du siger,« råbte Maren Dæksmager. »Christian har ikke sagt et ord til mester om dit forbandede drikkeri. Det er mig, der har fortalt alle dæksmagerne og stribberne, hvad du er for en drukken sjoer, og derfor har vi i dag forlangt af mester, at du bliver jaget væk fra fabrikken og over på Lade-gaarden, hvor du hører hjemme.« Og Maren Dæksmager fortsatte: »Hvis nogen skal straffes, så er det altså mig og kom bare an, dit elendige bløddyr, så skal jeg ordne dig.« Og for at give sine ord vægt ramlede Maren Dæksmager sin store knippel ned i vort lille bord, så fars brændevins- og konjakflasker faldt på gulvet.

Ved Marens modige optræden blev jeg helt kry og vigtede mig med at fortælle, at mester Hansen til undermesteren havde sagt, at han egentlig ikke havde noget imod at bøje af for dæksmagernes krav, men at far var en stabil sovsekoger, som han ikke ønskede at skifte ud, når han blot ville ophøre med sit umådeholdne drikkeri på arbejdspladsen. Denne oplysning huede ikke rigtig Maren Dæksmager, og hun sagde: »Så skal vi altså bestandig have den fordømte drukkenbolt til at fugte vore dæks.« Som sædvanlig, når far var ude for et nederlag, ville han

luske ind i seng. Men det gik ikke. Marens knippel susede i et hvin forbi næsen af ham, og hun råbte: »Du bliver her! Går du derind, er vi ti raske koner, der er parat til at tæske de sidste laser af din beskidte krop og gennemtæve dig, så du aldrig mere bliver sovsekoger eller drukkenbolt.« Far var askegrå i ansigtet og spurgte så beskedent: »Hvad vil I da?« »Vi vil«, svarede Maren Dæksmager, »at du ophører med at drikke over halvdelen af ugelønnen op, medens du lader din kone og børn forsørge sig selv. Nu får du seksogtrediven kroner i ugeløn, hvor mange af disse vil du så aflevere hjemme?« Far så over på mor — der rystede af skræk —: »Hør mor,« sagde han, »kan vi to ikke i mindelighed ordne det spørgsmål?« Mor nikkede *bekræftende*.

Maren Dæksmager forstod, hvad dette betød, og hun sagde: »Så er min opgave løst for i aften, men Gud nåde dig forbandede drukkenbolt, om vi koner her i kasernen opdager, at du fortsætter drikkeriet og snyder kone og børn for penge til føden.« Med disse ord gik Maren Dæksmager, og ude fra gangen hørte vi skramlen af knipler. Uden et ord gik far i seng, og da jeg hørte, han snorkede, gik også jeg ind i min pjaltkasse og drømte om Maren Dæksmager og hendes vældige knippel.

Den mindelige ordning

Efter at mor var gået med til den mindelige ordning om, hvad hun skulle have i husholdningspenge af far, var det som om både konerne i kasernen og dæksmagerne på fabrikken havde mistet interessen for sagen. Og den mindelige ordning blev, som far ville have den.

Af de seksogtrediven kroner far nu fik i ugeløn, gav han mor fjorten kroner, medens han selv beholdt toogtyve kroner til drikkeriet. Den eneste ændring jeg lagde mærke til var, at den store flaske brændevin i fars drikkekrog på fabrikken var ændret til en halv flaske snaps. Senere opdagede jeg bag noget skrammel ude i kogehuset en halv flaske brændevin gemt hen. Brændevinsdrikkeriet på fabrikken var altså det samme, blot lidt mindre åbenlyst for at gå mester under øjnene.

Afslutningen

Endelig oprandt den dag, hvor jeg havde været ansat på skråfabrikken i fire år. Men da jeg først skulle konfirmeres i april måned, blev jeg hængende på fabrikken i ekstra to måneder. Ved min endelige afske-

digelse fik jeg udbetalt de to øre pr. halve dag, som jeg havde sparet op, men samtidig gav mester mig ekstra halvtreds kroner i præmie, fordi jeg havde været en flink dreng og aldrig havde forsøgt at snyde hans kone ved vareindkøbene. Ved dette ekstra tilskud blev jeg i stand til sammen med mor selv at købe mit konfirmationstøj i en marskandiserforretning henne i Blaagaardsgade. Resten af pengene fik mor, fordi hun påstod, at vi skulle have et lille gilde i anledning af min konfirmation.

Min konfirmation

Ved forberedelsen til konfirmationen i »Marthahjemmet« var jeg meget heldig. Jeg kom til at sidde bag en tyk murpille, hvor præsten ikke kunne se mig, og på den måde slap jeg for hans elendige udenadsterperi af salmevers og skriftsteder. På selve konfirmationsdagen var vi ca. 200 piger og drenge stablet sammen i to lange rækker i kirkens midtergang. I den nederste ende, hvor jeg var anbragt, var vi vældigt optaget — ikke af præstens snak — men af at bombardere hinanden med pebermynter. Præsten havde knusende travlt. Han rendte fra konfirmand til konfirmand og spurgte, om vi troede på Gud den Almægtige, på Guds Søn og den Helligånd, hvortil vi veldresserede alle svarede »Ja«. Den eneste undtagelse var Lauritz omme fra Jærggade. Han svarede højt og tydeligt: »Nej«.

Præsten jappede videre med sine spørgsmål, og da han til sidst spurgte Lauritz om han ville forblive i denne sin tro indtil sin sidste stund, blev Lauritz gal og svarede: »Nej, gu' vil jeg ej!«

Bag Lauritz sad en lidt ældre kone — hans mor — og græd som hun var pisket — men derom en anden gang. Præsten vandrede uanfægtet videre og stillede børnene de rituelle spørgsmål, hvortil alle svarede »Ja.«

Endelig et godt stykke over middag sluttede denne kirkekomedie, og mor og jeg skyndte os hjem. Her sad far med et par af sine druksutter og legede med hver sin bajer. Efter ønske fra far skulle han holde tale, inden vi spiste.

En løgnagtig tale

Far begyndte med at fremhæve mig som et eksempel på, hvor godt han havde forsørget mig og at han havde givet mig en opdragelse, der havde gjort mig til en flittig og god dreng. Da begge druksutterne be-

gyndte at nikke bekræftende til fars løgnagtigheder, og jeg kunne se på mor, at hun var ved at blive rørt, blev jeg rasende gal, rejste mig og gik ud af døren og råbte: »Løgn!«, idet jeg smækkede døren i med et brag.

Vi var flyttet igen

Formentlig angst for, at konerne i kasernen skulle give far det lag tæsk, han tusinde gange havde fortjent, havde han fjorten dage før min konfirmation gennemtruffet, at vi flyttede fra kasernen om i Vævergade nr. 8 til et par små huller i en sidebygning. Men mit hjem var ikke her. Jeg tilhørte kasernen med alt, hvad den havde lært mig af sammenhold, solidaritet og kampånd. Og da jeg havde smækket døren efter mig i Vævergade nr. 8, gik min vej direkte til Nordvestvej nr. 32, hvor drengene og de voksne kunne li' mig. Her traf jeg bl. a. Bertel Hansen, der var konfirmeret samme dag som jeg. Vi havde begge fået en invitation af præsten til at komme op næste dag kl. to og drikke chokolade hos ham. Men vi havde også hørt, at det var skik, at hvert barn til dette chokoladegilde medbragte en konvolut med penge til præsten fra forældrene. Lige så enige Bertel og jeg var om, at vi selvfølgelig ville drikke præstens chokolade, lige så enige var vi i, at den velstående præst ikke skulle have vore fattige ører. Og meget rigtigt, da Bertel og jeg mødtes næste dag, havde vi hver en fin lukket konvolut til præsten fra vore forældre. Inden vi gik op til ham, proppede vi konvolutterne dybt ned i vore inderste lommer. Da vi kom op til præsten, der stod i døren og bød velkommen, spurgte denne, om vi ikke havde nogen konvolut fra vore forældre til ham. »Nej,« løj jeg frimodigt lige op i præstens pengegridske fjæs. Han gloede lidt på mig, men sagde så: »Det er godt børn, gå I bare ind og drik chokolade sammen med kammeraterne.« Det lod vi os ikke byde to gange. Ih, hvor vi bællede i os af præstens chokolade, flere kopfulde, og vi åd af hans fine kager til vore vomme ikke kunne mere. Da vi endelig blev lodset ned ad præstens køkkentrappe, kunne vi just ikke sige, at vi var sultne.

Vi går på Alleenberg og solder

Men nu kom det vanskelige spørgsmål med pengene. Inde i hver konvolut lå en femkroneseddel. Hvor meget jeg end vidste, at mor trængte til disse fem kroner, turde jeg ikke give hende dem. Jeg var klar over, at disse fem kroner til præsten var skaffet ved at sætte tøj på låne-

kontoret. Men sedlen måtte slås i stykker, før hun ville modtage den. Det første Bertel og jeg foretog os var, at vi hver købte en pakke elefantcigaretter à ti øre. Så gik turen til Alleenberg. Her købte vi hver en gul sodavand. Bertel var meget påholdende og ville ikke høre det nye spilleapparat fra Edison. Men det ville jeg. Man fik stukket en snabel ind i hvert øre, og så kom musikken. Den var meget svag, men skrattede og spruttede akkurat som moderne jazzmusik. Så var solderiet forbi, og jeg havde godt 4 kroner i småpenge i lommen. Disse gav jeg mor i små portioner under det løgnagtige postulat, at jeg tjente dem ved at gå ærinder for folk.

Et aborregilde

Jeg måtte først ryge den dag, jeg var konfirmeret, men dette hændte otte dage før: Af et par drenge havde jeg hørt, at derovre i St. Jørgense gik nogle stimer mindre aborrer. Da jeg allerede den gang var bjergtaget af en ulyksalig trang til lystfiskeri, fik jeg lavet mig en lille snøre af kinesertråd og en krog. Da det var søndag skulle jeg selvfølgelig ud og vigte mig i mit fine tøj. Jeg fik gravet nogle orm frem under et par af bænkene oppe på »Svineryggen«. Og fiskeriet gik glimrende. Den ene aborre efter den anden blev trukket i land. Ved hjælp af et stykke sejl-garn lavede jeg efterhånden et helt bundt af dem. Men pludselig så jeg »reddefar« (den mand der holdt søen ren for vandplanter) komme luskende ad midtergangen op imod mig. Nu gjaldt det om at komme væk i en fart. Jeg greb mit bundt aborrer og sprang på hovedet ud gennem tjørnehækken. Ved denne manøvre rev jeg den første lille flænge i mit konfirmationstøj. Reddemanden kunne slet ikke følge mig, og jeg håbede mor kunne staffere den lille flænge bort, ligesom jeg glædede mig til at give hende de mange fisk, så vi kunne få en ret varm mad. I mellemgangen i nr. 8 stod et par drenge, jeg var blevet kendt med. De havde en »Djuke Cameo«, en cigaret til tre øre, og de spurgte mig, om jeg ville være med at pulse den. Jeg betalte min øre og pulsedede med.

Jeg så ikke min far, før han greb mig i nakken og skreg: »Nåh, din slyngel begynder altså at ryge, før du har fået lov til det.« Det havde jeg i øvrigt gjort, siden jeg var syv år, men i dag skulle jeg have tærsk. Han flåede aborrebundtet ud af hånden på mig og task mig med det. Det nyttede ikke, at jeg flygtede fra ham ind i gården, han forfulgte mig og blev ved med at slå mig med aborrerne, indtil nogle koner oppe fra vinduerne råbte, at han skulle høre op med at mishandle drengen. Det var også på høje tid, at konerne fik standset ham. Det eneste han havde

tilbage af aborrebundtet var sejl garnet, som han hånligt smed i hovedet på mig, inden han gik op. Jeg så forfærdelig ud. Mit fine konfirmationstøj var fuldstændigt overplettet af fiskeindvolde og skælklatter. Inde fra porten i nr. 6 holdt jeg øje med far til han gik igen. Da jeg kom op til mor, græd hun ved synet af mig. Men min lille tapre mor gav ikke op. Ugen igennem fortsatte hun kampen med at rense og presse mit tøj, således at jeg så rigtig pæn ud til konfirmationssøndagen.

Småglimt fra mit barndomsland

En aften min far ikke var særlig fuld, fik jeg lov til at gå med hen og betale fagforeningskontingent. Fagforeningskontoret lå den gang i en lille stuelejlighed i Todesgade, hvor plankeværkerne omkring Anker Heegaards Fabrikker endnu krandsede Blaagaardsplads. Inde på kontoret sad en mand og en kone. Konen tog imod kontingentet og afstemplede det i en protokol og i fagforeningsbogen.

Manden snakkede fagforeningspolitik med min far. Det var *Lyngsie*, som jeg her så for første gang — den mand som jeg senere i bedste venskab og i rasende vrede skulle tage så mange basketag med om forholdene i »Dansk Arbejdsmandsforbund«.

Den sociale forsorg

Barndomslandets sociale forsorg hed fattigvæsen og Guderne trøste dem, der kom ind i den knibtang. Men der fandtes også en privat forsorg, der blev udøvet fra de hellige henne i »Marthahjemmet«. Når et menneske døde i en af kaserne, og det blev meddelt »Marthahjemmet«, kom der gerne en hellig søster til hjemmet, og resultatet blev ofte, at familien modtog ti kroner i begravelseshjælp. En dag blev det meddelt »Marthahjemmet«, at en mand var død oppe på tredje sal på hjørnet af Skyttegade og Nordvestvej. Der kom også en Marthasøster derop. Liget lå på et bord med et lagen over. Efter at søsteren havde snakket »Vorherre« med konen, lovede hun, at de nok skulle få ti kr. til begravelseshjælp. Da søsteren kom ned på gaden, regnede det, og hun opdagede, at hun havde glemt sin paraply oppe i lejligheden. Da hun bankede på for at få sin paraply, kom »liget« og lukkede op. Hvem af dem, der blev mest forskrækket, er uvist, men fidusen med de ti kroner gik i vasken.

Karen Spids

På første sal i kasernen boede en kone, hvis datter hed Karen. Karens næse var temmelig lang og spids. Blandt os drenge hed hun bare »Spids«. En dag da jeg syntes, at jeg nu var stor nok til at være kammerat med Karen, sagde jeg, da hun passerede mig nede i gården: *Goddav Spids.* Svaret var en sådan bagvendt øretæve, at jeg drattede om på jorden, medens Karen roligt fortsatte sin vej hen til sidste opgang. Konerne i kasernen mente, at moderen kørte Karen alt for strengt. Og da moderen døde, blev Karen som en lænkehund, der pludselig slipper løs. Hun endte ude i Lersøen, hvor hun snart blev gode venner med min gamle skolekammerat Ferdinand. Engang Karen var sat fast for lidt tiggeri, brød Ferdinand ind og befriede hende.

*De gik glade ud i kulden,
mens fængslet lå i lullen
og sov så sødt.*

(Karen blev revystof).

Hr. kronprins Kaufmann

Det var gamle Kaufmann oppe på knasten, der en aften rejste sig og holdt et lille foredrag for sin kone. Han forklarede hende, at nu havde han slidt og slæbt i halvtreds år uden nogen sinde at nå mere end til huslejen, lidt nødtørftige skorper og en enkelt snaps. Nu ville han ikke slide mere, men slutte sig til kvarterets prinser, der kun arbejdede om formiddagen med at tigge mad og penge til brændevin, hvorefter de med udhvilede lemmer kunne tilbringe resten af dagen nede hos »mutter røv« i nr. 37. Beværtningens navn kom af, at konen der drev værtshuset havde en så mægtig bagdel, at den fuldstændig dominerede landskabet. Før Kaufmann gik til prinserne, lovede han sin kone, at han nok skulle skaffe hende huslejen og de skorper, hun kunne gnaske i sig. Det viste sig snart, at Kaufmann var en meget dygtig prins. Ingen af de unge prinser kunne bringe en sådan stak klemmer med hjem som gamle Kaufmann, foruden mønt til mindst to flasker brændevin og penge til husleje. Hvilke løgne den gamle opvartede madammerne med på sin formiddagstur, forblev hans hemmelighed, men intet under at de unge prinser en dag udråbte den gamle til kronprins, en titel han bar med fortjeneste og værdighed.

Da jeg drak min første snaps

Når vejret var godt, trak prinserne bort fra »mutter røv«s snævre lokaler og over på Brohusmarken. En dag brændevinen var sluppet op, kaldte en af prinserne på mig og gav mig besked på at hente to flasker brændevin omme hos »mutter røv«. Da var der en, der tilføjede: »Og en halv skipper.« Men da var det, at de historiske ord faldt: »*Va' faen ska' vi med al de' øl?*«. Da jeg havde forrettet mit ærinde, var der ikke råd til at give mig penge for ulejligheden. »Han kan få en snaps med,« sagde en af prinserne, og således blev det. Da flasken var gået sin første runde, blev den budt mig. Jeg skelede efter drengeflokken hjemme fra kasernen, der lå lidt derfra og gloede på mig. Dette var en udfordring, og jeg satte flasken for munden og tog et par ordentlige drag. Men »føj« hvor det smagte. Det brændte mig helt ned i halsen og jeg fik tårer i øjnene. Men æren var reddet, og lidt efter søgte jeg tilbage til drengeflokken, hvor jeg var en hel ka'l, der havde drukket brændevin sammen med prinserne.

Lauritz's mor søger min hjælp

Nogle dage før min konfirmation opsøgte Lauritz's mor mig henne i Vævergade. Hun fortalte mig, at jeg var sådan en klog og fornuftig dreng, og hun bad mig om at hjælpe sig med at få Lauritz bort fra den forrykte idé, at sige nej på kirkegulvet. Jeg lovede at forsøge at få ham bort fra den tanke. Men da jeg bagefter hørte, at Lauritz havde væddet fem kroner med nogle andre drenge om, at han turde sige nej på kirkegulvet, opgav jeg ethvert forsøg. Man kunne ikke tabe fem kroner og samtidig stå som en »lort« blandt kammeraterne. Det gik, som jeg før har fortalt, og da Lauritz havde vundet sine fem kroner gik han frivilligt med til at lade sig rigtigt konfirmere søndagen efter i St. Hans kirke. Så var den modersorg slukket.

Min far kommer hjem med en blodig tud

En af de sidste dage vi boede i kasernen, kom min far hjem med en snude, hvorfra blodet dryppede. Mor fik med kolde våde klude standset blodet. Far fortalte bare at han var faldet, men næste morgen så jeg,

at der under hans ene øje hang en mægtig blå og grøn pose, så den historie om faldet var nok løgn. Op på dagen fik jeg af et par mænd, der havde siddet i Jørgensens beværtning, at vide, hvorledes det forholdt sig med det fald. Som sædvanlig havde far siddet og pralet med, at han kunne tillade sig at drikke mere end den halve ugeløn op og dog forsørge kone og en stor børnesflok på ordentlig måde. Dette løgnagtige praleri irriterede den lange tømrer Erlandsen, der opfordrede far til at holde kæft med sine løgne. Og Erlandsen anførte, at han havde langt større ugeløn end far, og at han ikke kunne tillade sig at drikke den halve ugeløn op uden at udsætte kone og børn for dårlig ernæring. Far for op mod Erlandsen og spurgte ham, om han ville beskyldte ham for løgn. Da Erlandsen bekræftede dette, ville far lange Erlandsen en ud, men tog sig ikke i agt for Erlandsens lange arme. Erlandsen langede far sådan en på nyseren, at den sprang op at bløde, hvorefter far fik sådan en øretæve, at han faldt om på gulvet. Gamle værtshusholder Jørgensen opfordrede Erlandsen til at smide den fordrukne løgner helt ud på fortovet. Da dette var besørget, tilføjede Jørgensen: »Det er rigtigt, at jeg gerne vil tjene et par øre på spritten, men jeg vil ikke tjene penge, der er taget fra kone og børn.« Den gamle Jørgensen pegede ud på far og sagde, at den hallunk kunne søge ned hos »mutter røv« i 37, han hørte ikke til på et ordentligt værtshus. Alt dette talte far ikke om hjemme. Men den blågrønne pose under øjet vidnede nok for mig om, at det var sandt, hvad mændene havde forklaret mig.

Så går vi til kamp på fælleden

»Ryerne« var drengene fra Ryesgade og de var mange, når der blev kaldt til kamp. »Rakkerne« var drengene fra de små arbejderboliger på hjørnet af Jagtvej og Tagensvej. De var for få og vidste, at de fik bank, hvis de ikke fik hjælp. Derfor sendte de altid bud om hjælp til os rabarberdrengene. Under vor gode slagsang »Vi Rabarberlandets raske drenge« samlede vi snart i vore gader et hundrede drenge. Og så gik turen i rask trav ad Jagtvej ud mod Tagensvej. De eneste forsinkende afbrydelser var, at vi måtte samle alle de skærver, vi så, op i vore lommer ligesom alle gamle stakitter på vor vej blev forvandlet til stave i vore hænder. Og så gik det løs ude på fælleden. Hvor »ryerne« havde omringet »rakkerne«, angreb vi »ryernes« flanke og frelste »rakkerne« fra omringelsen. Blandt »ryerne« var der mange »pigepatter« der, når de fik en på sinkadusen, gav sig til at tude og løbe hjem til deres mor. Men

ellers kæmpede vi bravt allesammen. De eneste afbrydelser, der fandt sted før solen gik ned, var når politiet sendte en patrulje ud for at splitte os ad. Så blev de tre hærgrupper til een, og disse politibetjente fik snart at mærke, at vi drenge havde skærver i lommerne. Tusinder af sten susede imod betjentene, og snart fik patruljen nok at gøre med at bringe sine sårede i sikkerhed og lade os i fred. Det var dejlige dage, hvor jeg pjækkede den enten fra fabrikken eller skolen. Men en dag lykkedes det politiet at omringe »Store Jung«, »ryernes« anfører, som de bandt om håndledene med læderremme, som de igen bandt til et par ridende politibetjente, der trak af med ham. Så snart vi opdagede denne fidus, var de hurtigste af os inde på livet af hestene, hvor vi skar læderremmene over og gav hver af hestene sådan et klask over rumpen, at de fløj i vild flugt over fælleden med et par betjente hængende på ryggen, hvor de havde nok at gøre med at holde sig fast. Nej, hvor vi grinede. Og den dag sluttede vore hære fred med hinanden — foreløbig!

De fine villadrenge og Rabarberlandet

Ovre på den anden side Ladegaardsaaen lå et fint villakvarter. Dette kvarter protesterede senere imod, at åen blev overdækket, da det ikke ville have Rabarberlandets beskidte sengehalm over og svine de pæne haver til. Langt senere fortalte en blegfiset efterkommer af »Piazza del Popolo«s forfatter i en kronik, at han en dag sammen med sit pigebarn havde siddet og godtet sig over, at villadrenge havde jaget Rabarberlandets drenge hjem. Man skal være forsigtig med at sætte sin samvittighed i pant, men i dette tilfælde tager jeg ikke i betragtning at stemple denne fyrs skriverier som løgn. Det er aldrig sket, at disse fine villadrenge har jaget Rabarberlandets drenge hjem, tværtimod har vi rabarberdrenge gang på gang ryddet disse fine villaveje, så både de fine drenge og tøse måtte søge ind i haverne for at undgå prygl. En dag da det gik temmelig hårdt til måtte både de fine drenge og pigebørn søge ly i selve villaerne for at undgå vore knipler. Det var dagen efter, at en flok villadrenge havde overfaldet to kammerater, der på vej til deres arbejde gik ad Bülowsvej. Dette skulle hævnnes. Kampsangen lød i vore gader og mere end hundrede drenge fulgte med over i villakvarteret. Hver en stakitstav, der kunne knækkes, blev forvandlet til knipler i vore hænder. Og nu gik det løs. Hver fin dreng og pige måtte op i villaerne, hvis de ville undgå vore knipler eller næver. Nogle tungnemme fyre, der mente det som sædvanlig var nok at flygte ind i haverne,

blev i den grad trakterede, at de tudende flygtede ind i husene. To voksne mænd med hver sin spadserestok kom ud for at ordne os. De begik en fejltagelse. De kendte ikke rigtig rabarberdrengene, når de var i krigshumør. »Kan I så skrubbe hjem,« råbte mændene. Men fem minutter efter, da mændenes spadserestokke lå knækkede, og deres hatte lå fladtrampede på jorden, var det de to mænd, der skyndte sig hjem. Vi syntes, at vi nu havde taget hævn nok for overfaldet på vore to kammerater, men uheldigvis, netop som vi skulle til at marchere hjem, kom en Frederiksberg-betjent, som skældte os ud for bisser og bøller, der skulle sættes i »spjældet«. Denne lækkerbiskken kunne vi ikke stå for. To minutter efter lå den arme betjent efter et velrettet »mavegok« og sprællede på jorden med en hel klynge drenge over sig. Det nyttede ikke, at han sprællede nok så meget med benene. Skoene og strømperne blev hevet af ham. Så blev hans politibælte løst, og han måtte af med både bukser og underbukser. Hele historien, sammen med hans kasket, endte ude i Ladegaardsaaen. Da vi slap ham løs, så han vel nok morsom ud, mens han rendte ned ad vejen med skjorten flagrende om den bare numse. Nu syntes vi, at vi havde taget hævn nok og gik hjem syngende vor gode slagsang. Det viste sig senere, at vore to kammerater fredeligt kunne gå ad Bülowvej til deres arbejde uden at blive generet af villadrene. Vi havde sat os i alvorlig respekt.

Og så blev der stor glæde i kasernegården

Når store Madsen med træbenet rumlede ind over brolægningen i vor kaserneport med sin vældige lirekasse, blev der vel nok fest og glæde i kasernegården. Hvem tænkte så på at skændes eller slås. Hvert barn der kunne krybe og gå væltede nu ud i gården. Så snart de første toner brølede ud af den store kasse, slap både søster Elna og bror Marius ildtænderne. Søster Elna, der altid var så dygtig, kendte forskel både på polka og mazurka, og snart var hun med i hvirvlende pardans omkring lirekassen, hvor pigerne holdt til. Anderledes med os drenge. Vi kendte til at kæmpe og slås, men ikke til pardans. Vi indrettede vor egen danseplads nede bagest ved lokummerne, hvor vi opførte en slags færingedans. Vi holdt hinanden i hænderne og dannede en mægtig ring i spring og sving, og samtidig skrålede vi lige så højt vi kunne lirekassens melodi. Her var bror Marius med, og hvor vi morede os under springdansen. Fanden med al elendigheden, og vi grinede og svedte og morede os fyrsteligt. Og vor gård var nok heller ikke nogen dårlig forretning

for Madsen. Trods al fattigdom regnede det ned fra vinduerne med to-ører og femører. Ja, selv fra forhuset og »den forgyldte Ladegaard« på den anden side plankeværket, regnede det ned med penge. Og en hel flok børn var optaget af at samle dem op og putte dem i Madsens pengebøsse. Og Madsen var humøret selv. Med den ledige hånd slog han melodiens rytme med dundrende slag i den store kasse. Og han lo med, når der skete eller blev sagt noget morsomt. Da han endelig skrumlede ud af porten var vi drenge dødtrætte, men pigerne ville nok have haft et par danse endnu, de råbte efter ham om snart at komme igen, og han nikkede leende til dem.

En undskyldning

Jeg må give en undskyldning til andre forfattere af barndomserindringer. Jeg indrømmer ærligt, at i mit barndomsland fandtes der ikke skikkelige bedsteforældre, der ledte lille Hassans skridt udenom farlige punkter. Lige så oprigtigt indrømmer jeg, at vi ikke havde blomstrende enge eller træer, og at vi oprigtigt sked på, om himlen var rød eller blå. Af fugle kendte vi hverken den kvidrende bogfinke eller den syngende nattergal i krattenes solfaldsskær. Nej, de eneste fugle vi kendte var gråspurvvene med kælenavnet »grossenolker«. De fik ingen mad af os, den kunne vi selv æde, og lidt mere til. Men grossenolkerne holdt mægtige ædegilder i de pærer, hestene i vor gade nådigst tabte på deres vej. På denne andendags kost fik vore grå spurve kraft til oppe under tagrenderne at udkæmpe deres parringskampe og kvidre lidt, når solens stråler gled ind over vore kasernetage. Dette lagde vi kun mærke til rent tilfældigt, for vi havde mere alvorlige ting at beskæftige os med. Derfor min uforbeholdne undskyldning for, at mine barndomserindringer savner ethvert skær af poesi — det fandtes ikke i *mit* barndomsland.

Afslutning

Skulle der endnu findes en »bogorm«, der undrende spørger, hvordan arbejderne allerede i firserne kunne etablere strejker uden understøttelse, hvorledes de i tusindtal tog arbejdsløshedens straf for at danne deres fagforeninger, og hvorledes arbejderne i 1899 tog den tre måneders lockout og udsultning uden at klage eller pylre, da kan jeg roligt henvise til mit barndomsland og min barndomskaserne. Den hårdhændede behandling af drengene i skolen og i mange hjem, kasernens levende

solidaritet, mændenes kamp mod den rå polititerror, taler sit eget sprog. Kvindernes sammenhold mod de omtalte børster, der drak ugelønnen op i stedet for at give hustruer og børn lidt ordentlig føde, drengenes kampe på fælleden og mod de fine villakvarterer; alt dette fortæller om det menneskelige stof, der fra grunden byggede dansk fagbevægelse op i trods og kamp.

Så realistisk taler min barndom i den stund, jeg er ved træde ind i første del af lømmelalderen.

Supplement

I forbindelse med gengivelsen af talen ved Eriksens begravelse s. 82–84 har Christian Christensen på bagsiden af en manuskriptside skrevet følgende:

„Lad mig her gøre en Bekendelse.

Da jeg skulle til, paa Erindringens Basis, at skildre vor Talers Ord, slog det Klik for mig.

Jeg erindrede meget godt, at jeg i Dagene efter Begravelsen gik rundt med et gammelt Stilehæfte og vilde have, at Kvinder og Mænd, der var med til Begravelsen skulde forklare mig, hvad vor Taler havde sagt.

Det gik ikke. Først da jeg direkte spurgte vor Taler, fik jeg Resultat. Han morede sig over min Nysgerrighed og gav mig Manuskriptet til Talen. Og jeg malede næsten mit gamle Stilehæfte fuld af Talen.

Men hvor i alverden var nu det gamle Stilehæfte – vel smidt bort for Aar siden.

Men min Hustru, der, i Modsætning til mig, er en Samler, om hun ikke en Dag kom med det gamle Stilehæfte og gav mig det.

Paa dette Grundlag – ikke Erindring – har jeg refereret Talen.“

Oplyst af Henry Stjernqvist, *Historiske meddelelser om København*, Årbog 1966, s. 188–189, som svar på overarkivar, dr. Henry Bruuns påvisning (i *Historiske meddelelser om København*, Årbog 1965) af, at der ikke kan være tale om den „historiske Eriksens“ begravelse, men at Chr. Christensens historie måske er skrevet over erindringen om en anden, uidentificeret protestbegravelse med tale.

Christian Christensen

Bondeknold og rabarberdreng

Udgivet af Halfdan Rasmussen

Hvordan var de „gode gamle dage“, som visse romantikere fremhæver på velfærdssamfundets bekostning? Hvordan havde en almindelig arbejder det omkring århundredskiftet?

Hvordan var forholdene på landet for den, som var henvist til at leve i røgterhus eller karlekammer.

Her i andet bind af Chr. Christensens erindringer fortsætter han skildringen af miljøet i Rabarberlandet omkring århundredskiftet, hvor han er kommet i lære. For en ringe forseelse bliver han smidt på porten og får i stedet job på landet.

Skildringen af arbejdets verden i by og på land er levende og intens. En lugt af olie og metal, gødning og sur sengehalm river læseren i næsen.

Der er kras realisme og overgiven humor, medfølelse med de kuede og trods mod de elendige livsvilkår.

Hans Reitzel

Christian Christensen

En rabarberdreng vokser op

Indledning af Halvdan Rasmussen

I 1960 døde en gammel arbejder, forfatteren af denne bog, han blev 78 år gammel. Det må siges at være et held for os andre, at hans utrættelige virkestrang tilskyndede ham til at skrive sine erindringer, da han ikke længere magtede andet fysisk arbejde end at slæbe sig fra seng til skrivebord.

Skønt han ikke nåede længere end til at fortælle om sin barndom, nåede han alligevel at skabe et erindringsværk af ganske usædvanlige kvaliteter.

Han fortæller om et arbejdermiljø sidst i forrige århundrede, og hans krast realistiske skildringer er båret af et ukueligt menneskesind.

Mellem velfærdsstaten af i dag og den tid forfatteren voksede op i, er der et sådant socialt svælg, at man næppe fatter det. »Rabarberlandet«, hans barndoms verden, er Nørrebro, nærmere bestemt kvarteret mellem den gamle Ladegård og Kapeivej, og beskrivelsen af denne »verden« er en Zola værdig. Fattigdom og drukkenskab, sult, ufattelig råhed fra datidens politi, men også et enestående sammenhold og en kærlig hjælpsomhed blandt lejerkasernerens pjaltede proleterer beskrives med et glimrende fortællertalent.

Bogen indeholder en lang række portrætter: af den drikfældige far, af den utrættelige mor, der holder hjemmet oppe gennem alle trængslerne, af den gamle fattiglæge og af den nye arbejder-type.

12. op

Hans

ISBN 87 412 3070 1